[2018] 7 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ.1

NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ

ਬਨਾਮ

ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ

(2017 ਦੀ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 2357)

04 ਜੁਲਾਈ 2018

[ਦੀਪਕ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ (ਮੁੱਖ ਜੱਜ), ਏ.ਕੇ ਸੀਕਰੀ, ਏ.ਐਮ ਖਾਨਵਿਲਕਰ, ਡਾ. ਡੀ.ਵਾਈ ਚੰਦਰਚੂੜ ਅਤੇ ਅਸ਼ੋਕ ਭੂਸ਼ਣ, ਜੇ.ਜੇ.]

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ:

ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਅਤੇ 239AB - ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ - ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਦਰਜਾ - ਰੱਖਿਆ: ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਤਹਿਤ NCT ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ - NCT ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਦਰਜਾ ਸੁਈ ਜੈਨੇਰਿਸ ਹੈ - ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦਾ ਦਰਜਾ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਹ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਸੀਮਤ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ - ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਭੇਜਣ ਲਈ ਅਨੁਛੇਦ 239 AA ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਪਾਬੰਦ ਹਨ - ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ - ਅਨੁਛੇਦ 239 AA (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਤਹਿਤ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੇ ਮਿਆਰਾਂ, ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੰਘਵਾਦ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਤੁਲਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇ ਪਾਲੇ ਅਤੇ ਵਿਕਸਿਤ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ

ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਅਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ - ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਸੋਚੇ ਸਮਝੇ ਮਕੈਨੀਕਲ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਤਾਂ ਜੋ ਹਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ - ਅਨੁਛੇਦ 239 AA ਅਤੇ 239AB ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ NCT ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਸਰਕਾਰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕਵਾਇਦ ਵਿਅਰਥ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਜੇ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ NCT ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ - ਸੰਵਿਧਾਨ (ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ 1991.

XXXXXX

ਅਨੁਛੇਦ 239 AA (3) (ਏ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆਤਮਕ ਵਿਆਖਿਆ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਗਿਣੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ NCT ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ - ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਹੈ ਜੋ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼ਿਆਂ (ਜਨਤਕ ਵਿਵਸਥਾ, ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ) ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ - ਕੁਦਰਤੀ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਕੋਲ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ NCT ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ - ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ - ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ - ਅਜਿਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਈਆਂ

ਗਈਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੁਝ ਲੋੜੀਂਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਕੇ ਵਿਹਾਰਕ ਸੰਘਵਾਦ ਅਤੇ ਸੰਘੀ ਸੰਤੁਲਨ ਦੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਵੇਗੀ।

ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਸ਼ਾਸਨ-ਆਦਰਸ਼/ਸਿਧਾਂਤ-ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ: ਇੱਕ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਗਣਤੰਤਰ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਕਾਰ ਦੇਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਦੀ ਹੈ-ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਜਨਤਕ ਇੱਛਾ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨਾ ਹੈ-ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਜਨਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਪਹੁੰਚਯੋਗ, ਪਹੁੰਚਯੋਗ ਅਤੇ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ-ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਮਿਆਰ ਵਜੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਰਪੱਖਤਾ-ਸੰਕਲਪ–ਕਿਹਾ ਕਿ: ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਉਹ ਫੁਲਕ੍ਰਮ ਹੈ ਜੋ ਉੱਚ ਕਾਰਜਕਰਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ 'ਤੇ ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਂਚ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ-ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਚੈੱਕ ਐਂਡ ਬੈਲੇਂਸ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਟਰੱਸਟ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਾਰਜਕਰਤਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ, ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਹਾਰਕਤਾ ਅਤੇ ਸੰਤੁਲਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਹੋਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਚਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ - ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ, ਮਕੈਨੀਕਲ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਹਰ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਭੇਜਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ-ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

XXXXXX

ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਧਾਰਨਾ -ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ: ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਦੀਆਂ ਦੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਹਨ, ਜਨਤਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਚੈੱਕ ਐਂਡ ਬੈਲੇਂਸ ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ-ਇਹ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਰਜਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਫਰਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ- ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਤਹਿਤ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਸਾਧਾਰਣ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੇ ਮਿਆਰਾਂ, ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੰਘਵਾਦ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਤੁਲਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇ ਪਾਲੇ ਅਤੇ ਵਿਕਸਿਤ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਸੋਚੇ ਸਮਝੇ ਮਕੈਨੀਕਲ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਤਾਂ ਜੋ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਹਰ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਭੇਜਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ-ਆਯੋਜਿਤ- ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ: ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਸੰਸਦੀ ਰੂਪ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ-ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੰਤਰਾਲੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹਰ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਪ੍ਰਤੀ ਫਰਜ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਮੰਤਰੀ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਹਰ ਕੰਮ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ- 'ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ' ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ-ਜੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦਾ ਕੋਈ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਚਿਆ-ਸਮਝਿਆ ਜਾਇਜ਼ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਰਵੱਈਏ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਨਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਸੰਘੀ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰ-ਸੰਕਲਪ -ਕਿਹਾ ਕਿ: ਸੰਵਿਧਾਨ ਸੰਘਵਾਦ ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਇੱਕ ਸਾਰਥਕ ਸਾਧਨ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇੱਕ ਸਮਾਨਤਾਵਾਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਵਸਥਾ, ਸਮਕਾਲੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਵਿੱਚ ਕਲਾਸੀਕਲ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਪਛਾਣ ਗੁਆਏ ਬਿਨਾਂ ਅੰਤਮ ਏਕਤਾ ਵਿੱਚ ਬਹੁਲਵਾਦੀ ਸੈਟਿੰਗ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ।

ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੰਘਵਾਦ, ਵਿਹਾਰਕ ਸੰਘਵਾਦ ਅਤੇ ਸੰਘੀ ਸੰਤੁਲਨ- ਸੰਕਲਪ- ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ: ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਢਾਂਚਾ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ- ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਦਭਾਵਨਾਪੂਰਨ ਸਹਿ-ਹੋਂਦ ਅਤੇ ਨਿਰਭਰਤਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਕੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੰਘੀ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਭਾਵਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਤਭੇਦ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕੇ - ਵਿਹਾਰਕ ਸੰਘਵਾਦ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸੰਘੀ ਸੰਤੁਲਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਲੋੜ ਬਣ ਗਈ ਹੈ ਵਿਹਾਰਕ ਰੁਝਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਅਨੁਸ਼ਾਸਿਤ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਲੋੜ - ਇਹ ਸੰਕਲਪ NCT ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

XXXXXX

ਸੰਘੀ ਸੰਤੁਲਨ-ਸੰਕਲਪ- ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ : ਸੰਘਵਾਦ ਇੱਕ ਸੰਕਲਪ ਹੈ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇੱਕ ਰੂਪ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚਕਾਰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਹੁੰਦੀ ਹੈ-ਸੰਘੀ ਸੰਤੁਲਨ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ - ਕੇਂਦਰ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਖੋਹਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਅਣਚਾਹੇ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੇ

ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ - ਭੂਮਿਕਾ ਸੰਘੀ ਸੰਤੁਲਨ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ।

ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਵਿਹਾਰਕਤਾ - ਲੋੜ - ਰੱਖੀ ਗਈ: ਸ਼ਬਦ 'ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਭਿਆਚਾਰ' ਸੰਕਲਪਕ ਆਦਰਸ਼ਕ ਭਾਵਨਾ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੰਦੀ ਹੈ - ਇਹ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਿਰੰਤਰ ਤਾਲਮੇਲ ਰੱਖਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਰਾਜ ਅਤੇ ਜਨਤਾ ਦੀ ਹੈ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਦਾਲਤਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਸਦੇ ਲਚਕਦਾਰ ਅਤੇ ਵਿਕਸਤ ਹੋ ਰਹੇ ਸੁਭਾਅ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਪਵੇਗਾ, ਤਾਂ ਜੋ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਰਥ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ - ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ਕਰਨ ਲਈ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਵਿਹਾਰਕ ਪਹੁੰਚ ਨੇ 'ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਹਾਰਕਤਾ' ਦੇ ਯੁੱਗ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਹੈ।
ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪੁਨਰਜਾਗਰਣ – ਸਮਝ -ਕਿਹਾ ਕਿ : ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦਰਸ਼ਵਾਦ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੁਆਰਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਭਾਵਨਾ, ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਚੁੱਪ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ - ਸੰਵਿਧਾਨ ਇੱਕ ਰਚਨਾਤਮਕ ਹੈ - ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਜਾਂ ਅਰਾਜਕਤਾ ਲਈ ਕੋਈ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ - ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਰਜਕਰਤਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪੁਨਰਜਾਗਰਣ ਦੀ ਸਮਝ ਉੱਤਪੰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ - ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਇਸ ਆਦਰਸ਼ਵਾਦ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਸੰਵਿਧਾਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ:

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ-ਅਪਣਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਪਹੁੰਚ-ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ : ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਦਾਲਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਆਦਰਸ਼ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਦੇ ਪੈਰਾਡਾਇਮ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ - ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੱਲ ਕੱਢਣ ਲਈ ਕਈ ਕਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਚਿਤ ਮਹੱਤਵ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ - ਜੱਜਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਇਹ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਕਦੇ ਵੀ ਇੱਕ ਸਖਤ ਅਤੇ ਲਚਕਦਾਰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਥਿਤੀ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਮੰਗਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨਾ ਹੈ।

XXXXXX

NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ 5

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ - ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਆਖਿਆ – ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ: ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਸ਼ਾਸਨ ਮੁੱਖ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਕਾਰਕ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਖ਼ਾਸਕਰ ਜੇ ਨਤੀਜੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਫਲਦਾਇਕ ਹੋਣ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ - ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸਦੇ ਅਸਲ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸਥਿਰ ਅਤੇ ਸਖਤ ਨਾ ਰਹਿਣ।

ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ:

ਦੀਪਕ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਚੀਫ਼ ਜਸਟੀਸ (ਮੁੱਖ ਜੱਜ) (ਆਪਣੇ ਲਈ, ਏ ਕੇ ਸੀਕਰੀ ਅਤੇ ਏ. ਐਮ. ਖਾਨਵਿਲਕਰ, ਜੇਜੇ):

1.1 NCT ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। NCT ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਦਰਜਾ ਸੁਈ ਜੈਨੇਰਿਸ ਹੈ, ਇੱਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵੱਖਰੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦਾ ਦਰਜਾ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸੀਮਤ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਨਾਲ, ਸੰਸਦ ਨੇ NCT ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਰੂਪ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਰਾਜਧਾਨੀ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੁਣੀ ਗਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕੋਲ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ (ਜਨਤਕ ਵਿਵਸਥਾ, ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ) ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਉਹ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਭੇਜਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ 'ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ' ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ NCT ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਸਹੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਤਹਿਤ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। [ਪੈਰਾ 277-xii, xiii, xvii]

XXXXXX

ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਕੋਈ ਸੁਤੰਤਰ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ 'ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ' 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਉਹ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਵਾਲੇ 'ਤੇ ਲਏ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 277-XII, xiii, xvii]

1.2 ਅਨੁਛੇਦ 239AA (3) (ਏ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆਤਮਕ ਵਿਆਖਿਆ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਗਿਣੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਹੈ ਜੋ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਹਨ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸੂਚੀ, ਜਨਤਕ ਵਿਵਸਥਾ, ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਰੇ। [ਪੈਰਾ 277-xiv][180-ਬੀ-ਡੀ;181-ਸੀ-ਡੀ]

1.3 ਇੱਕ ਕੁਦਰਤੀ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਕੋਲ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ NCT ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿਹਾਰਕ ਸੰਘਵਾਦ ਅਤੇ ਸੰਘੀ ਸੰਤੁਲਨ ਦੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੁਝ ਲੋੜੀਂਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। [ਪੈਰਾ 277-xvi] [181-A-C]

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਮਿਉਂਸਪਲ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ **[1996] 10 Suppl. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 472: (1997) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 339 - ਇਸ ਦਾ ਅਨੁਸ਼ਰਣ ਕਿਤਾ ਗਿਆ।**

<u>ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਆਦਰਸ਼/ਸਿਧਾਂਤ:</u>

2.1 ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਗਣਤੰਤਰਿਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਸ਼ਾਸਨ ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਢਾਂਚਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਚੁਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਚੁਣਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੁਣੇ ਗਏ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨੀਤੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਸੌਂਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਵੋਟਰਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਨੀਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਇੱਛਾ, ਧਾਰਨਾ ਅਤੇ ਲੋਕ ਭਾਵਨਾ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਜੋਂ ਆਪਣੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜਵਾਬਦੇਹ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਰੂਪ ਲੋਕ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਉਪਕਰਣ ਵਜੋਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਸਾਰੇ ਪੱਧਰਾਂ, ਅਰਥਾਤ ਸਥਾਨਕ, ਰਾਜ ਅਤੇ ਸੰਘ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਮਾਡਲ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਲੋਕ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਬਾਲਗ ਵੋਟ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਆਖਰਕਾਰ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦਾ ਹਰ ਹਿੱਸਾ ਆਪਣੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਦੋਹਰਾ ਵਿਚਾਰ ਜਨਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਨੀਂਹ ਸਥਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਥੇ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਹੈ। (ਪਾਰਸ 49, 52, 53) [81-G-H; 82-E; 83-B]

ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਬਾਲ ਮੁਕੰਦ ਸਾਹ ਅਤੇ ਹੋਰ **[2000] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 299: 2000 (4) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 640 - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।**

ਬਰਨਾਰਡ ਮੈਨਿਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ, ਕੈਮਬ੍ਰਿਜ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ, 1997 - ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

2.2 ਇੱਕ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਗਣਤੰਤਰ ਵਿੱਚ, ਸਮੂਹ, ਜੋ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਹਨ, ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਕਾਰ ਦੇਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਲੋਕ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਜਨਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਪਹੁੰਚਯੋਗ, ਪਹੁੰਚਯੋਗ ਅਤੇ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਮਿਆਰ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਨਾ ਤਾਂ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਵੰਡ ਨੂੰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਯੂਟੋਪੀਅਨ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾਵਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 277 (ii)] [177-F-G]

2.3 ਜਦੋਂ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਆਪਣੇ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਦਾਖਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰਤੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਦੀ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨਾ ਸਿਰਫ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿਣ, ਬਲਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਵਾਦ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਆਦਿ ਵਰਗੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਵੀ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿਣ। ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੁਆਰਾ ਵੋਟਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸਮਰਥਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਕਰਨ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹਨ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਤੋਂ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਲੋਕ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਨੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਦੇ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ, ਫਿਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਰੂਪਰੇਖਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਮਿਆਰ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸੰਕਲਪਕ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਬਹੁਮਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜੋ ਨਾ ਤਾਂ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਵੰਡ ਨੂੰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਯੂਟੋਪੀਅਨ

ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾਵਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 56] [83-G-H; 84-A-B]

XXXXXX

ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ:

3.1 ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਲਣਾ। ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਵਾਅਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਉੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਤੱਕ ਹਰ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਮੂਰਤੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਇਹ ਫਰਜ਼ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਉੱਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਾਜ਼ਮੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਾਰ ਹੈ ਜੋ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨਾਲ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਸ਼ਕਤੀ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਰਜਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਇਸ ਸਪਸ਼ਟ ਸਾਧਨ ਪ੍ਰਤੀ ਵਧੇਰੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਤੋਂ ਹੀ ਉਹ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨਵਾਦ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਉੱਤਪੰਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹਰ ਕਾਰਵਾਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਵੇ। [ਪੈਰਾ 57] [84-C-E]

3.2 ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਉਹ ਫੁਲਕ੍ਰਮ ਹੈ ਜੋ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ 'ਤੇ ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਂਚ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤਜਰਬੇ ਨੇ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਚੈੱਕ ਐਂਡ ਬੈਲੇਂਸ ਦੇ ਬੇਲਗਾਮ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਇਕ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਅਤੇ ਜ਼ਾਲਮ ਸਥਿਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਸਰਕਾਰੀ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੀਆਂ ਖਾਮੀਆਂ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸੁਭਾਅ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਰੰਗੀਨ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਜਾਂਚ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। (ਪਾਰਸ 59, 61) [84-G-H; 85-A, E]

3.3 ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਉਹ ਨੈਤਿਕਤਾ ਜਿਸ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਜ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਅੰਦਰੂਨੀ ਤੱਤ ਹਨ। ਜਾਇਜ਼ਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ, ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਨਾਗਰਿਕ ਅਤੇ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਉੱਤਪੰਨ ਕਰਨ ਜੋ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸੱਤਾ ਦੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਨਕਾਰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਉਦਾਰਤਾ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨਿਆਂਦੇ ਮਿਆਰ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਤੱਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਕੰਮ ਵਿਚ ਨਿਆਂਪੂਰਨਤਾ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗਰਾਂਟ ਜਾਂ ਉਦਾਰਤਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਹ ਆਦਰਸ਼ਕ ਮੁੱਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਵੇਗਾ। ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਦਾਰਤਾ ਦੀ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਵਿਆਖਿਆ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਆਂਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 61] [85-F-G; 86-A-B]

XXXXXX

ਮਨੋਜ ਨਰੂਲਾ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ **[2014] 9 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 965: (2014) 9 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 1;** ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਮੂਰਤੀ ਬਨਾਮ ਸ਼ਿਵਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ [**2015] 4 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 987: (2015) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 467 - ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।**

<u>ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਰਪੱਖਤਾ:</u>

4.1 ਸੰਵਿਧਾਨ, ਆਪਣੀ ਮਹਾਨਤਾ ਵਿੱਚ, "ਚੈੱਕ ਐਂਡ ਬੈਲੇਂਸ" ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਨਾਲ ਅਪਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ "ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਰਪੱਖਤਾ" ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਉੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਜੇ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਤੋਂ ਉਮੀਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਪ੍ਰਤੀ ਜਿਉਂਦੇ ਰਹਿਣ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 62] [86-B-D]

4.2 ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਸੰਸਥਾਪਕ ਪਿਤਾ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਆਪਕ ਯਤਨ ਕਰਨ। ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰਤੀ ਸੱਚੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਜੋ ਭਰੋਸਾ ਜਤਾਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਨੂੰ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ 'ਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਅਤੇ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੇ ਫੈਸਲੇ

ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਦਰਸ਼ਕ ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਫੈਸਲੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਨਾ ਸਿਰਫ ਫੈਸਲਾ ਹੈ ਬਲਕਿ ਅਜਿਹੇ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵੀ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅੰਤਮ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਜਾਂਚ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਜਿਹੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੀ, ਇਹ ਆਲੋਚਨਾ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਸਥਾਪਤ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਜੋ ਸਮੇਂ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਵਾਦ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। (ਪਾਰਸ 63, 64) [86-ਡੀ-ਈ, 87-ਬੀ-ਡੀ]

XXXXXX

ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ **ਹੋਰ 1993 ਏ.ਆਈ.ਆਰ 477: [1992] 2 ਬੇਨਤੀ ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 454 - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।**

ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਧਾਰਨਾ:

5.1 ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਰਵਉੱਚ ਸਾਧਨ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਅੰਗਾਂ ਵਜੋਂ, ਜਨਤਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਚੈੱਕ ਐਂਡ ਬੈਲੇਂਸ ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ, ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ, ਲੋੜੀਂਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਰਜਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ

ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਫਰਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 277(v)] [178-ਡੀ]

5.2 ਸਾਡੇ ਵਰਗੀ ਸਰੀਰਕ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਨਾ ਤਾਂ ਕਲਪਨਾਤਮਕ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇੱਕ ਅਮੂਰਤ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਅਸਲ, ਠੋਸ ਅਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ। 'ਸ਼ਾਸਨ' ਸ਼ਬਦ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ, ਸ਼ਾਸਨ ਸੰਸਥਾ ਜਾਂ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ 'ਸੰਵਿਧਾਨਕ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਜੈਵਿਕ ਕਾਨੂੰਨ, ਅਰਥਾਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, 'ਸ਼ਾਸਨ' ਸ਼ਬਦ ਜਦੋਂ 'ਸੰਵਿਧਾਨਕ' ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸ਼ਾਸਨ/ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਰੂਪ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਵਾਦ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਇਹ ਰੂਪ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸਦੇ ਕਾਰਜ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਹੇਠ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਇੱਕ ਕੁਦਰਤੀ ਨਤੀਜਾ ਹੈ। [ਪਾਰਸ 65, 68] [87-E-F; 89-B]

XXXXXX

NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ 11

ਕਲਪਨਾ ਮਹਿਤਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ **(2018) 7 ਸਕੇਲ 106;** ਬੀ.ਆਰ. ਕਪੂਰ ਬਨਾਮ ਟੀ.ਐਨ. ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ **[2001] 3 ਬੇਨਤੀ ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 191 : 2001 (7) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 231;** ਮਨੋਜ ਨਰੂਲਾ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ **[2014] 9 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 965: (2014) 9 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 1;** ਰਾਮ ਆਸ਼ਰੇ ਯਾਦਵ, ਚੇਅਰਮੈਨ, ਬਿਹਾਰ ਲੋਕ ਸੇਵਾ ਕਮਿਸ਼ਨ **[2000] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 688 : 2000 (4) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ**

309; ਸੁਭਾਸ਼ ਸ਼ਰਮਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਤੇ ਫਿਰਦੌਜ਼ ਤਾਲੀਅਰਖਾਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ **1990 (2) ਸਕੇਲ 836 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।**

5.3 ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਇੱਕ ਜੈਵਿਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸਦੇ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਦੱਸੀਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ, ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਲੋੜੀਂਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਰਜਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਰਜਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਤੱਤ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਰਕਾਰਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਣ। ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਜਿਹੇ ਕਾਰਜਕਰਤਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਵਜੋਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਕਾਰਜਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸੰਸਥਾਗਤ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 77] [93-D-F]

<u>ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ</u>:

6. ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਸਦੀ ਰੂਪ ਹੈ ਜੋ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੰਤਰਾਲੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹਰ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦਾ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਪ੍ਰਤੀ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਹਰ ਕੰਮ ਲਈ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਮੰਤਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ

ਦਾ ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ 'ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ' ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਜੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਵੱਖਰੇ ਰਵੱਈਏ ਕਾਰਨ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਕਿਸੇ ਜਾਇਜ਼ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। [ਪੈਰਾ 277(vi)] [178-E-F]

XXXXXX

ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ **[1978] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 1;** ਆਰ.ਕੇ. ਜੈਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ **(1993) 3 SCR 802;** ਕਾਮਨ ਕਾਜ਼, ਇੱਕ ਰਜਿਸਟਰਡ ਸੁਸਾਇਟੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ **[1999] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 1279: 1999 (6) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 667 - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ**।

"ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ": ਟੀ ਸੀ ਹਾਰਟਲੇ ਅਤੇ ਜੇ.ਏ.ਜੀ. ਗ੍ਰਿਫਿਥ ਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਿਟੇਨ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਦਾ ਇੱਕ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ। 1981 ਲੰਡਨ; ਵੇਡੇਨਫੇਲਡ ਅਤੇ ਨਿਕੋਲਸਨ - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਸੰਘੀ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰ:

7.1 ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਸੰਸਦੀ ਰੂਪ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਜੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਲੋਕ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਨੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਵਰਗੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਆਪਣੀ ਵੋਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਨਵੇਂ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਚੁਣਨ ਦੀ

ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਮਾਨਤਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਕਜੁੱਟ ਹੋ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰੰਤਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਅੰਗ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਪਣੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਚੁਣਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਿੱਚ ਪੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੁਣੇ ਗਏ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕਰਨਗੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦਾ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਰੂਪ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਮੁੱਲ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇਪਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਉੱਤਪੰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਸਥਿਤੀ ਸੋਚ, ਕਾਰਵਾਈ ਅਤੇ ਵਿਵਹਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲਤਾ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜੋ ਸਮੂਹ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਜਤਾਇਆ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਅਣਉਚਿਤ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਦੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਵਿੱਚ ਸਮੂਹਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਧੋਖਾ ਕਰਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। (ਪਾਰਸ 86, 88, 89) [98- ਏ-ਬੀ, ਡੀ-ਈ, ਜੀ]

7.2 ਲੋਕਤੰਤਰ ਅਤੇ ਸੰਘਵਾਦ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸੰਘਵਾਦ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਜੋ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਸੰਘੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਅਰਧ-ਸੰਘੀ, ਤੱਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਘਵਾਦ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹਰ ਰਾਜ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਇਕਾਈ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੁਆਰਾ ਚੁਣੀ ਅਤੇ ਗਠਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

XXXXXX

ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਖੇਤਰੀ ਅਖੰਡਤਾ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਦੇ ਵੱਖਰੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਘਵਾਦ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 106] [107-F-G]

7.3 ਸਾਡਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸੰਘਵਾਦ ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਸਾਰਥਕ ਆਯੋਜਨ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇੱਕ ਸਮਾਨਤਾਵਾਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਵਸਥਾ, ਸਮਕਾਲੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਵਿੱਚ ਕਲਾਸੀਕਲ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਪਛਾਣ ਗੁਆਏ ਬਿਨਾਂ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਏਕਤਾ ਵਿੱਚ ਬਹੁਲਵਾਦੀ ਮਾਹੌਲ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇਣ ਲਈ ਸੁਹਿਰਦ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਪਛਾਣ ਗੁਆਏ ਬਿਨਾਂ ਏਕਤਾ ਵਿੱਚ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦਾ ਮਿਲਣਾ ਇੱਕ ਕਮਾਲ ਦਾ ਸੰਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਝਿਜਕ ਜਾਂ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੇ। [ਪੈਰਾ 277(7), 106] [178-G-H; 108-B-C]

ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਮੁੱਖ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਅਤੇ ਹੋਰ **[1978] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 272: (1978) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 405;** ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਬਨਾਮ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਟੌਹੜਾ **1980 ਏ.ਆਈ.ਆਰ 1362: [1980} ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 1302;** ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲ ਰਾਜ **ਏ.ਆਈ.ਆਰ (1973) ਐਸ.ਸੀ 1461: [1973] ਬੇਨਤੀ ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 1;** ਇੰਦਰਾ ਨਹਿਰੂ ਗਾਂਧੀ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਨਾਰਾਇਣ **[1976] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 347 : 1975 ਬੇਨਤੀ ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 1;** ਟੀ.ਐਨ.ਸ਼ੇਸ਼ਨ, ਸੀ.ਈ.ਸੀ. ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ। **ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 106:**

(1995) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 611; ਕੁਲਦੀਪ ਨਈਅਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਹੋਰ। **[2006] 5 ਬੇਨਤੀ ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 1 : (2006) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 1;**ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 143 ਦੇ ਤਹਿਤ, **(1964 ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਵਾਲਾ ਨੰਬਰ 1) 1965 ਏ.ਆਈ.ਆਰ 745: [1965] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 413;** ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ **[1978] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 1;** ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ **1974 ਏ.ਆਈ.ਆਰ 2192: [1975] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 814;** ਐਸ.ਆਰ. ਬੋਮਈ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ **[1994] 2 SCR 644 : (1994) 3 SCC 1;** ਆਈਟੀਸੀ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਉਤਪਾਦ ਮਾਰਕੀਟ ਕਮੇਟੀ **[2002] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 441 : (2002) 9 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 232 - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।**

ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਕੇ.ਸੀ. ਦੁਆਰਾ ਸੰਘੀ ਸਰਕਾਰ ਕਿੱਥੇ, 1963 ਐਂਡੋਰਸਮੈਂਟ (ਸਮਰੱਥਨ) ਪੰਨਾ 33; ਬਲੈਕ ਜ਼ ਲਾਅ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ 6 ਵਾਂ ਸੰਸਕਰਣ। ਪੰਨਾ 432 - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

XXXXXX

ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੰਘਵਾਦ:

8.1 ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ, ਅਰਥਾਤ ਨਿਆਂ, ਆਜ਼ਾਦੀ, ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇਕ ਸੰਪੂਰਨ ਇਮਾਰਤ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਦਭਾਵਨਾਪੂਰਨ ਸਹਿ-ਹੋਂਦ ਅਤੇ ਨਿਰਭਰਤਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਕੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ

ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਭਾਵਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਤਭੇਦ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। [ਪਾਰਸ 108, 277(viii)] [108-E; 179-A-B]

8.2 ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਤਭੇਦ ਤੋਂ ਬਚਕੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਦਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਸਹਿਯੋਗ ਵਿੱਚ, ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਲਈ ਤਰੀਕੇ ਅਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕਈ ਵਾਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅੰਤਮ ਟੀਚਾ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅੰਤਮ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਦੇਸ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸਦਭਾਵਨਾਪੂਰਨ ਸਹਿ-ਹੋਂਦ ਅਤੇ ਨਿਰਭਰਤਾ ਦੇ ਰਾਹ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਲਈ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਇੱਕ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲਤਾ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੰਘਵਾਦ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਹਨ। [ਪੈਰਾ 114] [109-F-G; 110-A]

8.3 ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੰਘਵਾਦ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਗੱਲਬਾਤ ਅਤੇ ਤਾਲਮੇਲ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਉੱਤਪੰਨ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਮਤਭੇਦਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤੀ, ਸਾਂਝੀ ਕਾਰਵਾਈ ਅਤੇ ਸੁਹਿਰਦ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿਖਾ ਕੇ ਹੱਲ ਕੱਢਣ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੰਘਵਾਦ ਵਿੱਚ, ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਤਿਆਰੀ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਿਲ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ, ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਟਕਰਾਅ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਗੰਭੀਰ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਪਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਦੋਵੇਂ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਸਰੋਤ ਵਜੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਬਜ਼ੇ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਪਰ ਆਪਣੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਪਰਿਪੱਕ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਣ। ਅਜਿਹੀ ਪਹੁੰਚ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਨਿਰੰਤਰ ਅਤੇ ਨਿਰਵਿਘਨ ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 117] [110- ਈ-ਜੀ; 111-ਏ-ਬੀ]

XXXXXX

NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ 15

8.4 ਹਾਲਾਂਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ "ਰਾਜ" ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਸੰਕਲਪ NCT ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਰਜੇ ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਅਤੇ ਹੋਰ ਧਾਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 120] [112-B]

ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ **(1978) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 1 - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।**

ਐਮ.ਪੀ. ਜੈਨ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘਵਾਦ ਦੇ ਕੁਝ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦਾ **ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।**

ਕਾਰਮਾਈਕਲ ਬਨਾਮ ਐਸ ਕੋਲ ਐਂਡ ਕੋਕ ਕੰਪਨੀ **301 U.S. 495, 525-26 (1937) - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।**

ਐਡਵਰਡ ਐਸ ਕੋਰਵਿਨ ਦੁਆਰਾ ਦੋਹਰੇ ਸੰਘਵਾਦ ਦਾ ਪਾਸ ਹੋਣਾ **36 VA.L.REV. 1,4 (1950);** ਜੈਫਰੀ ਸਾਵਰ ਦੁਆਰਾ ਆਧੁਨਿਕ ਸੰਘਵਾਦ **(ਪਿਟਮੈਨ ਆਸਟਰੇਲੀਆ, 1976) 1**; ਕੈਨੇਡਾ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਸਬੰਧ: ਕੈਮਰੂਨ, ਡੀ. ਅਤੇ ਸਿਮੋਨ ਆਰ. ਪਬਲੀਅਸ ਦੁਆਰਾ ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੰਘਵਾਦ ਦਾ ਉਭਾਰ, **32 (2) : 49-72;** ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੰਘਵਾਦ: ਮਾਰਟਿਨ ਪੇਂਟਰ ਦੁਆਰਾ 1990 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਵਿੱਚ ਆਰਥਿਕ ਸੁਧਾਰ, **ਕੈਮਬ੍ਰਿਜ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ, 2009**; ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਨਿਕੋਲਸ ਅਰੋਨੀ ਦੁਆਰਾ ਫੈਡਰਲ ਰਾਸ਼ਟਰਮੰਡਲ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ: ਆਸਟਰੇਲੀਆਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਅਤੇ ਅਰਥ, 2009 ਦਾ **ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।**

<u>ਵਿਹਾਰਕ ਸੰਘਵਾਦ:</u>

9.1 ਸੰਘਵਾਦ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਦਵੈਤ, ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸਰਵਉੱਚਤਾ, ਲਿਖਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਹੋਂਦ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅੰਤਮ ਦੁਭਾਸ਼ੀਏ ਵਜੋਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸਾਡੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਘੀ ਚਰਿੱਤਰ ਤੋਂ ਭਟਕਣ ਵਜੋਂ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਮੋਟੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਘੀ ਚਰਿੱਤਰ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਸ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਏਕਤਾਵਾਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਵੀ ਹਨ। ਲੋੜ ਕਿਸੇ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਹੈ। ਵਿਹਾਰਕ ਸੰਘਵਾਦ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸੰਘੀ ਸੰਤੁਲਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਲੋੜ ਬਣ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵਿਹਾਰਕ ਰੁਝਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਿਤ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 121, 277(viii)] [112-ਡੀ-ਈ; 113-ਸੀ-ਡੀ; 119-ਬੀ]

<u>XXXXXX</u>

9.2 ਵਿਹਾਰਕ ਸੰਘਵਾਦ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਸਵੈ-ਵਿਆਖਿਆਤਮਕ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਘਵਾਦ ਦਾ ਇੱਕ ਰੂਪ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਯਥਾਰਥਵਾਦ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਅਤੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਹਾਰਕ ਸੰਘਵਾਦ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਵਿਹਾਰਕਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ ਕਿ ਵਿਹਾਰਕ ਸੰਘਵਾਦ ਵਿੱਚ ਬਦਲਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਿਰੰਤਰ ਵਿਕਸਤ ਹੋਣ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਯੋਗਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਹਾਰਕ ਸੰਘਵਾਦ ਦਾ ਇਹ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਸੁਭਾਅ ਹੈ ਜੋ ਸਾਡੇ ਵਰਗੀ ਸਰੀਰਕ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣਾ ਢੁਕਵਾਂ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਸੰਕਲਪ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਉਭਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੇ ਨਵੀਨਤਾਕਾਰੀ ਹੱਲਾਂ ਨਾਲ ਆਉਣਾ ਹੈ। [ਪਾਰਸ 125-126] [113-G-H; 114-A-B]

<u>ਸੰਘੀ ਸੰਤੁਲਨ ਦਾ ਸੰਕਲਪ:</u>

10.1 ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਇੱਕ ਸੰਘੀ ਸੰਤੁਲਨ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਲੋੜੀਂਦੀ ਡਿਗਰੀ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੇਂਦਰੀਵਾਦ ਦੇ ਉਲਟ, ਇੱਕ ਸੰਤੁਲਿਤ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚਾ ਇਹ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਘ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਖੋਹ ਨਾ ਲਵੇ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਅਣਚਾਹੇ ਦਖਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਲੋੜ ਸੰਘੀ ਸੰਤੁਲਨ ਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲਤਾ ਨੂੰ

ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਸੀ ਸਤਿਕਾਰ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 277 (9),127][179-C; 114-E-F]

10.2 ਸੰਘੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅੰਦਰੂਨੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਮਹੱਤਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਲੋਕਤੰਤਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਾਜ/ਖੇਤਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਘ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਰਨਾ, ਉਹ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ। ਸੰਘੀ ਸੰਤੁਲਨ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸੰਘੀ ਸੰਤੁਲਨ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਦਾਲਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅੰਤਮ ਨਿਰਣਾਇਕ ਅਤੇ ਰੱਖਿਅਕ ਹੈ।(ਪਾਰਸ 129,131)

XXXXXXX

NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ 17

ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 143 ਦੇ ਤਹਿਤ, (**1964 ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਵਾਲਾ ਨੰਬਰ 1); ਯੂਕੋ ਬੈਂਕ ਬਨਾਮ ਦੀਪਕ ਦੇਬਬਰਮਾ [2016] 11 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 723: (2017) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 585 - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।**

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ:

11.1 ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਦਾਲਤਾਂ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਪਹੁੰਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸਰਵੋਤਮ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਦੇ ਪੈਰਾਡਾਇਮ ਨੂੰ ਖਤਮ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਅਪਣਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਭਾਵਨਾ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਰਦੀ ਹੋਵੇ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਇੱਕ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਵਿਭਿੰਨ ਸਾਧਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਕਈ ਕਾਰਕਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਚਿਤ ਮਹੱਤਵ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਜਾਂ ਸੰਸਦ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੱਲ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। [ਪੈਰਾ 277(i), (x)] [177-E; 179-E-F]

11.2 ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕੰਮ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਾਰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇਹ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਨਿਯਮ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਦਰਸ਼ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਸ਼ਬਦਕੋਸ਼ ਪ੍ਰਤੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਜਾਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥ ਕਈ ਵਾਰ, ਮਾਰਕ ਲਚਕੀਲੇਪਣ ਅਤੇ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਅਨੁਕੂਲਤਾ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੀ ਪਹੁੰਚ ਆਖਰਕਾਰ ਕਿਸੇ ਜੀਵਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। [ਪੈਰਾ 133] [116-G-H; 117-A-B]

XXXXXXX

ਆਰ.ਸੀ. ਪੌਡਿਆਲ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ **[1993] 1 SCR 891: (1994) 1 ਬੇਨਤੀ ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 324;** ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਐਡਵੋਕੇਟਸ-ਆਨ-ਰਿਕਾਰਡ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ **[1993] 2 ਬੇਨਤੀ ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 659: (1993) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 441 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।**

ਡਰੇਡ ਸਕਾਟ ਬਨਾਮ ਸੈਨਫੋਰਡ **60 U.S. (19 ਕਿਵੇਂ) 393 (1857);** ਹੋਮ ਬਿਲਡਿੰਗ ਐਂਡ ਲੋਨ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਬਲੇਸਡੇਲ, **290 U.S. 398 (1934)** ਵੈਸਟ ਕੋਸਟ ਹੋਟਲ ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਪੈਰਿਸ਼ **300 U.S. 379 (1937);** ਮੈਕਕਲੋਚ ਬਨਾਮ ਮੈਰੀਲੈਂਡ **17 U.S. (4 ਕਣਕ) 316 (1819);** ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਸੁਪੀਰੀਅਰ ਕੋਰਟ **(1944) 547 ਤੇ;** ਗੋਮਪਰਸ ਬਨਾਮ U.S. **233 (1914);** ਬਰਨੇਟ ਬਨਾਮ ਕੋਰੋਨਾਡੋ ਆਇਲ ਐਂਡ ਗੈਸ ਕੰਪਨੀ, **285 U.S. (1932);** ਅਮਰੀਕਨ ਕਮਿਊਨੀਕੇਸ਼ਨ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਡੌਡਸ **339 U.S. (1950)** ਪੋਲੋਸ ਬਨਾਮ ਨਿਊ ਹੈਮਸ਼ਾਇਰ, **345 U.S. (1953);** *— ਹੇਲਵਰਿੰਗ ਬਨਾਮ ਗ੍ਰੇਗਰੀ **69 ਐਫ 2 ਡੀ 809, 810-II (1934);** ਹੰਟਰ ਬਨਾਮ ਸਾਊਥਾਮਿਨਕ **[1984] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 145;** ਐਡਵਰਡਜ਼ ਬਨਾਮ ਕੈਨੇਡਾ ਲਈ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ **[1930] AC 124, 136; - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।**

ਬੋਡੇਨਹਾਈਮਰ, ਐਡਗਰ (ਯੂਨੀਵਰਸਲ ਲਾਅ ਪਬਲਿਸ਼ਿੰਗ ਕੰਪਨੀ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ, ਚੌਥਾ ਇੰਡੀਅਨ ਰੀਪ੍ਰਿੰਟ, 2004) ਦੁਆਰਾ ਨਿਆਂ ਸ਼ਾਸਤਰ; ਪੰਨਾ 405; ਹਾਰਵਰਡ ਲਾਅ ਰਿਵਿਊ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ, 1987 ਦੇ ਰਿਚਰਡ ਐਚ ਫਾਲਨ ਦੁਆਰਾ "ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਇੱਕ ਰਚਨਾਤਮਕ ਤਾਲਮੇਲ ਸਿਧਾਂਤ" ; "ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ: ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਆਖਿਆ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਟਿੱਪਣੀਆਂ," ਜੇਰੋਮ ਐਨ ਫਰੈਂਕ **ਕੋਲੰਬੀਆ**

ਕਾਨੂੰਨ ਸਮੀਖਿਆ 47 (1947): 1259-1367; ਪਿਅਰੇ-ਆਂਦਰੇ ਕੋਟੇ ਦੁਆਰਾ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ, ਦੂਜਾ ਐਡ (ਕੋਵਾਨਸਵਿਲੇ)। (Cowansville. Quebec:Les Editions Yvon Blais. Inc. 1992) ਕਿਊਬੈਕ: ਲੇਸ ਐਡੀਸ਼ਨਸ (ਅਧਿਆਏ) 1992 ਸਮੇਤ ਯਵੋਨ ਬਲੇਸ-- ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

<u>ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਆਖਿਆ:</u>

12. ਸਮਕਾਲੀ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ, ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਧੀ ਨੇ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਪਹੁੰਚ ਨਾਲੋਂ ਮਹੱਤਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਦਾਲਤਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸੱਚੇ ਅਤੇ ਅੰਤਮ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ ਅੱਖਰ ਵਿੱਚ, ਬਲਕਿ ਭਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਚਤੁਰਤਾ ਅਤੇ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕਤਾ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ, ਵਿਹਾਰਕ ਪਹੁੰਚ ਅਪਣਾ ਕੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਇਸ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਫਰਜ਼ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਹਟਣਗੀਆਂ। ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਨਿਯਮ ਕਿਸੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮੁੱਢਲਾ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਕਾਰਕ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਖ਼ਾਸਕਰ ਜੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਫਲਦਾਇਕ ਹੋਣ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵਿੱਚ, ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੇ ਮਹੱਤਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨਗੀਆਂ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸਦੇ ਅਸਲ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਸੰਗ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਨਾਲ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਨਿਯਮ ਤੋਂ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਧੀ ਵੱਲ ਇਸ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਸਥਿਰ ਅਤੇ ਸਖਤ ਨਾ ਰਹਿਣ। ਲੋੜ ਪੈਣ 'ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਰਤਮਾਨ ਮੰਗਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਵਿਆਕਰਣ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਗੁਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਤੇ

ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਲੋਕਪ੍ਰਿਯ ਇੱਛਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਜਾਇਜ਼ਤਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਸਰਲ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਮਕਸਦ ਗੁਆਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। [ਪਾਰਸ 146, 151, 277(xi)] [179-G; 122-D-E; 124-A-B]

XXXXXX

NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ 19

ਐਸ.ਆਰ. ਚੌਧਰੀ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ **[2001] 1 ਬੇਨਤੀ ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 621: (2001) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 126;** ਅਸ਼ੋਕ ਕੁਮਾਰ ਗੁਪਤਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ **[1997] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 269: (1997) 5 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 201;** ਇੰਡੀਅਨ ਮੈਡੀਕਲ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ **[2011] 6 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 599: (2011) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 179;** ਐਮ ਨਾਗਰਾਜ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ **(2006) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 202 - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।**

ਤ੍ਰਿਨੀਦਾਦ ਅਤੇ ਟੋਬੈਗੋ ਬਨਾਮ ਵ੍ਹਾਈਟਮੈਨ ਦੇ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ **[1991] 2 ਏ.ਸੀ 240;** ਰੇਜੀਨਾ (ਕੁਇੰਟਵੱਲੇ) ਬਨਾਮ ਸਿਹਤ ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ **(2003) UKHL 13: (2003) 2 ਏਸੀ 687: (2003) 2 WLR 692 (HL);** ਕੈਬੇਲ ਬਨਾਮ ਮਾਰਖਮ **148 ਐਫ 2 ਡੀ 737 (2 ਡੀ Cir 1945) - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।**

ਸ਼ੈਰੋਨ ਬਰਾਕ **ਪ੍ਰਿੰਸਲਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ, 2005 ਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।**

ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਵਿਹਾਰਕਤਾ:

13. 'ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਭਿਆਚਾਰ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਵਜੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮਹਾਨ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਾਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਧਾਰਨਾਤਮਕ ਆਦਰਸ਼ਕ ਭਾਵਨਾ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਲਚਕਦਾਰ ਅਤੇ ਵਿਕਸਤ ਹੁੰਦੇ ਸੁਭਾਅ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਰਥ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਇਸ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ਕਰਨ ਲਈ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਵਿਹਾਰਕ ਪਹੁੰਚ ਅਪਣਾਈ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ "ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਹਾਰਕਤਾ" ਦੇ ਯੁੱਗ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਹਾਰਕਤਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [ਪਾਰਸ 158, 161, 162, 277(xi)] [126-F-G; 127-C-D]

XXXXXX

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਐਡਵੋਕੇਟਸ-ਆਨ-ਰਿਕਾਰਡ-ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ **(2016) 5 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 1;** ਆਰ.ਸੀ. ਪੌਂਡਿਆਲ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ **[1993] 1 SCR 891: (1994) (1) ਬੇਨਤੀ ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 324;** ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਅਤੇ ਹੋਰ **[1978] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 641: (1977) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 471**; ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਬਨਾਮ ਸੰਕਲਪ ਹਿੰਮਤਲਾਲ ਸੇਠ ਅਤੇ ਹੋਰ **[1978] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 423 - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।**

ਬ੍ਰੇਨਨ, ਜੂਨੀਅਰ, ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ: ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ ਸਮਕਾਲੀ ਪੁਸ਼ਟੀ: 23, 27 'ਤੇ ਮੂਲ ਇਰਾਦੇ 'ਤੇ ਬਹਿਸ **(ਜੈਕ ਐਨ ਰਾਕੋਵ ਐਡ., 1990);** ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਭਿਆਚਾਰ, ਐਂਡਰਿਊ ਐਮ ਸੀਗਲ ਦੁਆਰਾ, **18 U.PA.J. Const. L.1067 (2016) - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।**

<u>ਅਨੁਛੇਦ 239 ਅਤੇ 239A ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ</u>:

ਅਨੁਛੇਦ 239 ਸੰਵਿਧਾਨ (ਸੱਤਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1956 ਦੁਆਰਾ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਨੁਛੇਦ 239 ਦੇ ਅਨੁਭਾਗ (1) 'ਹੋਵੇਗਾ' ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਰਾਹੀਂ ਕਰਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਨੁਛੇਦ 239 ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ (1) ਇਹ ਵੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਕਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੇ ਅਹੁਦੇ ਨਾਲ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਉਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਨੁਭਾਗ (2) ਇੱਕ ਗੈਰ-ਅੜਿੱਕੇ ਵਾਲੀ ਧਾਰਾ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ VI ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਰਾਜ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਉਸ ਰਾਜ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਉਹ ਰਾਜਪਾਲ ਹੈ।

<u>XXXXXX</u>

ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ **1974 ਏ.ਆਈ.ਆਰ 2192: [1975] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 814;** ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਸੁਰਿੰਦਰ ਐਸ **[2012] 12 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 1077: (2013) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 403 - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।**

14.2 ਅਨੁਛੇਦ 239 ਏ ਸੰਵਿਧਾਨ (14ਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1962 ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸੰਸਦ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1963 ਦੇ ਤਹਿਤ ਤਤਕਾਲੀ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਅਤੇ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, 30 ਮਈ, 1987 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ, ਅਨੁਛੇਦ 239 ਏ ਦੀ ਲਾਗੂਤਾ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਪੁਡੂਚੇਰੀ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੈ। ਕੁਦਰਤੀ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਪੁਡੂਚੇਰੀ ਅੰਡੇਮਾਨ ਅਤੇ ਨਿਕੋਬਾਰ ਟਾਪੂ, ਦਮਨ ਅਤੇ ਦੀਵ, ਦਾਦਰ ਅਤੇ ਨਗਰ ਹਵੇਲੀ, ਲਕਸ਼ਦੀਪ ਅਤੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਹੋਰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਪੁਡੂਚੇਰੀ ਦੀ ਤੁਲਨਾ NCT ਦਿੱਲੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਨੁਛੇਦ 239ਏ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [ਪਾਰਸ 178-180] [133-ਈ, ਜੀ-ਐਚ; 134-ਏ-ਬੀ]

<u>ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ</u>

15. ਸੰਵਿਧਾਨ (ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1991 ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਉਪਰੋਕਤ ਧਾਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਸੰਸਦ ਦੇ ਅਸਲ ਇਰਾਦੇ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਅਤੇ ਲੱਭਣ ਲਈ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਅਤੇ 239AB ਦੀ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਵਿਆਖਿਆ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸੋਧ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਰਜਾ ਦੇਣ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਬੁਨਿਆਦੀ ਵਿਆਕਰਣ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਅਤੇ ਹੋਰ ਲੇਖਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆਤਮਕ ਵਿਆਖਿਆ

ਜੋ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਹਨ, ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।(ਪਾਰਸ 181, 182)[134-C; 138-A-B]

NCT ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ:

16. ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਮੰਨਣ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ (4) ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ ਜੋ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਮਤਭੇਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਬੰਧਨਕਾਰੀ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਭੇਜਣਗੇ। ਧਾਰਾ (4) ਦੇ ਇਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਵੀ ਕੇਂਦਰ ਲਈ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖੀਆਂ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਅਨੁਛੇਦ 246 (4) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 195] [146-C-E]

XXXXXX

ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ **1974 ਏ.ਆਈ.ਆਰ 2192: [1975] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 814;** ਦੇਵਜੀ ਵੱਲਭਭਾਈ ਟਾਂਡੇਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਗੋਆ, ਦਮਨ ਅਤੇ ਦੀਵ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਅਤੇ ਹੋਰ **[1982] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 553: (1982) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 222;** ਸਮੁੰਦਰੀ ਕਸਟਮਜ਼ ਐਕਟ, **Re, AIR 1963 ਐਸ.ਸੀ 1760: [1964] 3**

ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 787; ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਨਗਰ ਨਿਗਮ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ **[1996] 10 ਬੇਨਤੀ ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 472 : (1997) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 339 - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।**

<u>ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ</u>:

17.1 ਅਨੁਛੇਦ 239AA (3) (ਏ) ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਇੱਕ ਸਮਾਨਤਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਹ ਪਤਾ ਚੱਲੇਗਾ ਕਿ NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (3) ਵਿੱਚ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੱਕ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 199] [148-G-H; 149-A-B]

17.2 ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਲੀ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਲੋੜਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨੀਤੀਗਤ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਵੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੱਤਵੀਂ ਸੋਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ 'ਭਾਗ ਸੀ ਰਾਜ' ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਥਾਂ 'ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼' ਸ਼ਬਦ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਨੁਛੇਦ 73 ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ 'ਰਾਜ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮਤਲਬ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ

ਅੱਠਵੇਂ (ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ) ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅਸਫਲ ਬਣਾ ਦੇਵੇਗੀ। [ਪੈਰਾ 200] [149-B-D]

XXXXXX

NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ 23

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦਾ ਸਾਰ:

18.1 ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਰਜਾ ਦੇਣ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਇਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਅਤੇ 239AB ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ NCT ਦਿੱਲੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਪੁਡੂਚੇਰੀ ਤੋਂ ਸੁਈ ਜੈਨੇਰਿਸ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦੇਣ ਦੇ ਸੰਸਦ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਏ ਅੱਜ ਤੱਕ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਗੂ ਹੈ। [ਪਾਰਸ 201-202] [149-ਬੀ-ਡੀ, ਐਫ-ਜੀ]

18.2 ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਦੀ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਚਲਾਇਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ (ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ 1991 ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਅਸਲ ਮਕਸਦ ਇੱਕ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਢਾਂਚਾ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਰੂਪ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ NCT ਦਿੱਲੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਤੇ ਨੀਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਅਸਲ ਮਕਸਦ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਰਾਹ ਪੱਧਰਾ ਕਰਨ ਲਈ

ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਲੋਕਤੰਤਰ ਅਤੇ ਸੰਘਵਾਦ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ, ਨੂੰ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਅਤੇ 239AB ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ NCT ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਸਰਕਾਰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕਵਾਇਦ ਵਿਅਰਥ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਜੇ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ, ਨੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ NCT ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ।[ਪਾਰਸ 203,204][149-H;150-A-B]

18.3 ਅਨੁਛੇਦ 239A ਦੇ ਅਨੁਭਾਗ (1) ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 239 AA ਅਨੁਭਾਗ (2) ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਅੰਤਰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 239ਏ ਅਨੁਭਾਗ (1) 'ਮਈ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤਾਕਤ ਦੇ ਸਿਰਫ ਡਾਇਰੈਕਟਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 239ਏ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਪੁਡੂਚੇਰੀ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਇਕ ਸੰਸਥਾ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਜਾਂ ਤਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੁਣੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੁਣੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਪੁਡੂਚੇਰੀ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ (2) 'ਸ਼ਾਨ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਸੰਸਦ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਣਾਉਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਨੁਭਾਗ (2) ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਏ) ਬਹੁਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਐਲਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਖੇਤਰੀ ਹਲਕਿਆਂ ਤੋਂ ਸਿੱਧੀ ਚੋਣ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਅਨੁਛੇਦ 239A ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ (1) ਦੇ ਉਲਟ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼

ਪੁਡੂਚੇਰੀ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੰਸਥਾ ਜਾਂ ਤਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੁਣੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੁਣੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, NCT ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਲਈ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਹ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਫਰਕ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ NCT ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਵੋਟਰਾਂ ਦੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਵਜੋਂ ਮੰਨਣ ਅਤੇ NCT ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਰੂਪ ਵਜੋਂ ਮੰਨਣ ਦੇ ਸੰਸਦ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਅਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਲਈ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। [ਪਾਰਸ 208-210] [151-C-H]

XXXXXX

18.4 ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ (3) ਤੋਂ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਗਿਣੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ NCT ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਗਿਣੇ ਗਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 239AA (3) (ਏ) ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 214] [152-F-G]

18.5 ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ (4) NCT ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਵੈਸਟਮਿੰਸਟਰ ਸ਼ੈਲੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਇੱਕ

ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇਵੇਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਅਨੁਭਾਗ (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਵਿਚਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਮਤਭੇਦ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਇਕ ਬੰਧਨਕਾਰੀ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਭੇਜੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹਾ ਫੈਸਲਾ ਆਉਣ ਤੱਕ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਮਾਮਲਾ ਇੰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਲਈ ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਉਸ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। [ਪਾਰਸ 215-216] [152-G-H; 153-A-C]

XXXXXX

18.6 ਅਨੁਛੇਦ 239 AA (3) (ਏ) ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 239 AA (4) ਨੂੰ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਸਹਿ-ਵਿਆਪਕ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (3) ਵਿੱਚ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੱਕ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 217, 277(xv)] [153-D; 180-G-H]

18.7 ਅਨੁਛੇਦ 239AA (3) (ਏ) ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਸੰਸਦ ਦੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਰਾਖਵੀਂ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਅਨੁਭਾਗ (4) ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ਵੀ ਸੰਘ ਦੀਆਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਖਵਾਂ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਅਨੁਭਾਗ (4) ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਸਹਿ-ਵਿਆਪਕ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। [ਪੈਰਾ 218] [153-E-F]

18.8 ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸੰਘ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਨੁਛੇਦ 73 ਤੋਂ ਉੱਤਪੰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਦੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਸਹਿ-ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਵਿਹਾਰਕ ਸੰਘਵਾਦ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੰਘਵਾਦ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਡਿੱਗ ਜਾਣਗੇ ਜੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਕੋਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ NCT ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਘ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 239 AA (3) (ਏ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸਾਰੇ ਨਿਯੰਤਰਣ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ NCT ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੰਮਕਾਜ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਲੋੜੀਂਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਕੇ ਵਿਹਾਰਕ

ਸੰਘਵਾਦ ਅਤੇ ਸੰਘੀ ਸੰਤੁਲਨ ਦੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨੂੰ ਅਸਫਲ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ।[ਪੈਰਾ 219][153-G-H;154-A-B]

XXXXXX

18.9 ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਜਿਹੇ ਅਰਥ ਜਾਂ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਉਸ ਵਾਕ 'ਤੇ ਰੱਖੇ ਜੋ ਕੰਮ ਕਰਨ ਯੋਗ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋੜ ਹੈ ਵਧੀਆ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਤੁਲਨ ਦੇ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ। ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ 'ਕੋਈ ਵੀ ਪਦਾਰਥ' ਦਾ ਮਤਲਬ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ 'ਹਰ ਮਾਮਲਾ' ਹੋਵੇ। ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ 'ਕੋਈ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਯੰਤਰਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ 'ਹਰ' ਦਾ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਤੇ ਜਿਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਮਹੱਤਵ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਅਸਲ ਇਰਾਦੇ ਅਤੇ ਮਕਸਦ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। [ਪਾਰਸ 223, 232, 277(xviii)]

18.10 ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਅਧੀਨ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਪਵਾਦ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਆਮ ਨਿਯਮ ਜਿਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੇ ਮਿਆਰਾਂ, ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੰਘਵਾਦ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਤੁਲਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇ ਪਾਲੇ ਅਤੇ ਵਿਕਸਿਤ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਅਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਮਕੈਨੀਕਲ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੇ ਹਰ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਭੇਜਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਲਈ ਕੁਝ ਜਾਇਜ਼ ਆਧਾਰ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਰਾਸ਼ਟਰੀ

ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਵਾਦ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਭੇਜਣ। 1991 ਦੇ ਐਕਟ ਅਤੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਹਰ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਬਦਲ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸਹਿਮਤੀ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸ ਕੋਲ ਮਤਭੇਦ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਪਰ ਅੰਤਰ ਦੀ ਖਾਤਰ ਇਹ ਅੰਤਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਮਕੈਨੀਕਲ ਜਾਂ ਰੁਟੀਨ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ, ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਅਤੇ ਇਹ ਦੇਖਣ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਚਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ NCT ਦਿੱਲੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, 'ਕੋਈ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਥਾਰਟੀ ਲਈ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਵਜੋਂ ਸਮਝਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਰਪੱਖਤਾ, ਲੋੜੀਂਦੀ ਸਲਾਹ ਅਤੇ ਹਕੀਕਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 233, 277(xviii)] [159-B-E; 181-E-F]

XXXXXX

NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ 27

ਜੇ.ਐਲ. ਆਸਟਿਨ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਹਾਰਵਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, 1955 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਵਿਲੀਅਮ ਜੇਮਜ਼ ਲੈਕਚਰ **- ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।**

18.11 ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸਿਰਫ ਅੱਖਰਾਂ ਵਜੋਂ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਸਖਤ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਜੋ ਉਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ

ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ ਜੋ ਕਿ ਚਰਿੱਤਰ ਵਿੱਚ ਗਣਤੰਤਰਿਕ ਹੈ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਨਿਆਂਇਕ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕਤਾ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਦਾ ਭੱਤਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਆਖਿਆ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਆਖਿਆ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ 'ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਅਤੇ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਕਾਰਜਕੁਸ਼ਲਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਹਾਰਕਤਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 234] [159-F-H; 160-A]

18.12 ਸੱਤਾ ਧਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਉਦੇਸ਼ ਨੈਤਿਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਹੈ। ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਚੰਗੀਆਂ ਬਾਰੀਕੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਸੀ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੇਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਯਮਾਂ, ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। [ਪੈਰਾ 235, 277(xxii)] [160-B-C; 182-C-E]

XXXXXX

18.13 ਵਿਆਖਿਆ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਜ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਅਜਿਹੀ

ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਲਈ ਜੀਵੰਤ ਹੈ। ਜੇ "ਮਤਭੇਦ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ" ਅਤੇ "ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵ 'ਤੇ ਅਸਹਿਮਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਉਮੀਦ, ਜਿਸ ਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਜਾਇਜ਼ਤਾ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਮਝੇ ਗਏ ਰਾਜਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਹੈ, ਸਧਾਰਣ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਮਕਸਦ ਗੁਆ ਦੇਵੇਗੀ। ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਜਾਂ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਹਰੇਕ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਹਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮੁੱਦਾ ਉਠਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਮਤਭੇਦ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ, ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੰਘਵਾਦ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਤੁਲਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇ ਪਾਲੇ ਅਤੇ ਵਿਕਸਿਤ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਮਤਭੇਦ ਕਦੇ ਵੀ "ਵੱਖਰੇ ਹੋਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ" ਦੀ ਧਾਰਨਾ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ "ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਪਲੇਟਫਾਰਮ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੋਈ ਵੱਖਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਹਰ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਇੱਕ ਆਦਰਸ਼ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅੰਤਰ ਅਥਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਲਈ ਭੇਜੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਮੁਲਾਂਕਣ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਮਤਭੇਦ ਦਾ ਤਰਕ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਠੋਸ ਕਾਰਨ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਵਰਤਾਰੇ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਬਲਕਿ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਨਿਰਮਾਣਵਾਦ ਅਤੇ ਦੂਰਦਰਸ਼ੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਨਿਰੰਤਰ ਟਕਰਾਅ ਅਤੇ ਅੰਤਰ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੀ ਜੋ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਟਕਰਾਅ ਦਾ ਢਾਂਚਾ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਨਾਲ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ

ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ NCT ਦਿੱਲੀ ਕੋਈ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 236, 277(xix)] [160-D-G; 161-A-B; 181-G-H]

ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾਗਨੇਸਨ ਮੈਟਲਜ਼ ਬਨਾਮ ਐਮ ਐਨ ਸ਼ਨਮੁਗਮ ਚੇਟੀ ਅਤੇ ਹੋਰ **[1987] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 1173: (1987) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 707;** ਕਿਹੋਟੋ ਹੋਲੋਹਾਨ ਬਨਾਮ ਜ਼ਚੀਲੂ ਅਤੇ ਹੋਰ **1993 ਏ.ਆਈ.ਆਰ 412: [1992] (1) ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 686;** A.V.S. ਨਰਸਿਮਹਾ ਰਾਓ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ **[1970] 1 SCR 115: (1969) 1 SCC 839**; ਦੀਮਾਕੁਚੀ ਚਾਹ ਅਸਟੇਟ ਦੇ ਕਾਮੇ ਬਨਾਮ ਦੀਮਾਕੁਚੀ ਟੀ ਅਸਟੇਟ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ **1958 ਏ.ਆਈ.ਆਰ 353: [1958] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 1156 - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।**

ਛੋਟੇ ਬਨਾਮ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਅਮਰੀਕਾ **544 U.S. 385 (2005);** ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਪਾਮਰ **16 U.S. 3 ਕਣਕ -610610 (1818);** ਵਾਰਬਰਟਨ ਬਨਾਮ ਹਡਰਸਫੀਲਡ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਸੋਸਾਇਟੀ **[1892] 1 ਕਿਊਬੀ 817, ਪੰਨਾ 821-22 - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।**

XXXXXX

NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ 29

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1991 ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦਾ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਨਿਯਮ, 1993

19.1 ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ 1991 ਦੇ ਐਕਟ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਪੂਰਕ ਵਜੋਂ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। 1991 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 41 ਦਾ ਧਿਆਨ ਪੂਰਵਕ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਸਮਰੱਥਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸੌਂਪੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਸੌਂਪੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਜਿੱਥੇ ਉਸਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂ ਅਰਧ-ਨਿਆਂਇਕ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ, ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਹਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਵਿਵੇਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਖਤਿਆਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ (3) (ਏ) ਦੁਆਰਾ ਬਾਹਰ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ। [ਪਾਰਸ 238, 240] [162- ਸੀ, ਬੀ-ਸੀ]

19.2 ਧਾਰਾ 42 ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। 1991 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 42 ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਵਾਕਾਂਸ਼ ਅਨੁਛੇਦ 74 ਦੀ ਕਾਲਾਜ਼ (2) ਦੇ ਸਮਾਨ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਵੀ ਸੰਕੇਤ ਹੈ ਕਿ 'ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਇਕਸਾਰ ਵਿਆਖਿਆ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ, ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ 'ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ' ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਲਈ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ

ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਅੰਤਮ ਬੰਧਨਕਾਰੀ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਉਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਭੇਜਦਾ। (ਪਾਰਸ 241, 242) [163-C-F]

19.3 1991 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 44 ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਲਈ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕੰਮਕਾਜ ਦੀ ਵੰਡ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚਾਲੇ ਮਤਭੇਦ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਵੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਤਹਿਤ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਦਾ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਨਿਯਮ, 1993 ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। 1991 ਦਾ ਐਕਟ ਅਤੇ **TBR**, 1993, ਜਦੋਂ ਇਕੱਠੇ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਹ NCT ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ। [ਪੈਰਾ 244-245] [164-D-E]

XXXXXX

19.4 1991 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 45 ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 167 ਦੇ ਸਮਾਨ ਅਤੇ ਸਮਾਨ ਹੈ ਜੋ NCT ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਲਈ ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ NCT ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਚਾਰ ਦਾ ਅਸਲ ਮਕਸਦ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ 'ਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਲੈਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਉਦੇਸ਼ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਤਾਲਮੇਲ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਲੂਪ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣਾ ਹੈ। NCT ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ

ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਤਾਂ ਜੋ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਸਕਣ। [ਪੈਰਾ 247] [165-B-D]

19.5 ਟ੍ਰਾਂਜੈਕਸ਼ਨ ਆਫ ਬਿਜ਼ਨਸ ਰੂਲਜ਼, 1993 ਵਿੱਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਮਤਭੇਦ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਅਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਰਾਹੀਂ ਮਤਭੇਦ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬਿੰਦੂ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ, TBR 1993 ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨਾਲ ਸਦਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਕਦਮ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੁਆਰਾ ਸਦਭਾਵਨਾਪੂਰਨ ਹੱਲ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਰੂਪ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 239ਏ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 277(xx)] [182-A-C]

19.6 GNCTD ਐਕਟ, 1991 ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ TBR, 1993 ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ ਅਨੁਛੇਦ 239 AA ਅਤੇ 239AB ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ ਸੰਕਲਪਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਯੋਜਨਾ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਮੁਖੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਸਾਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ "ਇਸ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਭੇਜੀ", "ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਗਈ", "ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਗਈ" ਅਤੇ "ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰਨ" ਨਾਲ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਸੰਭਵ ਸਿੱਟਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸਦਾ

ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਚਾਰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਤਹਿਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਸਕੇ।[ਪੈਰਾ 277(xxi)][182-C-E]

XXXXXX

19.7 1991 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 44 ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ 1991 ਦੇ ਐਕਟ ਅਤੇ TBR, 1993 ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਕੋਈ ਸਿਰਲੇਖ ਮੁਖੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦਾ ਨਾਮਜ਼ਦ ਅਤੇ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਦਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਪ੍ਰਤੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਵਾਲਾ ਰਵੱਈਆ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਵਿਰੋਧੀ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਉਭਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਬਲਕਿ ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਸੁਵਿਧਾਦਾਤਾ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 268] [174-A-C]

ਆਰ. ਐਸ. ਨਾਇਕ ਬਨਾਮ ਏ.ਆਰ. ਅੰਤੁਲੇ **[1984] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 495: (1984) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 183;** ਸ਼੍ਰੀਮੰਤ ਸ਼ਾਮਰਾਓ ਸੂਰਿਆਵੰਸ਼ੀ ਬਨਾਮ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਭੈਰੋਬਾ ਸੂਰਿਆਵੰਸ਼ੀ **[2002] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 393: (2002) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 676;** TMA ਏ

ਪਾਈ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ **(2002) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 481: [2002] 3 ਬੇਨਤੀ ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 587 - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।**

ਮੋਮਸੇਲ ਬਨਾਮ ਓਲਿੰਸ **[1975] AC 373;** ਈਸਟਮੈਨ ਫੋਟੋਗ੍ਰਾਫਿਕ ਸਮੱਗਰੀ ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਕੰਪਟਰੋਲਰ-ਜਨਰਲ ਆਫ ਪੇਟੈਂਟ, ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਅਤੇ ਟ੍ਰੇਡਮਾਰਕ **(1989) AC 571;** ਟਿਕਰੀ ਬੰਦਾ ਦੁਲੇਵੇ ਬਨਾਮ ਪਦਮ ਰੁਕਮਣੀ ਦੁਲੇਵੇ **(1969) 2 AC 313**; ਬਲੈਕ ਕਲੋਸਨ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਪੈਪੀਅਰਕੇ ਵਾਲਯੋਫ-ਐਸਚੈਫੇਨਬਰਗ **(1975) AC 591 - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।**

XXXXXX

ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪੁਨਰਜਾਗਰਣ:

20.1 ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦਰਸ਼ਵਾਦ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੁਆਰਾ ਇਜਾਜ਼ਤ ਯੋਗ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਜੀਵਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਪ੍ਰਤੀ ਮੁੜ ਜਾਗਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਚੁੱਪ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪੁਨਰਜਾਗਰਣ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਇੱਕ ਰਚਨਾਤਮਕ ਹੈ। ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਲਈ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਰਾਜਕਤਾ ਲਈ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਕਿ ਕੋਈ "ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਅਰਾਜਕਤਾਵਾਦੀ" ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕੋਈ ਐਂਟਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਤੋਂ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਵਾ ਕੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪੁਨਰਜਾਗਰਣ ਦੀ ਸਮਝ ਪੈਦਾ ਕਰਨ

ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜ਼ਮੀਰ ਪ੍ਰਤੀ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਹੋਣ ਦੇ ਸੱਦੇ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਜੀਵਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਪ੍ਰਤੀ ਮੁੜ ਜਾਗਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਉੱਤਪੰਨ ਕਰਨ ਤਾਂ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਇਸ ਆਦਰਸ਼ਵਾਦ ਪ੍ਰਤੀ ਲਗਾਤਾਰ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 272, 273, 277(xxiii)] [182-G; 183-A; 176-C-D; 183-B-D]

20.2 ਇਹ ਸੰਕਲਪ ਉਦੋਂ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਅੰਤਰ, ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਾਰੰਟ, ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਿੱਲੀ ਦਰਮਿਆਨ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਸਹਿਮਤੀ ਅਸਲ ਜਾਇਜ਼ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਫੈਸਲਾ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਉਲਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਹਰਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਕੁਝ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਬੁੱਧੀ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਟਰੱਸਟ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਾਰਜਕਰਤਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ, ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਹਾਰਕਤਾ ਅਤੇ ਸਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸੰਤੁਲਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਹੋਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿੱਦ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤ ਖਾਨਾਬਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਉਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ, ਸਿਹਤਮੰਦ ਰਿਸ਼ਤੇ ਅਤੇ ਆਪਸੀ ਸਤਿਕਾਰ ਲਈ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਦਿਮਾਗ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। [ਪੈਰਾ 274] [176-E-G]

XXXXXX

20.3 ਟੀਚਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਗਾੜ ਅਤੇ ਅਰਾਜਕਤਾ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਭਰੋਸੇ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ, ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਉੱਚੇ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਚਰਣ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪੁਨਰਜਾਗਰਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗਾ। [ਪੈਰਾ 275] [176-G; 177-A-B]

ਕੇਸ਼ਵਨ ਮਾਧਵ ਮੈਨਨ ਬਨਾਮ ਬੰਬਈ ਰਾਜ **1951 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 228;** ਮਾਧਵ ਰਾਓ ਜੀਵਾਜੀ ਰਾਓ ਸਿੰਧੀਆ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ **[1971] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 9 : (1971) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 85;** ਕੇਰਲ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਐਨ ਐਮ ਥਾਮਸ ਅਤੇ ਹੋਰ [**1976] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 906 : (1976) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 310;** ਆਰ.ਸੀ. ਕੂਪਰ ਬਨਾਮ U.O.I. **[1970] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 530 : (1970) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 248;** ਮੇਨਕਾ ਗਾਂਧੀ ਬਨਾਮ U.O.I. **[1978] 2 SCR 621 : (1978) 1 SCC 248;** ਜਸਟਿਸ ਕੇ.ਐਸ ਪੁੱਟਸਵਾਮੀ (ਸੇਵਾਮੁਕਤ) ਬਨਾਮ U.O.I. **(2017) 10 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 1;** ਰਾਏ ਸਾਹਿਬ ਰਾਮ ਜਵਾਯਾ ਕਪੂਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ **1955 ਏ.ਆਈ.ਆਰ 549: [1955] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 225;** ਤੇਜ ਕਿਰਨ ਜੈਨ ਬਨਾਮ ਐਨ ਸੰਜੀਵ ਰੈਡੀ [**1971] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 612: (1970) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 272 - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।**

<u>ਡਾ. ਡੀ. ਵਾਈ. ਚੰਦਰਚੂੜ, ਜੇ. (ਸਹਿਮਤ) ਅਨੁਸਾਰ:</u>

1. ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਵਜੋਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਰਜੇ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਤੀਜੇ ਹਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ ਅੱਠਵੇਂ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਸਿਤ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਅਤੀਤ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ 'ਤੇ ਸ਼ਾਸਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੁਆਰਾ ਸੀਮਤ ਜਾਂ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧਾਂ ਨੇ NCT ਦੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਸਥਿਰਤਾ ਅਤੇ ਸਥਿਰਤਾ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸੋਧ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਆਖਿਆ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸਦੇ ਅਸਲ ਚਰਿੱਤਰ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰੇਗੀ। [ਪੈਰਾ 143] [304-G-H; 305-A-C]

2. ਅਨੁਛੇਦ 239 (1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਨੂੰ NCT ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਇਸਦਾ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਅਸਲ ਸਰੋਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਤੋਂ ਉੱਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 239 (1) ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸ਼ਬਦ ("ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਹੋਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ") ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਹੱਦ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਅਗਲੇ ਸ਼ਬਦ ("ਜਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਉਹ ਸਹੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ") ਉਸੇ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ [ਪੈਰਾ 143][305-ਸੀ-ਈ]

XXXXXX

3. ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਕੇ ਸੰਸਦ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਸ਼ਾਸਨ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਕੇ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ। ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 143] [305-E-F]

4. ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਭਾਗੀਦਾਰੀ, ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਅਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸੰਸਥਾਗਤ ਸ਼ਾਸਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਉਭਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਖੇਤਰੀ ਹਲਕਿਆਂ ਤੋਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਲਈ ਸਿੱਧੀ ਚੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ; ਅਨੁਛੇਦ 324, 327 ਅਤੇ 329 ਦੇ ਤਹਿਤ ਭਾਰਤ ਦੇ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ; ਰਾਜ ਸੂਚੀ (ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ) ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ; ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਪ੍ਰਤੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਬਣਾਉਣਾ; ਅਤੇ (ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਦੇ ਮੂਲ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ) ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ। ਸੋਧ ਰਾਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਕੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੈਬਨਿਟ ਰੂਪ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 143] [305-F-H; 306-A-C]

5. ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵੰਡ ਇੱਕ ਵਿਧਾਨਕ ਸੰਸਥਾ ਵਜੋਂ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਤੋਂ ਉਭਰਦਾ ਹੈ

ਕਿ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ; ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਵਿਵਸਥਾ, ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼ਿਆਂ (ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੀਆਂ ਐਂਟਰੀਆਂ 1, 2 ਅਤੇ 18) ਅਤੇ ਅਪਰਾਧਾਂ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਫੀਸਾਂ (ਐਂਟਰੀਆਂ 64, 65 ਅਤੇ 66 ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਪਿਛਲੀਆਂ ਐਂਟਰੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ) ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਨਾ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਸੰਸਦ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਨਫ਼ਰਤ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਸੰਤੁਲਨ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਲਾਗੂ ਰਹਿਣਗੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। [ਪੈਰਾ 143] [306-C-F]

XXXXXX

NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ 35

6. NCT ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹਿ-ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ 4 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਤੱਕ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਉਹ ਮਾਮਲੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੇ ਵਿਵੇਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 143] [306-F-H; 307-A]

7. GNCTD ਐਕਟ, 1991 ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ 7 (ਏ) ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ NCT ਲਈ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦੇ ਨਿਯਮ ਬਣਾਏ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ GNCTD ਐਕਟ, 1991 ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। GNCTD ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 41 ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀਆਂ ਗਈਆਂ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਕੰਮ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਹਨ; ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਪਣੇ ਵਿਵੇਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ; GNCTD ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 44 ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਧਾਰਾ 44 (1) (ਆਈ) ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਖੇਤਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 143] [307-A-D]

8. ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ NCT ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਿਯਮ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਫਰਜ਼ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੇ ਪੜਾਅ ਤੋਂ ਹੀ ਸੂਚਿਤ ਕਰੇ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ NCT ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੂਚਿਤ ਅਤੇ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਅਤੇ GNCTD ਐਕਟ 1991 ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਂਜੈਕਸ਼ਨ ਆਫ ਬਿਜ਼ਨਸ ਰੂਲਜ਼ ਤਹਿਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 143] [307-E-F]

XXXXXX

9. ਹਾਲਾਂਕਿ ਟ੍ਰਾਂਜੈਕਸ਼ਨ ਆਫ ਬਿਜ਼ਨਸ ਰੂਲਜ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਲਈ NCT ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ 'ਤੇ ਲਗਾਈ ਗਈ ਡਿਊਟੀ ਦੀ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਨਾ ਤਾਂ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਐਕਟ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਲਈ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਨਿਯਮ 14 ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਡਿਊਟੀ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਅਗਾਊਂ ਸਹਿਮਤੀ ਲੈਣਾ ਅਤੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਨਿਯਮ 23 ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ; ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 143] [307- F-H; 308-A-B]

10. ਟ੍ਰਾਂਜੈਕਸ਼ਨ ਆਫ ਬਿਜ਼ਨਸ ਰੂਲਜ਼ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਤੇ ਫਰਜ਼ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਮਕਾਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੂਚਿਤ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਰੱਖਣ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਇਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੱਤ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜੋ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਉਦੋਂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਅਧਿਆਇ **V. A** ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਪਹਿਲੂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ NCT ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਜਾਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ, ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦਾ ਕੰਮ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ

ਵਿੱਚ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਮੁਖੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [ਪੈਰਾ 103, 104] [271-ਡੀ-ਐਫ; G-H]

11. ਅਨੁਛੇਦ 367 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਜਨਰਲ ਅਨੁਭਾਗ ਐਕਟ 1897, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਅਨੁਛੇਦ 372 ਅਧੀਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਨੁਕੂਲਨ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 'ਰਾਜ' (ਧਾਰਾ 3(58)) ਅਤੇ 'ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ' (ਧਾਰਾ 3(60)) ਅਤੇ 'ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼' (ਧਾਰਾ 3(62ਏ)) ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀਆਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਜਾਂ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਉਲਟ ਨਾ ਹੋਵੇ। [ਪੈਰਾ 143] [308-B-C]

XXXXXX

NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ 37

12. ਕਨੀਆਂ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ NDMC ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਨੌਂ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੱਕ, ਇਹ ਇੱਕ ਸਥਿਰ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 246 (4) ਵਿੱਚ 'ਰਾਜ' ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਅਨੁਭਾਗ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੇ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਸ਼ਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਟੈਸਟ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ 'ਰਾਜ' ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗਾ। [ਪੈਰਾ 143] [308-D-E]

13. ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ "ਰਾਜ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਅਸਕਾਰਾਤਮਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਸੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬਾਹਰ ਰਹੇਗੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਨਤੀਜਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਗ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 143] [308-E-F]

14. ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਅਰਥ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਦਿੰਦੇ ਸਮੇਂ, ਦੋ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇਕਸਾਰ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ: ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਵਾਲੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਾਖਾ ਬਣਾ ਕੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕੈਬਨਿਟ ਰੂਪ ਅਪਣਾਇਆ ਹੈ; ਅਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਹਿੱਤ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਅਤੇ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਉਪਰੋਕਤ (i) ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਭੇਜਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਜਿਸ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਮਤਭੇਦ ਹੈ, ਉਪਰੋਕਤ (ii) ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 143] [308-F-H; 309-A-B]

15. ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਤਭੇਦਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਸੂਚੀ ਬਣਾਉਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜੋ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਇੱਕ ਕਾਲਪਨਿਕ ਅੰਤਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਜੇ 'ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ 'ਹਰ ਮਾਮਲੇ' ਵਜੋਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਹਰ ਪਹਿਲੂ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਸੰਭਾਲ ਲੈਣਗੇ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਲਈ

ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਨਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। [ਪੈਰਾ 143] [309-B-C]

XXXXXX

16. ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਨੁਛੇਦ 239 AA(4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰੇ, ਟ੍ਰਾਂਜੈਕਸ਼ਨ ਆਫ ਬਿਜ਼ਨਸ ਰੂਲਜ਼ ਵਿੱਚ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਨਿਯਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਢੰਗਾਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨਾਲ ਮਤਭੇਦ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਗੱਲਬਾਤ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਰਾਹੀਂ ਕਿਸੇ ਮੰਤਰੀ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਤਭੇਦ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਇਹ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਨਿਯਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ 'ਤੇ ਉਦੋਂ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਪਰੋਕਤ ਢੰਗ-ਤਰੀਕੇ ਕੋਈ ਹੱਲ ਕੱਢਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਮਾਮਲਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਉਠਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।[ਪੈਰਾ 143][309-C-E]

17. ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੈਬਨਿਟ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਦੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਸ਼ਕਤੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮੁਖੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਦੇ ਮੂਲ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਵਿਵਸਥਾ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਸਲ

ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਕੋਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਕੋਲ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਭੇਜਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਦੱਸੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਕੋਲ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਦਾ ਕੋਈ ਸੁਤੰਤਰ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ (ਸਿਵਾਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂ ਅਰਧ-ਨਿਆਂਇਕ ਅਥਾਰਟੀ ਵਜੋਂ ਆਪਣੇ ਵਿਵੇਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸੌਂਪੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜੋ NCT ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨ)। [ਪੈਰਾ 143] [309-EH; 310-A-B]

18. ਅਨੁਛੇਦ 239 AA ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਹਿੱਤ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਸੰਘ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਰੱਖਿਅਕ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਹਰ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਫਰਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਇਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵਿੱਤ ਅਤੇ ਨੀਤੀ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੁੱਦੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਸੰਘ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀਆਂ ਗੁੰਝਲਦਾਰਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਵਾਪਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਅਣਕਿਆਸੀ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਇਹ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ

ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਰਸਾਵੇ ਜੋ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ। [ਪੈਰਾ 143] [310-C-E]

XXXXXX

NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ 39

19. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੀ ਨੈਤਿਕਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨੂੰ ਸਫਲ ਹੋਣ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਅਤੇ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਚੁੱਪ ਨੂੰ ਭਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਢਾਂਚਾ ਸਥਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਢਾਂਚੇ ਕਿਵੇਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਾਦਾਂ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਲਈ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਅਧਾਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਅਤੀਤ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣਾ ਹੈ। (ਪਾਰਸ 14-15) [192-ਬੀ; 193-ਡੀ]

20. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਜੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਇੱਕ ਬਲੂ ਪ੍ਰਿੰਟ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਸ ਗੱਲ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਸ਼ਬਦਕੋਸ਼ ਕੀ ਸਮਝਾਏਗਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਇਸ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਪਾਠ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 17] [194-C-D]

21. ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਵੋਟਰਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹਰ ਕੰਮ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਜਨਤਾ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰੇ। ਇਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰੀ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ। ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦਾਂ 'ਤੇ ਟਿਕੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 37] [214-C-E]

XXXXXX

22. ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਆਪਸੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸਿਧਾਂਤ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਅਤੇ ਦੋਵੇਂ ਮਿਲ ਕੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕੈਬਨਿਟ ਰੂਪ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਇਕਾਈ ਵਜੋਂ ਬੋਲਦੀ ਹੈ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਇੱਕ ਜਵਾਬਦੇਹ ਅਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਅਧਾਰ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਆਦੇਸ਼ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਵਾਲੇ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਰੂਪ ਇਸ ਦੇ ਮੂਲ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ, ਜੋ

ਇਹ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਦਾ ਅਸਲ ਅਧਿਕਾਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਬਾਂਹ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 41, 43] [219-D-E; 220-E-F]

U.N.R. ਰਾਓ ਬਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ **(1971) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 63: [1971] 0 ਬੇਨਤੀ ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 46;** ਸਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ **(1974) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 831 : [1975] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 814;** ਪੀ.ਯੂ ਮਾਈਲਾਈ ਹਲੀਚੋ ਬਨਾਮ ਮਿਜ਼ੋਰਮ ਰਾਜ **(2005) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 92: [2005] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 279;** ਨਾਬਾਮ ਰੇਬੀਆ ਅਤੇ ਬਾਮੰਗ ਫੇਲਿਕਸ ਬਨਾਮ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ, ਅਰੁਣਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ; **(2016) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 1: [2016] 6 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 1;** ਕਿਹੋਟੋ ਹੋਲੋਹਾਨ ਬਨਾਮ ਜ਼ਚਿਲੂ (1992) **ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ ਸੁਪਲ। (2) 651: [1992] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 686 - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।**

ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ: ਗ੍ਰੈਨਵਿਲੇ ਆਸਟਿਨ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ, **ਆਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ (1966) ਪੰਨਾ xi - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।**

23. NCT ਲਈ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਵਜੋਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਅਦਾਲਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਹੱਤਤਾ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਜੋ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। NCT ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਭਾਰ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੂਚਕ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੁਆਰਾ NCT ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸ਼ਾਖਾ ਵਜੋਂ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਲੋੜਾਂ ਨੇ ਪੁਲਿਸ, ਜਨਤਕ ਵਿਵਸਥਾ ਅਤੇ

ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 74] [250-B-D]

XXXXXX

NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ 41

24. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤ ਜੋ ਉਭਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਦਿੱਲੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕੇਸ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ, ਇਸ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਚਿੰਤਾਵਾਂ (ਕੇਂਦਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਣ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ) ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਲੋਕਤੰਤਰ (ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਫਤਵੇ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੁਣੀ ਗਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਪ੍ਰਤੀ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈਂਦੀ ਹੈ) ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਸੁਮੇਲ ਹਨ। ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਯੂਨੀਅਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਣ, ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦਾ ਨਿਯੰਤਰਣ ਵੀ ਹੈ ਜੋ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਪ੍ਰਤੀ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਦੋ ਪੱਧਰਾਂ, ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਰਮਿਆਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਹਾਰਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਰਿਪੱਕਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਤਜਰਬੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਹੱਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। [ਪੈਰਾ 75] [250-G-H; 251-A-B]

25. GNCTD ਐਕਟ 1991 ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦਾ ਸਰਵੇਖਣ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅੰਤਰ-ਸੰਪਰਕ ਹੈ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿੱਤੀ ਬਿੱਲਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਅਗਾਊਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਲੈਣ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਵੀ

ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੇ ਵਿਵੇਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਜਾਂ ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂ ਅਰਧ-ਨਿਆਂਇਕ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਲਈ ਨਿਯਮ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [ਪੈਰਾ 87] [259-ਏ-ਬੀ, ਡੀ-ਈ]

XXXXXX

ਕੇਸ਼ਵਨ ਮਾਧਵ ਮੈਨਨ ਬਨਾਮ ਬੰਬਈ ਰਾਜ **[1951] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 228;** ਤੇਜ ਕਿਰਨ ਜੈਨ ਬਨਾਮ ਐਨ ਸੰਜੀਵ ਰੈਡੀ **(1970) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 272: [1971] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 612;** ਜੀ ਨਾਰਾਇਣਸਵਾਮੀ ਬਨਾਮ ਜੀ ਪਨੀਰਸੇਲਵਮ **(1972) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 717: [1973] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 172;** ਕੁਲਦੀਪ ਨਈਅਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ **(2006) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 1 : [2006] 5 ਬੇਨਤੀ ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 1;** ਮਨੇਜ ਨਰੂਲਾ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ **(2014) 9 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 1: [2014] 9 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 965;** ਸੱਤਿਆ ਦੇਵ ਬੁਸ਼ਹਰੀ ਬਨਾਮ ਪਦਮ ਦੇਵ **[1955] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 549;** ਦੇਵਜੀ ਵੱਲਭਭਾਈ ਟਾਂਡੇਲ ਬਨਾਮ ਗੋਆ, ਦਮਨ ਅਤੇ ਦੀਵ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ **[1982] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 222: [1982] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 553;** ਗੋਆ ਸੈਂਪਲਿੰਗ ਇੰਪਲਾਈਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਜਨਰਲ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਕੰਪਨੀ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ (1985) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ **206: [1985] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 373;** ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀ ਮੌਲਾ ਬਖ਼ਸ਼ **(1962) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 794;** ਰਾਜ (NCT ਦਿੱਲੀ) ਬਨਾਮ ਨਵਜੋਤ ਸੰਧੂ **(2005) 11**

ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 600: [2005] 2 ਬੇਨਤੀ ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 79; ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਮਿਉਂਸਪਲ ਕੌਂਸਲ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ **(1997) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 339 : [1996] 10 ਬੇਨਤੀ ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 472;** ਟੀ ਐਮ ਕੰਨੀਅਨ ਬਨਾਮ ਆਮਦਨ ਕਰ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਪੋਂਡੀਚੇਰੀ **[1968] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 103;** ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਐਡਵਾਂਸ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਬਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂਦਾਸਮਲ **(1970) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 633;** ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਬਨਾਮ ਪ੍ਰੇਮ ਕੁਮਾਰ ਜੈਨ **(1976) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 743: [1976]** 0 ਬੇਨਤੀ। **SCR 166;** ਮਨੋਜ ਨਰੂਲਾ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ **(2014) 9 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 1: [2014] 9 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 965;** ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲ ਰਾਜ ਏ.ਆਈ.ਆਰ **(1973) ਐਸ.ਸੀ 1461: [1973] 0 ਬੇਨਤੀ ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 1;** ਪੁੱਟਸਵਾਮੀ **(2017) 10 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 1; ਆਈ.ਆਰ.** ਕੋਏਲੋ ਬਨਾਮ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ **(2007) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 1: [2007] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 706**; ਰਾਏ ਸਾਹਿਬ ਰਾਮ ਜਵਾਯਾ ਕਪੂਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ **[1955] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 225;** ਏ ਸੰਜੀਵੀ ਨਾਇਡੂ ਬਨਾਮ ਮਦਰਾਸ ਰਾਜ **(1970) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 443: [1970] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 505;** ਸਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ **(1974) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 831 : [1975] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 814;** ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ **(1977) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 608: [1978] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 1;** ਸਾਂਝਾ ਕਾਰਨ, ਇੱਕ ਰਜਿਸਟਰਡ ਸੁਸਾਇਟੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ **(1999) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 667: [1999] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 1279;** ਸੁਬਰਾਮਨੀਅਮ ਸਵਾਮੀ ਬਨਾਮ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ **(2012) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 64: [2012] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 52 - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।**

ਰਾਜੀਵ ਭਾਗਵ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕਤਾ (ਸੰਪਾਦਕ), **ਆਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ (2008), ਪੰਨਾ 9;** ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ: ਗ੍ਰੈਨਵਿਲੇ ਆਸਟਿਨ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ, **ਆਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ (1966) ਪੰਨਾ XI;** ਰਾਜੀਵ ਭਾਗਵ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਅਤੇ

ਨੈਤਿਕਤਾ, **ਆਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ (2008) ਪੰਨਾ 15;** ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਬੋਝ, **ਪੇਂਗੁਇਨ ਬੁਕਸ (2003) ਪ੍ਰਤਾਪ ਭਾਨੂ ਮਹਿਤਾ ਦੁਆਰਾ ਪੰਨਾ 35-36;** ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਕੀ ਹੈ?" ਪ੍ਰਤਾਪ ਭਾਨੂ ਮਹਿਤਾ **ਸੈਮੀਨਾਰ (2010);**

XXXXXX

NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ 43

ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਬਹਿਸਾਂ, **ਭਾਗ 11 (25 ਨਵੰਬਰ, 1949);**ਸੁਜੀਤ ਚੌਧਰੀ, ਮਾਧਵ ਖੋਸਲਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਭਾਨੂ ਮਹਿਤਾ ਆਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ (2016) ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤੀ **ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਆਕਸਫੋਰਡ ਹੈਂਡਬੁੱਕ; ਰਾਜੂ ਰਾਮਚੰਦਰਨ ਦੁਆਰਾ** "ਖੋਜ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ"**; Outlook (25 ਅਗਸਤ, 2014);** ਲੰਡਨ ਸਕੂਲ ਆਫ ਇਕਨਾਮਿਕਸ ਐਂਡ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਸਾਇੰਸ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਜਾ ਗੋਪਾਲ ਜੈਲ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਭਾਨੂ ਮਹਿਤਾ (ਸੰਪਾਦਕ) (ਫਰਵਰੀ, **2007);**ਦਿਲੀਪ ਮੁਖਰਜੀ **ਦੁਆਰਾ "ਸਰਕਾਰੀ ਜਵਾਬਦੇਹੀ"** ; ਆਕਸਫੋਰਡ ਕੰਪੇਨੀਅਨ ਟੂ ਪੋਲੀਟਿਕਸ ਇਨ ਇੰਡੀਆ, ਆਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ **(2010), ਪੰਨਾ 477**; **ਸ਼ੁਭਾਂਕਰ ਡੈਮ** ਦੁਆਰਾ "ਕਾਰਜਕਾਰੀ"; ਸੁਜੀਤ ਚੌਧਰੀ, ਮਾਧਵ ਖੋਸਲਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਭਾਨੂ ਮਹਿਤਾ (ਸੰਪਾਦਕ); ਆਕਸਫੋਰਡ ਹੈਂਡਬੁੱਕ ਆਫ ਦਿ ਇੰਡੀਅਨ ਕੰਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨ, **ਆਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ (2016), ਪੰਨਾ 319;**ਰਾਜੀਵ ਭਾਗਵਾ ਆਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ (2008) (ਸੰਪਾਦਕ) ਪੰਨਾ 9 ਦੁਆਰਾ **ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।**

ਡੇਵਿਡ ਬਰੂਕਸ **ਦੁਆਰਾ** "ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਸ਼ਾਨ" **ਨਿਊਯਾਰਕ ਟਾਈਮਜ਼ 14 ਦਸੰਬਰ, 2017**; ਲੋਕਤੰਤਰ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਆਂਦਰੇ ਬੇਟੇਲ **ਆਕਸਫੋਰਡ**

ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ (2012) ਦੁਆਰਾ; "ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਸ਼ਾਸਨ", **ਬਰੂਸ ਪੀ ਫ੍ਰੇਹਨੇਨ ਅਤੇ ਜਾਰਜ ਡਬਲਯੂ ਕੈਰੀ** ਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦਾ ਜਰਨਲ **(2011), ਭਾਗ 26, ਪੰਨਾ 498;** ਮਾਰਟਿਨ ਲੈਫਲਿਨ ਦੁਆਰਾ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਜਰਨਲ ਆਫ ਕੰਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨਲ ਕਾਨੂੰਨ(**2019, ਪ੍ਰੈਸ ਵਿੱਚ);** ਜਾਰਜ ਐਲਨ ਐਂਡ ਅਨਵਿਨ ਲਿਮਟਿਡ **(1964), ਪੰਨਾ 131;**ਵਾਲਟਰ ਬੈਗਹੋਟ ਦੁਆਰਾ **ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਵਿਧਾਨ**, ਦੂਜਾ ਸੰਸਕਰਣ **(1873), ਪੰਨਾ 118;**ਐਡਵਰਡ ਏ ਫ੍ਰੀਮੈਨ (1872) **ਦੁਆਰਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਵਿਕਾਸ**; **ਆਈਵਰ ਜੈਨਿੰਗਜ਼ ਦੁਆਰਾ ਕੈਬਨਿਟ ਸਰਕਾਰ, ਕੈਮਬ੍ਰਿਜ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ (1959), ਤੀਜਾ ਐਡੀਸ਼ਨ, ਪੰਨਾ 279;**ਜੀ ਮਾਰਸ਼ਲ ਦੁਆਰਾ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ, **ਆਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ (1989), ਪੰਨਾ 2-4;** "**ਸੈਮੂਅਲ ਬਰਲਿਨਸਕੀ, ਤੋਰੂਨ ਦੀਵਾਨ ਅਤੇ ਕੀਥ ਡਾਉਡਿੰਗ ਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦਾ ਕਾਰਜਕਾਲ 1945-1997";**ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਜਰਨਲ ਆਫ ਕੰਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨਲ ਲਾਅ (2019, ਪ੍ਰੈਸ ਵਿੱਚ) **ਮਾਰਟਿਨ ਲੈਫਲਿਨ ਦੁਆਰਾ "ਸੰਵਿਧਾਨਾਂ ਦੀ ਚੁੱਪ" ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।**

XXXXXX

ਅਸ਼ੋਕ ਭੂਸ਼ਣ, ਜੇ. (ਸਹਿਮਤ):

ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ

1.1 ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਆਮ ਨਿਯਮ ਉਹੀ ਹਨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਆਮ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ

ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ, ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਪੂਰਤੀ ਕਰ ਸਕੇ। ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੰਮਾਂ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਕਠੋਰਤਾ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਉਦਾਰਤਾ ਨਾਲ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਿਰਫ ਗੰਭੀਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਇਕ ਜੀਵੰਤ ਢਾਂਚਾ ਹੈ ਜੋ ਕਾਫ਼ੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਇਕਜੁੱਟਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਸਫਲ ਕੰਮ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 41-42] [332--D; 333-F, G]

1.2 ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਚੁੱਪ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਸਪੱਸ਼ਟ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਛੱਡਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਇਰਾਦੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਵਰਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਭਾਸ਼ਾ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। [ਪੈਰਾ 56] [343-B-C]

1.3 ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਆਖਿਆ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਵਰਤੀ ਗਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਛੱਡਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਮਕਸਦ ਅਤੇ ਇਰਾਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਲੱਭਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਉਸ ਮਕਸਦ

ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ 69ਵਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1991 ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। [ਪੈਰਾ 57, 119-I] [343-D-E; 376-F]

XXXXXX

NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ 45

ਕੇਸ਼ਵਨ ਮਾਧਵ ਮੈਨਨ ਬਨਾਮ ਬੰਬਈ ਰਾਜ **ਏ.ਆਈ.ਆਰ 1951 ਐਸ.ਸੀ 128: [1951] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 228;** ਐਸ.ਆਰ. ਚੌਧਰੀ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ **(2001) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 126 : [2001] 1 ਬੇਨਤੀ ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 621;** ਜੀ ਨਾਰਾਇਣਸਵਾਮੀ ਬਨਾਮ ਜੀ ਪਨੀਰਸੇਲਵਮ ਅਤੇ ਹੋਰ **(1972) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 717: [1973] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 172;** ਬੀ.ਆਰ. ਕਪੂਰ ਬਨਾਮ ਟੀ.ਐਨ. ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ **(2001) 7 SCC 231: [2001] 3 ਬੇਨਤੀ ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 191;** ਕੁਲਦੀਪ ਨਈਅਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ **(2006) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 1 : [2006] 5 ਬੇਨਤੀ ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 1;** ਆਈ.ਆਰ. ਕੋਏਲੋ ਬਨਾਮ ਟੀ.ਐਨ. **(2007) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 1 : [2007] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 706;** ਰੁਸਤਮ ਕਾਵਸਜੀ ਕੂਪਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ **(1970) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 248: ਏ.ਆਈ.ਆਰ 1970 ਐਸ.ਸੀ 564: [1970] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 530;** ਮੇਨਕਾ ਗਾਂਧੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ **(1978)1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 248: ਏ.ਆਈ.ਆਰ 1978 ਐਸ.ਸੀ 597: [1978] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 621**; ਕੇਸੀ ਵਸੰਤ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ **1985 ਬੇਨਤੀ ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 714: [1985] ਬੇਨਤੀ ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 352;** ਮਨੇਜ ਨਰੂਲਾ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ **(2014) 9 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 1: [2014] 9 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 965 - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।**

ਸ਼੍ਰੀ ਐਚ.ਐਮ. ਸੀਰਵਾਈ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨ 'ਤੇ "ਇੱਕ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਟਿੱਪਣੀ"; "ਜਸਟਿਸ ਜੀਪੀ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ **14 ਵਾਂ ਸੰਸਕਰਣ;** ਅੱਗੇ: ਅਹਾਰੋਨ ਬਰਾਕ ਦੁਆਰਾ ਲੋਕਤੰਤਰ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਜੱਜ; ਡੇਵਿਡ ਫੇਲਡਮੈਨ ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਮਹੱਤਤਾ **2013 (129) ਐਲਕਿਊਆਰ 343-358 - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।**

ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ

2. ਸੰਵਿਧਾਨਕ 14ਵੀਂ ਸੋਧ ਐਕਟ, 1962 ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਨੁਛੇਦ 239ਏ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਸੰਸਦ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ 'ਤੇ ਵੀ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੇਂਦਰ ਦੁਆਰਾ ਨਜਿੱਠਿਆ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਸੰਸਦੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ- ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ। ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ ਐਕਟ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਬਾਲਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਵੀ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਣੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਉਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਅਤੇ ਗਣਤੰਤਰਿਕ ਰੂਪ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ

ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਇਰਾਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 60, 61, 65-67] [344-C-H; 346-F-G; 347-C-D]

XXXXXX

ਕਲਪਨਾ ਮਹਿਤਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ **2018 (7) ਸਕੇਲ 106 - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।**

ਸੰਸਦ ਦੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ GNCTD

239AA ਦੇ ਅਨੁਭਾਗ (3) ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਪੂਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 239 ਦੇ ਅਨੁਭਾਗ (3) ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਜਾਂ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਵੀ ਮਾਮਲਾ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਿਵਾਏ ਐਂਟਰੀਆਂ 1, 2 ਅਤੇ 18 (ਜਨਤਕ ਵਿਵਸਥਾ, ਜਨਤਕ ਵਿਵਸਥਾ, ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ) ਅਤੇ 64, 65 ਅਤੇ 66 ਦੀਆਂ ਐਂਟਰੀਆਂ ਸੂਚੀ। ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ "ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ" ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 69-71] [348-B-D; 349-C]

3.2 ਸੂਚੀ II ਅਤੇ III ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਐਂਟਰੀਆਂ ਵਿੱਚ 'ਰਾਜ' ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਪਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਐਂਟਰੀ ਵਿੱਚ 'ਕੇਂਦਰ

ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼' ਦਾ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। 'ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ 'ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼' 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਬਦ ਬੇਅਰਥ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ 'ਤੇ, ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਧਾਰਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਭਾਗ ਏ, ਬੀ, ਸੀ ਅਤੇ ਡੀ ਰਾਜ ਸਨ। ਸੱਤਵੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜਿੱਥੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 2 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 1 ਅਤੇ ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਪਰੋਕਤ ਵਾਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਟੋਮੈਟਿਕ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਸਿਵਾਏ ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਐਂਟਰੀ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੁਆਰਾ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, NCTD ਦੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 239 AA ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਭਾਰਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਸੱਤਵੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਛੇਦ 246 ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ (4) ਵਿੱਚ, "ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਭਾਗ ਏ ਜਾਂ ਭਾਗ ਬੀ ਵਿੱਚ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਥਾਂ "ਰਾਜ ਵਿੱਚ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਥਾਂ "ਰਾਜ ਵਿੱਚ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਲੈ ਲਈ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਭਾਗ ਸੀ ਅਤੇ ਡੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਦੀ ਸਰਵਉੱਚ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜੋ ਸੱਤਵੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੋਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਜਾਰੀ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 72-76] [349-D-G, H; 350-H; 351-A]

XXXXXX

3.3 ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਜਾਂ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਗਿਣੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ NCTD ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। NCT ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੀਆਂ ਐਂਟਰੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। [ਪਾਰਸ 80, 119-II] [354-F; 376-G]

NDMC ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ **(1997) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 339: [1996] 10 ਬੇਨਤੀ ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 472 - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।**

<u>ਯੂਨੀਅਨ ਦੀਆਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ (ਪ੍ਰਧਾਨ / ਐਲਜੀ) ਅਤੇ GNCTD</u>

4.1 ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 73 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 154 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹਿ-ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਫਤਵੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 239 (4) ਏਏ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਲਈ ਮੁਖੀ ਹਨ। ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ

ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 81,82, 119-III] [354- H; 355-A-B-C; 376-H]

XXXXXX

ਰਾਏ ਸਾਹਿਬ ਰਾਮ ਜਵਾਯਾ ਕਪੂਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ **ਏ.ਆਈ.ਆਰ 1955 ਐਸ.ਸੀ 549: [1955] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 225 - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।**

4.2 ਅਨੁਛੇਦ 73 (1) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਏ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਜਾਂ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਵਧੇਗੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਹੈ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇਹ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸੰਸਦ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੋਵਾਂ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਦੋ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੁਹਰਾਈ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੱਤਵੀਂ ਸੋਧ ਐਕਟ, 1956 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਨੁਛੇਦ 73 ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਸ਼ਬਦ "ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਭਾਗ ਏ ਜਾਂ ਭਾਗ ਬੀ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ" ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ਬਦ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਭਾਗ ਏ ਅਤੇ ਭਾਗ ਬੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਯੂਨੀਅਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਭਾਗ ਸੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸੰਘ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਭਾਗ ਸੀ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਹੁਣ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸੱਤਵੀਂ ਸੋਧ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਦਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 73 ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ "ਰਾਜ" ਸ਼ਬਦ

ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਨੁਛੇਦ 73 (1) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ "ਰਾਜ" ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ ਅੱਠਵੇਂ (ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼) ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਾਹੀਂ ਸੰਘ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਵੀਕਾਰਕੀਤਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਵੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 239 AA (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਮਤਭੇਦ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ 'ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਜਿਸ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸਿਰਫ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਹੈ ਜੋ ਸੂਚੀ ॥ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

XXXXXX

ਜਦੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਅਜਿਹਾ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਫੈਸਲਾ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਜਾਂ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਸੂਚੀ ॥ ਅਤੇ ਸੂਚੀ ॥। ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਾਹੀਂ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੂਚੀ ॥ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਵੀ ਸੰਘ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਾਹੀਂ ਅਤੇ NCTD ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਖੁਦ ਇੱਕ ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਧੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਉਪ-ਅਨੁਭਾਗ (4) 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਕਿਹੜੇ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ NCT ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹਿ-ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਇਹ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1991 ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹੋਰ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1991 ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (7) (ਏ) ਤਹਿਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। [ਪੈਰਾ 85, 119-IV] [359-B-G; 360-A-C; 377-A-B]

4.3 ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸੰਘ ਦੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 49 ਖੁਦ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਜਿਹੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਆਮ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਧੀਨ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨਗੇ। ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਯੂਨੀਅਨ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ 'ਤੇ ਕੋਈ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ ਜਾ ਸਕੇ। ਐਕਟ 1991 ਦੀ ਧਾਰਾ 44 ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕੰਮਕਾਜ ਦੀ ਵੰਡ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ

ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਕਾਰੋਬਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 239 AA ਉਪ-ਧਾਰਾ (4) ਅਤੇ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ, GNCTD ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਜਾਂ ਸਮੇਤ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਕੇਂਦਰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ GNCTD ਦੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜਾਂ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜੋ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੈਬਨਿਟ ਰੂਪ ਨੂੰ ਅਰਥ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ GNCTD ਦੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਕੰਮਕਾਜ ਵਿੱਚ ਸੰਘ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੰਘ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੂਚੀ 1 ਅਤੇ ਸੂਚੀ 2 ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਸਹਿ-ਵਿਆਪਕ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਅਤੇ NCTD ਕੋਲ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵੀ ਹਨ। [ਪੈਰਾ 86-87] [360-E-H; 361-A-B]

XXXXXX

4.4 ਅਨੁਛੇਦ 239AB ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਜਾਂ ਉਸ ਧਾਰਾ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਵਸਥਾ ਅਨੁਛੇਦ 356 ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 356/239ਏਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਕਤੀ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਆਪਕ

ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਾਹੀਂ ਉਦੋਂ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਨੁਛੇਦ 239AB ਤਹਿਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 239AB ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਖਰੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਹੈ ਅਤੇ ਯੂਨੀਅਨ ਦੁਆਰਾ ਆਮ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਾਰੇ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 89] [361-H; 362-A-B]

<u>ਅਨੁਛੇਦ 239 AA (4) ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ</u>

5.1 ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 163 ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਅਨੁਸਾਰ, ਰਾਜਪਾਲ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੀ ਅਣਦੇਖੀ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਤੰਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਉਪ-ਅਨੁਭਾਗ (4) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਹ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਉਪ-ਅਨੁਭਾਗ (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਇਹ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਉਪ-ਅਨੁਭਾਗ (4) ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਅਪਵਾਦ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਪ-ਅਨੁਭਾਗ (4) ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ "ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ" ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਅਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੰਵਿਧਾਨ ਯੋਜਨਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (4) ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਯੋਜਨਾ ਜੋ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (4) ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਹੈ, ਉਹੀ

ਯੋਜਨਾ ਹੈ ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1963 ਦੀ ਧਾਰਾ 44 ਅਧੀਨ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 92, 119-VI] [365-ਬੀ, ਈ-ਜੀ]

XXXXXX

NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ 51

ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ (**1974) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 831: [1975] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 814 - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।**

5.2 ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਅਪਵਾਦ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਯੋਜਨਾ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਜਾਣੀ-ਪਛਾਣੀ ਸਕੀਮ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਪਵਾਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਭੇਜ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤੁਰੰਤ ਅਜਿਹਾ ਫੈਸਲਾ ਆਉਣ ਤੱਕ ਆਪਣਾ ਫੈਸਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਅਨੁਛੇਦ 163 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜਪਾਲ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। NCTD ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਅਤੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਸਿਵਾਏ ਜਿੱਥੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। [ਪੈਰਾ 92-93, 119-VII] [366-D-E; 377-D]

5.3 ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਪਹਿਲੇ ਵਾਕ ਵਿੱਚ "ਕੋਈ ਵੀ ਮਾਮਲਾ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ, "ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਮੰਤਰੀਆਂ

ਵਿਚਕਾਰ ਮਤਭੇਦ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ..." "ਕੋਈ ਵੀ ਮਾਮਲਾ" ਸ਼ਬਦ ਵਿਆਪਕ ਆਯਾਤ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਹਨ ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਉਪ-ਅਨੁਭਾਗ (4) ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਵਾਪਰਨ ਵਾਲੇ "ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ" ਸ਼ਬਦ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਪਾਬੰਦੀ ਜਾਂ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਸਕੇ। "ਕੋਈ ਵੀ ਮਾਮਲਾ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (3) ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਵਿੱਚ ਵੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਦੋਵਾਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ "ਕੋਈ ਵੀ ਮਾਮਲਾ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਸੇ ਸੀਮਤ ਜਾਂ ਸੀਮਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ, ਬਲਕਿ "ਕੋਈ ਵੀ ਮਾਮਲਾ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਹੱਦ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਪ-ਅਨੁਭਾਗ (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਵਾਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸੇ ਧਾਰਾ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਉਸੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 95] [367-ਡੀ, ਜੀ]

ਤੇਜ ਕਿਰਨ ਜੈਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਐਨ ਸੰਜੀਵ ਰੈਡੀ ਅਤੇ ਹੋਰ **(1970) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 272: [1971] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 612 - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।**

XXXXXX

5.4 ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ, ਸਿਵਾਏ ਉਦੋਂ ਜਦੋਂ ਉਹ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਉਪ-ਅਨੁਭਾਗ (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ,

ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਉਪ-ਅਨੁਭਾਗ (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਸੰਸਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਸਿਧਾਂਤ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਚੁੱਪ ਜਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। [ਪੈਰਾ 97] [368-D-F]

5.5 ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਉਪ-ਅਨੁਭਾਗ (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਤਿਅੰਤ ਅਤੇ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇੱਕ ਰੁਟੀਨ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਇਹ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ / ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ ਅੱਠਵੇਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ NCTD ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 239AB ਦੇ ਤਹਿਤ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਪੱਸ਼ਟ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਨੁਛੇਦ 239 AA ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਤਹਿਤ ਨਿਯੁਕਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਨੂੰ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਵਜੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਨੁਛੇਦ 239 ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਯੁਕਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਨੂੰ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਵਜੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 239AB NCTD 'ਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਭਾਗ VIII ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਇਸਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਭਾਗ ਅੱਠ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ

ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 239 NCTD 'ਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 98] [368-F-H; 369-A-C]

XXXXXX

NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ 53

<u>ਕੀ GNCTD ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।</u>

6.1 ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਕਿ GNCTD ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਫੈਸਲੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਲਏ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਕੇ ਸਥਿਰਤਾ ਅਤੇ ਸਥਿਰਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ। GNCTD ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਤਭੇਦ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਣ ਲਈ GNCTD ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਢੁਕਵੀਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਯੋਜਨਾ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਕਿ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ/ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਲਏ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਉਪਰੋਕਤ ਸਿੱਟੇ ਨੂੰ 1991 ਦੇ ਐਕਟ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ 1991 ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 44 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ, ਅਰਥਾਤ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਦੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ, ਨਿਯਮ, 1993 ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਦੁਬਾਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ 1991 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ/ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ, ਏਜੰਡੇ ਅਤੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸੰਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ ਪਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ

ਹੈ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 99] [369-C-G]

6.2 ਦਿੱਲੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿੱਚ GNCTD ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਪਰ 1991 ਦੇ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਉਕਤ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਹਰੀ ਝੰਡੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ GNCTD ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਫੈਸਲਿਆਂ ਲਈ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 100] [369-G-H]

<u>ਐਲਜੀ ਨਾਲ ਸੰਚਾਰ, ਇਸਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼</u>

7.1 1991 ਐਕਟ ਅਤੇ ਨਿਯਮ 1993 ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਯੋਜਨਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ, ਮੀਟਿੰਗ ਦੇ ਏਜੰਡੇ ਅਤੇ ਲਏ ਗਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਸੰਚਾਰ ਦਾ ਮਕਸਦ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਤਾਇਨਾਤ ਰੱਖਣਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ 1991 ਐਕਟ ਅਤੇ ਨਿਯਮ 1993 ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਸਕੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, 239ਏਏ (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤਾਂ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ GNCTD ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਸਾਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ GNCTD ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਲਈ ਫਰਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਰਾਏ ਹੈ ਉਹ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸੰਚਾਰ ਦਾ ਮਕਸਦ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਉਦੇਸ਼ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਕੋਲ ਤਾਇਨਾਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਉਪ-ਧਾਰਾ (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਤਹਿਤ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਸਕੇ। ਉਪ-ਧਾਰਾ (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀਆਂ

ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਿਯਮਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ, ਬਲਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਉਚਿਤ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 101, 113, 119-ਅੱਠਵਾਂ, X] [377-G-H; 378-A; 374-F-H; 377-E]

XXXXXX

7.2 1991 ਦੇ ਐਕਟ ਅਤੇ 1993 ਦੇ ਨਿਯਮ ਮੰਤਰੀ ਪਰਿਸ਼ਦ/ਮੰਤਰੀ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂ, ਤਰੀਕੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਚਾਰ, ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਾਇਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। 1993 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਮੰਤਰੀ ਪਰਿਸ਼ਦ, ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਹੈ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਤਾਂ ਜੋ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਰੁਕਾਵਟ ਦੇ ਸੁਚਾਰੂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚੱਲ ਸਕੇ। ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ, ਸੰਸਦੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਨਤਾ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਗਾਰੰਟੀ ਸ਼ੁਦਾ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਜਦੋਂ ਉੱਚ ਅਹੁਦਿਆਂ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਡਿਊਟੀ ਸੌਂਪੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਸੁਚਾਰੂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚਲਾਉਣ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸਬੰਧਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਨਾਲ ਨਿਭਾਉਣਗੇ। [ਪੈਰਾ 114, 116] [375-E-F; 376-A-C]

ਐਸ.ਆਰ. ਚੌਧਰੀ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ **(2001) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 126 : [2001] 1 ਬੇਨਤੀ ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 621;** ਜੀ ਨਾਰਾਇਣਸਵਾਮੀ ਬਨਾਮ ਜੀ ਪਨੀਰਸੇਲਵਮ ਅਤੇ ਹੋਰ **(1972) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 717: [1973] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 172;** ਬੀ.ਆਰ. ਕਪੂਰ ਬਨਾਮ ਟੀ.ਐਨ. ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ **(2001) 7 SCC 231: [2001] 3 ਬੇਨਤੀ ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 191;** ਕੁਲਦੀਪ ਨਈਅਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ **(2006) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 1 : [2006] 5 ਬੇਨਤੀ ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 1; ਆਈ.ਆਰ.** ਕੋਏਲੋ ਬਨਾਮ ਟੀ.ਐਨ. **(2007) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 1 : [2007] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 706;** ਰੁਸਤਮ ਕਾਵਸਜੀ ਕੂਪਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ **(1970)1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 248: ਏ.ਆਈ.ਆਰ 1970 ਐਸ.ਸੀ 564: [1970] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 530;** ਮੇਨਕਾ ਗਾਂਧੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ **(1978)1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 248: ਏ.ਆਈ.ਆਰ 1978 ਐਸ.ਸੀ 597: [1978] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 621;** ਕੇ.ਸੀ. ਵਸੰਤ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ **(1985) ਸੰਖੇਪ ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 714: [1985] ਬੇਨਤੀ ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 352;** ਮਨੇਜ ਨਰੂਲਾ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ **(2014) 9 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 1: [2014] 9 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 965;** ਕਲਪਨਾ ਮਹਿਤਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ **2018 (7) ਸਕੇਲ 106;** NDMC ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ **(1997) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 339 : [1996] 10 ਬੇਨਤੀ ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 472;** ਰਾਏ ਸਾਹਿਬ ਰਾਮ ਜਵਾਯਾ ਕਪੂਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ **ਏ.ਆਈ.ਆਰ 1955 ਐਸ.ਸੀ 549: [1955] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 225;** ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ **(1974) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 831: [1975] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 814;** ਤੇਜ ਕਿਰਨ ਜੈਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਐਨ ਸੰਜੀਵ ਰੈਡੀ ਅਤੇ ਹੋਰ **(1970) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 272: [1971] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 612 - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।**

XXXXXX

ਸ਼੍ਰੀ ਐਚ.ਐਮ. ਸੀਰਵਾਈ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤ **ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨ 'ਤੇ "ਇੱਕ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਟਿੱਪਣੀ"**;" ਜਸਟਿਸ ਜੀ.ਪੀ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ, **14 ਵੇਂ ਸੰਸਕਰਣ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।**

ਕਾਨੂੰਨੀ ਕੇਸ ਹਵਾਲਾ		
ਜਸਟਿਸ ਦੀਪਕ ਮਿਸ਼ਰਾ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ (ਮੁੱਖ ਜੱਜ)		
[1951] SCR 228	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 7
[1971] 3 SCR 9	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 8
[1976] 1 SCR 906	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 9
[1993] 2 Suppl. SCR 659	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 10
[1970] 3 SCR 530	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 24
[1978] 2 SCR 621	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 24
[2017] 10 SCC 1	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 24
[1955] SCR 225	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 25
[1975] 1 SCR 814	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 25
[1971] 1 SCR 612	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 44
[2000] 2 SCR 299	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 52
[2014] 9 SCR 965	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 59
[2015] 4 SCR 987	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 61
[1992] 2 Suppl. SCR 454	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 63
2018 (7) SCALE 106	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 67
[2001] 3 Suppl. SCR 191	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 70
[2000] 2 SCR 688	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 73
1990 (2) SCALE 836	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 73

[1978] 2 SCR 1	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 79
[1993] 3 SCR 802	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 81

XXXXXX

ਕਾਨੂੰਨੀ ਕੇਸ ਹਵਾਲਾ		
[1999] 3 SCR 1279	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 82
[1978] 2 SCR 272	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 87
[1980] SCR 1302	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 88
[1976] SCR 347	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 90
[1995] 2 Suppl. SCR 106	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 90
[2006] 5 Suppl. SCR 1	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 90
[1965] SCR 413	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 97
[1994] 2 SCR 644	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 100
[2002] 1 SCR 441	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 104
[1978] 1 SCR 1	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 119
[2016] 11 SCR 723	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 130
[1993] 1 SCR 891	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 135
[1984] 2 SCR 145	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 141
[2001] 1 Suppl. SCR 621	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 147
[1997] 3 SCR 269	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 149
[2011] 6 SCR 599	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 150
(2006) 8 SCC 202	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 150
(2016) 5 SCC 1	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 164

[1978] 1 SCR 641	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 166
[1978] 1 SCR 423	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 169
[2012] 12 SCR 1077	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 176
[1982] 3 SCR 553	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 188
[1964] 3 SCR 787	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 189
[1987] 2 SCR 1173	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 227
[1992] 1 SCR 686	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 228
[1970] 1 SCR 115	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 229
[1958] SCR 1156	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 231
[1984] 2 SCR 495	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 269
[2002] 1 SCR 393	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 269
[2002] 3 Suppl. SCR 587	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 269
[1996] 10 Suppl. SCR 472	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 277 **(xii)**

XXXXXX

ਜਸਟਿਸ ਡੀ ਵਾਈ ਚੰਦਰਚੂੜ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ

ਕਾਨੂੰਨੀ ਕੇਸ ਹਵਾਲਾ		
[2014] 9 SCR 965	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 14
[1973] Suppl. SCR 1	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 17
(2017) 10 SCC 1	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 21
[1992] 1 SCR 686	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 23

[2007] 1 SCR 706	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 23
[1955] 2 SCR 225	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 36
[1970] 3 SCR 505	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 36
[1975] 1 SCR 814	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 36
[1978] 2 SCR 1	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 36
[1999] 3 SCR 1279	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 36
[2012] 3 SCR 52	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 36
[1971] Suppl. SCR 46	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 39
[1975] 1 SCR 814	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 39
[2005] 1 SCR 279	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 40
[2016] 6 SCR 1	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 40
[1951] 2 SCR 228	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 107
[1971] 1 SCR 612	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 108
[1973] 1 SCR 172	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 109
[2006] 5 Suppl. SCR 1	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 110
[2014] 9 SCR 965	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 110
[1955] 1 SCR 549	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 114
[1982] 3 SCR 553	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 115
[1985] 2 SCR 373	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 117
[1962] 2 SCR 794	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 117
[2005] 2 Suppl. SCR 79	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 118
[1996] 10 Suppl. SCR 472	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 119
[1968] 2 SCR 103	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 123
(1970) 1 SCC 633	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 124
[1976] Suppl. SCR 166	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 125

XXXXXX

ਜਸਟਿਸ ਅਸ਼ੋਕ ਭੂਸ਼ਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ

ਕਾਨੂੰਨੀ ਕੇਸ ਹਵਾਲਾ		
[1971]1 SCR 612	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 27
[1951] SCR 228	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 41
[2001] 1 Suppl. SCR 621	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 42
[1973] 1 SCR 172	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 43
[2001] 3 Suppl. SCR 191	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 44
[2006] 5 Suppl. SCR 1	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 45
[2007] 1 SCR 706	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 46
[1970] 3 SCR 530	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 47
[1978] 2 SCR 621	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 47
[1985] Suppl. SCR 352	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 47
[2014] 9 SCR 965	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 53
2018 (7) SCALE 106	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 62
[1996] 10 Suppl. SCR 472	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 77
[1955] SCR 225	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 81
[1975] 1 SCR 814	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 91
[1971] 1 SCR 612	ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 96

ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ: 2017 ਦੀ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 2357.

XXXXXX

2015 ਦੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸੀ) ਨੰਬਰ 5888 ਵਿੱਚ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਮਿਤੀ 04.08.2016 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ

ਨਾਲ

1986 ਦੇ W.P. (Crl.) ਨੰਬਰ 539 ਵਿੱਚ 2016 ਦੀ ਮਾਣਹਾਨੀ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸੀ) ਨੰਬਰ 175 ਵਿੱਚ।

ਸੀ.ਏ. ਨੰਬਰ 2360, 2359, 2363, 2362, 2358, 2361 ਅਤੇ 2364, 2017 ਦਾ Crl. A. ਨੰਬਰ 277.

ਮਨਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਵਧੀਕ ਵਕੀਲ ਜਨਰਲ, ਛੈਂਦਮਬਰਮ, ਡਾ. ਰਾਜੀਵ ਧਵਨ, ਸ਼ੇਖਰ ਨਾਫੜੇ, ਸ਼ੀ ਮਤੀ ਇੰਦਰਾ ਜੈਸਿੰਘ, ਗੋਪਾਲ ਸੁਬਰਾਮਨੀਅਮ, ਸ਼੍ਰੀ ਮਤੀ ਵੀ. ਮੋਹਨਾ, ਸਿਧਾਰਥ ਲੂਥਰਾ, ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟਸ, ਸ਼ਾਦਨ ਫਰਸਤ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਨਿਤਿਆ ਰਾਮਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ, ਰਾਹੁਲ ਮਹਿਰਾ, ਅਹਿਮਦ ਸਈਦ, ਐਮ.ਐਸ ਰੁਦਰਕਸ਼ੀ ਦਿਓ, ਸ਼ਸ਼ੀ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ, ਸੁਹੇਲ ਰਾਸ਼ਿਦ ਭੱਟ, ਸ਼ੀ ਮਤੀ ਨੇਹਾ ਸਾਂਗਵਾਨ, ਚਿਰਾਗ ਐਮ ਸ਼ਰਾਫ, ਨਵੀਨ ਆਰ ਨਾਥ, ਅਭਿਮਨਿਊ ਵਰਮਾ, ਨਹਿਮਤ ਕੌਰ, ਗੌਤਮ ਭਾਟੀਆ, ਪ੍ਰਤਿਕ ਚੱਢਾ, ਅੰਕੁਰ ਕਸ਼ਯਪ, ਕੁਸ਼ਾਗਰਾ ਪਾਂਡੇ, ਬੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਪ੍ਰਸਾਦ, ਸੀਜਾ ਐਨ ਪਾਲ, ਸੱਤਿਆ ਮਿੱਤਰਾ, ਪ੍ਰਭਾਸ ਬਜਾਜ, ਆਰ ਬਾਲਾ ਸੁਬਰਾਮਨੀਅਮ, ਸ਼ੀ ਮਤੀ ਬੀਨੂੰ ਟਮਟਾ, ਪ੍ਰਤੀਕ ਜਾਲਾਨ, ਰਿਤਿਨ ਰਾਏ, ਪੀ ਕੇ ਮਲਿਕ, ਰਿਤੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮੀਨਾਕਸ਼ੀ ਗਰੋਵਰ, ਕੀਰਤੀਮਾਨ ਸਿੰਘ, ਜਯੰਤ ਮਲਿਕ, ਆਭਾਸ ਖੇਤਰਪਾਲ, ਸ਼ੀ ਮਤੀ ਕ੍ਰਿਤਿਕਾ, ਅਭਿਪਿਤ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਸ਼ੀ ਮਤੀ ਮਾਧਵੀ ਦੀਵਾਨ, ਰਾਹੁਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾਨੀ, ਅੰਕਿਤ ਯਾਦਵ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੋਮਾ ਮਲਿਕ, ਸੇਬਤ ਕੁਮਾਰ ਦੇਵਰੀਆ, ਆਯੂਸ਼ ਪੁਰੀ, ਬੀ. ਵੀ. ਬਲਰਾਮ ਦਾਸ, ਕੇ.ਆਰ ਸ਼ਸ਼ੀਪ੍ਰਭੂ, ਗੌਤਮ ਖਜੰਡਵੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਗਾਰਗੀ ਖੰਨਾ, ਨਿਖਿਲ ਨਈਅਰ, ਡਾ. ਮੋਨਿਕਾ

ਗੁਸਾਈਂ, ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਭੱਲਾ, ਸਿਧਾਰਥ ਅਗਰਵਾਲ, ਸ਼ੀ ਮਤੀ ਸਤੂਤੀ ਗੁਜਰਾਲ, ਜ਼ੀਸ਼ਾਨ ਦੀਵਾਨ, ਸੇਂਥਿਲ ਜਗਦੀਸਨ, ਅਮਨ ਹਿੰਗੋਰਾਨੀ, ਸ਼ੀ ਮਤੀ ਪ੍ਰਿਆ ਹਿੰਗੋਰਾਨੀ, ਡਾ ਸ਼ਵੇਤਾ ਹਿੰਗੋਰਾਨੀ, ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਐਡਵੋਕੇਟਸ ਸਨ।

XXXXXX

ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਾਈਆ ਗਿਆ

ਦੀਪਕ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਚੀਫ਼ ਜਸਟੀਸ (ਮੁੱਖ ਜੱਜ) (ਆਪਣੇ ਲਈ, ਏ. ਕੇ. ਸੀਕਰੀ ਅਤੇ ਏ. ਐਮ. ਖਾਨਵਿਲਕਰ, ਜੇ.ਜੇ.)

ਸਮੱਗਰੀ

A.	ਪ੍ਰਸਤਾਵ.....	3-22
B.	ਪ੍ਰਤੀਯੋਗੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ਾਂ.....	22-23
B.1	ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ਾਂ.....	23-34
B.2	ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ਾਂ.....	34-45
C.	ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਆਦਰਸ਼/ਸਿਧਾਂਤ.....	45-50
D.	ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ.....	50-54
E.	ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਰਪੱਖਤਾ.....	54-57
F.	ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਦੀ ਧਾਰਨਾ	.....
F.1	ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ.....	57-68
G.	ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ.....	68-73
H.	ਸੰਘੀ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰ.....	74-93
I.	ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੰਘਵਾਦ.....	93-100

J.	ਵਿਹਾਰਕ ਸੰਘਵਾਦ.....	101-104
K.	ਸੰਘੀ ਸੰਤੁਲਨ ਦਾ ਸੰਕਲਪ.....	104-108
L.	ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ.....	108-120
M.	ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਆਖਿਆ.....	120-127
N.	ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਵਿਹਾਰਕਤਾ.....	127-135
O.	ਅਨੁਛੇਦ 239 ਅਤੇ 239ਏ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ.....	135-140
P.	ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ.....	140-145
Q.	NCT ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ.....	146-160
R.	ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ.....	160-164
S.	ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦਾ ਸਾਰ.....	164-188
T.	ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ,.....	.....
	1991 ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦਾ ਲੈਣ-ਦੇਣ.....	.....
	ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਨਿਯਮ, 1993	188-213
U.	ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪੁਨਰਜਾਗਰਣ.....	213-217
V.	ਸੇਰੀਅਟਿਮ ਵਿੱਚ ਸਿੱਟੇ.....	217-231

XXXXXX

NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ [ਦੀਪਕ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਚੀਫ਼ ਜਸਟੀਸ(ਮੁੱਖ ਜੱਜ)] 61

A. ਪ੍ਰਸਤਾਵ:

ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਹਵਾਲੇ ਦੀ ਆਪਣੀ ਗੁੰਝਲਦਾਰਤਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਸੱਦੇ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰੀ ਮੁੱਦੇ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਅਸਲ ਪਰਖ ਕਰਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਨਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਰਪੱਖਤਾ

ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ; ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਕਿਉਂਕਿ ਅਦਾਲਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਗਣਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ; ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਜੀਵਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਧਾਰਨਾ ਦੇ ਚਸ਼ਮੇ ਨਾਲ ਸਮਝਣਾ ਜੋ ਅਸਲੀਅਤ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦੇ ਵਿਹਾਰਕ ਟੀਚੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਵਿਹਾਰਕ ਵਿਆਖਿਆ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਖ਼ਾਸਕਰ ਉਹ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਬੇਲੋੜੀ ਅਤੇ ਅਣਉਚਿਤ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸਮਰੱਥਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਲੋੜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਸਰੀਰ-ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਸਕੈਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕਤਾ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਉਠਾਇਆ ਜਾਵੇ ਜੋ ਇਸ ਵਿੱਚ ਜੀਵਨ ਦੀ ਲਾਜ਼ਮੀਤਾ ਦਾ ਸਾਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਹਰਮੇਨਿਊਟਿਕਸ ਹੈ ਜੋ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਵਾਲੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਇਹ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਤਸ਼ਾਹ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਅਸਲ ਨਬਜ਼ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਾਅਦੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਹ ਅਣਸੁਖਾਵੇਂ ਬਦਲਾਅ ਅਤੇ ਖਿੱਚ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕਹਾਂ ਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1991 ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਖਤ ਸਮਝ ਨਾਲ ਤਿਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕਤੰਤਰੀ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

2. ਮੁੱਖ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ NCT ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਜਾਂ ਵੋਟਰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਰਜੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿੱਥੇ ਸਨ ਉੱਥੇ ਹੀ ਰਹਿਣਗੇ ਜਾਂ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਜਿਸ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਸੈੱਲਾਂ ਵਿੱਚ "ਪ੍ਰਾਣ" ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾਈ ਜਿਮਨਾਸਟਿਕ ਦੁਆਰਾ ਵਸਨੀਕਾਂ ਵਿੱਚ "ਅੱਗੇ ਵਧਣ" ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਜਗਾਉਣ ਵਾਲੀ ਉਮੀਦ ਅਤੇ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਸੂਝਵਾਨ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ NCT ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਵੋਟਰਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਕਲਪਨਾਤਮਕ ਤੋਂ ਅਸਲੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਹੋਰ ਪਹਿਲੂਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਵਾਲੇ ਪੂਰੇ ਚੈਪਟਰ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਦਰਜੇ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ।

XXXXXX

3. ਆਲੋਚਨਾ ਇਸ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਇੱਕ ਜੈਵਿਕ ਅਤੇ ਨਿਰੰਤਰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼, ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਸਮੂਹਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਗ ਲੈਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਨ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਦਾ ਰਾਹ ਵੀ ਪੱਧਰਾ ਕਰੇਗਾ। ਸਮੂਹ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਵਿਆਪਕ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਅਤੇ ਉੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਚੁੱਪ ਰਹਿਣ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਤਾਕਤ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਤੰਤਰ

ਵਿੱਚ ਸਮੂਹ ਆਪਣੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ।

4. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਨਿਰਣਾਇਕ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਨਵੇਂ ਸਾਧਨਾਂ ਨਾਲ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣਾ ਪਵੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਹਾਰਕਤਾ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦਾ ਉਚਿਤ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਬਾਰੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਯਾਦ ਦਿਵਾ ਕੇ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਚੁੱਕਣਾ, ਅਤੇ ਸੱਤਾ ਦੇ ਵਿਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਦਾ ਗੰਭੀਰ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ, ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਚਾਰ ਸੱਦੇ ਜਾਣ ਲਈ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਦਸਤਕ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਲਾਜ਼ਮੀ ਸੱਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀਆਂ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਵਾਰੰਟ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਅੰਤਮ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਸ਼ਾਸਨ ਕਾਇਮ ਰਹੇ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆਤਮਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਢੁਕਵੀਂ ਜਗ੍ਹਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਉਸਦਾ ਉਚਿਤ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

5. ਅਸੀਂ ਸਮਝਣ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਤਰੀਕੇ ਨੂੰ "ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਸੰਗਮ" ਕਹਿਣਾ ਚਾਹਾਂਗੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀਆਂ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ 'ਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦੇ ਮਹਾਨ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਉਂਦੀ ਹੈ।

6. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ "ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਲੋਕਤੰਤਰੀ

ਸੰਕਲਪਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਨਾ ਸਿਰਫ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਵੁਤਪਤੀ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਵਿਸਥਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਤੇ ਸਹਿਜ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

7. ਕੇਸ਼ਵਨ ਮਾਧਵ ਮੈਨਨ ਬਨਾਮ ਬੰਬਈ ਰਾਜ ਕੇਸ ਵਿੱਚ **ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ** ਕਿਹਾ:

XXXXXX

NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ
[ਦੀਪਕ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਚੀਫ਼ ਜਸਟੀਸ(ਮੁੱਖ ਜੱਜ)] 63

"ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਦਲੀਲ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਆਕਰਸ਼ਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਅਪੀਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ; ਪਰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਉਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸੋਚਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਅਨੁਛੇਦ 372 (2) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਜਾਂ ਸੋਧ ਰਾਹੀਂ ਢਾਲਣ ਅਤੇ ਸੋਧਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਉਸ ਧਾਰਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ, ਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰੈਸ (ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ) ਐਕਟ, 1931 ਦੇ ਪੂਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੱਦ ਕਰਨ 'ਤੇ ਤੁਰੰਤ ਜਨਰਲ ਅਨੁਭਾਗ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਲਾਗੂ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਇੰਡੀਅਨ ਪ੍ਰੈਸ (ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਪਾਵਰਜ਼) ਐਕਟ, 1931 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਾਰੇ ਮੁਕੱਦਮੇ, ਜੋ

ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਨੂੰ ਲੰਬਿਤ ਸਨ, ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਐਕਟ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਜਾਂ ਦੇਣਦਾਰੀਆਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਲੰਬਿਤ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਈ ਘਿਨਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਬਾਰੇ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਲੰਬਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜੇ ਅਜਿਹੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਨੂੰਨ ਤਹਿਤ ਲੰਬਿਤ ਮੁਕੱਦਮੇ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ, ਤਾਂ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਉਸ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਜਿਹੇ ਦਮਨਕਾਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸੜਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 13 (1) ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਸਥਾਪਤ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਾਰਨਾ ਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਦੇ ਸਹੀ ਅਰਥ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

---

[1] 1951 SCR 228

XXXXXX

ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ 'ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ' ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸਮਰਥਨ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਮੰਨੀ ਹੋਈ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ। ਹਰ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦਾ ਇੱਕ ਅਧਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਜੈਵਿਕ ਅਤੇ ਜੀਵਤ ਹੋਣ ਲਈ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ ਨਾਲ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲਚਕੀਲੇਪਣ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਫਸਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਲਚਕਤਾ ਨੂੰ ਕਮਰੇ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹੀ ਸਾਨੂੰ ਬਾਅਦ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

੪. **ਮਾਧਵ ਰਾਓ ਜੀਵਾਜੀ ਰਾਓ ਸਿੰਧੀਆ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ 2,** ਹੇਗੜੇ, ਜੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ। ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਨੇ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ:

ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਈ ਫੈਸਲਿਆਂ 'ਚ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਲਈ ਸੱਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਉਸ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਧੋਖਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮਕਸਦ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਇੱਕ ਖਤਰਨਾਕ ਮਿਸਾਲ ਹੋਣੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ ਨੂੰ ਮਿਸਾਲ ਤੋਂ ਮਿਸਾਲ ਤੱਕ ਵਧਾਇਆ ਜਾਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਅਤੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੂਰੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਨਫ਼ਰਤ ਨਾਲ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਜ਼ਾਕ ਉਡਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵੇਇਮਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਹੋਇਆ। ਜੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਜਾਂ ਇਸ ਦੀਆਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਨੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਲੱਭਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਜਾਂ ਇਸ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅੱਖਰ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦੀ ਹਰ ਉਲੰਘਣਾ ਦਾ

ਲੜੀਵਾਰ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਹੋਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 366 (22) ਦੇ ਉਲਟ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

[ਰੇਖਾ-ਰੇਖਾ ਸਾਡਾ ਹੈ]

9. ਕੇਰਲ ਰਾਜ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਐਨ ਐਮ ਥਾਮਸ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਈਅਰ, ਜੇ. ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ:

" 106. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨ ਸਮੇਤ ਕਾਨੂੰਨ ਹੁਣ "ਇਕੱਲੇ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਸਕਦਾ" ਪਰ ਸਮਾਜ ਸ਼ਾਸਤਰ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਸਬੰਧਤ ਖੇਤਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਆਖਿਆਤਮਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ, "ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨ" ਸ਼ਬਦ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਅੰਤਰਾਲ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿੱਚ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ, ਨਿਆਂਇਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ, ਵਕੀਲਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਅਨੁਸਾਰ ਸੋਚਣ ਦੁਆਰਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇੰਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ, ਕੋਈ ਵੀ ਇੱਕ ਉੱਘੇ ਨਿਆਂਕਾਰ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ:

---

[2] (1971) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 85

[3] (1976) 2 SCC 310

XXXXXX

ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨਕ ਉਪਾਅ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਸਮਾਜਿਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੈ, ਜੋ ਇੱਕ ਮੱਧਕਾਲੀਨ, ਦਰਜਾਬੱਧ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਇੱਕ ਆਧੁਨਿਕ, ਸਮਾਨਤਾਵਾਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ, ਸਮਾਜਿਕ-ਵਿਗਿਆਨਕ ਪਹੁੰਚ ਦੁਆਰਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਰਵਾਇਤੀ ਕਾਨੂੰਨੀਵਾਦ ਦੁਆਰਾ। ਇੱਥੇ ਸਾਨੂੰ ਕੇਰਲ ਰਾਜ (ਅਪੀਲਕਰਤਾ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਿਆਇਤਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 16 (1) ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਡੀਕੋਡ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਕਬੀਲਿਆਂ (ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਰੀਜਨ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਸਵਦੇਸ਼ੀਤਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਇੱਕ ਭਾਰਤੀ ਹਕੀਕਤ ਹੈ। ਫੈਸਲਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਸੰਖੇਪ ਵਰਣਨ "ਸਮਾਨਤਾ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ" ਦੇ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਆਯਾਤ ਦੀ ਮੁੜ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਦੁਬਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿ ਸਰਵਉੱਚ ਕਾਨੂੰਨ, ਜੋ ਜੈਵਿਕ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਧ ਰਹੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ "ਨੈਤਿਕਤਾ, ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰ, ਰਾਜਨੀਤੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਸ਼ਾਸਤਰ" ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਵੀਪ ਵਿੱਚ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮੁੱਦੇ ਲਈ ਫਰੀਡਮੈਨ ਦਾ ਸੋਗ ਵੀ ਉਨਾ ਹੀ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ:

"ਇਹ ਦੁਖਦਾਈ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇ ਕਾਨੂੰਨ ਇੰਨਾ ਡਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ ਕਿ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਵਿਕਾਸਵਾਦੀ ਜਾਂ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦੀ ਨਾ ਖਤਮ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹੋਵੇ।

ਫਰੀਡਮੈਨ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਇਹ ਹਨ:

"ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਹੋਮਜ਼ ਦੇ ਵਾਕ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ, 'ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਸਰਬਸ਼ਕਤੀਮਾਨਤਾ' ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਇਕ ਲਚਕਦਾਰ ਸਾਧਨ ਹੈ, ਜੋ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।.....

XXXXXX

107. ਸੁਭਾਵਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੁੱਛ-ਗਿੱਛ ਵਧਦੀ ਹੈ, ਬਦਲਦੇ ਮੁੱਲਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮਾਨਤਾ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ? ਸਾਡੇ ਕੇਸ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਸਮੱਸਿਆ ਉੱਤਪੰਨ ਕਰਨ ਲਈ, ਕੀ ਇਹ ਨਿਯਮ ਸ਼ੱਕੀ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈ ਕੇ ਧਾਰਾ 16 ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰ ਮੌਕੇ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਧਰਮ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇੱਕ ਜਾਇਜ਼ ਭਿੰਨਤਾ ਦੁਆਰਾ ਘੱਟ ਬਰਾਬਰ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਬਰਾਬਰ ਬਣਾ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਮਾਰਸ਼ਲ ਦਾ ਮੈਕਕਲੋਚ ਬਨਾਮ ਮੈਰੀਲੈਂਡ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕਲਾਸਿਕ ਬਿਆਨ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੈਟਜ਼ਨਬੈਕ ਬਨਾਮ ਮੋਰਗਨ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਬ੍ਰੇਨਨ ਇੱਕ ਚਾਨਣ ਮੁਨਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ:

ਅੰਤ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਹੋਣ ਦਿਓ, ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਦਿਓ, ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸਾਧਨ ਜੋ ਉਚਿਤ ਹਨ, ਜੋ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਅਨੁਕੂਲ ਹਨ, ਜੋ ਵਰਜਿਤ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਪਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅੱਖਰ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹਨ।

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ]

10. **ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਐਡਵੋਕੇਟਸ-ਆਨ-ਰਿਕਾਰਡ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਅਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ**[4] ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਉਸਾਰੀ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਟਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਨਕਾਰਦੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਹੀ ਅਰਥ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸੰਕਲਪ ਹੈ।

11. ਅਸੀਂ ਉਪਰੋਕਤ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਆਪਣਾ ਅਰਥ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਦਾ ਪੈਰਾਡਾਇਮ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ "ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ" ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਸਭ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਪਹੁੰਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸਦਾ ਨਤੀਜਾ ਕੋਈ ਤਰਕਹੀਣ ਨਤੀਜਾ ਨਾ ਨਿਕਲੇ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜਾਂ ਸੰਸਦ ਦਾ ਆਪਣੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਉਪਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇਰਾਦੇ, ਭਾਵਨਾ, ਸੰਪੂਰਨ ਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜਾਇਜ਼ ਉਮੀਦ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਜੋ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇੱਕ ਸਿੱਧੀ, ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਤੇ ਲਿਖਤੀ ਪਹੁੰਚ ਮਹਾਨ ਜੀਵਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਖਤਮ

ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ ਜੋ ਕਿ ਲੇਜ਼ਰ ਬੀਮ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜੇ ਜਵਾਬ ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲੈ ਕੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅੰਤਮ ਨਿਰਧਾਰਕ ਵਜੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦਾ ਇਹ ਗੰਭੀਰ ਫਰਜ਼ ਹੈ। ਇਹ ਫਰਜ਼ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਮਨ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਬਦਲਣ, ਸੰਬੰਧਿਤ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ, ਕਿਸੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਾਬੰਦੀ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅੰਤ ਦੀ ਜਾਇਜ਼ਤਾ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਾਰਕਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਪਹਿਲੂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਵਾਂਗੇ ਜੋ ਅਗਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇਣ ਲਈ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

---

[4] (1993) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 441

NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ [ਦੀਪਕ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਚੀਫ਼ ਜਸਟੀਸ(ਮੁੱਖ ਜੱਜ)] 67

12. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਇਸ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਦੱਸਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਾਂਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਭੇਜੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਦੇ ਇਸ ਬੈਚ ਵਿੱਚ, ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜੋ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ NCT ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੀ ਗਈ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਉਠਾਏ ਗਏ ਵਿਵਾਦ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁੱਦੇ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ।

13. ਮੁੱਢਲਾ ਫੈਸਲਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਲੋੜ ਹੈ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ 'ਤੇ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਆਖਿਆ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ, ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ, ਬਲਕਿ ਉਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਧਾਰਨਾਤਮਕ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਵੀ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ 'ਤੇ ਗੌਰ ਕਰੀਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਧੀਕ ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਖੇਪ ਇਤਿਹਾਸ ਦੱਸਣਾ ਉਚਿਤ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ।

14. 12.12.1911 ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਣੀ। ਦਿੱਲੀ ਤਹਿਸੀਲ ਅਤੇ ਮਹਿਰੌਲੀ ਥਾਣਾ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੇ ਸੂਬੇ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗਾ। 1912 ਵਿੱਚ, ਦਿੱਲੀ ਕਾਨੂੰਨ 1912 ਦਾ ਐਕਟ, 01.10.1912 ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਕੁਝ ਕਾਨੂੰਨ ਦਿੱਲੀ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ। ਦਿੱਲੀ ਕਾਨੂੰਨ ਐਕਟ, 1915 ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਗਜ਼ਟ ਵਿੱਚ ਉਚਿਤ ਸੂਚਨਾ ਜਾਰੀ ਕਰਕੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ 1919 ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1935 ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਖੇਤਰ ਵਜੋਂ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ। 26.01.1950 ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ 'ਤੇ, ਦਿੱਲੀ ਇੱਕ ਭਾਗ ਸੀ ਰਾਜ ਬਣ ਗਿਆ। ਸਾਲ 1951 ਵਿੱਚ, ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਆਫ ਪਾਰਟ ਸੀ ਸਟੇਟਸ ਐਕਟ, 1951 ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। 1951 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ

ਧਾਰਾ 21 (1) ਨੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਸੂਚੀ II ਦੇ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ, ਸਿਵਾਏ (i) ਜਨਤਕ ਵਿਵਸਥਾ; (ii) ਪੁਲਿਸ (ਰੇਲਵੇ ਪੁਲਿਸ ਸਮੇਤ); (iii) ਨਗਰ ਨਿਗਮਾਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਆਦਿ ਦਾ ਗਠਨ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ- ਜਨਤਕ ਉਪਯੋਗਤਾ ਅਥਾਰਟੀਆਂ; (iv) ਦਿੱਲੀ ਜਾਂ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਸੰਘ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਾਲੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਅਤੇ ਇਮਾਰਤਾਂ; (v) (i) ਤੋਂ (iv) ਤੱਕ ਦੱਸੇ ਗਏ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਬਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪਰਾਧ; ਅਤੇ (vi) ਉਪਰੋਕਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਇਸ 'ਤੇ ਅਦਾਲਤੀ ਫੀਸ।

XXXXXX

15. 19.10.1956 ਨੂੰ, ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਸੱਤਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1956 ਰਾਜ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ, 1956 ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਭਾਗ ਏ, ਬੀ, ਸੀ ਅਤੇ ਡੀ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਦੋ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ, ਅਰਥਾਤ ਰਾਜ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਹਿ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਿਤ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਾਲ 1953 ਵਿੱਚ, ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1963 ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਉਕਤ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦਿੱਲੀ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਦਿੱਲੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਐਕਟ, 1966 ਨੂੰ 56 ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਮੈਂਬਰਾਂ ਅਤੇ ਪੰਜ ਨਾਮਜ਼ਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਮੈਟਰੋਪੋਲੀਟਨ ਕੌਂਸਲ ਰਾਹੀਂ ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਸੀਮਤ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ

ਸਰਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸੇ ਸਾਲ, 20.08.1966 ਨੂੰ, ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਐਸ.ਓ. ਨੰਬਰ 2524 ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ /ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ/ਚੀਫ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਧੀਨ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਂਚ ਕਮਿਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1952 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣਗੇ। ਸਾਲ 1987 ਵਿੱਚ, ਬਾਲਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਗਠਨ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਕਤ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਣੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਚਿਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਕਤ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ ਸਥਿਰਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਰਜਾ ਦੇਣ ਲਈ ਉਚਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਪਾਅ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਬਾਲਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਿੱਸਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:-

"6.5.5 ਪੈਰਾ 6.5.2 ਅਤੇ 6.5.3 ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਸੰਘ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਰਾਜ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਹੱਕ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਦਲੀਲਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਪੂਰਵਕ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਮੁਲਾਂਕਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯਕੀਨ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਸੰਘ ਦਾ ਰਾਜ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਦਲੀਲਾਂ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ, ਸਹੀ ਅਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਹਨ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕੁਝ ਉੱਘੇ ਅਤੇ ਗਿਆਨਵਾਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਸੀਂ ਇੰਟਰਵਿਊ ਲਈ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਦਲੀਲਾਂ ਸਵੈ-ਸਪਸ਼ਟ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ

ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਵਿੱਤੀ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ ਬੇਲੋੜਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।

XXXXXX

NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ [ਦੀਪਕ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਚੀਫ਼ ਜਸਟੀਸ(ਮੁੱਖ ਜੱਜ)] 69

6.5.6 ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਦਲੀਲ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੰਘੀ ਕਿਸਮ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਚਕਾਰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੰਡ ਹੈ। ਜੇ ਦਿੱਲੀ ਇੱਕ ਪੂਰਨ ਰਾਜ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਰਾਜ ਵਿਚਕਾਰ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ, ਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੰਡ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਦਾ ਇੱਕ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਤੇ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕੇਂਦਰੀ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਜਾਂ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਾਬੰਦੀ ਸੰਘ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣਾ ਲਗਭਗ ਅਸੰਭਵ ਬਣਾ ਦੇਵੇਗੀ। ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਿਛਲੇ ਅਧਿਆਇ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਹੇਠ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦੇ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ। ਅਜਿਹਾ ਨਿਯੰਤਰਣ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਚਾਹੇ ਵਿਸ਼ਾ ਰਾਜ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ। ਜੇ ਕੁਦਰਤੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਫੀਲਡ ਅਤੇ ਯੂਨੀਅਨ ਫੀਲਡ ਦੇ ਸਖਤ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ

ਕਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਟਕਰਾਅ ਉੱਤਪੰਨ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਖ਼ਾਸਕਰ ਜੇ ਦੋਵੇਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਟਕਰਾਅ ਕਈ ਵਾਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕਦੇ ਹਨ.....

6.5.9 ਅਸੀਂ ਇਸ ਦਲੀਲ ਤੋਂ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹਾਂ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਦਿੱਲੀ ਸਮੁੱਚੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਘ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਰਾਜ ਜਿਸ ਦਾ ਦਿੱਲੀ ਹਿੱਸਾ ਬਣੇਗਾ, ਜਲਦੀ ਜਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇਗਾ। ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਦਖਲ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ, ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਕਿੰਨੇ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੋਣ, ਸੰਘ ਕੋਲ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਫਰਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇਗਾ।

XXXXXX

ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ

6.7.19 ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਇੱਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਦਾ ਢਾਂਚਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਪੈਟਰਨ 'ਤੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਪ੍ਰਤੀ ਜਵਾਬਦੇਹ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਇੱਕ ਮੁਖੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਦਰਜਾ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗਾ, ਇਸ ਲਈ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਇਸ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਕੋਲ ਅਜਿਹੇ ਅਹੁਦੇ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਪ

ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਅਹੁਦੇ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ...

6.7.21 ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਭਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। "ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਲਈ" ਸ਼ਬਦ ਕਲਾ ਦਾ ਇੱਕ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜੋ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕੈਬਨਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਆਮ ਨਿਯਮ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦੁਆਰਾ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਸਦੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਮੰਤਰੀ ਹਨ ਜੋ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਦਿੱਲੀ ਲਈ, ਇਸ ਆਮ ਨਿਯਮ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸੋਧਾਂ ਅਪਣਾਉਣੀਆਂ ਪੈਣਗੀਆਂ:

(i) ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂ ਅਰਧ-ਨਿਆਂਇਕ ਕਾਰਜਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦੁਆਰਾ ਅਭਿਆਸ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਕਾਰਨ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

(ii) ਦੂਜਾ, ਲੋੜ ਕੇਵਲ ਉਹਨਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨਜਿੱਠੀਆਂ ਗਈਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਕੋਲ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖੇ ਗਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

XXXXXX

(iii) ਤੀਜਾ, ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦਰਮਿਆਨ ਮਤਭੇਦਾਂ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਆਮ ਸਿਧਾਂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਪਏਗਾ, ਸਿਵਾਏ ਉਦੋਂ ਜਦੋਂ ਮਾਮਲਾ ਉਸ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਚੰਗੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਅੰਤਮ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਰਾਹੀਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਨਾਲੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵਧੇਰੇ ਸਰਗਰਮ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਪ੍ਰਤੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਵਿਚਕਾਰ ਤਾਲਮੇਲ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕਾ ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਮਤਭੇਦ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਜੋ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚਕਾਰ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਉਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਭੇਜੇ ਅਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅੰਤਿਮ ਹੋਵੇਗਾ। ਜ਼ਰੂਰੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜੇ ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਫੈਸਲੇ ਤੱਕ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਾ ਸਿਰਫ 1951 ਦੇ ਐਕਟ ਵਿੱਚ, ਬਲਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ 1963 ਦੇ ਐਕਟ ਅਤੇ 1978 ਦੇ ਬਿੱਲ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

16. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕ੍ਰੋਨੋਲੋਜੀ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਉਚਿਤ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸੰਸਦ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ, ਸਾਲ 1991 ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਅਤੇ 239AB ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਦਾ ਅਸੀਂ ਉਚਿਤ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਹਵਾਲਾ ਦੇਵਾਂਗੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਵਿਆਖਿਆਤਮਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਵਾਂਗੇ।

B. ਪ੍ਰਤੀਯੋਗੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ਾਂ:

17. ਹੁਣ, ਅਸੀਂ ਬਾਰ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਸ਼੍ਰੀ ਪੀ ਚਿਦੰਬਰਮ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ ਸੁਬਰਾਮਨੀਅਮ, ਡਾ ਰਾਜੀਵ ਧਵਨ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਇੰਦਰਾ ਜੈਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ੇਖਰ ਨਾਫੜੇ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਹੈ, ਜੋ NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਧੀਕ ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਸ਼੍ਰੀ ਮਨਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਵੱਲੋਂ ਦਲੀਲਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ।

XXXXXX

18. NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇੱਕ ਸਾਂਝੀ ਲਿਖਤੀ ਦਲੀਲ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਧੀਕ ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਸ਼੍ਰੀ ਮਨਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ NCT ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੋਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਤੀ ਦਲੀਲਾਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ।

19. ਰਿਲਾਇੰਸ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ ਵੱਲੋਂ 2017 ਦੇ ਆਈ.ਏ ਨੰਬਰ 10556 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਉਕਤ ਵਿਚੋਲੇ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਡਾ. ਏ. ਐਮ. ਸਿੰਘਵੀ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਹੈ। ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਲਈ

ਇੱਕ ਹੋਰ ਅਰਜ਼ੀ ਕਪਿਲਾ ਅਤੇ ਨਿਰਮਲ ਹਿੰਗੋਰਾਨੀ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਕਤ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਨ ਹਿੰਗੋਰਾਨੀ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਹੈ।

B.1 ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ਾਂ:

20. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ NCTD ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਅਤੇ 239AB ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ 1991 ਦੇ ਐਕਟ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਲੱਖਣ ਸਥਾਨ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ NCTD ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹਾਈਬ੍ਰਿਡ ਦਾ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪੂਰਨ ਰਾਜਾਂ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਹੋਰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਢਾਂਚੇ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਅਤੇ 1991 ਦੇ ਐਕਟ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ।

21. NCTD ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਉਸ ਦਰਜਾਬੱਧ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨਾਲੋਂ ਉੱਚੇ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਸੀ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਕੱਲੇ ਸਿਰਲੇਖ ਮੁਖੀ ਵਜੋਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

---

[5] (1997) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 339

22. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ **ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਮਿਉਂਸਪਲ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦੇ** ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਨੌ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਲੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਵਰਗ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਕੋਲ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ NCTD ਕਿਸ ਰੂਪ ਅਤੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਕਤ ਮੁੱਦਾ ਉਸ ਵਿੱਚ ਉੱਤਪੰਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ, ਬਹੁਮਤ ਦੀ ਰਾਏ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਣਾਈ ਗਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ, ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਅਤੇ ਵੈਸਟਮਿੰਸਟਰ ਸ਼ੈਲੀ ਦੀ ਕੈਬਨਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੋਰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ ਅਤੇ 1991 ਦੇ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਹੈ।

23. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਅੱਗੇ ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ 1991 ਦੇ ਐਕਟ ਨੂੰ NCT ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ NCT ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਦੇਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਲੋਕਤੰਤਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ, ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ

ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਲੋਕਤੰਤਰ ਆਪਣੇ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਤ ਹੋਵੇ।

24. ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਰ.ਸੀ. ਕੂਪਰ ਬਨਾਮ U.O.I. **6 ਅਤੇ** ਮੇਨਕਾ ਗਾਂਧੀ ਬਨਾਮ U.O.I.7 **ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤੀ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਆਂ ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਤਬਦੀਲੀ ਆਈ** ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਵਧੇਰੇ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਅਤੇ ਜੈਵਿਕ ਤਰੀਕਾ ਅਪਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ **ਜਸਟਿਸ ਕੇ.ਐਸ ਪੁੱਟਸਵਾਮੀ (ਸੇਵਾਮੁਕਤ) ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਬਨਾਮ U.O.I. ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ** ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ **ਆਰ.ਸੀ. ਕੂਪਰ** (ਸੁਪਰਾ) ਅਤੇ **ਮੇਨਕਾ ਗਾਂਧੀ** ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ (ਸੁਪਰਾ) ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

25. ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਨੇ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ "ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ 1963 ਅਤੇ 1966 ਦੇ ਐਕਟਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਬਲਕਿ ਉਕਤ ਧਾਰਾ "ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਹਰ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਜਿਸ ਨੇ NCT ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਵੈਸਟਮਿੰਸਟਰ ਸ਼ੈਲੀ ਦੀ ਕੈਬਨਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ 'ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ' ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਦੀ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਦਲੀਲ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ **ਰਾਏ ਸਾਹਿਬ ਰਾਮ ਜਵਾਯਾ ਕਪੂਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ 9** ਅਤੇ **ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ 10** ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਪੰਜਾਬ

ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਆਏ ਸਨ, ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਨੂੰ ਵੈਸਟਮਿੰਸਟਰ ਸ਼ੈਲੀ ਦੀ ਕੈਬਨਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਹੇਠ ਸਥਾਪਤ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਥਿਤੀ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮੁਖੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

---

[6] ਏ.ਆਈ.ਆਰ 1970 ਐਸ.ਸੀ 564

[7] ਏ.ਆਈ.ਆਰ 1978 ਐਸ.ਸੀ 597

[8] (2017) 10 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 1

XXXXXX

26. ਇਹ ਵੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ GNCTD ਕੋਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਇਕੋ ਇਕ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਸ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚੁਣੀ ਗਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਪ੍ਰਤੀ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਅਧਾਰ 'ਤੇ, ਇਹ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਪਾਬੰਦ ਹੈ। ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

27. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਇਹ ਪੱਖ ਹੈ ਕਿ NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਹੱਦ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (3) ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਸਮਰੱਥਾ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਨੁਛੇਦ 239AA (3) ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ।

---

[9] ਏ.ਆਈ.ਆਰ 1955 ਐਸ.ਸੀ 549

[10] ਏ.ਆਈ.ਆਰ 1974 ਐਸ.ਸੀ 2192

XXXXXX

28. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਰਾਜ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਸੰਸਦ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੰਘ ਲਈ ਰਾਖਵੀਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (3) ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ

ਜੋ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਜੋ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਅੰਤਰ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਨੁਛੇਦ 73 ਤੋਂ ਉੱਤਪੰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਸਦ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹਿ-ਵਿਆਪਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਨੇ, ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਤਿੰਨ ਰਾਖਵੇਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜੋ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

29. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 73 ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਸਦ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਮਕਾਲੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਮਕਾਲੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਲਈ ਕਿਸੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ/ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਅਰਾਜਕਤਾ ਉੱਤਪੰਨ ਹੋਵੇਗੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਸੂਚੀ II ਅਤੇ ਸੂਚੀ III ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰ ਲਾਗੂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (3) ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹਨ।

30. ਅਨੁਛੇਦ 239AB ਬੇਲੋੜੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਜੇ ਇਹ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ GNCTD ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ/ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਆਮ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਸੰਭਾਲਣ ਲਈ ਅਨੁਛੇਦ 239AB ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਕਦੇ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਨੁਛੇਦ 239AB ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਜਾਂ ਪੂਰੇ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਸਰਕਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

31. ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ 25.11.1949 ਦੀ ਬਹਿਸ ਵਿੱਚ ਸੰਘਵਾਦ ਬਾਰੇ ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੰਘਵਾਦ ਦੀ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ ਹੈ ਜੋ ਕੁਝ ਸੀਮਤ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਪਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ GNCTD ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਦਾ ਹੋਵੇ।

XXXXXX

32. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧਾਰਾਵਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 74, ਅਨੁਛੇਦ 163 ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦ 'ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ' ਦੀ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇਕਸਾਰ ਅਤੇ ਨਿਰੰਤਰ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਹ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਆਮ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨਾਲੋਂ ਉੱਚੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਵੱਖਰੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਵਾਂਗ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, 'ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਆਪਕ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਅਜਿਹੀ 'ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ' ਨਾਮਜ਼ਦ ਵਿਅਕਤੀ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੋਵੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਅਰਥਾਤ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ । ਇਹ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਉਣਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਫ਼ਲਸਫ਼ੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚਾਲੇ ਮਤਭੇਦ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ 'ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ' ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

33. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਦੇ ਤਹਿਤ, NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ NCT ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਕੋਲ ਸੂਚੀ II (ਇਸ ਦੀਆਂ ਐਂਟਰੀਆਂ 1, 2 ਅਤੇ 18 ਅਤੇ ਐਂਟਰੀਆਂ 34, 65 ਅਤੇ 66 ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਐਂਟਰੀਆਂ 1 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਦੇ 2 ਅਤੇ 18) ਅਤੇ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਸੂਚੀ- III ਵਿੱਚ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਦਾ ਅਸਲ ਹਿੱਸਾ ਖੁਦ ਇਸ ਦਾ ਅਪਵਾਦ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ, ਜਦੋਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਲਾਹ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਉਦੋਂ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ 'ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ' ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ

ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ 'ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ' ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਬਾਰੇ ਵੱਖਰਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਰੱਖਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਸਿਰਫ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਇੱਕ ਆਮ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਸਾਧਾਰਣ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਦੇ ਮੁੱਖ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਓਟੀਓਜ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦਿਆਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ 'ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ' ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਜ਼ਮੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੈ, ਉਸ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ ਜਿਸ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ 1991 ਦੇ ਐਕਟ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਿਰਫ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ।

XXXXXX

B.2 ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ਾਂ:

34. ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਧੀਕ ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਮਨਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਇਸ ਦਲੀਲ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਨਾਲ

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਗਠਨ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਮੁਖੀ ਬਣੇ ਰਹਿਣਗੇ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਰਾਹੀਂ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਉਕਤ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

35. ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ **ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਮਿਉਂਸਪਲ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ** (ਸੁਪਰਾ) ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਨਜਿੱਠਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੀ ਸੀ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਜੋਂ ਬਚੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਰਹਿਣਗੇ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ, ਹੁਣ "ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਅਜੇ ਵੀ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹੈ। ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਣਿਆ ਰਹੇਗਾ, ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਸ਼ਾਸਨ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਸਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਨਾ ਤਾਂ ਸਾਦਾ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜਾਂ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਲੰਬੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੰਡੇ ਹੋਏ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।

36. ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਕਈ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਆਪਣੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ

ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਨੂੰ ਇਸਦੀ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਤੇ ਸਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਲਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ 'ਤੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ ਅਤੇ 1991 ਦਾ ਐਕਟ ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਕਾਰਨਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਕਤ ਸੋਧ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਸੰਸਦ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਸਹੀ ਇਰਾਦੇ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। GNCTD ਐਕਟ।

XXXXXX

37. ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਵੀ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਇੱਕ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਗ 8 ਦਾ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅੰਤਮ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਰਹੇਗਾ ਜੋ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦੁਆਰਾ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ।

38. ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਸੂਚੀ II ਅਤੇ ਸੂਚੀ III ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਉਸੇ ਧਾਰਾ ਦੁਆਰਾ ਸੀਮਤ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਹ "ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ..." ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਕੁਝ ਐਂਟਰੀਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰੱਖ ਕੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (3) (ਏ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਹ ਪਾਬੰਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ

ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਪਾਬੰਦੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਰਜਾ ਦੇਣ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

39. ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸਾਰੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਮੁਖੀ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਸ਼੍ਰੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 53 ਅਤੇ 73 ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 246 (4) ਵੱਲ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 239ਏ ਜਾਂ 239ਏਏ ਸਮੇਤ ਕਿਤੇ ਵੀ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਮੰਤਰੀ ਪਰਿਸ਼ਦ/ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਇਹ ਦਲੀਲ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ 'ਤੇ, ਉਕਤ ਅਸੈਂਬਲੀ 'ਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਆਟੋਮੈਟਿਕ ਨਿਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਗਲਤ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਆਟੋਮੈਟਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦਲੀਲ ਦਾ ਢਾਂਚਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਵਿੱਚ "ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਮੰਤਰੀ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਇਹ "ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ" ਹੈ ਨਾ ਕਿ "ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ" ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 298, 299 ਅਤੇ 239AB ਅਤੇ 1991 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 52 ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਵੀ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਆਟੋਮੈਟਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਇਹੀ ਬਾਲਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਵੀ ਗੂੰਜਦਾ ਹੈ।

40. ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੀ ਦਲੀਲ ਹੈ ਕਿ ਰਾਮ ਜਵਾਯਾ ਕਪੂਰ **(ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਦਲੀਲ**, ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਹੈ ਉੱਥੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਸਹਿ-ਵਿਆਪਕ ਹੋਂਦ ਹੈ, ਸਿਰਫ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

41. ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 239AB ਅਤੇ 356 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 356 ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਅਤੇ "ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ" ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਖੁਦ ਸੰਭਾਲਣਗੇ ਪਰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਧਾਰਾ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 239AB ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ "ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਧਾਰਨਾ" ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਬਲਕਿ ਸਿਰਫ NCT ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ NCT ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

42. ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਅਤੇ GNCTD ਐਕਟ, 1991 ਦੀ ਧਾਰਾ 44 ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਪਤਾ ਚੱਲੇਗਾ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ "ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ" ਸ਼ਬਦ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਨਾ ਕਿ "NCT ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ"।

ਉਪਰੋਕਤ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਵੀ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਸ਼ਬਦ "ਮੰਤਰੀਆਂ ਨਾਲ" ਧਾਰਾ 44 (1) (ਬੀ) ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਵਿੱਚ "ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜ" ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਯੋਗਦਾਨ/ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਦੀ ਹੱਦ ਸਿਰਫ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਹੈ।

43. ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਅੱਗੇ ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਰਾਏ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਰਾਏ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਮਤਭੇਦ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅੰਤਿਮ ਹੋਵੇਗਾ। ਵਧੀਕ ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅੰਤਮ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੱਦਬੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਰਾਜਪਾਲ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਲਾਹ ਮੰਨਣ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੈ।

XXXXXX

44. ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ 1991 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਅਤੇ ਧਾਰਾ 41 (2) ਨੂੰ ਸੰਯੁਕਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਮਿਲੇਗਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਅਜਿਹਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਆਪਣੇ ਵਿਵੇਕ

ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੇਗਾ, ਤਾਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅੰਤਿਮ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਕੋਈ ਅਪਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਨੂੰ ਪਾਬੰਦੀਸ਼ੁਦਾ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਤੇ "ਕੋਈ ਵੀ ਮਾਮਲਾ" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਆਯਾਤ ਦਾ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣ ਲਈ, **ਤੇਜ ਕਿਰਨ ਜੈਨ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਬਨਾਮ ਐਨ ਸੰਜੀਵ ਰੈੱਡੀ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਵਿੱਚ** ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰਤਾ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿੱਥੇ "ਕੁਝ ਵੀ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮਤਲਬ "ਸਭ ਕੁਝ" ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, "ਕੋਈ ਵੀ ਪਦਾਰਥ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ "ਹਰ ਪਦਾਰਥ" ਵਜੋਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਵਿਆਖਿਆ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਕੋਲ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅੰਤਮ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ।

45. ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਕਿਸੇ ਨਵੀਂ ਯੋਜਨਾ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਇਹ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਪੁਡੂਚੇਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਪੁਡੂਚੇਰੀ ਲਈ ਅਨੁਛੇਦ 239, ਅਨੁਛੇਦ 239ਏ ਅਤੇ 1963 ਦੇ ਐਕਟ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਅਨੁਛੇਦ 239, ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦਿੱਲੀ ਲਈ 1991 ਦੇ ਐਕਟ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚੱਲੇਗਾ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਇਕੋ ਜਿਹੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨਕ ਕੰਮਕਾਜ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਦਾ ਨਿਰੰਤਰ ਨਿਯੰਤਰਣ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਹੈ।

46. ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੀ ਦਲੀਲ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 239AA, ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਧਾਰਾ 4, ਆਪਣੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 44 ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1963 ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਈ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ "ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ" ਜਨਰਲ ਅਨੁਭਾਗ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3 (60) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ "ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ" ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ, ਜਦੋਂ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਵਰਗੀ ਅਜਿਹੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਵਿਆਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਇਸ ਤੱਥ ਕਰਕੇ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ NCT ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਹੋਰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਅਪਣਾਉਣ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਰੋਕੇਗਾ ਜੋ 1963 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 44 ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ।

---

[11] (1970) 2 SCC 272

XXXXXX

47. ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, NCT ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅੰਤਮ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਟੈਂਡ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਬਾਲਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਿੱਸਿਆਂ ਅਤੇ ਭਾਰਤ

ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ 1991 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਕਈ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ NCT ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜਾਂ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਧਾਨਕ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਮੰਗ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਕਈ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਾਠ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਉਲਟ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

48. ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦਲੀਲਾਂ 'ਤੇ ਗੌਰ ਕਰੀਏ, ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਕੁਝ ਸਿਧਾਂਤ ਦੱਸਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੱਚ ਕਹਾਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਦੀ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਲੋਕਤੰਤਰ ਵਿਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਾਲ ਚਿੰਤਤ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦੇ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਸੋਚਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਵਿਵਾਦ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪ੍ਰਚਾਰਿਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਤਿਅੰਤ 'ਤੇ ਟਿਕ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਪਹੁੰਚ ਅਪਣਾਉਣੀ ਪਵੇਗੀ ਜੋ ਕ੍ਰਿਸਟਲੀਨ ਯਥਾਰਥਵਾਦ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।

(c) ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਆਦਰਸ਼/ਸਿਧਾਂਤ:

49. ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਰਿਪਬਲਿਕਨ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਸ਼ਾਸਨ ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਢਾਂਚਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਚੁਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਚੁਣਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੁਣੇ ਗਏ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨੀਤੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਸੌਂਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਵੋਟਰਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ

ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਨੀਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਇੱਛਾ, ਧਾਰਨਾ ਅਤੇ ਲੋਕ ਭਾਵਨਾ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਜੋਂ ਆਪਣੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜਵਾਬਦੇਹ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਰੂਪ ਲੋਕ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਉਪਕਰਣ ਵਜੋਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

XXXXXX

50. ਬਰਨਾਰਡ ਮੈਨਿਨ ਨੇ "ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ" [12] ਵਿੱਚ ਇਸ ਧਾਰਨਾ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਮੱਧ ਯੁੱਗ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਚਰਚ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਰਾਜੇ ਜਾਂ ਸਮਰਾਟ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਹੈ। ਵਿਚਾਰ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਾਨਿਨ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਡੈਲੀਗੇਟਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜਣਾ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਦਾ ਅਧਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਤਕਨੀਕ ਨੂੰ ਫਿਰ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ।

51. ਥਾਮਸ ਜੈਫਰਸਨ, ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ (1776) ਵਿੱਚ, ਇਸ ਸ਼ਰਤ 'ਤੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ, ਸਿੱਧੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਰੂਪ ਦੇ ਗਠਨ ਲਈ ਠੋਸ ਕਾਰਕ ਇਹ ਹਨ ਕਿ ਸਾਰੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਵੋਟ, ਜੋ ਸ਼ਾਸਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਸਰੋਤ ਹੈ, ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਭਾਰ ਦਿੱਤਾ

ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਰਥ ਵਿਚ, ਸਾਰੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਤਾਕਤ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਦੂਜਿਆਂ 'ਤੇ ਥੋਪ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

52. ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਸਾਰੇ ਪੱਧਰਾਂ, ਅਰਥਾਤ ਸਥਾਨਕ, ਰਾਜ ਅਤੇ ਸੰਘ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਮਾਡਲ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਰੂਪ ਅਤੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਲੋਕ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੇ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, **ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਬਾਲ ਮੁਕੰਦ ਸਾਹ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਅਦਾਲਤ** ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ:

"... ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਰਧ-ਸੰਘੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਰਾਜ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਦਰਮਿਆਨ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਸੰਸਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਲੋਕਤੰਤਰ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ ਜੋ ਬਾਲਗ ਵੋਟ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਚੁਣੀ ਜਾਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਲਈ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ, ਅਰਥਾਤ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ. ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੰਸਦ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

---

[12] ਬਰਨਾਰਡ ਮੈਨਿਨ, ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ, ਕੈਮਬ੍ਰਿਜ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ, 1997

[13] (2000) 4 SCC 640

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ)

XXXXXX

53. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਲੋਕ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਬਾਲਗ ਵੋਟ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਆਖਰਕਾਰ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦਾ ਹਰ ਹਿੱਸਾ ਆਪਣੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਦੋਹਰਾ ਵਿਚਾਰ ਜਨਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਨੀਂਹ ਸਥਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਥੇ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਹੈ।

54. ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਰੂਪ ਕੁਲੀਨ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੁਣੇ ਗਏ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਦਾ ਆਪਣੇ ਵੋਟਰਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਗੁਪਤ ਮਕਸਦ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ 'ਆਪਣੇ ਸ਼ਾਸਨ' ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਲੋਕਪ੍ਰਿਯ ਫਤਵੇ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਜਨਤਕ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਮੁੱਲ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

55. ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਇਕ ਹੋਰ ਆਦਰਸ਼ ਪਹੁੰਚਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਪਹੁੰਚਯੋਗਤਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਮੰਗਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਮਾਪਦੰਡ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਆਪਣੇ ਵੋਟਰਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ। ਆਪਣੇਪਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦੀ ਵੀ ਆਪਣੀ ਸੀਮਾ ਹੈ। ਜੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣਾਂ ਤੋਂ ਤਾਕਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਇੱਛਾ ਕਿਸੇ ਤਰਕਹੀਣ ਜਾਂ ਅਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਪ੍ਰਸਤਾਵ

ਤੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਇੱਛਾਵਾਂ ਅਤੇ ਇੱਛਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਇੱਛਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜ਼ਮੀਰ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

56. ਯਾਦ ਰੱਖੋ, ਜਦੋਂ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਆਪਣੇ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰਤੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਦੀ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨਾ ਸਿਰਫ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿਣ, ਬਲਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਵਾਦ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਆਦਿ ਵਰਗੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਵੀ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿਣ। ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੁਆਰਾ ਵੋਟਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸਮਰਥਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਕਰਨ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹਨ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਤੋਂ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਲੋਕ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਨੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਦੇ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ, ਫਿਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਰੂਪਰੇਖਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਮਿਆਰ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸੰਕਲਪਕ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਬਹੁਮਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜੋ ਨਾ ਤਾਂ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਵੰਡ ਨੂੰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਯੂਟੋਪੀਅਨ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾਵਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

XXXXXX

ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ:

57. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਲਣਾ। ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਵਾਅਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਉੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਤੱਕ ਹਰ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਮੂਰਤੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਇਹ ਫਰਜ਼ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਉੱਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਾਜ਼ਮੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਾਰ ਹੈ ਜੋ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨਾਲ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਸ਼ਕਤੀ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਰਜਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਇਸ ਸਪਸ਼ਟ ਸਾਧਨ ਪ੍ਰਤੀ ਵਧੇਰੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਤੋਂ ਹੀ ਉਹ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨਵਾਦ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਉੱਤਪੰਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹਰ ਕਾਰਵਾਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਵੇ।

58. ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਡਾ. ਬੀ. ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ:-

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਕੋਈ ਕੁਦਰਤੀ ਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਅਜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣਾ ਬਾਕੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ 'ਚ ਲੋਕਤੰਤਰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਸਿਰਫ ਚੋਟੀ ਦਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਹੈ, ਜੋ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਹੈ। [14]

59. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਉਹ ਫੁਲਕ੍ਰਮ ਹੈ ਜੋ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ 'ਤੇ ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਂਚ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਤਜਰਬੇ ਨੇ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਚੈੱਕ ਐਂਡ ਬੈਲੇਂਸ ਦੇ ਬੇਲਗਾਮ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਇਕ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਅਤੇ ਜ਼ਾਲਮ ਸਥਿਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ। ਮਨੇਜ ਨਰੂਲਾ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ 15 ਦੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅੰਸ਼ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਚਾਰ 'ਤੇ ਕੁਝ ਚਾਨਣਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਉਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ:

---

[14] ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਬਹਿਸਾਂ 1989: ਸੱਤਵਾਂ, 38.

XXXXXX

"ਜੇ ਆਦਮੀ ਦੂਤ ਹੁੰਦੇ, ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਜੇ ਦੂਤਾਂ ਨੇ ਮਨੁੱਖਾਂ 'ਤੇ ਸ਼ਾਸਨ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਨਾ ਤਾਂ ਬਾਹਰੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੋਏਗੀ। ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਜੋ ਮਰਦਾਂ ਨਾਲੋਂ ਮਰਦਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਈ ਜਾਣੀ ਹੈ, ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੈ: ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰਤਾ, ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਮੁੱਢਲਾ ਨਿਯੰਤਰਣ ਹੈ; ਪਰ ਤਜਰਬੇ ਨੇ ਮਨੁੱਖਜਾਤੀ ਨੂੰ ਸਹਾਇਕ ਸਾਵਧਾਨੀਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਸਿਖਾਈ ਹੈ। [16] "

60. ਉਪਰੋਕਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਅੱਗੇ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ:

"ਉਪਰੋਕਤ ਸੰਕਲਪ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸੰਸਥਾਗਤ ਸਤਿਕਾਰ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਾਵਧਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਢਾਂਚੇ ਪ੍ਰਤੀ ਸਤਿਕਾਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਲਾਰੈਂਸ ਐਚ ਕਬੀਲੇ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਲਾਈਨ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ "ਸਿਆਹੀ ਦੀ ਬਜਾਏ ਖੂਨ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ"।

61. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਸਰਕਾਰੀ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੀਆਂ ਖਾਮੀਆਂ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸੁਭਾਅ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਰੰਗੀਨ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਰੋਕ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। **ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਮੂਰਤੀ ਬਨਾਮ ਸ਼ਿਵਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ 18 ਵਿੱਚ**, ਇਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ:

ਲੋਕਤੰਤਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ, ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵਜੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰ ਪੁਸ਼ਟੀ ਦੁਆਰਾ ਸੱਚੀ ਵਿਵਸਥਾ, ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਉਚਿਤਤਾ, ਸਮਰਪਿਤ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਚੰਗੇ ਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਥੰਮ੍ਹ ਹੈ।

ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਉਹ ਨੈਤਿਕਤਾ ਜਿਸ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਜ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਅੰਦਰੂਨੀ ਤੱਤ ਹਨ। ਜਾਇਜ਼ਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਉਦਾਰਤਾ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨਿਆਂਦੇ ਮਿਆਰ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਤੱਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਕੰਮ ਵਿਚ ਨਿਆਂਪੂਰਨਤਾ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗਰਾਂਟ ਜਾਂ ਉਦਾਰਤਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਹ ਆਦਰਸ਼ਕ ਮੁੱਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਵੇਗਾ। ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਆਂ

ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਦਾਰਤਾ ਦੀ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਵਿਆਖਿਆ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਆਂਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

---

[15] (2014) 9 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 1

[16] ਜੇਮਜ਼ ਮੈਡੀਸਨ ਪਬਲੀਅਸ, ਫੈਡਰਲਿਸਟ 51 ਵਜੋਂ

[17] ਲਾਰੈਂਸ ਐਚ ਕਬੀਲਾ, ਅਦਿੱਖ ਸੰਵਿਧਾਨ 29 (2008)

[18] (2015) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 467

XXXXXX

ਈ. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਰਪੱਖਤਾ:

62. ਸਾਡਾ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਆਪਣੀ ਮਹਾਨਤਾ ਵਿੱਚ, "ਚੈੱਕ ਐਂਡ ਸੰਤੁਲਨ" ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਨਾਲ ਅਪਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਚੈੱਕ ਐਂਡ ਬੈਲੇਂਸ ਦਾ ਇਹ ਸੰਕਲਪ, ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ, "ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਰਪੱਖਤਾ" ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਉੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਜੇ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਤੋਂ ਉਮੀਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਪ੍ਰਤੀ ਜਿਉਂਦੇ ਰਹਿਣ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

63. ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸੰਸਥਾਪਕਾਂ ਦਾ ਸਾਡੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਲਈ ਇੱਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਅੰਤਮ ਉਦੇਸ਼ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੌਜੂਦ ਉਥਲ-ਪੁਥਲ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਆਪਕ ਯਤਨ ਕਰਨ। ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰਤੀ ਸੱਚੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਜੋ ਭਰੋਸਾ ਜਤਾਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਨੂੰ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ 'ਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। **ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ 19 ਕੇਸ ਵਿੱਚ** ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ:

"... ਇਸ ਲਈ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਅਨੁਮਤੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕਤਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਯਥਾਰਥਵਾਦੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪਹੁੰਚਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਵਧਾਨ ਅਤੇ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਹਵਾਲਾ ਸਾਨੂੰ ਰੌਸ਼ਨੀ ਭਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਆਂਇਕ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕਤਾ ਦੇ ਰਾਹ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿਹਾਰਕਤਾ ਦੀ ਡੂੰਘੀ ਭਾਵਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

---

[19] ਏ.ਆਈ.ਆਰ 1993 ਐਸ.ਸੀ 477

XXXXXX

64. ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਦੀ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਪਾਲਿਕਾ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਅਤੇ ਵਾਜਬ ਹੋਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਕਰਤੱਵਾਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਲਏ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਆਦਰਸ਼ਕ ਸਵੀਕਾਰਤਾ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਫੈਸਲੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਇਕ ਲਾਈਟ ਹਾਊਸ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਹੀ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਗੇ। ਇਹ ਕਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਵੇਗੀ। ਇੱਥੇ ਇਹ ਵੀ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਿਰਫ ਫੈਸਲਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਲਕਿ ਅਜਿਹੇ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵੀ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅੰਤਮ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਜਾਂਚ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਜਿਹੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੀ, ਇਹ ਆਲੋਚਨਾ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਸਥਾਪਤ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਜੋ ਸਮੇਂ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਵਾਦ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

F. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਧਾਰਨਾ:

65. ਸਾਡੇ ਵਰਗੀ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਰਵਉੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਨਾ ਤਾਂ ਕਲਪਨਾਤਮਕ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇੱਕ ਅਮੂਰਤ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਅਸਲ, ਠੋਸ ਅਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ। 'ਸ਼ਾਸਨ' ਸ਼ਬਦ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ, ਸ਼ਾਸਨ ਸੰਸਥਾ ਜਾਂ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ 'ਸੰਵਿਧਾਨਕ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਜੈਵਿਕ ਕਾਨੂੰਨ, ਅਰਥਾਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, 'ਸ਼ਾਸਨ' ਸ਼ਬਦ ਜਦੋਂ 'ਸੰਵਿਧਾਨਕ' ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸ਼ਾਸਨ/ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਰੂਪ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਵਾਦ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਇਹ ਰੂਪ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸਦੇ ਕਾਰਜ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਹੇਠ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।

66. ਐਨਸਾਈਕਲੋਪੀਡੀਆ ਬ੍ਰਿਟਾਨਿਕਾ ਅਨੁਸਾਰ "ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਰਕਾਰ" ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ:-

“... ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਹੋਂਦ - ਜੋ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਾਧਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸਿਰਫ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਨਿਯਮਾਂ ਜਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ - ਜੋ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਵਾਦ ਦਾ ਸਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੱਤਾ ਦਾ ਨਿਯੰਤਰਣ ਕਈ ਰਾਜ ਅੰਗਾਂ ਜਾਂ ਦਫਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਆਪਸੀ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

XXXXXX

67. ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਰਵਉੱਚ ਲੇਕਸ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸਰਵਉੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ। ਰਾਜ ਦੇ ਤਿੰਨੋਂ ਵਿੰਗ, ਅਰਥਾਤ ਵਿਧਾਨ ਪਾਲਿਕਾ, ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਅਤੇ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਹੈ ਜੋ ਲੋੜੀਂਦੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਆਕਸੀਜਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਸਪਲਾਈਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸਰਵਉੱਚਤਾ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, **ਕਲਪਨਾ ਮਹਿਤਾ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ** ਨੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਹੈ:

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਰਵਉੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਲਈ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅੰਤਮ ਦੁਭਾਸ਼ੀਆ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਾਨੂੰਨ, ਭਾਵ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਵਿੰਗਾਂ, ਅਰਥਾਤ ਵਿਧਾਨ ਪਾਲਿਕਾ, ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਅਤੇ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਦੇ ਕਾਰਜਕਰਤਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਰਮ ਪਵਿੱਤਰ ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਸ਼੍ਰੀਪਦਗਲਵਰੂ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ 21 ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਦੀ ਸਰਵਉੱਚਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦੀ ਸਰਵਉੱਚਤਾ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਰਵਉੱਚਤਾ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਉਹ ਬੁਨਿਆਦੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਵਾਦ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ

ਅਤੇ ਨੈਤਿਕਤਾ, ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧਾਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਚੁੱਪ ਤੋਂ ਸਮਝੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ ਇਸ ਨੂੰ ਜੈਵਿਕ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਪਵਿੱਤਰ ਹੈ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਪਵਿੱਤਰ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਸਰੋਤ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸਰਵਉੱਚਤਾ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

---

[20] (2018) 7 ਸਕੇਲ 106

[21] ਏ.ਆਈ.ਆਰ 1973 ਐਸ.ਸੀ 1461: (1973) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 225

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ)

XXXXXX

NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ [ਦੀਪਕ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਚੀਫ਼ ਜਸਟੀਸ(ਮੁੱਖ ਜੱਜ)] 89

68. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਇੱਕ ਕੁਦਰਤੀ ਨਤੀਜਾ ਹੈ। ਲੌਕ ਅਤੇ ਮੌਂਟੇਸਕਿਊ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸੰਕਲਪ 'ਤੇ ਵੀ ਚਾਨਣਾ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਲੌਕ ਜਨਤਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਸੁਭਾਅ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਮੌਂਟੇਸਕਿਊ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ, ਵਿਧਾਨ ਪਾਲਿਕਾ ਅਤੇ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਵਿਚਕਾਰ "ਚੈੱਕ ਐਂਡ ਸੰਤੁਲਨ" ਅਤੇ "ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ" ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 'ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੌਂਟੇਸਕਿਊ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੇ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਅੰਗ ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਨ

ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਅਤੇ ਚੈੱਕ ਅਤੇ ਸੰਤੁਲਨ ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ ਤਿੰਨ ਅੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਟੀਚੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

69. ਲੌਕ ਅਤੇ ਮੌਂਟੇਸਕਿਊ ਦੁਆਰਾ ਰੱਖੇ ਗਏ ਸਿਧਾਂਤ ਸਾਡੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਅੰਦਰੂਨੀ ਹਨ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਮਾਨਤਾ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਨਾਮਕਰਨ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਹੈ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸਰਵਉੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਕਲਪ, ਇਸਦੀ ਚੌੜਾਈ ਵਿੱਚ, ਦੋ ਹੋਰ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਜਨਤਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਚੈੱਕ ਐਂਡ ਬੈਲੇਂਸ ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ।

70. ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਪ੍ਰਤੀ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸੁਚੇਤ ਰਹੀ ਹੈ। **ਬੀ.ਆਰ. ਕਪੂਰ ਬਨਾਮ ਟੀ.ਐਨ. ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ 22 ਕੇਸ** ਵਿੱਚ ਬਹੁਮਤ ਨੇ ਕੋ ਵਾਰੰਟ ਦੀ ਰਿੱਟ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਗੈਰ-ਵਿਧਾਇਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 164 ਤਹਿਤ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 173 ਦੇ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵਿਧਾਇਕ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ, **ਮਨੇਜ ਨਰੂਲਾ** (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 75 (1) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ:

---

[22] (2001) 7 SCC 231

XXXXXX

"... ਸਾਡੇ ਵਰਗੇ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਤੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸਥਾਪਤ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ 'ਤੇ ਅਥਾਹ ਭਰੋਸਾ ਜਤਾ ਕੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਅਣਲਿਖੀਆਂ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਉਭਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਵਧੇਗਾ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪੁਨਰਜਾਗਰਣ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਵੇਗਾ।

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ)

71. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਵਾਦ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਇਹ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧਾਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਦਰੂਨੀ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਚੁੱਪ ਤੋਂ ਸਮਝਣਯੋਗ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ **ਕਲਪਨਾ ਮਹਿਤਾ** (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

72. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਜਾਇਜ਼ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦਾ ਭਾਸ਼ਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ:-

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਕੰਮ ਕਰਨ ਯੋਗ ਹੈ। ਇਹ ਲਚਕਦਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਯੁੱਧ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ, ਜੇ ਮੈਂ ਅਜਿਹਾ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ, ਜੇ ਨਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਚੀਜ਼ਾਂ ਗਲਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਇੱਕ ਮਾੜਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਬੁਰਾ ਸੀ।

ਰਾਮ **ਆਸ਼ਰੇ ਯਾਦਵ, ਚੇਅਰਮੈਨ, ਬਿਹਾਰ ਲੋਕ ਸੇਵਾ ਕਮਿਸ਼ਨ 23**, ਨੇ ਲੋਕ ਸੇਵਾ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਟਰੱਸਟੀ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲੋਕ ਸੇਵਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਇਸ ਦੇ ਸਹੀ ਕੰਮਕਾਜ 'ਤੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਜਾਂ ਮੈਂਬਰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਨਾ ਕਿ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਨਾਲ, ਤਾਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। **ਸੁਭਾਸ਼ ਸ਼ਰਮਾ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਅਤੇ ਫਿਰਦੌਜ਼ ਤਾਲੀਅਰਖਾਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ 24** ਵਿੱਚ, ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ "ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਕੁਝ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਸਮੂਹਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭੰਡਾਰ ਹਨ।

---

[23] (2000) 4 SCC 309

[24] 1990 (2) ਸਕੇਲ 836

XXXXXX

74. ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਨਾਲ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਜਾਦੂ ਦੀ ਛੜੀ ਵਾਂਗ ਦੇਸ਼ ਵਾਸੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਵਾਦ ਦੀਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਸੰਸਥਾਪਕਾਂ ਨੂੰ ਉਮੀਦ ਸੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰਤੀ ਸੱਚੇ ਦਿਲੋਂ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਰਹਿਣਗੇ। **ਮਨੋਜ ਨਰੂਲਾ** (ਸੁਪਰਾ) ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ 'ਤੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਉਂਦਿਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਐਡਮੰਡ ਬਰਕ ਨੇ ਸਦੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੋ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ:

"ਸੱਤਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਭਰੋਸੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ: ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਟਰੱਸਟ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਵਿਵਹਾਰ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਮਾਸਟਰ, ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸੰਸਥਾਪਕ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

75. ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ:

ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਕਾਨੂੰਨ ਐਕਟ (1912)25 ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 143 ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅੱਗੇ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਕਿ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੁੱਢਲੇ ਫਰਜ਼ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਅਰਥਾਤ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਫਿਰ ਵੀ ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਲੋਕਤੰਤਰ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਹਰ ਉੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

76. ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ:-

"... ਅਸੀਂ "ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ" ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਾਂਗੇ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਭਰੋਸੇ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਬਹਿਸ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਬਣਨ ਲਈ ਅਯੋਗ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋ. ਕੇ. ਟੀ. ਸ਼ਾਹ ਵੱਲੋਂ ਸੁਝਾਏ ਗਏ ਸੋਧ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਿਆਂ ਡਾ. ਬੀ. ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਸੀ:

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਖਰੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦਾ ਮੰਤਰੀ ਨਿਯੁਕਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਖੈਰ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਬਹੁਤ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਇਸ ਸਦਨ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਮੈਂਬਰ ਇਸ ਪ੍ਰਸਤਾਵ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਹੋਣਾ ਚਾਹੇਗਾ।

XXXXXX

ਪਰ ਸਾਰਾ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਯੋਗਤਾਵਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਲਾਗੂ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੀ ਇਹ ਲੋੜੀਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੀ ਇਹ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਜਨਤਾ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਬਦਨਾਮ ਕੰਮ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ? ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਚੰਗੀ ਸਮਝ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਚੰਗੀ ਸਮਝ

'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਮ ਜਨਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸੋਧਾਂ ਬੇਲੋੜੀਆਂ ਹਨ।

ਅਤੇ ਦੁਬਾਰਾ:-

98. ਉਪਰੋਕਤ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਭਰੋਸੇ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। "ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਸਲਾਹ 'ਤੇ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਹੱਤਤਾ ਗੁਆਉਣ ਲਈ ਖਲਾਅ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਸਲਾਹ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਮੰਤਰੀ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਕਤ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਂ 1951 ਦੇ ਐਕਟ ਤਹਿਤ ਚੋਣ ਲੜਨ ਲਈ ਅਯੋਗ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬੀ.ਆਰ. ਕਪੂਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਅਯੋਗਤਾ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਪਰ ਗਰਭਵਤੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵਰਗੇ ਉੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਹੁਦੇਦਾਰ 'ਤੇ ਜੋ ਭਰੋਸਾ ਜਤਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਇੱਥੇ ਹੀ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਹ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਸਹੀ ਸਲਾਹ ਦੇਣਗੇ, ਇੱਕ ਜਾਇਜ਼ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਮੀਦ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਚਿੰਤਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਵਰਗੇ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਤੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸਥਾਪਤ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ 'ਤੇ ਅਥਾਹ ਭਰੋਸਾ ਜਤਾਇਆ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅਣਲਿਖਤ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਉਭਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪੁਨਰਜਾਗਰਣ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਣ ਲਈ ਵਧੇਗਾ।

XXXXXX

100. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਨੁਛੇਦ 75 (1) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਯੋਗਤਾ ਨਹੀਂ ਜੋੜੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਜਾਇਜ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ, ਆਪਣੇ 'ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਅਪਰਾਧਿਕ ਪਿਛੋਕੜ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕੈਂਸਲ ਦਾ ਮੰਤਰੀ ਨਾ ਚੁਣਨ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਗੇ ਜਿਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਘਿਨਾਉਣੇ ਜਾਂ ਗੰਭੀਰ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪਰਾਧਾਂ ਜਾਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਲਈ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਇਹੀ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਤੋਂ ਇਹੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਮੀਦ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਬੁੱਧੀ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ, ਕੁਝ ਵੀ ਘੱਟ ਨਹੀਂ।

77. ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇੱਕ ਜੈਵਿਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸਦੇ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਦੱਸੀਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ, ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਲੋੜੀਂਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਰਜਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਰਜਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਤੱਤ ਲਾਜ਼ਮੀ

ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਰਕਾਰਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਣ। ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਜਿਹੇ ਕਾਰਜਕਰਤਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਵਜੋਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਕਾਰਜਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸੰਸਥਾਗਤ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸਾਂਗੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲਤਾ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਅਸਲ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਹਾਇਕ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਸਕੈਨ ਕਰਾਂਗੇ।

<u>ਜੀ. ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ:</u>

78. ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਬਹਿਸਾਂ ਵਿੱਚ ਡਾ. ਬੀ. ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਾਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਸ਼ਣ ਦਿੱਤਾ:-

<u>XXXXXX</u>

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਿੱਤਰ ਪ੍ਰੋ. ਕੇ. ਟੀ. ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਧ ਉਸ ਦੂਜੇ ਸਿਧਾਂਤ ਲਈ ਬਿਲਕੁਲ ਘਾਤਕ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਹੈ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ। ਸਦਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਬਹੁਤ ਉਤਸੁਕ ਹਨ ਕਿ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸਹਿਮਤ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ। ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਸਦਨ ਦੇ ਕਿੰਨੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉਹ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਕੀ ਹੈ ਜਿਸ

ਦੁਆਰਾ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਪਾਅ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਮੰਨ ਲਓ ਕਿ ਕੋਈ ਮੰਤਰੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਨ, ਤਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਆਉਣਾ ਅਤੇ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣਾ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਇਕੋ ਇਕ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਰਾਹੀਂ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੋ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਸਿਧਾਂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਸਲਾਹ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਨਾਮਜ਼ਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਦੂਜਾ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵਜੋਂ ਬਰਕਰਾਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਹੀ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਸਾਡੇ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਾਧਨ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਤਰੀਕਾ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।

ਮੰਨ ਲਓ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ? ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਮੰਤਰੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਜਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਲਈ ਇਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਹਰੇਕ ਮੰਤਰੀ ਨਾਲ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਜਿੱਠੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰੇ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ ਉੱਤਪੰਨ ਕਰੇ। ਅਜਿਹੀ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਨਾ ਅਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਸਮੂਹਿਕ

ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਰਾਜਾ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਕੈਬਨਿਟ ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ ਪਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਕੈਬਨਿਟ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿੰਗਜ਼ ਫਰੈਂਡਜ਼ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਿਰਫ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਸਲ 'ਚ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਕੁੰਜੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਸੀਂ ਉਸ ਅਹੁਦੇ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਕੋਈ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ [ਦੀਪਕ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਚੀਫ਼ ਜਸਟੀਸ(ਮੁੱਖ ਜੱਜ)] 95

79. **ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ**[26] , ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਆਈਵਰ ਜੈਨਿੰਗਜ਼ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਜੋਸੇਫ ਚੈਂਬਰਲੇਨ ਦੇ ਕੁਝ ਹਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਹਾ:
“... ਏ. ਐਚ. ਬਰਚ ਦੁਆਰਾ "ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸਰਕਾਰ" ਵਿੱਚ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਚਰਚਾ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਭਦਾਇਕ ਪਾਈ ਜਾਵੇਗੀ:-

ਸੰਸਦ ਪ੍ਰਤੀ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਦੇ ਦੋ ਪਹਿਲੂ ਹਨ: ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਲਈ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਭਾਗਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ। ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਰੂਪ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਦੋਵੇਂ ਸੰਮੇਲਨ ਉਨੀਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਅਤੇ ਦੋਵਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ (ਪੰਨਾ 131)।

80. ਟੀ. ਸੀ. ਹਾਰਟਲੇ ਅਤੇ ਜੇ. ਏ. ਜੀ. ਗ੍ਰਿਫਿਥ 27 ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੀ ਗਈ "ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ" ਵਿੱਚ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਪ੍ਰਤੀ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੱਸੀ ਗਈ ਹੈ:

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮੂਹਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਕਸਰ ਲੇਖਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ 'ਸਿਧਾਂਤ' ਦੇ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਉੱਚਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਭਿਆਸ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਆਮ ਅਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਮੰਤਰੀ ਸਰਕਾਰੀ ਟੀਮ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਾਰਟੀ ਤੋਂ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਆਪਣੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੂਜੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੇ ਖੇਤਰ ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਬਹੁਤਾ ਲੈਣਾ ਦੇਣਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਜਨਤਕ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖੇਗਾ ਜੋ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਕੰਮ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ, ਨੀਤੀ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਕੈਬਨਿਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਸਾਰੇ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕੈਬਨਿਟ ਵਿੱਚ ਉਲਟ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦੇ ਹੋਣ। ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਟੀਮ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਕੁਝ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਨਾਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੋ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀਆਂ ਲਈ ਸੱਚ ਹੈ ਉਹ ਹੋਰ ਮੰਤਰੀਆਂ ਲਈ ਹੋਰ ਵੀ ਸੱਚ ਹੈ। ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟੀਮ ਦਾ ਕੰਮ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਚੁੱਪ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

---

[26] (1978) 2 SCR 1

[27] ਹਾਰਟਲੇ ਟੀ.ਸੀ. ਅਤੇ ਗ੍ਰਿਫਿਥ ਜੇ.ਏ.ਜੀ., ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ; ਬ੍ਰਿਟੇਨ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਦੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਦੂਜਾ ਐਡੀਸ਼ਨ, 1981 ਲੰਡਨ; ਵੇਡੇਨਫੇਲਫ ਅਤੇ ਨਿਕੋਲਸਨ

XXXXXX

81. ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ 'ਤੇ ਬੋਲਦਿਆਂ, **ਆਰ.ਕੇ. ਜੈਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ** ਨੇ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਹਰੇਕ ਮੈਂਬਰ ਦੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਰ ਪ੍ਰਤੀ ਨਿੱਜੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਪ੍ਰਤੀ ਵੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ। ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਅਤੇ ਸਮਝਾਉਣਾ ਅਸਹਿਮਤੀ ਨੂੰ ਘਟਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਛੱਡ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਸਹਿਮਤੀ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਇਹ ਇੱਕ ਫੈਸਲਾ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਕੁਝ ਮੈਂਬਰ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਵਿਹਾਰਕ ਰਾਜਨੀਤੀ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਸਰਕਾਰ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਲੋਕ ਇਸ ਨੂੰ ਘੱਟ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਸਮਰਥਨ ਕਿਸੇ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਜ਼ਮੀਰ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦਬਾਅ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਉਸ ਦੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਦੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਲਈ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇਣਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ, ਕੈਬਨਿਟ ਦਫਤਰ ਦੀ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਦੀ ਕੀਮਤ ਕੈਬਨਿਟ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਉਸ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਬੋਝ ਸਾਰਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

82. **ਸਾਂਝੇ ਕਾਜ਼, ਇੱਕ ਰਜਿਸਟਰਡ ਸੁਸਾਇਟੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ** ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ:

30. "ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ" ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੰਕਲਪ ਹੈ। ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਈਆਂ ਅਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਦੇਸ਼ ਸੱਤਾ ਧਾਰੀ ਪਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। "ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨਾ" ਦੇ ਦੋ ਅਰਥ ਹਨ: ਪਹਿਲਾ ਅਰਥ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ ਉਸ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਨੀਤੀਆਂ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਵੱਖਰੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਦੂਜਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੰਤਰੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਜਾਂ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਬੋਲਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਅਤੇ ਅਸਫਲਤਾ ਲਈ ਨਿੱਜੀ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ।

---

[28] (1993) 3 SCR 802

[29] (1999) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 667

83. ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ 'ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ' ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੀ ਦਲੀਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚਾਲੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਾਰਨ ਇਸ ਨੂੰ

ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਤਾਂ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਮੁੱਲ ਜੋ ਆਖਰਕਾਰ ਕੈਬਨਿਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਉਮੀਦ ਅਨੁਸਾਰ ਮਹੱਤਵ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

H. ਸੰਘੀ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰ:

84. ਲੋਕਤੰਤਰ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਰੂਪ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਲੋਕ ਰਾਜ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਰਸਤੂ ਨੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇੱਕ ਰੂਪ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਰਵਉੱਚ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਆਜ਼ਾਦ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਲੋਕ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਵਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਬਹੁਮਤ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਥਾਮਸ ਜੈਫਰਸਨ ਨੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨੂੰ "ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਤ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਰਕਾਰ" ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ। ਅਬਰਾਹਿਮ ਲਿੰਕਨ ਨੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨੂੰ "ਲੋਕਾਂ ਦੀ, ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ" ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ। ਬਲੈਕ ਲਾਅ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ:-

"ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਉਹ ਰੂਪ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸ਼ਕਤੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਪੂਰੇ ਸਰੀਰ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਜਸ਼ਾਹੀ, ਅਮੀਰਤਾ, ਜਾਂ ਕੁਲੀਨਸ਼ਾਹੀ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਸ਼ੁੱਧ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ, ਹਰ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। [30]

85. ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ, ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਵਾਲਾ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਗਣਰਾਜ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਵਾਲੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਰਵਵਿਆਪੀ ਬਾਲਗ ਵੋਟ ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦੇ ਆਪਣੇ ਨੇਕ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਨਾਗਰਿਕ ਆਪਣੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਨੀਤੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸੰਸਦ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਭੇਜਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸਮੂਹ ਦੀ ਲੋਕ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ।

---

[30] ਬਲੈਕ ਲਾਅ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ 6ਵਾਂ ਐਡੀਸ਼ਨ ਪੰਨਾ 432

XXXXXX

86. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਸੰਸਦੀ ਰੂਪ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਜੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਲੋਕ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਨੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਵਰਗੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਆਪਣੀ ਵੋਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਨਵੇਂ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਚੁਣਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਮਾਨਤਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਕਜੁੱਟ ਹੋ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰੰਤਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

87. ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ **ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਮੁੱਖ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਹਵਾਲੇ ਵੱਲ ਮੁੜ ਸਕਦੇ ਹਾਂ** ਜਿਸ

ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਈਅਰ, ਜੇ ਨੇ ਸਰ ਵਿੰਸਟਨ ਚਰਚਿਲ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜੋ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਹੈ:

ਲੋਕਤੰਤਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਛੋਟਾ ਆਦਮੀ ਹੈ, ਜੋ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਬੂਥ ਵਿੱਚ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਪੈਨਸਿਲ ਲੈ ਕੇ, ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਕਾਗਜ਼ 'ਤੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਕ੍ਰਾਸ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ - ਕੋਈ ਵੀ ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ਾਲ ਚਰਚਾ ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਦੀ ਭਾਰੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ।

88. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਅੰਗ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਪਣੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਚੁਣਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਿੱਚ ਪੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੁਣੇ ਗਏ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨਗੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦਾ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਰੂਪ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਮੁੱਲ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇਪਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਉੱਤਪੰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। **ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਬਨਾਮ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਟੌਹੜਾ 32 ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜਾਂ ਨੇ** ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਦੇ ਕੇਸ **ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ** ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੂੰਗੇ ਸੀਲ ਬੰਦ ਹੋਠ ਵੋਟਰ ਵੱਲੋਂ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਸਲੀਬ ਜਾਂ ਤਰਜੀਹ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਜਤਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਚੁਣਨ 'ਚ ਇਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਾਗਰਿਕ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ।

89. ਉਪਰੋਕਤ ਸਥਿਤੀ ਸੋਚ, ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਵਹਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲਤਾ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜੋ ਸਮੂਹ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਜਤਾਇਆ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਅਣਉਚਿਤ

ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਦੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਵਿੱਚ ਸਮੂਹ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਧੋਖਾ ਕਰਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ।

---

[31] ਏ.ਆਈ.ਆਰ 1978 ਐਸ.ਸੀ 851

[32] ਏ.ਆਈ.ਆਰ 1980 ਐਸ.ਸੀ 1362

XXXXXX

NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ [ਦੀਪਕ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਚੀਫ਼ ਜਸਟੀਸ(ਮੁੱਖ ਜੱਜ)] 99

ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਦੋ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਮਨੁੱਖੀ ਤਰਕ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸੁਭਾਅ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹਨ ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਾਲਗ ਵੋਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ 'ਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਆਮ ਆਦਮੀ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਪੀ. ਜਗਨਮੋਹਨ ਰੈੱਡੀ, ਜੇ. ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗਣਤੰਤਰ ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸਰਕਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੱਤਾਂ ਜਾਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਜਾਂ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦਾ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਚਰਿੱਤਰ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ, ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਵਾਲੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਗਣਰਾਜ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

90. ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੇ ਹੋਏ, **ਇੰਦਰਾ ਨਹਿਰੂ ਗਾਂਧੀ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਨਾਰਾਇਣ 33** ਵਿੱਚ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਵਜੋਂ 'ਲੋਕਤੰਤਰ' ਅਟੱਲ ਹੈ। ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ **ਟੀ ਐਨ ਸ਼ੇਸ਼ਨ, CEC ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ**[34] ਅਤੇ **ਕੁਲਦੀਪ ਨਈਅਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਹੋਰ**[35]। ਜਦੋਂ ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਤੰਤਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮੁੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾਰੀ ਨਾਲ ਸਮਝਣਾ ਪਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸੇ ਲਈ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 239 ਤੋਂ 239AB ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਸਹੀਤਾ ਜਾਂ ਗਲਤੀ ਇੱਕ ਪਰਿਪੱਕ ਸੰਸਥਾ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਰੂਪ ਦੀ ਸਾਡੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗੀ।

91. **ਮਨੇਜ ਨਰੂਲਾ** (ਸੁਪਰਾ) ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ, ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵਜੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰ ਪੁਸ਼ਟੀ ਦੁਆਰਾ ਸੱਚੀ ਵਿਵਸਥਾ, ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਉਚਿਤਤਾ, ਸਮਰਪਿਤ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਚੰਗੇ ਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਥੰਮ੍ਹ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲੋਕਤੰਤਰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਉਪਜ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਸਮਾਨਤਾਵਾਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਨਾ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਦਰਸ਼ਨ ਹੈ ਬਲਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਮੂਰਤ ਰੂਪ ਵੀ ਹੈ। ਲੋਕਤੰਤਰ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁੱਲ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੀ ਰੱਖਿਆ, ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਮਕਸਦ ਲਈ, ਸਮੂਹਿਕ ਤਾਣੇ-ਬਾਣੇ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਕੇਸ

ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਚੰਗੇ ਸ਼ਾਸਨ ਇੱਕ ਸਿਹਤਮੰਦ ਲੋਕਤੰਤਰ ਲਈ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸ਼ਰਤ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ:

---

[33] ਏ.ਆਈ.ਆਰ 1975 ਐਸ.ਸੀ 2299

[34] (1995) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 611

[35] ਏ.ਆਈ.ਆਰ 2006 ਐਸ.ਸੀ 3127

XXXXXX

"ਲੋਕਤੰਤਰ ਵਿੱਚ, ਨਾਗਰਿਕ ਜਾਇਜ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਮੀਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਹਿੱਤ ਨੂੰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਮਝੇਗੀ। ਮੈਕਸਿਮ ਸਾਲਸ ਪੋਪੁਲੀ ਸੁਪਰੀਮਾ ਲੈਕਸ, ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਇਸਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਵੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਚੰਗੇ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਨਾਗਰਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸਤਿਕਾਰ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ, ਅਣਲਿਖਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ, ਸੰਸਥਾਗਤ ਅਖੰਡਤਾ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਅਤੇ ਸਮੂਹਿਕ ਪ੍ਰਤੀ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਉੱਤਪੰਨ ਕਰਨਾ। ਇਹ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨੀਤੀਆਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਮਾਨ ਤਾਲਮੇਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਚੰਗੇ ਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਕੋਈ ਯੂਟੋਪੀਅਨ ਧਾਰਨਾ ਜਾਂ ਅਮੂਰਤਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਪੋਸ਼ਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੀ ਮੰਗ ਰਹੀ ਹੈ। ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਵਿਕਾਸ

ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਚੰਗੇ ਸ਼ਾਸਨ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੇਵਾ ਦੇ ਰੁਝਾਨ ਨਾਲ ਚਲਾਇਆ ਜਾਵੇ।

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ]

92. ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸੰਘਵਾਦ ਦੇ ਸੰਕਲਪ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਾਂਗੇ। ਐਨਸਾਈਕਲੋਪੀਡੀਆ ਬ੍ਰਿਟਾਨਿਕਾ ਸੰਘਵਾਦ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ:-

"ਸੰਘਵਾਦ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੰਗਠਨ ਦਾ ਢੰਗ ਜੋ ਵੱਖਰੇ ਰਾਜਾਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਰਾਜਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜੋੜਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਖੰਡਤਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਸੰਘੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਰਕੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਬੁਨਿਆਦੀ ਨੀਤੀਆਂ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਗੱਲਬਾਤ ਰਾਹੀਂ ਬਣਾਈਆਂ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ, ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਸਕਣ। ਸੰਘੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਜੀਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਿਧਾਂਤ ਕਈ ਸ਼ਕਤੀ ਕੇਂਦਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੌਦੇਬਾਜ਼ੀ ਅਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਦੇ ਤਾਲਮੇਲ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ; ਉਹ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਦੇ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਫੈਲੇ ਹੋਏ ਸ਼ਕਤੀ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

XXXXXX

93. ਆਮ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ, ਸੰਘਵਾਦ ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸ਼ਾਸਨ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇਕਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਕਾਈਆਂ ਕੇਂਦਰ/ਕੇਂਦਰ, ਰਾਜ ਅਤੇ ਨਗਰ ਪਾਲਿਕਾਵਾਂ ਹਨ। ਕੇ.ਸੀ. ਵੇਅਰ ਵਰਗੇ ਰਵਾਇਤੀ ਨਿਆਂਸ਼ਾਸਤਰੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼ਾਸਨ ਇਕਾਈਆਂ ਦੇ ਸੁਤੰਤਰ ਕੰਮਕਾਜ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੰਘਵਾਦ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਆਮ/ਕੇਂਦਰੀ ਅਤੇ ਖੇਤਰੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਹਰੇਕ ਇੱਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਤਾਲਮੇਲ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋਣ। ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਵੇਅਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, "ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਖੇਤਰੀ ਅਥਾਰਟੀ ਵਿਚਕਾਰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਆਪਣੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਦੂਜੇ ਸੁਤੰਤਰ ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਸੰਘੀ ਹੈ?" 36

94. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਆਧੁਨਿਕ ਨਿਆਂਸ਼ਾਸਤਰੀ ਅੰਤਰ-ਨਿਰਭਰਤਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਘਵਾਦ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇੱਕ ਰੂਪ ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜਨਰਲ / ਕੇਂਦਰੀ ਅਤੇ ਕਈ ਖੇਤਰੀ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਹਰੇਕ ਆਪਣੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦੂਜੇ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਅਤੇ ਤਾਲਮੇਲ ਕਰਦੀ ਹੈ।

95. ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਖਰੜੇ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਬਹਿਸਾਂ ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਵਕ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਏਕਤਾਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਸੰਘੀ ਸਰਕਾਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਬਹਿਸਾਂ ਦੌਰਾਨ ਸ਼੍ਰੀ ਟੀਟੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਮਾਚਾਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ:-

“... ਕੀ ਅਸੀਂ ਏਕਤਾਵਾਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ? ਕੀ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਸੱਤਾ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਕੀ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ

ਸਥਾਨਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ? ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਦੋਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸੰਘੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਏਕਤਾਵਾਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸੰਘੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਸਾਡੇ ਨੇਤਾ ਨੇ 18 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਲੰਡਨ ਵਿਚ ਹੋਈ ਗੋਲ ਮੇਜ਼ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਾਣਯੋਗ ਮਿੱਤਰ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਪਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਧਾਰਣ ਟੈਸਟ ਲਾਗੂ ਕਰੇ ਕਿ ਇਹ ਸੰਘੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਜਰਮਨ ਸਕੂਲ ਆਫ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਫਿਲਾਸਫੀ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਜੋ ਸਧਾਰਨ ਸਵਾਲ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾ ਮਾਪਦੰਡ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਸੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਸਨੀਕਾਂ 'ਤੇ ਨਿਯਮਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ; ਅਤੇ ਤੀਜਾ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਨੂੰ ਉੱਚ ਇਕਾਈ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

---

[36] ਪ੍ਰੋ. ਕੇ. ਸੀ. ਵੀਅਰ, ਫੈਡਰਲ ਸਰਕਾਰ, 1963 ਦੇ ਸੰਸਕਰਣ ਪੰਨਾ ਨੰਬਰ 33 'ਤੇ।

XXXXXX

ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸ਼ਬਦ ਹਨ 'ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ', ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸੰਘੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ

ਦੁਆਰਾ ਸੀਮਤ ਹੋਣੀਆਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਕਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਸਾਡਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਇੱਕ ਸੰਘੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਹੈ। ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਜਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਇਕਾਈਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜੋ ਵਿਧਾਨਕ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ।

96. ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਡਾ. ਬੀ. ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਫਲੋਰ 'ਤੇ ਬੋਲਦਿਆਂ ਕਿਹਾ:-

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਰਾਮਦ ਦਾ ਸਿਰਫ ਇਕ ਨੁਕਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮੈਂ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ। ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਨਗਰ ਪਾਲਿਕਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਘਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨਾ ਸਿਰਫ ਅਤਿਕਥਨੀ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਇਸ ਗਲਤਫਹਿਮੀ 'ਤੇ ਵੀ ਅਧਾਰਤ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕੀ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਉਸ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਇਹ ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸੰਘਵਾਦ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਿਧਾਨਿਕ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕੇਂਦਰ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਵੰਡੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਇਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਆਪਣੇ ਵਿਧਾਨਕ ਜਾਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੇਂਦਰ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸਹਿ-ਬਰਾਬਰ ਹਨ। ਇਹ ਵੇਖਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀਵਾਦ ਕਿਵੇਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਥਾਰਟੀ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸੰਘੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਖੇਤਰ ਦਿੰਦਾ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਕੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ ਨਾ ਕਿ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ।

ਪਰ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਸੰਘਵਾਦ ਦਾ ਸਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀਆਂ। ਸੰਘਵਾਦ ਦੀ ਮੁੱਖ ਨਿਸ਼ਾਨੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਇਕਾਈਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਹੀ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਜੋ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

XXXXXX

NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ [ਦੀਪਕ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਚੀਫ਼ ਜਸਟੀਸ(ਮੁੱਖ ਜੱਜ)] 103

97. ਭਾਰਤ **ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 143 (1964 ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਵਾਲਾ ਨੰਬਰ 1) ਦੇ** ਤਹਿਤ ਸੰਘਵਾਦ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਸੀਮਤ ਕਾਰਜਕਾਰੀ, ਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਹੈ ਜੋ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸਰਵਉੱਚਤਾ ਸੰਘੀ ਰਾਜ ਦੀ ਹੋਂਦ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸੰਘੀ ਇਕਾਈ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜਾਂ ਮੈਂਬਰ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਉਸ ਨਾਜ਼ੁਕ ਸੰਤੁਲਨ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਜਾਂ ਵਿਗਾੜਨ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਜੋ ਸੰਘ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨੂੰ ਏਕਤਾ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਇਹ ਸਰਵਉੱਚਤਾ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਦੁਭਾਸ਼ੀਏ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਨਿਆਂਇਕ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਸਾਡੇ ਵਰਗੇ ਸੰਘੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

98. **ਗਜੇਂਦਰਗਡਕਰ, ਸੀ.ਜੇ. (ਮੁੱਖ ਜੱਜ) ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ** ਕਿ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੱਤ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ 1935 ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਸੰਘਵਾਦ ਦਾ ਸਾਰ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਜਾਂ ਸੰਘ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਹੈ। **ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ** (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਜੇ (ਜਸਟਿਸ ਸਿੰਘਲ, ਜਸਟਿਸ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਲਈ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ) ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸੰਘੀ ਕਿਰਦਾਰ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਵੱਖਰੇ, ਸੁਤੰਤਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਵਾਲੇ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਅਮਰੀਕਾ ਵਾਂਗ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਵਾਰ ਇਸ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਅਰਧ-ਸੰਘੀ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

99. **ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ** (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸੰਸਥਾਪਕਾਂ ਨੇ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ੈਲੀ ਦੇ ਮੂਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦਿਆਂ ਅਰਧ-ਸੰਘਵਾਦ ਦੀ ਸੰਸਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਫਲੋਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ "ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਸੰਘੀ ਦੋਵੇਂ ਹੈ"। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਆਮ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰੇਗੀ ਜਦਕਿ ਰਾਜ ਸਥਾਨਕ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਦੀ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਵੀ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

---

[37] ਏ.ਆਈ.ਆਰ 1965 ਐਸ.ਸੀ 745

XXXXXX

100. **ਐਸ.ਆਰ. ਬੋਮਈ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ** ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਘਵਾਦ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਏ.ਐਮ. ਅਹਿਮਦੀ, ਜੇ. (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਸੀ) ਨੇ ਕਿਹਾ:

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸਮਝਣ ਲਈ ਕਿ ਕੀ ਸਾਡਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸੱਚਮੁੱਚ ਸੰਘੀ ਹੈ, ਸੰਘਵਾਦ ਦੇ ਸਹੀ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਜਾਣਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਡਾਇਸੀ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਲਈ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਯੋਗਦਾਨ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸੰਘ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਪਰ ਏਕਤਾ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਲਈ ਸੰਘਵਾਦ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਸੰਕਲਪ ਹੈ ਜੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਖੰਡਤਾ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਿੱਤੇ ਬਿਨਾਂ ਇਕ ਸੰਘ ਵਿਚ ਜੋੜਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਵੱਖਰੇ ਰਾਜ ਇਕਜੁੱਟ ਹੋਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ-ਰਾਜ ਸਾਰਿਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਸਕਣ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿਚ ਲਏ ਗਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਸਕਣ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਸਾਰ ਸੰਘ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸੰਘਵਾਦ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸੰਘੀ ਸਮਝੌਤੇ ਵਿਚ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਹੱਦਬੰਦੀ ਹੈ।

101. ਪੀ.ਬੀ. ਸਾਵੰਤ, ਜੇ. (ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਜੇ.) ਵੱਲੋਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਇਕਾਈਆਂ ਹਨ ਨਾ ਕਿ ਸਿਰਫ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਵੰਡਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਘ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੋਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਉੱਤਪੰਨ ਹੋਏ ਹਨ। ਐਚ.ਐਮ. ਸੀਰਵਾਈ ਦੀ ਟਿੱਪਣੀ - ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋਂ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਵਕ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ:

99. ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੋਂਦ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ, ਵਿਦਿਅਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਓਨੀ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ ਜਿੰਨੀ ਕਿ ਯੂਨੀਅਨ। ਉਹ ਨਾ ਤਾਂ ਸੈਟੇਲਾਈਟ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਏਜੰਟ ਹਨ। ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੌਰਾਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੰਘੀ ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸੱਤਾ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਆਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਅਪਵਾਦ ਹਨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿਰਫ ਕਦੇ-ਕਦਾਈਂ ਸਹਾਰਾ ਲੈਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਅਪਵਾਦ ਕੋਈ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਹਨ।

100. ਸਾਡੇ ਮਕਸਦ ਲਈ, ਅੱਗੇ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਸਾਡਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸੰਘੀ, ਅਰਧ-ਸੰਘੀ ਜਾਂ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

---

38 (1994) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 1

XXXXXX

ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਸਿਧਾਂਤਕ ਲੇਬਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਹਾਰਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹਨ ਜੋ ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਉੱਠਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੀ ਅਨੁਛੇਦ 356 (1) ਅਧੀਨ

ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਬੰਧਤ ਰਾਜ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ 'ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਰਾਜ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਇਕਾਈਆਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਬਲਕਿ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਸੰਘ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹਨ, ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਦਾ ਗਠਨ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਜੋ ਵੀ ਪੱਖਪਾਤ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਦਲੀਲ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਕਿ ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ (ਅਤੇ ਇਹ ਮੰਨ ਕੇ ਕਿ ਇਹ ਸਹੀ ਹੈ) ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਜਾਂ ਅਰਧ-ਸੰਘੀ ਜਾਂ ਸੰਘੀ ਅਤੇ ਏਕਤਾਵਾਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਣ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਅਨੁਛੇਦ 356 (1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਘੋਸ਼ਣਾ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਰੋਕ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ।

102. ਕੇ. ਰਾਮਾਸਵਾਮੀ, ਜੇ. ਨੇ ਆਪਣੇ ਵੱਖਰੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 247 ਅਤੇ 248 ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ:

247. ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੰਕਲਪਿਤ ਸੰਘਵਾਦ ਇੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 1 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਖੇਤਰੀ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਥਾਈ ਹੈ ਅਤੇ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਹੈ। ਰਾਜ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 2 ਤੋਂ 4 ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਾਣੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਕੋਈ ਖੇਤਰੀ ਅਖੰਡਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਇੱਕ ਸਥਾਈ ਇਕਾਈ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਬਦਲੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ. ਨਾ ਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਸੂਚੀ 7, ਸੂਚੀ 1 ਅਤੇ 2 ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨਕ ਐਂਟਰੀਆਂ ਦੀ ਸਾਪੇਖਿਕ ਮਹੱਤਤਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸੰਘ ਦੁਆਰਾ ਵਿੱਤੀ ਨਿਯੰਤਰਣ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਣ ਲਈ ਨਿਰਣਾਇਕ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਹੈ। ਸਬੰਧਤ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 245 ਤੋਂ 246 ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਰਾਜ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਸੰਘੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ

ਵਿੱਚ ਸੁਤੰਤਰ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਣੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਵੱਖ ਹੋਣ ਜਾਂ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੰਘ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਅਰਧ-ਸੰਘੀ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਤਾਲਮੇਲ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ, ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਸਮੇਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਨੁਕੂਲਤਾ, ਸਮਝ ਅਤੇ ਅਨੁਕੂਲਤਾ ਨਾਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

XXXXXX

248. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹੈ। ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਰੂਪ, ਸੰਘੀ ਢਾਂਚਾ, ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਅਖੰਡਤਾ, ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ, ਸਮਾਜਵਾਦ, ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਹਨ।

103. ਬੀ.ਪੀ. ਜੀਵਨ ਰੈੱਡੀ, ਜੇ. ਨੇ ਪੈਰਾ 276 ਵਿੱਚ (ਆਪਣੇ ਲਈ ਅਤੇ ਐਸ.ਸੀ. ਅਗਰਵਾਲ, ਜੇ) ਦੀ ਤਰਫ਼ੋਂ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਰਾਏ ਲਿਖਦਿਆਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ:

276. ਇਸ ਤੱਥ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਸਿਰਫ ਅੰਗ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਲਾਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਸਰਵਉੱਚ ਹਨ। ਕੇਂਦਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਛੇੜਛਾੜ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਪਹੁੰਚ, ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਅਪਣਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਸਰ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਰਾਖਵੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ

ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਆਮ ਗਿਆਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਵੱਲ ਰੁਝਾਨ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਤਕਨੀਕੀ/ਵਿਗਿਆਨਕ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਹੋਰ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੇਂਦਰ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਉਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਪੱਖਪਾਤ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੇਤੰਨ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਤੋਂ ਸੁਚੇਤ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੰਘਵਾਦ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਸਹੂਲਤ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਸਿਧਾਂਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਡੀ ਆਪਣੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨੀ ਹਕੀਕਤਾਂ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਐਮ.ਸੀ. ਸੀਤਲਵਾੜ ਨੇ ਆਪਣੇ ਟੈਗੋਰ ਕਾਨੂੰਨ ਲੈਕਚਰ "ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਧੀਨ ਯੂਨੀਅਨ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਬੰਧ" (ਪੂਰਬੀ ਲਾਅ(ਕਾਨੂੰਨ) ਹਾਊਸ, ਕਲਕੱਤਾ, 1974) ਵਿੱਚ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਿਛੋਕੜ, ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ, ਵਿੱਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਸਬੰਧਾਂ, ਕਰਾਧਾਨ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਵਪਾਰ, ਵਣਜ ਅਤੇ ਉਦਯੋਗ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣਾਤਮਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵਰਤਮਾਨ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕੇਂਦਰ ਪ੍ਰਤੀ ਪੱਖਪਾਤ ਹੈ।

---

[39] (2002) 9 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 23

XXXXXX

104. **ਆਈ.ਟੀ.ਸੀ. ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਉਤਪਾਦ ਮਾਰਕੀਟ ਕਮੇਟੀ 39 ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ**, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਿ ਇਹ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਨਾ ਕਰੇ ਅਤੇ ਸੰਘਵਾਦ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖੇ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਵਉੱਚਤਾ ਨੂੰ ਵੀ ਕਾਇਮ ਰੱਖੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸਦੇ ਕੁਝ ਲੇਖਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

105. **ਕੁਲਦੀਪ ਨਈਅਰ** (ਸੁਪਰਾ) ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਰਾਜ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਹੋਣ ਦੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੰਘੀ ਸਿਧਾਂਤ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਇਸ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਓਨਾ ਹੀ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਘਵਾਦ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਝੁਕਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਜੋ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸੰਘਵਾਦ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੌਰਾਨ ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਘੋਸ਼ਣਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਅਸਧਾਰਨ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਸੰਘ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦਾ ਸ਼ਾਸਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ; ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸੰਸਦ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ; ਸੰਸਦ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੰਘ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਲਈ ਸਾਂਝੀਆਂ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਅਤੇ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰੇ ਜੇ ਰਾਜ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦਾ ਕੋਈ ਮਤਾ

ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਦੋ ਤਿਹਾਈ ਬਹੁਮਤ ਨਾਲ ਸਮਰਥਿਤ ਹੋਵੇ; ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੀ ਹੋਂਦ, ਅਰਥਾਤ, ਭਾਰਤ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ; ਅਤੇ, ਸ਼ਾਇਦ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ, ਨਵੇਂ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਗਠਨ ਅਤੇ ਖੇਤਰਾਂ, ਸੀਮਾਵਾਂ ਜਾਂ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ।

106. ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਸੰਕਲਪ, ਅਰਥਾਤ ਲੋਕਤੰਤਰ, ਅਰਥਾਤ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਸੰਘਵਾਦ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸੰਘਵਾਦ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਜੋ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਸੰਘੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਅਰਧ-ਸੰਘੀ, ਤੱਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਘਵਾਦ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹਰ ਰਾਜ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਇਕਾਈ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੁਆਰਾ ਚੁਣੀ ਅਤੇ ਗਠਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਖੇਤਰੀ ਅਖੰਡਤਾ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਦੇ ਵੱਖਰੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਘਵਾਦ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ।

XXXXXX

107. ਇਹ ਸਵੈ-ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸੰਘਵਾਦ ਦੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਸਾਰਥਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਇਹ ਕਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਫਿਊਜ਼ਨ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਦੋ ਜਾਂ ਦੋ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਰਮਾਣੂ ਨਿਊਕਲੀਅਸ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਅਤੇ ਭਾਰੀ ਨਿਊਕਲੀਅਸ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸੰਸਥਾਪਕਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਸਮਾਨਤਾਵਾਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਵਸਥਾ, ਸਮਕਾਲੀ

ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਵਿੱਚ ਕਲਾਸੀਕਲ ਏਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿੱਚ ਸੰਘਵਾਦ ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਏਕਤਾ ਵਿੱਚ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਅਤੇ ਅੰਤਮ ਏਕਤਾ ਵਿੱਚ ਬਹੁਲਤਾ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਟੀਚੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਦੇ ਅੰਤਮ ਨਤੀਜੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਪਛਾਣ ਗੁਆਏ ਬਿਨਾਂ ਏਕਤਾ ਵਿੱਚ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦਾ ਮਿਲਣਾ ਇੱਕ ਕਮਾਲ ਦਾ ਸੰਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਝਿਜਕ ਜਾਂ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੇ।

1. ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੰਘਵਾਦ:

108. ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸੰਘੀ ਚਰਿੱਤਰ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਕਦੇ ਕਲਪਨਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਮਿਲ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨਗੀਆਂ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਇਹ ਇਰਾਦਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਰਧ-ਸੰਘੀ ਸੁਰ ਦੀ ਆੜ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰੇਗੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਾਡੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਟਾਪੂਆਂ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਹਰੇਕ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਸੀ ਜੋ ਬੇਲੋੜੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਵਿਰੋਧੀ ਸਿਧਾਂਤ ਲਈ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੋਲ੍ਹਦੇ ਸਨ ਜਾਂ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਅਰਾਜਕਤਾਵਾਦ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦੇਣ ਲਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ, ਅਰਥਾਤ ਨਿਆਂ, ਆਜ਼ਾਦੀ, ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਅੰਤਮ ਉਦੇਸ਼ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਢਾਂਚਾ ਰੱਖਣਾ ਹੈ।

109. ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ, ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ, ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਤਾਲਮੇਲ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਾਲਮੇਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਘ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿਯੋਗੀ/ਸਹਿਕਾਰੀ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।
110. ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਉੱਘੇ ਚਿੰਤਕ ਕੋਰਵਿਨ ਨੇ 'ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੰਘਵਾਦ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ:-

"... ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਇਕੋ ਸਰਕਾਰੀ ਤੰਤਰ ਦੇ ਆਪਸੀ ਪੂਰਕ ਅੰਗ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ।[40]
[40] ਐਡਵਰਡ ਐਸ ਕੋਰਵਿਨ, ਦੋਹਰੇ ਸੰਘਵਾਦ ਦਾ ਪਾਸਿੰਗ, 36 VA.L.REV.1, 1, 4 (1950)

XXXXXX

NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ [ਦੀਪਕ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਚੀਫ਼ ਜਸਟੀਸ(ਮੁੱਖ ਜੱਜ)]

111. **ਕਾਰਮਾਈਕਲ ਬਨਾਮ ਐਸ ਕੋਲ ਐਂਡ ਕੋਕ ਕੰਪਨੀ 41** ਵਿੱਚ U.S. ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਮਾਜਿਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਐਕਟ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਮਜਬੂਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਅਤੇ ਅਲਬਾਮਾ ਰਾਜ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਇੱਕੋ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਹਿ-ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਮ ਚਿੰਤਾ ਹੈ। U.S. ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਕਾਨੂੰਨ ਰਾਜ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦੋਵਾਂ ਲਈ ਸਾਂਝੇ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਿਯੋਗੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯਤਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੇ

ਹਨ, ਜੋ ਨਾ ਤਾਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਜਿਹੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

112. ਜਿਓਫਰੀ ਸਾਵਰ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਹੈ ਕਿ ਸਹਿਕਾਰੀ ਸੰਘਵਾਦ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ: 'ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀਆਂ ਹਰੇਕ ਧਿਰ ਕੋਲ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਦੀ ਵਾਜਬ ਡਿਗਰੀ ਹੈ, ਸਹਿਯੋਗ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਬਾਰੇ ਸੌਦੇਬਾਜ਼ੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਜੇ ਬਹੁਤ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਚਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।' [42]

113. ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਕੈਮਰੂਨ ਅਤੇ ਸਿਮੋਨ ਨੇ "ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੰਘਵਾਦ" ਦਾ ਵਰਣਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ:

"[ਟੀ] ਉਹ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੰਘੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇਕੱਲੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਸੰਘੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੀ ਖਰਚ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੁਆਰਾ ਸੂਬਾਈ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਆਕਾਰ ਦੇਣ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਕੁਝ ਜਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਖੇਤਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਮੂਹਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ। [43]

ਹਾਲਾਂਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਇਹ ਬਿਆਨ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਫਿਰ ਵੀ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਹਿਯੋਗ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਇਕ ਵਿਚਾਰ ਵਜੋਂ ਆਪਣੀ ਮਹੱਤਤਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ।

114. ਇਸ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਤਭੇਦਾਂ ਤੋਂ ਬਚਕੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਦਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਸਹਿਯੋਗ ਵਿੱਚ, ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ

ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਲਈ ਤਰੀਕੇ ਅਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕਈ ਵਾਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅੰਤਮ ਟੀਚਾ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅੰਤਮ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਦੇਸ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸਦਭਾਵਨਾਪੂਰਨ ਸਹਿ-ਹੋਂਦ ਅਤੇ ਨਿਰਭਰਤਾ ਦੇ ਰਾਹ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਲਈ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਇੱਕ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲਤਾ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੰਘਵਾਦ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਹਨ।

---

[41] 301 U.S. 495, 525 - 26 (1937)

[42] ਜੈਫਰੀ ਸਾਵਰ, ਆਧੁਨਿਕ ਸੰਘਵਾਦ (ਪਿਟਮੈਨ ਆਸਟਰੇਲੀਆ, 1976), 1.
[43] ਕੈਮਰੂਨ, ਡੀ ਅਤੇ ਸਿਮੋਨ, ਆਰ. ਕੈਨੇਡਾ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਸਬੰਧ: ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੰਘਵਾਦ ਦਾ ਉਭਾਰ। ਪਬਲੀਅਸ, 32(2):49-72

XXXXXX

115. ਇੱਕ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ, ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੰਘਵਾਦ ਦੀ ਬਹੁਤ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੰਘਵਾਦ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਆਸਟਰੇਲੀਆਈ ਸਮਰਥਕ ਮਾਰਟਿਨ ਪੇਂਟਰ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਾਂਝੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਗੱਲਬਾਤ 'ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:

ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਹਾਰਕ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ

ਬਕਾਇਆ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਗੱਲਬਾਤ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਭਾਈਵਾਲਾਂ ਵਜੋਂ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। [44]

116. ਆਸਟਰੇਲੀਆਈ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋ: ਨਿਕੋਲਸ ਅਰੋਨੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ 45 ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ:-

"ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਦੋ ਜਾਂ ਦੋ ਤੋਂ ਵੱਧ "ਤਾਲਮੇਲ" ਪੱਧਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਵੰਡ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਸੰਘੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਅਭਿਆਸ ਵਿੱਚ "ਸੰਗਮਰਮਰ ਦੇ ਕੇਕ" ਵਰਗੀ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਵਰਗੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਗੱਲਬਾਤ, ਸਮਝੌਤੇ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਸਹਿਯੋਗ।

117. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੰਘਵਾਦ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਵਿਚਾਰ ਗੱਲਬਾਤ ਅਤੇ ਤਾਲਮੇਲ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਉੱਤਪੰਨ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਮਤਭੇਦਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤੀ, ਸਾਂਝੀ ਕਾਰਵਾਈ ਅਤੇ ਸੁਹਿਰਦ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿਖਾ ਕੇ ਹੱਲ ਕੱਢਣ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੰਘਵਾਦ ਵਿੱਚ, ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਤਿਆਰੀ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਿਲ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ, ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਟਕਰਾਅ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਗੰਭੀਰ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਪਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਦੋਵੇਂ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਸਰੋਤ ਵਜੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

[44] ਮਾਰਟਿਨ ਪੇਂਟਰ, ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੰਘਵਾਦ: 1990 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਵਿੱਚ ਆਰਥਿਕ ਸੁਧਾਰ।

ਨਿਕੋਲਸ ਅਰੋਨੀ, ਸੰਘੀ ਰਾਸ਼ਟਰਮੰਡਲ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ: 2009 ਦਾ ਆਸਟਰੇਲੀਆਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਅਤੇ ਅਰਥ।

XXXXXX

NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ [ਦੀਪਕ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਚੀਫ਼ ਜਸਟੀਸ(ਮੁੱਖ ਜੱਜ)] 111

ਅਸੀਂ ਬਿਲਕੁਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹਾਂ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਬਜ਼ੇ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਪਰ ਆਪਣੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਪਰਿਪੱਕ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਣ। ਅਜਿਹੀ ਪਹੁੰਚ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਨਿਰੰਤਰ ਅਤੇ ਨਿਰਵਿਘਨ ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੰਘਵਾਦ ਦਾ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਉਦੋਂ ਵਧੇਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਰਜੇ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਇਕ ਪਾਸੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸਮਝਾਂਗੇ।

118. ਸਹਿਕਾਰੀ/ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੰਘਵਾਦ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਵੀ ਭਾਰਤ ਲਈ ਨਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਐਮ.ਪੀ. ਜੈਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ 46 ਵਿਚ ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ:

ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ, ਅਸਲ ਅਮਲ ਵਿੱਚ, ਕੇਂਦਰ ਆਪਣੀ ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਪਹਿਲ ਕਦਮੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਈ ਰੱਖ ਸਕਦਾ - ਜਿਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਜ਼ਰੂਰਤ ਵਿੱਚ ਆਖਰੀ ਉਪਾਅ ਵਜੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ-ਬਲਕਿ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ, ਮਨਾਉਣਾ ਅਤੇ ਸਮਝਾਉਣਾ। ਸਾਰੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨੁਕਤੇ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੁਤੰਤਰ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਭਰ ਹਨ, ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਤਰ-ਉਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਲਈ ਮਿਲ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

119. **ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ**, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਹਿਕਾਰੀ ਸੰਘਵਾਦ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਲਿਆ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜੀ.ਆਸਟਿਨ ਅਤੇ ਏ.ਐਚ. ਬਰਚ ਦੁਆਰਾ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ:

"ਮਿਸਟਰ ਆਸਟਿਨ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਸਾਡੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ, ਜੇ ਇਸਨੂੰ ਸੰਘੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ "ਸਹਿਕਾਰੀ ਸੰਘਵਾਦ" ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇੱਕ ਹੋਰ ਲੇਖਕ, ਸ਼੍ਰੀ ਏ.ਐਚ. ਬਰਚ (ਦੇਖੋ ਕੈਨੇਡਾ, ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਅਤੇ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਸੰਘਵਾਦ, ਵਿੱਤ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਕਾਨੂੰਨ ਪੰਨਾ 305) ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਇੱਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਲਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ:
“... ਆਮ ਅਤੇ ਖੇਤਰੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਸਹਿਯੋਗ ਦਾ ਅਭਿਆਸ, ਆਮ ਸਰਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਭੁਗਤਾਨ 'ਤੇ ਖੇਤਰੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਅੰਸ਼ਕ ਨਿਰਭਰਤਾ ਅਤੇ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਆਮ ਸਰਕਾਰਾਂ, ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਗ੍ਰਾਂਟਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ, ਅਕਸਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਹਨ।

---

[46] ਐਮ.ਪੀ. ਜੈਨ, ਭਾਰਤੀ ਸੰਘਵਾਦ ਦੇ ਕੁਝ ਪਹਿਲੂ, 1968

[47] (1978) 1 SCR 1

XXXXXX

120. ਅਸੀਂ ਸੰਘੀ ਸਹਿਯੋਗ ਦੀ ਧਾਰਨਾਤਮਕ ਲਾਜ਼ਮੀਤਾ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਅੱਗੇ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰੀ "ਰਾਜ" ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਸੰਕਲਪ NCT ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਰਜੇ ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਅਤੇ ਹੋਰ ਧਾਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜੇ. ਵਿਹਾਰਕ ਸੰਘਵਾਦ:

121. ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਸਹਾਇਕ ਮੁੱਦੇ, ਭਾਵ ਵਿਹਾਰਕ ਸੰਘਵਾਦ ਨਾਲ ਵੀ ਨਜਿੱਠ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਉਪਰੋਕਤ ਸੰਕਲਪ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨ ਲਈ, ਸਾਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੇ ਸੰਘਵਾਦ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਸੰਘਵਾਦ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਦਵੈਤ, ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸਰਵਉੱਚਤਾ, ਇੱਕ ਲਿਖਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਹੋਂਦ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅੰਤਮ ਦੁਭਾਸ਼ੀਏ ਵਜੋਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸਾਡੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਘੀ ਚਰਿੱਤਰ ਤੋਂ ਭਟਕਣ ਵਜੋਂ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਰੇਖਾਂਕਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਰ

ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਘੀ ਚਰਿੱਤਰ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਏਕਤਾਵਾਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਵੀ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 3 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਸੰਸਦ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ, ਸੀਮਾਵਾਂ ਜਾਂ ਨਾਮਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲ ਜਾਂ ਬਦਲ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੌਰਾਨ, ਕੇਂਦਰੀ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ, ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅਸੰਤੁਲਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਕੇਂਦਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਜਿਹੇ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇਣ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ 'ਤੇ ਜਾਂ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

XXXXXX

NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ [ਦੀਪਕ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਚੀਫ਼ ਜਸਟੀਸ(ਮੁੱਖ ਜੱਜ)] 113

122. ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ 'ਅਰਧ-ਸੰਘੀ' ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਲਈ ਉਪਰੋਕਤ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਈ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਧਾਂਤਕ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਿਹਾਰਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਵੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। **ਐਸ.ਆਰ. ਬੋਮਈ ਦੇ** ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਨੁਛੇਦ 356 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ:

ਇਸ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ 'ਅਰਧ-ਸੰਘੀ' ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸੰਘੀ ਅਤੇ ਏਕਤਾਵਾਦੀ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਣ ਹੈ, ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਵੱਲ ਵਧੇਰੇ ਝੁਕਾਅ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਫਿਰ ਇੱਕ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਕੀ ਹੈ, ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਨੁਛੇਦ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ ਦਾਇਰੇ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਸਬੰਧਤ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਬੰਧ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

123. ਇਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕਹਾਂ ਤਾਂ 'ਵਿਹਾਰਕ ਸੰਘਵਾਦ' ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਕ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਨੂੰ ਨਿਰਦੋਸ਼ਤਾ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬੇ ਇੱਕ ਸਰਲ ਵਰਤਾਰੇ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਇਸ ਨੂੰ ਅਰਥਪੂਰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਅਨੁਸ਼ਾਸਿਤ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ। ਅਤੇ, ਅਰਥ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਵਿਹਾਰਕ ਰੁਝਾਨ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗਾ।

124. ਭਾਰਤੀ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ 'ਵਿਹਾਰਕ ਸੰਘਵਾਦ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜਸਟਿਸ ਏ.ਐਮ. ਅਹਿਮਦੀ ਨੇ **ਐਸ.ਆਰ. ਬੋਮਈ** (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:-

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਚ ਨਾ ਸਿਰਫ ਇਕ ਵਿਹਾਰਕ ਸੰਘਵਾਦ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਹਨ, ਜੋ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਰਾਜ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਮਜ਼ਬੂਤ 'ਏਕਤਾਵਾਦੀ' ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਸਦ ਵਿਚ ਬਕਾਇਆ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਸਮੇਤ ਕੁਝ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਰਜਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 352 ਤੋਂ 360 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜੱਜ ਅਤੇ ਰਾਜ

ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬੇਘਰ ਕਰਨਾ।

125. ਵਿਹਾਰਕ ਸੰਘਵਾਦ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਸਵੈ-ਵਿਆਖਿਆਤਮਕ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਘਵਾਦ ਦਾ ਇੱਕ ਰੂਪ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਯਥਾਰਥਵਾਦ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਅਤੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਹਾਰਕ ਸੰਘਵਾਦ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਵਿਹਾਰਕਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

126. ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ ਕਿ ਵਿਹਾਰਕ ਸੰਘਵਾਦ ਵਿੱਚ ਬਦਲਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਿਰੰਤਰ ਵਿਕਸਤ ਹੋਣ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਹਾਰਕ ਸੰਘਵਾਦ ਦਾ ਇਹ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਸੁਭਾਅ ਹੈ ਜੋ ਸਾਡੇ ਵਰਗੀ ਸਰੀਰਕ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣਾ ਢੁਕਵਾਂ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਸੰਕਲਪ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਉਭਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੇ ਨਵੀਨਤਾਕਾਰੀ ਹੱਲਾਂ ਨਾਲ ਆਉਣਾ ਹੈ।

<u>ਕੇ. ਸੰਘੀ ਸੰਤੁਲਨ ਦਾ ਸੰਕਲਪ:</u>

127. ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪੂਰਕ ਸੰਕਲਪ, ਅਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ, "ਸੰਘੀ ਸੰਤੁਲਨ" ਹੈ। ਕੇਂਦਰੀਵਾਦ ਦੇ ਉਲਟ ਸੰਘਵਾਦ ਇੱਕ ਸੰਕਲਪ ਹੈ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇੱਕ ਰੂਪ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚਕਾਰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੰਘੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਸਰਪ੍ਰਸਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਵਕਾਲਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਇੱਕ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ

ਹੈ ਜੋ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਦਰਮਿਆਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕੇਂਦਰ ਵੱਲ ਥੋੜ੍ਹਾ ਝੁਕਾਅ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਲੱਖਣ ਅਰਧ-ਸੰਘੀ ਢਾਂਚਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੁਤੰਤਰ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ, ਜੇ ਸਾਰੇ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਬਾਕੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਕੇਂਦਰ ਕੋਲ ਹੀ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਘੀ ਸੰਤੁਲਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਅਣਉਚਿਤ ਜਾਂ ਬੇਲੋੜੀ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੇਂਦਰ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਲੋੜ ਸੰਘੀ ਸੰਤੁਲਨ ਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲਤਾ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਸੀ ਸਤਿਕਾਰ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

128. ਸਾਵਰ ਦੇ 'ਸੰਘੀ ਸਿਧਾਂਤ' ਸੰਘੀ ਸੰਤੁਲਨ ਦੇ ਇਸ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ:

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸਿਧਾਂਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੈ ਜੋ ਸਮੁੱਚੇ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਖੇਤਰਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਆਪਣੇ ਸਥਾਨਕ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਜਿੰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਣਾ ਹੈ।

129. ਸੰਘੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅੰਦਰੂਨੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਮਹੱਤਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਲੋਕਤੰਤਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਾਜ/ਖੇਤਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਘ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਰਨਾ, ਉਹ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ

ਨੂੰ ਰਾਜ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ। ਸੰਘੀ ਸੰਤੁਲਨ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਜੋ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਨੂੰ ਕਈ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਭਾਰਤ **ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 143 (1964 ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਵਾਲਾ ਨੰਬਰ 1)** (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਹਾ:

XXXXXX

NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ [ਦੀਪਕ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਚੀਫ਼ ਜਸਟੀਸ(ਮੁੱਖ ਜੱਜ)] 115

"... ਸੰਘਵਾਦ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਸੀਮਤ ਕਾਰਜਕਾਰੀ, ਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਹੈ ਜੋ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸਰਵਉੱਚਤਾ ਸੰਘੀ ਰਾਜ ਦੀ ਹੋਂਦ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸੰਘੀ ਇਕਾਈ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜਾਂ ਮੈਂਬਰ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਉਸ ਨਾਜ਼ੁਕ ਸੰਤੁਲਨ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਜਾਂ ਵਿਗਾੜਨ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਜੋ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਯੂਨੀਅਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਆਪਣੀ ਵਿਅਕਤੀਗਤਤਾ ਨੂੰ ਏਕਤਾ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਇਹ ਸਰਵਉੱਚਤਾ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਦੁਭਾਸ਼ੀਏ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਨਿਆਂਇਕ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੈ।

[ਰੇਖਾਂਕਣ ਸਾਡਾ ਹੈ]

130. **ਯੂਕੋ ਬੈਂਕ ਬਨਾਮ ਦੀਪਕ ਦੇਬਬਰਮਾ 48** ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸੰਘੀ ਚਰਿੱਤਰ ਅਤੇ ਸੰਘੀ ਸੰਤੁਲਨ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਬਾਰੇ ਕਈ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਦੀ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਜਾਂ ਰਾਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੱਤਾ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਮੁਨਾਫੇ ਦੇ ਨਾਲ ਦੁਬਾਰਾ ਉੱਤਪੰਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ:

"ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚਾ ਰਾਜ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਸੰਸਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਚਾਨਕ ਕਬਜ਼ੇ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਕਾਨੂੰਨ ਰਾਜ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਤੁਲਨ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਸੰਘੀ ਸਰਵਉੱਚਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਅਮਲ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ (ITC) ਆਈ ਟੀ ਸੀ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਉਤਪਾਦ ਮਾਰਕੀਟ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰੂਮਾ ਪਾਲ, ਜੇ ਦੇ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਐਸ.ਆਰ ਬੋਮਾਈ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (ਪੈਰਾ 276) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਗਿਆ ਹੈ (ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਪੈਰਾ 94):

---

[48] (2017) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 585

XXXXXX

276. ਇਸ ਤੱਥ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਸਿਰਫ ਅੰਗ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਲਾਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਸਰਵਉੱਚ ਹਨ। ਕੇਂਦਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਛੇੜਛਾੜ ਨਹੀਂ ਕਰ

ਸਕਦਾ। ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਪਹੁੰਚ, ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਅਪਣਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਸਰ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਰਾਖਵੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

131. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸੰਘੀ ਸੰਤੁਲਨ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਦਾਲਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅੰਤਮ ਨਿਰਣਾਇਕ ਅਤੇ ਰੱਖਿਅਕ ਹੈ।

1. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ:

132. ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਹਿ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅਤਿ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਅੱਠਵੇਂ ਅਧਿਆਇ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਲੇਖਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ, ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਰੱਖੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਉਸਾਰੀ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਸਵੀਕਾਰਤਾ NCT ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਉਹ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇਗੀ ਜਿਸ ਦੀ ਸੰਸਦ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਕਲਪਨਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ, 1991 ਦੇ ਐਕਟ ਅਤੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦੁਆਰਾ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੋਧ ਲਈ ਸਮਕਾਲੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਦਲੀਲ ਦੇਣਗੇ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਅਵਤਾਰ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਂਦਾ। ਸਮਰਪਣ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ, ਸੰਕਲਪ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਮੈਰੋ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਰਜਾ। ਦਰਅਸਲ, ਇਹ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸਜਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ NCT ਦਿੱਲੀ ਉੱਥੇ ਹੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਸੀ। ਅਤਿ ਅੰਤ

ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਕਲਪਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗਾ ਜੋ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਰੱਦ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਸਾਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਪੂਰਵਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨਾ ਪਏਗਾ।

133. ਲੋਕਤੰਤਰ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਰਗੇ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਸਾਧਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕੰਮ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਾਰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇਹ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਨਿਯਮ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਦਰਸ਼ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਸ਼ਬਦਕੋਸ਼ ਪ੍ਰਤੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਜਾਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥ ਕਈ ਵਾਰ, ਮਾਰਕ ਲਚਕੀਲੇਪਣ ਅਤੇ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਅਨੁਕੂਲਤਾ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੀ ਪਹੁੰਚ ਆਖਰਕਾਰ ਕਿਸੇ ਜੀਵਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ।

XXXXXX

134. ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖਣਾ ਉਚਿਤ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਮਰੀਕੀ ਨਿਆਂਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਅਕਾਦਮਿਕਾਂ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ

ਵਿਗਿਆਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਸਮਝਿਆ ਹੈ। ਆਧੁਨਿਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂ ਇਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਗਠਿਤ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਇੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਨਿਆਂਪ੍ਰਣਾਲੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਵੱਡੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤੰਦਰੁਸਤੀ 'ਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ, ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਢੰਗ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਥਾਨ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਵਿਆਖਿਆ ਰਾਹੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਲਿਆਉਣ ਵੇਲੇ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਦੋ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ- ਕੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਸਮੇਂ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਜਦੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਾਂ ਕੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਤਜਰਬੇ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਸਮਕਾਲੀ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਕੀ ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਿਆਖਿਆ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਸਮਕਾਲੀ ਵਿਆਖਿਆ।[49] ਇਤਿਹਾਸਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਟੈਨੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹਮਾਇਤ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਨੇ **ਡਰੇਡ ਸਕਾਟ ਬਨਾਮ ਸੈਨਫੋਰਡ 50** ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਮੌਜੂਦਾ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਇਹ ਨਾ ਸਿਰਫ ਉਸੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਬੋਲਦਾ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਉਸੇ ਅਰਥ ਅਤੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਵੀ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਤੋਂ ਆਇਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਜਸਟਿਸ ਸਦਰਲੈਂਡ[51] ਨੇ ਵੀ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ।

---

[49] ਬੋਡੇਨਹਾਈਮਰ, ਐਡਗਰ, ਨਿਆਂ ਸ਼ਾਸਤਰ, (ਯੂਨੀਵਰਸਲ ਲਾਅ ਪਬਲਿਸ਼ਿੰਗ ਕੰਪਨੀ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ,

[50] 60 U.S. (19 ਕਿਵੇਂ.) 393 (1857)

[51] ਹੋਮ ਬਿਲਡਿੰਗ ਐਂਡ ਲੋਨ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਬਲੈਸਡੇਲ, 290 U.S. 398 (1934) ਦੇਖੋ ਵੈਸਟ ਕੋਸਟ ਹੋਟਲ ਕੰਪਨੀ, ਬਨਾਮ ਪੈਰਿਸ਼, 300 U.S. 379 (1937) ਜਿੱਥੇ ਉਸਨੇ ਦੇਖਿਆ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅਰਥ ਆਰਥਿਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਉਤਰਾਅ-ਚੜ੍ਹਾਅ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬਦਲਦਾ ਕਿ (ਜੇ) ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਅੱਜ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਲਿਖਣ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੱਤ ਨੂੰ ਖੋਹਣਾ ਹੈ .....

XXXXXX

ਇਕ ਵੱਖਰੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਮਾਰਸ਼ਲ **ਨੇ ਮੈਕਕਲੋਚ ਬਨਾਮ ਮੈਰੀਲੈਂਡ**[52] ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰੀਕੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਯੁੱਗਾਂ ਲਈ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਕਟਾਂ ਵਿਚ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਸਟਿਸ ਹਿਊਜ **ਨੇ ਸਟੇਟ ਬਨਾਮ ਸੁਪੀਰੀਅਰ ਕੋਰਟ**[53] ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਸਮਾਜਿਕ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਬਦਲਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਵਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਸਟਿਸ ਹੋਮਜ਼ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂਲ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਰੇਖਾ[54] ਤੋਂ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਾਰਡੋਜ਼ੋ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਕਿਹਾ ਸੀ:-

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਚ ਲੰਘਦੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਵਿਸਥਾਰਿਤ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੱਸੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। [55]

ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਦਿਲਚਸਪ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਜਸਟਿਸ ਬ੍ਰਾਂਡੀਸ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਕੱਢਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਨਾਲ ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਵਾਜਬ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਟਿਕਾਊ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਇੰਨਾ ਸਖਤ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰੇ। ਵਿਆਖਿਆ ਰਾਹੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਅਤੇ ਭੰਨਤੋੜ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਹੈ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਾਫ਼ੀ ਲਚਕਤਾ ਹੈ ਪਰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੁਆਰਾ ਕਲਪਨਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕੁਝ ਨਿਯਮਾਂ ਜਾਂ ਵਿਸਥਾਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਜਿੱਠਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਇਕ ਹੋਰ ਪਹਿਲੂ ਹੈ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀਵਾਦੀ ਦਾ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਸਿਧਾਂਤ ਕਦੇ ਵੀ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।[57]

135. ਸਾਡਾ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਦੁਹਰਾਉਣ ਦੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਦੁਹਰਾਉਣ ਲਈ, ਇੱਕ ਜੈਵਿਕ ਅਤੇ ਜੀਵਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਸ਼ਬਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਭਾਵਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੰਕਲਪ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। **ਆਰ.ਸੀ. ਪੌਡਿਆਲ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ[58] ਦੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਹਵਾਲੇ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ:-**

---

[52] 17 ਅਮਰੀਕਾ (4 ਕਣਕ) 316 (1819)

[53] ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਸੁਪੀਰੀਅਰ ਕੋਰਟ (1944) 547

[54] ਗੋਮਪਰਜ਼ ਬਨਾਮ U.S. 233 (1914)

[55] ਬੈਨਜੇਮਿਨ ਐਨ. ਕਾਰਡੋਜ਼ੋ, ਨਿਆਂਇਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ, ਯੇਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ, 1921

[56] ਬਰਨੇਟ ਬਨਾਮ ਕੋਰੋਨਾਡੋ ਆਇਲ ਐਂਡ ਗੈਸ ਕੰਪਨੀ, 285 U.S. (1932)

[57] ਜਸਟਿਸ ਬਲੈਕ ਅਤੇ ਡਗਲਸ ਵਰਗੇ ਕਾਰਕੁਨ ਆਜ਼ਾਦੀਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਅਜਿਹੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਦੇਖੋ ਅਮਰੀਕਨ ਕਮਿਊਨੀਕੇਸ਼ਨ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਡੌਡਜ਼ 339 U.S. (1950) ਅਤੇ ਪੋਲੋਸ ਬਨਾਮ ਨਿਊ ਹੈਮਸ਼ਾਇਰ, 345 U.S. (1953) ਵਿੱਚ ਅਸਹਿਮਤੀ

[58] ਏ.ਆਈ.ਆਰ 1993 ਐਸ.ਸੀ 1804

XXXXXX

NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ [ਦੀਪਕ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਚੀਫ਼ ਜਸਟੀਸ(ਮੁੱਖ ਜੱਜ)] 119

"ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ, "ਸ਼ਬਦ ਹਨ ਪਰ ਸੰਕਲਪਾਂ ਅਤੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਦਾ ਢਾਂਚਾ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਬਦਲ ਸਕਦਾ ਹੈ"। ਸੰਕਲਪਾਂ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਲਾਈਨ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਅਪੀਲ ਨਾਲ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਇਹ ਸਹੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਵੇਰਵਿਆਂ ਨੂੰ ਉਕੇਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਰੂਪਰੇਖਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਹੈ"।

136. ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਰਿਚਰਡ ਐਚ ਫਾਲਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਚਨਾ 59 ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆਤਮਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਜੱਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ:-

"ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਾਠ ਦੇ ਸਿੱਧੇ, ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਂ ਅਰਥਾਂ ਤੋਂ ਦਲੀਲਾਂ; ਫਰੇਮਰਾਂ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਬਾਰੇ ਦਲੀਲਾਂ; ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਜੋ ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਤਰਕ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਜਾਂ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਾਠ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ; ਨਿਆਂਇਕ ਮਿਸਾਲ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਦਲੀਲਾਂ; ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਮਹੱਤਵ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਨੀਤੀ ਬਾਰੇ ਦਾਅਵਿਆਂ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। [60]

137. ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਕੰਮ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਸੰਗੀਤਕ ਨੋਟਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਜੱਜ ਹੈਂਡ ਨੇ **ਹੇਲਵਰਿੰਗ ਬਨਾਮ ਗ੍ਰੇਗਰੀ**[61] ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ:

"ਇੱਕ ਵਾਕ ਦਾ ਅਰਥ ਵੱਖਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਸੁਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਹੈ।

138. ਜੇਰੋਮ ਐਨ ਫ੍ਰੈਂਕ 62 ਨੇ ਜੱਜਾਂ ਨੂੰ ਵਿਵੇਕ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਜਨਤਾ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਕਰਤੱਵ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਹੈ:

"ਇੱਕ "ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਸੰਗੀਤਕਾਰ" ਇੱਕ ਕਲਾਕਾਰ ਤੋਂ ਉਮੀਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਕੋਰ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰੇ; ਇਕ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਜੱਜ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

139. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਵੇਕ ਦੀ ਥਾਂ ਜੱਜਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਫਾਰਮੂਲਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੁੱਦੇ ਦੇ ਟਕਰਾਅ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰੇ। **ਐਸ.ਆਰ. ਬੋਮਈ ਦੇ ਮਾਮਲੇ** ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਉਪਰੋਕਤ ਧਾਰਨਾ 'ਤੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ:-

[59] ਰਿਚਰਡ ਐਚ ਫਾਲਨ, "ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਇੱਕ ਰਚਨਾਤਮਕ ਤਾਲਮੇਲ ਸਿਧਾਂਤ", ਹਾਰਵਰਡ ਲਾਅ ਰਿਵਿਊ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ, 1987

[60] 100 ਹਾਰਵਰਸ ਐਲ ਰੀਬਨਾਮ 1189, 1189-90 (1987)।

[61] 69 F. 2d 809, 810-II (1934)

[62]ਜੇਰੋਮ ਐਨ.ਫਰੈਂਕ, "ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ: ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਆਖਿਆ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਟਿੱਪਣੀਆਂ," ਕੋਲੰਬੀਆ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ 47 (1947): 1259-1367

XXXXXX

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਫੈਸਲਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਰ ਵੱਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕੇਸ ਦਾ ਇੱਕ ਨੈਤਿਕ ਪਹਿਲੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਪਾਠ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਕਾਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਆਪਣੀਆਂ ਆਮ ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਚੰਗੀ ਸਮਝ ਕਾਰਨ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਸੂਚਿਤ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸਾਡੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

140. ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਕਿ ਜੱਜਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਤੀ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਕਦੇ ਵੀ ਇੱਕ ਸਖਤ ਅਤੇ ਲਚਕਦਾਰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਥਿਤੀ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਮੰਗਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਨਿਯਮ ਇੱਕ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ, ਇਨ੍ਹਾਂ

ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਤੋਂ ਵਿਵਾਦ ਉੱਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੱਲ ਕੱਢਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

141. **ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਐਡਵੋਕੇਟਸ-ਆਨ-ਰਿਕਾਰਡ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ** (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੁਈ ਜੈਨੇਰਿਸ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ:
ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤਕਨੀਕੀ ਉਸਾਰੀ ਨਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਦੀ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਅਤੇ ਸਾਰਥਕ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਆਮ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਬਰਮੂਡੀਅਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵਾਲੇ ਗ੍ਰਹਿ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਬਨਾਮ ਫਿਸ਼ਰ (1979) 3 ਏ.ਈ.ਆਰ 21 ਵਿੱਚ, ਲਾਰਡ ਵਿਲਬਰਫੋਰਸ ਨੇ ਦੁਹਰਾਇਆ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਇੱਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੈ "ਸੁਈ ਜੈਨੇਰਿਸ, ਆਪਣੇ ਖੁਦ ਦੇ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ""

142. ਡਿਕਸਨ, ਜੇ, **ਹੰਟਰ ਬਨਾਮ ਸਾਊਥਮ ਇੰਕ 63 ਵਿੱਚ**, ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਆਖਿਆ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀ:

“ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਵਰਤਮਾਨ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ

ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਕੰਮ ਸਰਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਜਾਇਜ਼ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਇੱਕ ਨਿਰੰਤਰ ਢਾਂਚਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ, ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਬਿੱਲ ਜਾਂ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਚਾਰਟਰ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰ ਰੱਖਿਆ ਲਈ।

ਇਕ ਵਾਰ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਸ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਰੱਦ ਜਾਂ ਸੋਧਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਨਵੀਆਂ ਸਮਾਜਿਕ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਹਕੀਕਤਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਕਸਰ ਇਸਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਲਪਨਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਪੌਲ ਫ੍ਰੈਂਡ ਨੇ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਅਮਰੀਕੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ "ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਇੱਛਾ ਅਤੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਵਾਂਗ ਨਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਇੱਕ ਨਾ ਬਣ ਜਾਵੇ"।

---

[63] [1984] 2 SCR 145

XXXXXX

NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ [ਦੀਪਕ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਚੀਫ਼ ਜਸਟੀਸ(ਮੁੱਖ ਜੱਜ)] 121

143. ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਗੈਰ-ਵਾਜਬ' ਦਾ ਅਰਥ ਸ਼ਬਦਕੋਸ਼ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਲਈ, ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਸਾਰੀ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਵੱਖਰਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਮੌਜੂਦਾ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ

ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕੰਮ ਸਰਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਜਾਇਜ਼ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਇੱਕ ਨਿਰੰਤਰ ਢਾਂਚਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਰੱਦ ਜਾਂ ਸੋਧਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਕਸਰ ਕਲਪਨਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੱਜਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਪਾਲ ਫ੍ਰੈਂਡ ਦੀ ਚੇਤਾਵਨੀ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ "ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਇੱਛਾ ਅਤੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਵਾਂਗ ਨਾ ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਇੱਕ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ"।

144. ਇਹ ਵਿਚਾਰ 1930 ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਫੈਲ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਿਵੀ ਕੌਂਸਲ ਨੇ **ਐਡਵਰਡਜ਼ ਬਨਾਮ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਫਾਰ ਕੈਨੇਡਾ 64 ਵਿੱਚ ਲਾਰਡ ਸੈਂਕੀ ਐਲਸੀ ਰਾਹੀਂ** ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ "ਇੱਕ ਜੀਵਤ ਰੁੱਖ ਵਜੋਂ ਵੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੀਆਂ ਕੁਦਰਤੀ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ"।

145. ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਪਿਅਰੇ-ਐਂਡਰੇ ਕੋਟੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ [65] ਵਿੱਚ ਕਾਰਵਾਈ ਅਧਾਰਤ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਅੰਤਮ ਟੀਚਾ ਝਗੜਿਆਂ ਅਤੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦਾ ਹੱਲ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ:-

---

[64] [1930] AC 124, 136

[65] ਪਿਅਰੇ-ਐਂਡਰੇ ਕੋਟੇ, ਕੈਨੇਡਾ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੂਜਾ ਐਡ (ਕੋਵਾਨਸਵਿਲੇ)। ਕਿਊਬਿਕ: ਲੈਸ ਐਡੀਸ਼ਨਜ਼ (ਅਧਿਆਏ) ਯਵੈਨ ਬਲੇਸ ਸਮੇਤ (Inc.) 1992)

XXXXXX

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਆਖਿਆ ਸਿਰਫ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੱਚਾਈ ਦੀ ਭਾਲ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ। ਜੱਜ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਨ ਦੇ ਬੌਧਿਕ ਆਨੰਦ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸਨ। ਉਹ ਇਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ: ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਆਖਿਆ ਅਕਸਰ ਇੱਕ "ਵਿਆਖਿਆਤਮਕ ਕਾਰਵਾਈ" ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ, ਠੋਸ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੇ ਹੱਲ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

M. ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਆਖਿਆ:

146. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਆਖਿਆ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਕੁਝ ਥਾਂ ਦੇਣਾ ਉਚਿਤ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਮੁੱਖ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਉਪਰੋਕਤ ਪਹਿਲੂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਹੋਰ ਸੰਕਲਪਾਂ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਤੋਂ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਨਿਯਮ ਕਿਸੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ

ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮੁੱਢਲਾ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਕਾਰਕ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਖ਼ਾਸਕਰ ਜੇ ਨਤੀਜੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਫਲਦਾਇਕ ਹੋਣ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ। ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵਿੱਚ, ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੇ ਮਹੱਤਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨਗੀਆਂ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸਦੇ ਅਸਲ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। **ਤ੍ਰਿਨੀਦਾਦ ਅਤੇ ਟੋਬੈਗੋ ਬਨਾਮ ਵ੍ਹਾਈਟਮੈਨ[66] ਦੀ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਦੀ ਨਿਆਂਇਕ ਕਮੇਟੀ** ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ:

"ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਸੰਕੀਰਣ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ..."

147. **ਐਸ.ਆਰ. ਚੌਧਰੀ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੇ** ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਆਬਜੈਕਟ-ਅਧਾਰਤ ਪਹੁੰਚ ਨਾਲ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਸੰਕੀਰਣ ਅਤੇ ਸੰਕੀਰਣ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਬਹਿਸਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਹੀਆਂ:-

"ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਆਮ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੂਰੇ ਆਯਾਤ ਅਤੇ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਹੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਉਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

---

[66] [1991] 2 ਏਸੀ 240, 247

[67] (2001) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 126

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਰਆ ਹੈ)

XXXXXX

NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ [ਦੀਪਕ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਚੀਫ਼ ਜਸਟੀਸ(ਮੁੱਖ ਜੱਜ)] 123

148. ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅੱਗੇ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਿਰਫ ਗੰਭੀਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਇੱਕ ਜੀਵੰਤ ਢਾਂਚਾ ਹੈ ਜੋ ਕਾਫ਼ੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਇਕਜੁੱਟਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਸਫਲ ਕੰਮ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਭਾਵਨਾ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

149. ਅਸੀਂ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਅਪਣਾ ਕੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਜੱਜਾਂ 'ਤੇ ਲਗਾਈ ਗਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ। **ਅਸ਼ੋਕ ਕੁਮਾਰ ਗੁਪਤਾ ਅਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ**[68] ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚੌੜਾਈ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿਚਲੇ ਟੀਚਿਆਂ ਲਈ ਸੰਕਲਪਾਂ ਅਤੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਢਾਂਚਾ ਹਨ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਅਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਲਈ ਸੰਕਲਪ ਬਦਲਦੇ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਜੱਜਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦੀ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ

ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ:

"ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਅਰਥ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਭਾਵਨਾ, ਇਸਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

150. **ਇੰਡੀਅਨ ਮੈਡੀਕਲ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ**[69] **ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ** ਐਮ ਨਾਗਰਾਜ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ[70] **ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ** ਹੋਏ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ:

"ਐਮ ਨਾਗਰਾਜ ਵਿੱਚ, ਕਪਾਡੀਆ ਜੇ, (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸੀ) ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਬੋਲਦਿਆਂ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਢੰਗ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਅਤੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਯੁੱਗਾਂ ਤੱਕ ਕਾਇਮ ਰਹੇ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ "ਸੰਵਿਧਾਨ ਇੱਕ ਅਸਥਾਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲੰਘਦੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ"।

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

---

[68] (1997) 5 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 201

[69] (2011) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 179

[70] (2006) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 202

XXXXXX

151. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਸੰਗ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਨਾਲ ਇਸ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਨਿਯਮ ਤੋਂ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਧੀ ਵੱਲ ਵਧਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਸਥਿਰ ਅਤੇ ਸਖਤ ਨਾ ਰਹਿਣ। ਲੋੜ ਪੈਣ 'ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਰਤਮਾਨ ਮੰਗਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਰੇਜੀਨਾ **(ਕੁਇੰਟਵੱਲੇ) ਵਿੱਚ ਹਾਊਸ ਆਫ ਲਾਰਡਜ਼ ਬਨਾਮ ਸਿਹਤ ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ**[71] ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ:

"ਪੈਂਡੂਲਮ ਉਸਾਰੀ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਤਰੀਕਿਆਂ ਵੱਲ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਤਬਦੀਲੀ ਯੂਰਪੀਅਨ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਨਿਆਂ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੀ ਟੈਲੀਓਲੋਜੀਕਲ ਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਯੂਰਪੀਅਨ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਯੂਰਪੀਅਨ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਤੇਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ: ਹਾਲਾਂਕਿ, ਰਿਵਰ ਵੇਅਰ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਬਨਾਮ ਐਡਮਸਨ (1877) L.R. 2 AC 743 ਤੇ ਪੰਨਾ 763 (H.L.) ਵਿੱਚ ਲਾਰਡ ਬਲੈਕਬਰਨ ਦੁਆਰਾ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਪਹੁੰਚ ਦਾ ਇੱਕ ਕਲਾਸਿਕ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਿਆਨ ਦੇਖੋ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਆਖਿਆ ਵੱਲ ਤਬਦੀਲੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਯੋਗਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਉਦਾਰਤਾ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ..."

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ]

152. ਕਿਸੇ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਮਕਸਦ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਕੈਬੇਲ **ਬਨਾਮ ਮਾਰਖਮ**[72] **ਵਿੱਚ ਸਿੱਖੇ ਹੋਏ ਹੈਂਡ, ਜੇ ਦਾ ਵਰਣਨ** ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

"ਬੇਸ਼ਕ ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਲਿਖਤ ਦੇ ਅਰਥ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਸਰੋਤ ਹਨ: ਚਾਹੇ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ ਹੋਵੇ, ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਹੋਵੇ, ਜਾਂ ਕੁਝ

ਹੋਰ। ਪਰ ਇਹ ਇੱਕ ਪਰਿਪੱਕ ਅਤੇ ਵਿਕਸਤ ਨਿਆਂ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪੱਕੇ ਸੂਚਕਾਂਕ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਬਦਕੋਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਕਿਲ੍ਹਾ ਨਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ; ਪਰ ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦਾ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਮਕਸਦ ਜਾਂ ਉਦੇਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਹਮਦਰਦੀ ਅਤੇ ਕਲਪਨਾਤਮਕ ਖੋਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਪੱਕੀ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

153. ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਅੰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਹਾਰੋਨ ਬਰਾਕ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ:

---

[71] (2003) UKHL 13: (2003) 2 AC 687: (2003) 2 WLR 692 (HL)

[72] 148 F 2d 737 (2d Cir 1945)

XXXXXX

NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ [ਦੀਪਕ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਚੀਫ਼ ਜਸਟੀਸ(ਮੁੱਖ ਜੱਜ)] 125

"ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਆਖਿਆ ਤਿੰਨ ਭਾਗਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ: ਭਾਸ਼ਾ, ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਵਿਵੇਕ। ਭਾਸ਼ਾ ਅਰਥ-ਵਿਗਿਆਨਕ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨੂੰ ਆਕਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੁਭਾਸ਼ੀਆ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਗਿਆਨੀ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਦੁਭਾਸ਼ੀਆ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ (ਪ੍ਰਗਟ ਜਾਂ ਸੰਕੇਤ) ਅਰਥ-ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਠ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਰਥ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਰਥ-ਵਿਗਿਆਨਕ ਭਾਗ ਦੁਭਾਸ਼ੀਏ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਰਥ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕਰਕੇ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪਾਠ ਆਪਣੀ (ਜਨਤਕ ਜਾਂ ਨਿੱਜੀ) ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ। [73]

154. ਅਹਾਰੋਨ ਬਰਾਕ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਜੱਜ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਉਸਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਦੇਸ਼, ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ

ਸਿਧਾਂਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਾਠ ਨੂੰ ਹਕੀਕਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਉਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ:

"ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਭਾਗ ਉਹ ਟੀਚੇ, ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤ ਹਨ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਹ ਸੰਸਥਾਪਕਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਇਰਾਦਾ ਹੈ। ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਆਖਿਆ ਅਜਿਹੇ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਉਦੇਸ਼ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਧਾਰਨਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਪਾਠ ਦਾ ਅੰਤਮ ਉਦੇਸ਼ ਇਸਦੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ (ਅਮੂਰਤ) ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਪਾਠ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਣ ਉਦੇਸ਼ ਵੀ ਹੈ - ਟੀਚੇ, ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਾਠ ਨੂੰ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਸਮੇਂ ਆਧੁਨਿਕ ਲੋਕਤੰਤਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਆਖਿਆ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅੰਤਮ ਉਦੇਸ਼ ਇਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ।

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ]

155. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਦਾ ਬਦਲਦੇ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣਾ ਵੀ ਉਚਿਤ ਹੈ:-

"ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਇੱਕ ਆਦਰਸ਼ਕ ਪਿਰਾਮਿਡ ਦੇ ਸਿਖਰ 'ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਵਹਾਰ ਦਾ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਸੋਧਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਅੰਤ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਰਾਜ ਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਨੂੰ ਆਕਾਰ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਸਮਾਜਿਕ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਇੱਛਾਵਾਂ ਦੀ

ਨੀਂਹ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੱਜ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨੇ ਅਨੁਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਮਹੱਤਵ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਆਦਰਸ਼ਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

---

[73] ਅਹਾਰੋਨ ਬਰਾਕ, ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਆਖਿਆ, ਪ੍ਰਿੰਸਟਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ, 2005 - ਕਾਨੂੰਨ

[74] ਆਈਬਿਡ

XXXXXX

156. ਉਸਨੇ ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਕ ਦੋਵਾਂ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਮਹੱਤਵ ਹੈ:-

"ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਸਥਾਪਕਾਂ ਦਾ ਇਰਾਦਾ (ਅਮੂਰਤ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਇਰਾਦਾ" ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਵਰਤਮਾਨ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਅਤੀਤ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਉਦੇਸ਼ ਇਤਿਹਾਸਕ ਡੂੰਘਾਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੀਤ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਦਾ ਰੂਪ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੌਰਾਨ ਤੁਰੰਤ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਨਿਰਣਾਇਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਥਾਪਨਾ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਇਸਦਾ ਭਾਰ ਕਾਫ਼ੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਸਮਾਂ ਲੰਘਦਾ ਹੈ, ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਘੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ

ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਅਤੀਤ ਵਿੱਚ ਹਨ, ਇਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਵਰਤਮਾਨ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਵਾਦੀ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਟਕਰਾਅ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਣ ਉਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਬਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਦੋਂ ਵੀ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਭਰੋਸੇਯੋਗ, ਨਿਸ਼ਚਤ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸਬੂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਉਦੇਸ਼ ਵਿਰੋਧੀ ਉਦੇਸ਼ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਢੁਕਵਾਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।[75]

<u>ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਵਿਹਾਰਕਤਾ:</u>

157. "ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਭਿਆਚਾਰ" ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਕਲਪਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸ਼ਬਦ ਠੋਸ ਨਤੀਜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਅਭਿਆਸਾਂ, ਸੰਸਥਾਗਤ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ, ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਇੰਟਰਲਾਕਿੰਗ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਹੜੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਦੇ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਵਿਵਾਦਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਵਾਦਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਹੱਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। [76]

158. 'ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਉਪਰੋਕਤ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਵਜੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮਹਾਨ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਾਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਧਾਰਨਾਤਮਕ ਆਦਰਸ਼ਕ ਭਾਵਨਾ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਭਿਆਚਾਰ ਹੈ ਜੋ ਲਗਾਤਾਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

159. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਰਾਜ ਅਤੇ ਜਨਤਾ ਦੇ ਮੋਢਿਆਂ 'ਤੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨ ਦੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਦਾ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸੁਭਾਅ ਨਿਰਵਿਘਨ ਰਹੇ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਮਜ਼ਬੂਤ ਮੰਚ 'ਤੇ ਟਿਕੇ ਰਹਿਣ।

---

[75] ਆਈਬਿਡ

[76] ਐਂਡਰਿਊ ਐਮ ਸੀਗਲ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਭਿਆਚਾਰ, 18 U.PA.J ਸੰਵਿਧਾਨ L. 1067 (2016)

XXXXXX

NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ [ਦੀਪਕ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਚੀਫ਼ ਜਸਟੀਸ(ਮੁੱਖ ਜੱਜ)] 127

160. **R.C.** ਪੌਡਿਆਲ (ਸੁਪਰਾ) **ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ** ਕਾਰਜਕਰਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ 'ਤੇ ਪਾਏ ਗਏ ਇਸ ਫਰਜ਼ 'ਤੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ:-

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿਰਫ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਹੋਂਦ ਹੀ ਸੰਵਿਧਾਨਵਾਦ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੀ। ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਰਿਪੱਕਤਾ ਅਤੇ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਹਨ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਅਰਥ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਸਿਰਫ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਉਮੀਦਾਂ ਅਤੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ।

161. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਲਚਕਦਾਰ ਅਤੇ

ਵਿਕਸਤ ਹੋ ਰਹੇ ਸੁਭਾਅ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਅਰਥ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੋਵੇ।

162. ਇਤਿਹਾਸ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਇਸ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ਕਰਨ ਲਈ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਵਿਹਾਰਕ ਪਹੁੰਚ ਅਪਣਾਈ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ "ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਹਾਰਕਤਾ" ਦੇ ਯੁੱਗ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਹੈ।

163. ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਅਮਰੀਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਨਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਸ਼ਾ ਇੱਕ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਉੱਦਮ ਹੈ; ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਮੂਲ ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਪੁਨਰ ਨਿਰਮਾਣ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਜਸਟਿਸ ਬ੍ਰੇਨਨ ਨੇ ਕਿਹਾ:

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਮੌਜੂਦਾ ਜੱਜ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਇਕੋ ਇਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ: ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅਮਰੀਕੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ। ਅਸੀਂ ਫਰੇਮਿੰਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਅੰਤਮ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਪਾਠ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਹੈ? ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਕਿਸੇ ਸਥਿਰ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਮਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਚਲੀ ਗਈ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਵਰਤਮਾਨ ਲੋੜਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਇਸਦੇ ਮਹਾਨ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਅਨੁਕੂਲਤਾ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸਮਿਆਂ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਪ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਾਡੇ ਵੰਸ਼ਜ ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਹੈ, ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦਾ ਮਾਪ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। [77]

---

77 ਵਿਲੀਅਮ ਜੇ ਬ੍ਰੇਨਨ, ਜੂਨੀਅਰ, ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ: ਸਮਕਾਲੀ ਪੁਸ਼ਟੀ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ: 23, 27 'ਤੇ ਮੂਲ ਇਰਾਦੇ 'ਤੇ ਬਹਿਸ (ਜੈਕ ਐਨ ਰਾਕੋਵ ਐਡ, 1990)

XXXXXX

164. **ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਐਡਵੋਕੇਟਸ-ਆਨ-ਰਿਕਾਰਡ-ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਦੇ** ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਪਹਿਲੂ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ:

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਕੰਮਕਾਜ ਸਿਰਫ ਉਚਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਸ਼ਾਸਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ, ਨਾ ਹੀ ਰਾਜਪਾਲਾਂ ਜਾਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਲਈ ਕੋਈ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਫਰਜ਼ਾਂ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੁਆਰਾ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਇੱਛਾ ਅਤੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਇਕ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ।

165. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਆਦਰਸ਼ਵਾਦ ਅਤੇ ਵਿਹਾਰਕਤਾ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਤੁਲਨ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਵੇਲੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬੇਤੁਕੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਸਥਿਤੀ ਉੱਤਪੰਨ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ: -

"ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਵਿਵੇਕ ਦੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਹੋਣ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਮਨਮਾਨੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਿਰਫ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਜਾਂ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਸੀਮਤ ਹੱਦ ਤੱਕ, ਵਿਵੇਕ ਇੱਕ ਵਿਹਾਰਕ ਲੋੜ ਹੈ। ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਵੇਕ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਅਤੇ, ਜਦੋਂ ਵੀ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ, ਸਮੂਹਿਕ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਲੋੜ ਦੁਆਰਾ ਬਹੁਲਤਾ ਦੇ ਤੱਤ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ, ਮਨਮਾਨੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਰ ਜਾਂਚਾਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਦਰਸ਼ਵਾਦ ਅਤੇ ਵਿਹਾਰਕਤਾ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਇਆ ਅਤੇ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀਜਨਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਯੋਗ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

xxx xxx

ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਹਾਰਕ ਵਿਆਖਿਆ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੇ ਹਰ ਵੇਰਵੇ ਨੂੰ ਭਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਸੀ।

166. **ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਅਤੇ ਹੋਰ**[79] **ਕੇਸ** ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਖਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਜਾਂ ਪਾਠਵਾਦ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਾ ਰੱਖੇ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇੱਕ ਵਿਆਖਿਆਤਮਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਪਣਾਏ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਟੀਚਿਆਂ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੀ ਹੈ: -

---

[78] (2016) 5 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 1

[79] ਏ.ਆਈ.ਆਰ 1978 ਐਸ.ਸੀ 215

XXXXXX

"ਜਦੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਅਭਿਲਾਸ਼ੀ ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਵਾਲੇ ਗੁਪਤ ਵਾਕਾਂਸ਼, ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹਨ, ਵਿਆਖਿਆਤਮਕ ਸੂਝ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਕੀ ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ O.E.D ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮਿਸਾਲਾਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹਾਂ, ਜਾਂ ਸੰਸਥਾਪਕ ਪਿਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟੈਲੀਸਕੋਪਿਕ ਫੈਕਲਟੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਦੂਰਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ? ਕੀ ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਇੱਕ ਕਲਾਹੀਣ ਕਲਾ ਹੈ?"

ਅਤੇ ਫਿਰ,

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਿਆਂ ਸ਼ਾਸਤਰ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਦਾ ਛੂਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਸਾਡੀਆਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਧਾਰਨਾਵਾਂ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਟੀਚਿਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਭਾਰਤੀ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਦੀ ਮੋਹਰ ਲੱਗਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

167. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਹਾਰਕਤਾ ਦੀ ਲੋੜ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, **ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ** (ਸੁਪਰਾ) ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ 29 ਫਰਵਰੀ, 1984 ਨੂੰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਕਾਲਜ ਆਫ ਲੰਡਨ ਵਿਖੇ ਬੈਂਥਮ ਕਲੱਬ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿੱਚ "ਲਾਅ ਲਾਰਡਜ਼, ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆਵਾਦੀ ਜਾਂ ਸੁਧਾਰਕ?" ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਲਾਰਡ ਰੈਂਕਿਲ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਜੋ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ:

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨੀਤੀ ਹੁਣ ਗੱਦੀ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਆਮ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਹਾਊਸ ਆਫ ਲਾਰਡਜ਼ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਰਹੇਗੀ। ਇਸ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਕਿਹੜੀ ਦਿਸ਼ਾ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ? ਮੈਂ ਕਈ ਮੌਕਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ

ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ "ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਨੀਤੀਗਤ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ - ਸਹੀ ਨੀਤੀਗਤ ਫੈਸਲਾ ਕੀ ਹੈ?" ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਸ ਰਸਤੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਏਗੀ ਜੋ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਮੌਜੂਦਾ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨਾਲ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੋ ਸਮਝਦਾਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਹਾਰਕ ਤੌਰ ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਆਸਾਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਲਾਅ ਲਾਰਡਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਕਾਦਮਿਕ ਵਕੀਲਾਂ ਲਈ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣੇ ਰਹਿਣਗੇ ਜੋ ਅਪੂਰਨ ਵਿਹਾਰਕਤਾ ਦੀ ਬਜਾਏ ਬੌਧਿਕ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਨਗੇ। ਪਰ ਆਮ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਲਗਭਗ ਸਾਰੇ ਅਪਰਾਧਕ ਕਾਨੂੰਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਨਾਪਸੰਦ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸਾਧਨ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਮਨੁੱਖ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਸ਼ਾਸਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਬੁਲੰਦ ਸਾਧਨ ਬੌਧਿਕ ਜਾਂ ਹੋਰ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਨਾ ਕਿ ਤੀਬਰਤਾ ਨਾਲ।

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ)

XXXXXX

ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੱਜ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਵਿਵਾਦ ਅਧੀਨ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਰਗ ਦੀ ਰਾਏ ਜਾਂ ਸਮਾਜ 'ਚ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਜਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਅਸੀਂ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣੂ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਉਹ ਅਤਿ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ, ਬਹੁਤ ਵਿਸਫੋਟਕ ਅਤੇ ਬੇਹੱਦ ਨਾਜ਼ੁਕ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੇ

ਅਨੁਕੂਲ ਅਨੁਮਤੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕਤਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਯਥਾਰਥਵਾਦੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪਹੁੰਚਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਵਧਾਨ ਅਤੇ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁੱਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਾਲਪਨਿਕ ਮਿਥਿਹਾਸਕ ਕਹਾਣੀਆਂ ਜਾਂ ਗਲਤ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਫਲਸਫੇ ਜਾਂ ਅਸ਼ਲੀਲ ਤੁਲਨਾਵਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਤੱਥਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਬਲਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਹਾਰਕ, ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਅਤੇ ਮੁੱਲ-ਮੁਖੀ ਪਹੁੰਚ ਦੁਆਰਾ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਢਾਂਚੇ ਦੁਆਰਾ ਸਾਵਧਾਨੀ ਪੂਰਵਕ ਨੇਵੀਗੇਸ਼ਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸੰਤੁਲਨ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਨ ਜਾਂ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਟਕਣ ਜਾਂ ਭਟਕਣ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਨਾ ਪਏਗਾ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ, ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਦੁਆਰਾ।
[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ]

169. ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, **ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਬਨਾਮ ਸੰਕਲਪ ਹਿਤਲਾਲ ਸੇਠ ਅਤੇ ਹੋਰ** [80] **ਕੇਸ ਵਿੱਚ** ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ:-

"... ਇੱਕ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਲੋਕਤੰਤਰ ਵਿੱਚ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਟੀਚੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਜੱਜ, ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਸੰਸਥਾਪਕ ਧਰਮਾਂ ਅਤੇ ਲੜਨ ਵਾਲੇ ਧਰਮਾਂ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਹੰਕਾਰ, ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਦਬਾਅ ਅਤੇ ਸਖਤ ਅੜਿੱਕੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਬਹਾਦਰੀ, ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ, ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ

ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਬੁਣੀ ਗਈ ਅਟੁੱਟ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਧਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਤਾਲਮੇਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੈਵਿਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਸਾਰੀ ਦੌਰਾਨ, ਸਰਵਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮਾ ਲੈਕਸ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਵਿਅਕਤੀਆਂ, ਸਾਧਨਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਹਾਰਕ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਸਿਧਾਂਤਕ, ਵਿਹਾਰਕ, ਸੰਪੂਰਨ ਨੁਸਖਾ ਹੈ

---

[80] (1978) 1 SCR 423

XXXXXX

NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ [ਦੀਪਕ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਚੀਫ਼ ਜਸਟੀਸ(ਮੁੱਖ ਜੱਜ)] 131

170. ਉਪਰੋਕਤ ਹਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੋ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ, ਇਹ ਨਿਆਂਇਕ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕਤਾ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਾ, ਇਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਵਿਵਾਦ ਦੇ ਵਿਹਾਰਕ ਯਥਾਰਥਵਾਦ ਤੋਂ ਸੁਚੇਤ ਹੋਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਹਾਰਕ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਰਚਨਾਤਮਕਤਾ, ਵਿਹਾਰਕ ਉਪਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਹਕੀਕਤ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਲਈ ਵਾਰੰਟ ਹੈ।

O. ਅਨੁਛੇਦ 239 ਅਤੇ 239ਏ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ:

171. ਇਸ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ 239, 239ਏ, 239ਏਏ ਅਤੇ 239AB ਦਾ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰੀਏ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ VIII ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ 'ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼' ਹੈ। ਇਸ ਮਕਸਦ ਲਈ, ਆਓ ਆਪਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਇਕ-ਇਕ ਕਰਕੇ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰੀਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕੰਮ ਕਰੀਏ।

172. ਅਨੁਛੇਦ 239 ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ: -

"239. ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ (1) ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਹੋਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਹਰੇਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਉਹ ਸਹੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦੁਆਰਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(2) ਭਾਗ VI ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਨੇੜਲੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਵਜੋਂ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੇਗਾ।

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ)

173. ਇਹ ਧਾਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਸੱਤਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1956 ਦੁਆਰਾ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਨੁਛੇਦ 239 ਦੇ ਅਨੁਭਾਗ (1) 'ਹੋਵੇਗਾ' ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਰਾਹੀਂ ਕਰਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਨੁਛੇਦ 239 ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ (1)

ਇਹ ਵੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਕਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੇ ਅਹੁਦੇ ਨਾਲ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਉਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

174. ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਨੁਭਾਗ (2) ਇੱਕ ਗੈਰ-ਅੜਿੱਕੇ ਵਾਲੀ ਧਾਰਾ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ VI ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਰਾਜ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਉਸ ਰਾਜ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਉਹ ਰਾਜਪਾਲ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦਾ ਰਾਜਪਾਲ ਜੋ ਕਿਸੇ ਨੇੜਲੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਵਜੋਂ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਉਕਤ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਵਜੋਂ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਅਤੇ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਨਾਲ ਕਰੇਗਾ ਨਾ ਕਿ ਉਸ ਰਾਜ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਸ ਦਾ ਉਹ ਰਾਜਪਾਲ ਹੈ।

XXXXXX

175. ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ:-

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਅਨੁਛੇਦ 239 (2) ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਨੇੜਲੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਨਿਯੁਕਤ

ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਵਜੋਂ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੇਗਾ।

176. ਦੁਬਾਰਾ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਬਨਾਮ ਸੁਰਿੰਦਰ ਐਸ[81] ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ:

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਭਾਗ ਸੀ 'ਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵੱਲੋਂ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਜਾਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਰਾਹੀਂ ਜਾਂ ਗੁਆਂਢੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ ਅੱਠਵੇਂ ਦੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਹਰੇਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 239 (ਸੋਧੇ ਹੋਏ) ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ (2) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਨੇੜਲੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਵਜੋਂ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ 'ਤੇ, ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਵਜੋਂ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਸੋਧੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ 1.11.1956 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਇੱਕ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਜਾਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਰਾਹੀਂ ਭਾਗ ਸੀ ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਸੋਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਹਰੇਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

---

[81] (2013) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 403

XXXXXX

ਅਨੁਛੇਦ 239 (ਸੋਧੇ ਹੋਏ) ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ 2 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਨੇੜਲੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਨਿਯੁਕਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਵਜੋਂ ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਰਾਜ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਉਹ ਰਾਜਪਾਲ ਹੈ।

177. ਹੁਣ, ਆਓ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 239ਏ ਨੂੰ ਸਕੈਨ ਕਰੀਏ ਜੋ ਕੁਝ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸਥਾਨਕ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਜਾਂ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਜਾਂ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਇਹ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:-

ਕੁਝ **ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸਥਾਨਕ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਜਾਂ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਜਾਂ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ। –**(1) ਸੰਸਦ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਪੁਡੂਚੇਰੀ ਲਈ ਸਿਰਜਣਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ-

(ਏ) ਕੋਈ ਸੰਸਥਾ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਾਮਜ਼ਦ ਅਤੇ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੁਣੀ ਗਈ ਹੋਵੇ, ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰੇਗੀ, ਜਾਂ

(ਬੀ) ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ, ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਵਾਲੇ ਦੋਵੇਂ, ਹਰੇਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

(2) ਅਨੁਭਾਗ (1) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 368 ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੋਧ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ

ਵਿਵਸਥਾ ਹੋਵੇ ਜੋ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ।

178. ਉਪਰੋਕਤ ਧਾਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ (14ਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1962 ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸਾਲ 1971 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਅਨੁਛੇਦ 239ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਤ੍ਰਿਪੁਰਾ, ਮਨੀਪੁਰ, ਗੋਆ ਅਤੇ ਦਮਨ ਅਤੇ ਦੀਵ ਦੇ ਤਤਕਾਲੀ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, 25 ਜਨਵਰੀ 1971 ਨੂੰ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨੇ ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਏ ਤੋਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, 21 ਜਨਵਰੀ 1972 ਨੂੰ, ਤ੍ਰਿਪੁਰਾ ਅਤੇ ਮਨੀਪੁਰ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਮਨੀਪੁਰ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਪੁਰਾ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਏ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

179. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, 30 ਮਈ 1987 ਨੂੰ ਗੋਆ, ਦਮਨ ਅਤੇ ਦੀਵ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ, 1987 ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਨਾਲ, ਗੋਆ ਅਤੇ ਦਮਨ ਅਤੇ ਦੀਵ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 239ਏ ਤੋਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੰਸਦ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1963 ਦੇ ਤਹਿਤ ਤਤਕਾਲੀ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਅਤੇ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, 30 ਮਈ, 1987 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ, ਅਨੁਛੇਦ 239 ਏ ਦੀ ਲਾਗੂਤਾ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਪੁਡੂਚੇਰੀ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੈ।

XXXXXX

180. ਕੁਦਰਤੀ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਪੁਡੂਚੇਰੀ ਅੰਡੇਮਾਨ ਅਤੇ ਨਿਕੋਬਾਰ ਟਾਪੂ, ਦਮਨ ਅਤੇ ਦੀਵ, ਦਾਦਰ ਅਤੇ ਨਗਰ ਹਵੇਲੀ, ਲਕਸ਼ਦੀਪ ਅਤੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਹੋਰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿ ਸਕਦੇ

ਹਾਂ ਕਿ ਪੁਡੂਚੇਰੀ ਦੀ ਤੁਲਨਾ NCT ਦਿੱਲੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਏ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

<u>ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ</u>

181. ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਅਤੇ 239AB ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਾਂਗੇ ਜੋ ਅਪੀਲਾਂ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਬੈਚ ਦਾ ਮੁੱਖ ਹਿੱਸਾ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ (ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1991 ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਉਪਰੋਕਤ ਧਾਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਸੰਸਦ ਦੇ ਅਸਲ ਇਰਾਦੇ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਅਤੇ ਖੋਜ ਕਰਨ ਲਈ ਉਪਰੋਕਤ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਵਿਆਖਿਆ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਲੇਖ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ:-

"**239AA. ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ।** (1) ਸੰਵਿਧਾਨ (ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1991 ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ, ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇਗਾ (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਅਧੀਨ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਨੂੰ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਵਜੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

(2) (ਏ) ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਖੇਤਰੀ ਹਲਕਿਆਂ ਤੋਂ ਸਿੱਧੀ ਚੋਣ ਦੁਆਰਾ ਚੁਣੇ ਗਏ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਭਰੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ।

(ਬੀ) ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਗਿਣਤੀ, ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਲਈ ਰਾਖਵੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਖੇਤਰੀ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਣਾ (ਅਜਿਹੀ ਵੰਡ ਦੇ ਅਧਾਰ ਸਮੇਤ) ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲੇ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ।

(ਸੀ) ਅਨੁਛੇਦ 324 ਤੋਂ 327 ਅਤੇ 329 ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਰਾਜ, ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ; ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 326 ਅਤੇ 329 ਵਿੱਚ "ਉਚਿਤ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ" ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਹਵਾਲਾ ਸੰਸਦ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

(3) (ਏ) ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਜਾਂ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਪੂਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਐਂਟਰੀਆਂ 1 ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੇ 2 ਅਤੇ 18 ਅਤੇ ਉਸ ਸੂਚੀ ਦੀਆਂ ਐਂਟਰੀਆਂ 64, 65 ਅਤੇ 66 ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਉਕਤ ਐਂਟਰੀਆਂ 1, 2 ਅਤੇ 18 ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ।

(ਬੀ) ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਏ) ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀਆਂ ਸੰਸਦ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

(ਸੀ) ਜੇ ਕਿਸੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਵਿਵਸਥਾ ਉਸ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ, ਜਾਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ

ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਪੁਰਾਣੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਹੋਵੇ, ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ, ਜਾਂ ਜਿਵੇਂ ਵੀ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ, ਅਜਿਹਾ ਪੁਰਾਣਾ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ, ਵਿਪਰੀਤ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਰੱਦ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਜੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਇਸ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਉਸੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਰੋਕ ਸਕਦੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਜੋੜਨਾ, ਸੋਧਣਾ, ਬਦਲਣਾ ਜਾਂ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

(4) ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਦਸ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਮੁਖੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇਣਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਸਿਵਾਏ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਉਸ ਨੂੰ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ:

XXXXXX

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਵਿਚਾਲੇ ਮਤਭੇਦ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਭੇਜੇਗਾ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ

ਫੈਸਲਾ ਆਉਣ ਤੱਕ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿੱਥੇ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਇੰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਲਈ ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨਾ, ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਦਿਸ਼ਾ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ।

(5) ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੌਰਾਨ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਰਹਿਣਗੇ।

(6) ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਪ੍ਰਤੀ ਸਮੂਹਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਵੇਗਾ।

(7) (ਏ) ਸੰਸਦ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ, ਉਪਰੋਕਤ ਧਾਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਜਾਂ ਪੂਰਕ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਜਾਂ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

(ਬੀ) ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਏ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 368 ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੋਧ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਵਸਥਾ ਹੋਵੇ ਜੋ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ।

(8) ਅਨੁਛੇਦ 239ਬੀ ਦੇ ਉਪਬੰਧ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਪੁਡੂਚੇਰੀ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ; ਅਤੇ ਉਸ ਅਨੁਛੇਦ ਵਿੱਚ "ਅਨੁਛੇਦ 239A ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ (1) ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਹਵਾਲਾ ਇਸ ਅਨੁਛੇਦ ਜਾਂ ਅਨੁਛੇਦ 239AB ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਵੇਂ ਵੀ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ।

ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਵਿਵਸਥਾ- ਜੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਤੋਂ ਰਿਪੋਰਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ 'ਤੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ-

(ਏ) ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਉੱਤਪੰਨ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਜਾਂ ਉਸ ਧਾਰਾ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ; ਜਾਂ

(ਬੀ) ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਉਚਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਂ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਸਥਾ ਜਾਂ ਉਸ ਧਾਰਾ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੰਭਾਵਿਤ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਂ ਢੁਕਵਾਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ]

182. ਅਸੀਂ ਸੋਧ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਉਚਿਤ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ:-

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਲੀ 'ਚ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਪੁਨਰਗਠਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 24-12-1987 ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਗੌਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਸੁਚਾਰੂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਪਾਵਾਂ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ

ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੀ। ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਅਕਤੀਆਂ, ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨਾਂ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਾਹਰਾਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ ਵਾਲੇ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਬਹਿਸਾਂ ਅਤੇ ਪਿਛਲੀਆਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਅਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰਤ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਸ ਨੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਣੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਮ ਆਦਮੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਉਚਿਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਥਿਰਤਾ ਅਤੇ ਸਥਿਰਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਰਜਾ ਦੇਣ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

XXXXXX

2. ਇਹ ਬਿੱਲ ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ, ਉਪਰੋਕਤ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਰਜਾ ਦੇਣ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਬੁਨਿਆਦੀ ਵਿਆਕਰਣ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਅਤੇ ਹੋਰ ਲੇਖਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆਤਮਕ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਹਨ।

ਪ੍ਰ. ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ:

183. ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਰਜਾ ਦੇਣ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੁਝ ਵਿਧਾਨਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ

ਸਬੰਧਤ ਬਾਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਰੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਰਾਜ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੇ ਉਦੇਸ਼, ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਭਰੋਸਾ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ 3 (ਏ) ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ 'ਤੇ ਭਾਰੀ ਨਿਰਭਰਤਾ ਰੱਖ ਕੇ ਇਸ ਦਾ ਢਾਂਚਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਿਛੋਕੜ ਅਤੇ ਬਾਲਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ।

184. ਸ੍ਰੀ ਮਨਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਵਿਦਵਾਨ ਵਧੀਕ ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ, ਦਲੀਲ ਦੇਣਗੇ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ 1991 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਕਮੇਟੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਉਕਤ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਕੁਝ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਉਕਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਅਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇਣਾ ਸਹੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ NCT ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਉਸ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਮਝਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਭੁਲੇਖੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਫ਼ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ।

185. ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਸੀ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਤੇ ਰਾਜਪਾਲ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜਾਂ ਰਾਜਪਾਲ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜਪਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਉਸਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਵੇਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਵੀ

ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਕਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਦੀ ਕੁਝ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਵਿਲੱਖਣ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ।

XXXXXX

NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ [ਦੀਪਕ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਚੀਫ਼ ਜਸਟੀਸ(ਮੁੱਖ ਜੱਜ)] 139

ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਈਅਰ, ਜੇ. ਦੀ ਰਾਏ ਦੇ ਕੁਝ ਹਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ:

"ਰਾਜ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਤੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸਰਬਸ਼ਕਤੀਮਾਨਤਾ - ਸਾਡੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਪੰਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਜਾਂ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਲੇਖਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਜਿਹੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਪ੍ਰਤੀ ਜਵਾਬਦੇਹ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਣਾਇਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਲੱਖਣ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਇਕ ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ ਦੀ ਆਤਮਾ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਜਿਸ ਦੀ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਸਾਡੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਢਾਂਚੇ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੀ- ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਚੋਣਾਂ ਮਰੇ ਸਾਗਰ ਦੇ ਫਲ ਬਣ ਜਾਣ, ਵਿਧਾਨਕ ਅੰਗ ਆਵਾਜ਼ ਅਤੇ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਭਰੇ ਲੇਬਲ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਲੋਕ ਸਭਾ ਪ੍ਰਤੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਮੁਖੀ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਵਰਗਾ ਸੰਸਦੀ ਸ਼ੈਲੀ ਦਾ ਗਣਤੰਤਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਸਵੈ-ਵਿਨਾਸ਼ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ

ਉਲਟ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਪੂੰਜੀ ਨਿਰਮਾਣ ਸਿਰਫ ਕੈਬਨਿਟ-ਹਾਊਸ-ਚੋਣਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਕੇ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਇਸ ਸ਼ਾਖਾ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਤੇ ਰਾਜਪਾਲ, ਜੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧਾਰਾਵਾਂ ਅਧੀਨ ਸਾਰੀਆਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਰੱਖਿਅਕ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਕੁਝ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੀਆਂ ਰਸਮੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਗੇ। ਸਿਧਾਂਤਕ ਜਾਂ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਇਹ ਸਥਿਤੀਆਂ (ਏ) ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ (ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ) ਦੀ ਚੋਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਚੋਣ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਸਦਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਮਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; (ਬੀ) ਉਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰਨਾ ਜੋ ਸਦਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਬਹੁਮਤ ਗੁਆ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਪਰ ਅਹੁਦਾ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ; (ਸੀ) ਸਦਨ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨਾ ਜਿੱਥੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੇ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ (ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ) ਦੁਆਰਾ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਆਖਰਕਾਰ ਇਸ ਕਦਮ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀਆਂ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਸਿਵਾਏ ਇਹ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿ ਇੱਥੇ ਵੀ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਲੋਕਤੰਤਰ ਲਈ ਖਤਰੇ ਕਾਰਨ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਦਨ ਜਾਂ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਹੀ ਸਹਿਮਤੀ ਬਾਰੇ ਡੀ ਸਮਿਥ ਦਾ ਬਿਆਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਤੇ ਰਾਜਪਾਲ ਲਈ ਚੰਗਾ ਹੈ:

XXXXXX

"ਸ਼ਾਹੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਕਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਸੇ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਅਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਾਂ ਇਹ ਬਹੁਤ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਸੀ- ਫਿਰ ਵੀ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੋਵੇਗਾ। ਸ਼ਾਹੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਇਕੋ ਇਕ ਸਥਿਤੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇ ਸਰਕਾਰ ਖੁਦ ਅਜਿਹੇ ਰਸਤੇ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦੇਵੇ - ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਸੰਭਵ ਸੰਕਟਕਾਲ - ਜਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਜੇ ਇਹ ਬਦਨਾਮ ਹੈ ਕਿ ਲਾਜ਼ਮੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਕ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਦੀ ਅਣਦੇਖੀ ਕਰਦਿਆਂ ਬਿੱਲ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ; ਪਰ ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਅਦ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਰਾਏ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਉਪਾਅ ਦੀ ਵੈਧਤਾ 'ਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪਵੇਗਾ। ਸਮਝਦਾਰੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇਣ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦੇਵੇਗੀ।

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ]

186. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਏ.ਐਨ. ਰੇ, ਸੀ.ਜੇ. ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ:-

"ਅਨੁਛੇਦ 163 (1) ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇਵੇਗਾ, ਸਿਵਾਏ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਾਂ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਵਰਤਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 163 (2) ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਤਾਂ ਰਾਜਪਾਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅੰਤਿਮ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਵੈਧਤਾ 'ਤੇ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਉਠਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨਾ

ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਰਾਜਪਾਲ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਜ ਨਿਆਂਇਕ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਰਾਜ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਅਤੇ ਹਟਾਉਣ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੇਗਾ। ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 74 ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਲਈ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰ ਅਨੁਛੇਦ 74 ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 163 ਦੇ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਹੋਵੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਾਂ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਵਰਤਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇ।

XXXXXX

NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ [ਦੀਪਕ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਚੀਫ਼ ਜਸਟੀਸ(ਮੁੱਖ ਜੱਜ)] 141

ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਖਰੜੇ ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 143 ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 163 ਬਣ ਗਈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 144 (6) ਦੇ ਖਰੜੇ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਅਤੇ ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਧਾਰਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕਰੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 144 ਅਨੁਛੇਦ 164 ਬਣ ਗਈ ਤਾਂ ਧਾਰਾ 144 (6) ਦਾ ਖਰੜਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਧਾਰਾ 153 (3) ਦੇ ਖਰੜੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਭਾਗ (2) ਦੀ ਧਾਰਾ (ਏ) ਅਤੇ (ਸੀ)

ਅਧੀਨ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕਰੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 174 ਬਣ ਗਈ ਤਾਂ ਧਾਰਾ 153 (3) ਦੇ ਖਰੜੇ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਅਨੁਛੇਦ 175 ਦੇ ਖਰੜੇ 'ਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਪਾਲ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਦਨ ਬਿੱਲ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਅਨੁਛੇਦ 200 ਬਣ ਗਈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ "ਰਾਜਪਾਲ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ"। ਅਨੁਛੇਦ 200 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜਪਾਲ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਵਾਪਸ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਦਨ ਬਿੱਲ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇਗਾ। ਅਨੁਛੇਦ 188 ਦੇ ਖਰੜੇ ਵਿੱਚ ਗੰਭੀਰ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਡਰਾਫਟ ਅਨੁਛੇਦ 188 ਦੀਆਂ ਅਨੁਭਾਗ ਸ (1) ਅਤੇ (4) ਵਿੱਚ "ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਨੁਛੇਦ 188 ਦੇ ਖਰੜੇ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਡਰਾਫਟ ਅਨੁਛੇਦ 285 (1) ਅਤੇ (2) ਲੋਕ ਸੇਵਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਅਤੇ ਸਟਾਫ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚੇਅਰਮੈਨ ਅਤੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਅਤੇ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ "ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ "ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 316 ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਖੇਤਰੀ ਕੌਂਸਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਅਤੇ ਮਤਿਆਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਜਾਂ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਜਾਂ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਛੇਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਪੈਰਾ 15 (3) ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਸਮੇਂ ਛੇਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਪੈਰਾ 15 ਦੇ ਉਪ-ਪੈਰਾ 3 ਨੂੰ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇਸ ਲਈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਦੇ ਖਰੜੇ ਦੇ ਲੇਖਾਂ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਖਰੜੇ ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 143, ਜੋ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 163 ਬਣ ਗਈ ਸੀ, ਨੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ "ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਉਂ ਕੀਤੀ।

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ]

XXXXXX

187. ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਏ.ਐਨ. ਰੇਅ, ਸੀ.ਜੇ. ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਛੇਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਕੁਝ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫਾਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ "ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਪਾਲ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਉਦੋਂ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।

188. ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਦੇਵਜੀ ਵੱਲਭਭਾਈ ਟਾਂਡੇਲ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਬਨਾਮ ਗੋਆ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ, ਦਮਾਨੰਦ **ਦੀਵ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਲਾਭ ਦੇ ਨਾਲ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ** । ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਐਕਟ, 1963 ਤਹਿਤ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਅਤੇ ਕਾਰਜ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ "ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ" 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਬੰਧਤ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 74 ਅਤੇ 163 ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਐਕਟ 1963 ਦੀ ਧਾਰਾ 44 ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜਿੱਥੇ ਉਸਨੂੰ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ

ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਾਂ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂ ਅਰਧ-ਨਿਆਂਇਕ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਲਾਹ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਧਾਰਾ 44 (1) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ:

ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਇਸ ਸ਼ਰਤ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਵਿਚਾਲੇ ਮਤਭੇਦ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ 'ਚ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਭੇਜੇਗਾ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰੇਗਾ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੌਂਸਲ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦੇ ਉਲਟ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦੀ ਰਾਏ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ 'ਤੇ, ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਨੁਛੇਦ 74 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਲਾਹ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। <u>ਇਸ ਲਈ ਅਸਲ 'ਚ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਵਿਚਾਲੇ ਮਤਭੇਦ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ 'ਚ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਲਏ ਗਏ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਵੇਗੀ।</u>

<u>XXXXXX</u>

NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ [ਦੀਪਕ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਚੀਫ਼ ਜਸਟੀਸ(ਮੁੱਖ ਜੱਜ)] 143

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਕੋਲ ਅਜੇ ਵੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਧਾਰਾ 44 (1) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦਾ ਦੂਜਾ ਅੰਗ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਨੂੰ ਇਹ

ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚਾਲੇ ਮਤਭੇਦ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਉਹ ਨਾ ਸਿਰਫ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਭੇਜ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਅੰਤਰ-ਰਾਜ ਦੌਰਾਨ ਜਿੱਥੇ ਮਾਮਲਾ ਉਸਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਇੰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਲਈ ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਉਸ ਕੋਲ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਜਾਂ ਉਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਅੰਤਰ-ਰਾਜ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਉਹ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਣਗੌਲਿਆ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨਾ ਤਾਂ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਨੂੰ ਮਿਲੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਹੁਦਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅੰਤਰ ਇੰਨਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਹੈ ਜੋ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ]

189. ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵਜੀ ਵੱਲਭਭਾਈ **ਟਾਂਡੇਲ** (ਸੁਪਰਾ) ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਦਲੀਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੋਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, NCT ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਦਰਜਾ ਰਾਜ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਰਾਜ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ ਜੋ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਪਾਬੰਦ ਹੈ।

190. ਹੁਣ, ਆਓ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਨਗਰ ਨਿਗਮ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਨੌਂ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰੀਏ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੀ.ਪੀ. ਜੀਵਨ

ਰੈੱਡੀ, ਜੇ. ਨੇ "ਕੇਂਦਰੀ ਕਰ" ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਰੋਧੀ ਦਲੀਲਾਂ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਹੁਮਤ ਲਈ ਬੋਲਦਿਆਂ ਸਮੁੰਦਰੀ ਕਸਟਮ ਐਕਟ, ਰੀ[83] ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ:

"152. ... ਸਾਲ 1991 ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ 69ਵੇਂ (ਸੋਧ) ਐਕਟ (ਅਨੁਛੇਦ 239-ਏਏ) ਦੁਆਰਾ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਲੀ (ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ) ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਪਰ ਇੱਥੇ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣਾਈ ਗਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਇੱਕ ਪੂਰਨ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੀ - ਇਹ ਮੰਨ ਕੇ ਕਿ ਇਹ - ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਤੋਂ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਲੈ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ 11 ਦਾ।

XXXXXX

ਇਸ ਸਭ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਸੂਚੀ 1, ਸੂਚੀ 2 ਜਾਂ ਸੂਚੀ 3 ਵਰਗੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਕੋ ਇਕ ਵਿਧਾਨਕ ਸੰਸਥਾ ਸੰਸਦ ਹੈ - ਜਾਂ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਇਕ ਵਿਧਾਨਕ ਸੰਸਥਾ. ਸੰਸਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ - ਬੇਸ਼ਕ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ 11 ਦੇ ਅਧਿਆਇ 1 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੀਮਾਵਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ।

ਅਤੇ ਦੁਬਾਰਾ: -

"155. ... ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਕੁਝ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ (ਅੰਡੇਮਾਨ ਅਤੇ ਨਿਕੋਬਾਰ ਟਾਪੂ ਅਤੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ) ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਅੱਜ ਤੱਕ ਕੋਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਅਨੁਛੇਦ 239-ਏ (ਜੋ

ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਮਨੀਪੁਰ, ਤ੍ਰਿਪੁਰਾ, ਗੋਆ, ਦਮਨ ਅਤੇ ਦੀਵ ਅਤੇ ਪਾਂਡੀਚੇਰੀ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ) ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਦੂਜੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਹੈ - ਹੁਣ, ਬੇਸ਼ਕ, ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਪੋਂਡੀਚੇਰੀ ਬਚੀ ਹੈ, ਬਾਕੀਆਂ ਨੇ ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਹਨ। ਸੰਸਦ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜਾਂ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੇ ਗਠਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਉਹ ਉਚਿਤ ਸਮਝੇ। ਸੰਸਦ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ 'ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1963' ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਸਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੂਚੀ-2 ਅਤੇ ਸੂਚੀ-1 ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਤੀਜੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦਿੱਲੀ ਹੈ। 1 ਨਵੰਬਰ, 1956 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸੰਵਿਧਾਨ 69ਵੇਂ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1991 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਕੋਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨਹੀਂ ਬਣੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਨੁਛੇਦ 239-ਏਏ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ। ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਨੁਛੇਦ 239-ਏਏ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। <u>ਦਰਅਸਲ, ਅਨੁਛੇਦ 239-ਬੀ ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 239-ਏਏ ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ (8) ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਲੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਹੈ ਪਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 246 ਜਾਂ ਭਾਗ -6 ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਅਨੁਛੇਦ 246 ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ (4) ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਖੇਤਰ ਵੀ ਹੈ।</u>

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ]

191. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਮਿਉਂਸਪਲ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ (ਸੁਪਰਾ) ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਾਰੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਇਕੋ ਮੰਜ਼ਿਲ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ NCT ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 246

ਜਾਂ ਭਾਗ-6 ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ NCT ਦਿੱਲੀ ਇੱਕ ਵਿਲੱਖਣ ਸਥਾਨ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਸੰਖੇਪ ਅਤੇ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 246 (4) ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ 'ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ' ਦਾ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

192. ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਤੇ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੀ ਬੰਧਨਕਾਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ, ਆਓ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਅਨੁਛੇਦ 74 ਅਤੇ 163 ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰੀਏ। ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਅਨੁਛੇਦ 74 ਅਤੇ 163 ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ: -

XXXXXX

NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ [ਦੀਪਕ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਚੀਫ਼ ਜਸਟੀਸ(ਮੁੱਖ ਜੱਜ)] 145

74. ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਲਈ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ

(1) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਲਈ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ, ਅਜਿਹੀ ਸਲਾਹ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਤਾਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, ਅਤੇ

ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਲਾਹ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ।

(2) ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਿ ਕੀ ਮੰਤਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

163. ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਲਈ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ

(1) ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਲਈ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਹੋਵੇਗਾ, ਸਿਵਾਏ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਾਂ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਵਰਤਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇ।

(2) ਜੇ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਤਾਂ ਰਾਜਪਾਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅੰਤਿਮ ਹੋਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਵੈਧਤਾ 'ਤੇ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਉਠਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ

(3) ਮੰਤਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਲਾਹ ਦੇ ਸਵਾਲ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

193. ਅਨੁਛੇਦ 74 ਤੋਂ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਪਾਬੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕੁਝ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਮੇਲਨਾ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

194. ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦਾ ਰਾਜਪਾਲ, ਅਨੁਛੇਦ 163 ਅਨੁਸਾਰ, ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਪਾਬੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਿਵਾਏ ਜਿੱਥੇ ਉਸਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਾਂ ਜਾਂ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਵਰਤਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਰਾਜਪਾਲ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਤਾਂ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਉਸਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਵਿਵਸਥਾ ਦੁਆਰਾ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

195. ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਮੰਨਣ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੇ ਅਨੁਭਾਗ (4) ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ ਜੋ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਮਤਭੇਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਬੰਧਨਕਾਰੀ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਭੇਜਣਗੇ। ਧਾਰਾ (4) ਦੇ ਇਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਵੀ ਕੇਂਦਰ ਲਈ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖੀਆਂ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਅਨੁਛੇਦ 246 (4) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

196. ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਅਤੇ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਨਗਰ ਨਿਗਮ (ਸੁਪਰਾ) **ਦੇ ਨੌਂ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ** , ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਦਿਨ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ

ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦਾ ਦਰਜਾ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਹ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸੀਮਤ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਆਰ. ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ:

197. ਅਸੀਂ ਇੱਥੇ ਨੋਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਅਤੇ ਅਧਿਆਇ ਅੱਠਵੇਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਮੁਕਾਬਲਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਇਸਦੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹਿ-ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਅਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ 'ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ' ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਬਰਾਬਰ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇਣਗੇ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ NCT ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ।

XXXXXX

198. ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਡਾ. ਧਵਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ

ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਕਤ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ 'ਤੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਦਿਆਂ, ਇਹ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਅੰਤਰ' ਸ਼ਬਦ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜਾਂ, ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ, ਤਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ ਤਿੰਨ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਲੀਲ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 73 ਅਤੇ 163 ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਲਈ ਗਈ ਹੈ। ਦਲੀਲ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸ਼ੱਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (3) (a) ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਐਂਟਰੀਆਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਛੂਹਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਲਈ, **ਰਾਮ ਜਵਾਯਾ ਕਪੂਰ** (Supra) 'ਤੇ ਭਾਰੀ ਨਿਰਭਰਤਾ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 162 ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਹੱਦ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ:

“7. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 73 ਸੰਘ ਦੀਆਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਬੰਧਤ ਵਿਵਸਥਾ ਧਾਰਾ 162 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਧਿਨਿਯਮ, 1935 ਦੀ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਧਾਰਾ 8 ਅਤੇ 49 ਦੇ ਸਮਾਨ ਹਨ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਦਾ ਨਿਯਮ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਸੇ ਸਮਾਨਤਾ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਧਾਰਾ 162, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚਿੰਤਤ ਹਾਂ, ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ:

"ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੱਕ ਵਧੇਗੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸੰਘ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਤੇ ਸੀਮਤ ਹੋਵੇਗੀ।

XXXXXX

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਥਾਰਟੀ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਸੂਚੀ II ਵਿੱਚ ਗਿਣੇ ਗਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੈ। ਇਹ ਅਥਾਰਟੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਤੱਕ ਵੀ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਨੁਛੇਦ 73 ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਸੰਘ ਦੀਆਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੱਕ ਫੈਲਣਗੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ, ਇਖਤਿਆਰ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਸੰਧੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਧਾਰਾ (1) 'ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਰਾਜ ਹੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਪਰ ਇਹ ਸੰਸਦ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਅਸਾਧਾਰਣ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੰਘ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੱਕ ਵੀ ਵਧੇਗੀ।

ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਜ ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਹੜੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਜਾਇਜ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਣਗੀਆਂ। ਉਹ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵੰਡ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਪਾਠਕ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਉਦੋਂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸੰਸਦ ਜਾਂ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਆਪਣੀਆਂ ਸਬੰਧਤ ਸੂਚੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੁਝ ਚੀਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਹੀ ਕੇਂਦਰ ਜਾਂ ਰਾਜ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ, ਜਿਵੇਂ ਵੀ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਧਾਰਾ 162 ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੱਕ ਫੈਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਸਿਧਾਂਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 73 ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਹੈ....."

[ਸਾਡਾ ਰੇਖਾਂਕਣ ਹੈ]

XXXXXX

NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ [ਦੀਪਕ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਚੀਫ਼ ਜਸਟੀਸ(ਮੁੱਖ ਜੱਜ)] 149

199. ਅਨੁਛੇਦ 239AA (3) (a) ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਇੱਕ ਸਮਾਨਤਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਹ ਪਤਾ ਚੱਲੇਗਾ ਕਿ NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (3) ਵਿੱਚ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੇ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ

ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ।

200. ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਲੀ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਲੋੜਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨੀਤੀਗਤ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਵੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੱਤਵੀਂ ਸੋਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ 'ਭਾਗ C ਰਾਜ' ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਥਾਂ 'ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼' ਸ਼ਬਦ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਨੁਛੇਦ 73 ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ 'ਰਾਜ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮਤਲਬ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ ਅੱਠਵੇਂ (ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ) ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅਸਫਲ ਬਣਾ ਦੇਵੇਗੀ।

<u>ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦਾ ਸਾਰ:</u>

201. ਇਹ ਸਮਝਣ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਰਜਾ ਦੇਣ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਧਾਰਾ 239AA ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਇਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਬਿਆਨ ਅਤੇ ਬਾਲਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ, ਜਿਸ ਦੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਅੰਸ਼ ਅਸੀਂ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ, ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਅਤੇ 239AB ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਗਿਆਨ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦਾ ਅਰਥ ਕੱਢਣ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਦੇ ਅਸਲ ਇਰਾਦੇ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਬਾਹਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ।

202. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਅਤੇ 239AB ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ NCT ਦਿੱਲੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਸੰਸਦ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-

ਨਾਲ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਪੁਡੂਚੇਰੀ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ (Sui generis) ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 239A ਅੱਜ ਤੱਕ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਗੂ ਹੈ। ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਮਿਉਂਸਪਲ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਮਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ NCT ਦਿੱਲੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਉੱਤਮ ਹੈ।

203. ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ, ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਅਤੇ ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਵੈਸਟਮਿੰਸਟਰ(Westminster) ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਕੈਬਨਿਟ ਸ਼ੈਲੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਦੀ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਚਲਾਇਆ ਜਾਣਾ ਹੈ।

XXXXXX

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ, 1991, ਸੰਵਿਧਾਨ (ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਅਸਲ ਮਕਸਦ, ਇੱਕ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਢਾਂਚਾ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਰੂਪ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ NCT ਦਿੱਲੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਤੇ ਨੀਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਅਸਲ ਮਕਸਦ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਰਾਹ ਪੱਧਰਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਜੋ ਲੋਕਤੰਤਰ ਅਤੇ ਸੰਘਵਾਦ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਜੋ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ, ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ NCT ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

204. ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਅਤੇ 239AB ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ NCT ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਸਰਕਾਰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕਵਾਇਦ ਵਿਅਰਥ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਜੇ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ, ਨੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ

ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ NCT ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ।

205. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸੰਵਿਧਾਨ (ਚੋਹਤਰਵੀਂ ਸੋਧ) ਬਿੱਲ, 1991 ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਬਿਆਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1991 ਵਜੋਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਵੀ ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਰਜਾ ਦੇਣ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

206. ਇਸ ਸਮੇਂ ਅਸੀਂ ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਕੱਢਣ ਲਈ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਹਰੇਕ ਅਨੁਭਾਗ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ (1) ਨੂੰ ਸਰਸਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ 1 ਫਰਵਰੀ, 1992 ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਨਾਮ ਬਦਲ ਕੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ ਐਕਟ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ।
207. ਅਨੁਭਾਗ (2) ਦੇ ਉਪ-ਅਨੁਭਾਗ (a) ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਖੇਤਰੀ ਹਲਕਿਆਂ ਤੋਂ ਸਿੱਧੀ ਚੋਣ ਦੁਆਰਾ ਚੁਣੇ ਗਏ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਭਰੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਅਨੁਭਾਗ (2) ਦਾ ਉਪ-ਅਨੁਭਾਗ (b) ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਪ-ਅਨੁਭਾਗ (a) ਅਧੀਨ ਸਥਾਪਤ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਗਿਣਤੀ, ਉਕਤ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਲਈ ਰਾਖਵੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਖੇਤਰੀ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਣਾ (ਅਜਿਹੀ ਵੰਡ ਦੇ ਅਧਾਰ ਸਮੇਤ) ਅਤੇ ਉਕਤ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲੇ ਹੋਣਗੇ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

XXXXXX

NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ [ਦੀਪਕ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਚੀਫ਼ ਜਸਟੀਸ(ਮੁੱਖ ਜੱਜ)] 151

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਨੁਭਾਗ (2) ਦੀ ਉਪ-ਅਨੁਭਾਗ (c) ਸਿਰਫ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 324 ਤੋਂ 327 ਅਤੇ 329 ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਜੋ ਚੋਣਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ 15 ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ, ਇਸ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਰਾਜਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉਪ-ਅਨੁਭਾਗ (c) ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 326 ਅਤੇ 329 ਵਿੱਚ "ਉਚਿਤ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮਤਲਬ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਹੋਵੇਗਾ।

208. ਸਾਨੂੰ ਇੱਥੇ ਅਨੁਛੇਦ 239A ਅਨੁਭਾਗ (1) ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 239 AA ਅਨੁਭਾਗ (2) ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 239ਏ ਅਨੁਭਾਗ (1) 'may' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤਾਕਤ ਦੇ ਸਿਰਫ ਡਾਇਰੈਕਟਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 239ਏ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਪੁਡੂਚੇਰੀ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਇਕ ਸੰਸਥਾ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਜਾਂ ਤਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੁਣੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੁਣੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਪੁਡੂਚੇਰੀ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

209. ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ (2), 'Shall' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ, ਸੰਸਦ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਣਾਉਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਨੁਭਾਗ (2) ਦੀ ਉਪ-

ਅਨੁਭਾਗ (a) ਬਹੁਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਐਲਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਖੇਤਰੀ ਹਲਕਿਆਂ ਤੋਂ ਸਿੱਧੀ ਚੋਣ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਅਨੁਛੇਦ 239A ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ (1) ਦੇ ਉਲਟ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਪੁਡੁਚੇਰੀ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੰਸਥਾ ਜਾਂ ਤਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੁਣੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੁਣੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, NCT ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਲਈ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਹ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

210. ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸੰਸਦ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਅਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਲਈ ਇਸ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ NCT ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਵੋਟਰਾਂ ਦੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਦਾ ਸਮੂਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ NCT ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਰੂਪ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ।

XXXXXX

211. ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸਿੱਧੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚੁਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਵੋਟਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਭੇਜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਮੈਂਬਰ ਨਾਮਜ਼ਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਕੋਲ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਵੋਟਰਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਉਚਿਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਅਤੇ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਨਾਲ ਨਿਭਾ ਸਕਣ। ਇਹ ਬਾਲਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਕਮੇਟੀ

ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਤੋਂ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਣੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਮ ਆਦਮੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਉਚਿਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅਜਿਹੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਵੇ।

212. ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ (3) ਦੀ ਉਪ-ਅਨੁਭਾਗ (a) ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਗਿਣੇ ਗਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ NCT ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸਥਾਪਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।

213. ਧਾਰਾ (3) ਦੀ ਉਪ- ਅਨੁਭਾਗ (b) ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਕੋਲ NCT ਦਿੱਲੀ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹਿੱਸੇ ਸਮੇਤ ਕਿਸੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਏ) ਸੰਸਦ ਦੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ। ਧਾਰਾ (3) ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਸੀ) ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਵਿਵਸਥਾ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ, ਤਾਂ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਰੱਦ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

214. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ (3) ਤੋਂ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਗਿਣੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ NCT ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਗਿਣੇ ਗਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 239AA (3) (a) ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

215. ਹੁਣ, ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ (4) ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਜੋ ਵਿਵਾਦ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ। ਅਨੁਭਾਗ (4) ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਵੈਸਟਮਿੰਸਟਰ ਸ਼ੈਲੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇਵੇਗਾ ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਸਿਵਾਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਵਿਵੇਕ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

XXXXXX

NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ [ਦੀਪਕ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਚੀਫ਼ ਜਸਟੀਸ(ਮੁੱਖ ਜੱਜ)] 153

216. ਅਨੁਭਾਗ(4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਮਤਭੇਦ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਬੰਧਨਕਾਰੀ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਭੇਜੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹਾ ਫੈਸਲਾ ਆਉਣ ਤੱਕ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਮਾਮਲਾ ਇੰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਲਈ ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਇਹ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਉਸ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ।

217. ਅਨੁਛੇਦ 239AA (3) (a) ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਨੂੰ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਸਹਿ-ਵਿਆਪਕ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (3) ਵਿੱਚ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੇ ਤਿੰਨ

ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ।

218. ਅਨੁਛੇਦ 239AA (3) (a) ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਸੰਸਦ ਦੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਰਾਖਵੀਂ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਅਨੁਭਾਗ (4) ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ਵੀ ਸੰਘ ਦੀਆਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਖਵਾਂ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਧਾਰਾ (4) ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਸਹਿ-ਵਿਆਪਕ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਜਿਹਾ ਨਜ਼ਰੀਆ **ਰਾਮ ਜਵਾਯਾ ਕਪੂਰ** (supra) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਟਿੱਪਣੀ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

219. ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸੰਘ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਨੁਛੇਦ 73 ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਦੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਸਹਿ-ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਵਿਹਾਰਕ ਸੰਘਵਾਦ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੰਘਵਾਦ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਡਿੱਗ ਜਾਣਗੇ ਜੇ ਅਸੀਂ ਇਹ ਕਹਾਂ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਕੋਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ।

XXXXXX

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ NCT ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਘ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 239 AA (3) (ਏ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸਾਰੇ ਨਿਯੰਤਰਣ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ NCT ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੰਮਕਾਜ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਲੋੜੀਂਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਕੇ ਵਿਹਾਰਕ ਸੰਘਵਾਦ ਅਤੇ ਸੰਘੀ ਸੰਤੁਲਨ ਦੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨੂੰ ਅਸਫਲ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ।

220. ਇਕ ਹੋਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਵਿਚ 'ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, **ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ** (supra) ਅਤੇ **ਦੇਵਜੀ ਬੱਲਭਭਾਈ ਟਾਂਡੇਲ** (supra) ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ. ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ (supra) ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਈਅਰ, ਜੇ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਤੇ ਰਾਜਪਾਲ, ਸਾਰੀਆਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਰੱਖਿਅਕ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਕੁਝ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਅਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, **ਦੇਵਜੀ ਬੱਲਭਭਾਈ ਟਾਂਡੇਲ** (supra) ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਤੇ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਹੁਦੇ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਅੰਤਰ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ **ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ** (supra) ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਵੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਰਜਕਰਤਾ ਹੈ ਜੋ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ 'ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ' 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।

221. ਇਹ ਤੁਰੰਤ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ **ਦੇਵਜੀ ਬੱਲਭਭਾਈ ਟਾਂਡੇਲ** (supra) ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ

ਇੱਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਦੀ NCT ਦਿੱਲੀ ਵਾਂਗ ਵਿਲੱਖਣ ਸਥਿਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਵੱਖਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ 'ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ' ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ।

222. ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਸੰਕਲਪਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ ਸਮਝਣਾ ਪਵੇਗਾ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਵਰਣਨ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ।

XXXXXX

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੀ ਦਲੀਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਸਿਰਫ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਉਕਤ 'ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ' ਅਨੁਛੇਦ 239AA (3) (ਏ) ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਖੇਤਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

223. ਅਸੀਂ ਇੱਥੇ ਨੋਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੰਕੀਰਣ ਜਾਂ ਸੀਮਤ ਅਰਥ, ਅਰਥਾਤ, "ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਬਾਰੇ" ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਵਿਆਖਿਆਤਮਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਖੋਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੱਕ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦਾ ਕਿ ਇਹ ਵਿਧਾਨਕ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸੀਮਤ ਹੈ. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਹਰ ਫਰਕ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਆਪਕ ਜਾਂ ਬੇਰੋਕ ਵਿਆਖਿਆ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਆਦਰਸ਼ਵਾਦੀ ਸੁਚਾਰੂ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪੈਦਾ ਕਰੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ, ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਜਿਹੇ

ਅਰਥ ਜਾਂ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਉਸ ਵਾਕ 'ਤੇ ਰੱਖੇ ਜੋ ਕੰਮ ਕਰਨ ਯੋਗ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋੜ ਹੈ ਵਧੀਆ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਤੁਲਨ ਦੇ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ।

224. ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ 'ਤੇ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ "ਕੋਈ" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਯਾਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ, ਤੇਜ ਕਿਰਨ (supra) 'ਤੇ ਨਿਰਭਰਤਾ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ । ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਕੱਢਦੇ ਸਮੇਂ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਕੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਕਲਪਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਸੀਂ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਸਹੀ ਅਰਥ ਅਤੇ ਆਯਾਤ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ, ਆਸਟਿਨ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ:

"ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ "ਕੋਈ" ਸ਼ਬਦ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਵਿੱਚ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ "ਕੁਝ ਵੀ" ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ, ਕਿਸੇ ਵੀ " ਦੀ ਇਸ 'ਤੇ ਇੱਕ ਸੀਮਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਜਦੋਂ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ, "ਕੋਈ ਮੱਖਣ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਫਰਿੱਜ ਵਿੱਚ ਕੀ ਹੈ, ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ। [84]

225. ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, **ਛੋਟੇ ਬਨਾਮ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ** ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹਨ:

---

[84] ਜੇ.ਐਲ. ਆਸਟਿਨ, ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਵਿਲੀਅਮ ਜੇਮਜ਼ ਲੈਕਚਰ ਹਾਰਵਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ 1955 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ

[85] 544 U.S. 385 (2005)

XXXXXX

ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤ 'ਚ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹਵਾਲੇ 'ਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ 'ਚ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਜ਼ਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਕੱਲੇ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦ "ਕੋਈ" ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ. ਆਮ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਬੁਲਾਰਾ ਜੋ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, "ਮੈਂ ਕੋਈ ਵੀ ਫਿਲਮ ਦੇਖਾਂਗਾ," ਦਾ ਮਤਲਬ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜੋ "ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ", ਕਾਨੂੰਨੀ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਦਾ ਮਤਲਬ "ਰਾਜ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ" ਤੋਂ ਬਾਹਰ "ਵਿਅਕਤੀਆਂ" ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

226. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਵਿਆਪਕ ਆਯਾਤ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਇਰਾਦੇ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਕੇ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਰਾਦੇ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਪਾਮਰ [86] ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਮਾਰਸ਼ਲ, ਸੀ.ਜੇ.

"ਸ਼ਬਦ "ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀ" ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹਨ। ਪਰ ਆਮ ਸ਼ਬਦ ਨਾ ਸਿਰਫ ਰਾਜ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਬਲਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਤੱਕ ਵੀ ਸੀਮਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ. ਕੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦੀ ਸੀ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਜਹਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਉੱਚ ਸਮੁੰਦਰਾਂ 'ਤੇ ਕਤਲ ਜਾਂ ਡਕੈਤੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ?

ਅੱਠਵਾਂ ਭਾਗ "ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਇਸ ਸੀਮਾ ਦੀ ਹੱਦ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰੇਗਾ. ਇਸ ਇਰਾਦੇ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

227. ਘਰ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਵੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ 'ਕੋਈ' ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੇ ਅਰਥ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਸ ਪ੍ਰਸੰਗ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਯੰਤਰਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸਦਾ ਅਰਥ 'ਸਭ ਕੁਝ' ਨਹੀਂ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। **ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾਗਨੇਸਨ ਮੈਟਲਜ਼ ਬਨਾਮ ਐਮ.ਐਨ. ਸ਼ਨਮੁਗ ਚੇਟੀ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ**, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ:

"ਕੋਈ ਵੀ" ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਰਥ ਹਨ: -

ਕੁਝ; ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ; ਇੱਕ ਅਣਮਿੱਥੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਜਾਂ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਅੰਨ੍ਹੇਵਾਹ।

ਸ਼ਬਦ "ਕਿਸੇ ਵੀ" ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ "ਸਾਰੇ" ਜਾਂ "ਹਰੇ" ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ "ਕੁਝ" ਜਾਂ "ਇੱਕ" ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

---

[86] 16 U.S. 3 Wheat .610610 (1818)

[87] (1987) 2 SCC 707

ਇਹ ਅਕਸਰ "ਜਾਂ ਤਾਂ", "ਹਰ" ਜਾਂ "ਸਭ" ਦਾ ਸਮਾਨਾਰਥੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਵਿਆਪਕਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੁਆਰਾ ਸੀਮਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ; (ਬਲੈਕ ਲਾਅ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ; ਪੰਜਵਾਂ ਐਡੀਸ਼ਨ)।

228. **ਕਿਹੋਟੋ ਹੋਲੋਹਾਨ ਬਨਾਮ ਜ਼ਾਚਿਲਹੁ ਅਤੇ ਹੋਰ** [88] **ਕੇਸਾਂ** ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ:-

“... ਸ਼ਬਦ "ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਿਸ਼ਾ" ਦੀ ਇਸਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਦੀ ਕੀਮਤ ਚੁਕਾਉਣੀ ਪਵੇਗੀ' ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ. ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਿੱਟੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ ਨਾਲ ਸਮਝਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਦਸਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਤੱਕ ਉਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਉਹ ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਇਸਦੇ ਅਰਥ ਦੀ ਰੂਪਰੇਖਾ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੀਮਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਸੀਮਤ ਅਰਥ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਇਸਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹੀ ਉਸਾਰੀ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਦਭਾਵਨਾਪੂਰਨ ਉਸਾਰੀ ਹੈ. ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਅਰਥ ਦੇਣ ਦਾ ਕੋਈ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ।

229. **ਏ.ਵੀ.ਐਸ. ਨਰਸਿਮਹਾ ਰਾਓ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ** [89] **ਕੇਸਾਂ ਵਿੱਚ**, "ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ" ਅਤੇ "ਕਿਸੇ ਵੀ ਲੋੜ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਵਾਕਾਂਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਆਯਾਤ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ:-

"ਕਿਸੇ ਵੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਦੇਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜੋ ਵਧੇਰੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਸਦੇ ਸਥਾਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੀ ਕਿਸਮ ਜਾਂ ਇਸਦੀ ਮਿਆਦ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਪਤੇ ਦੀ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ, ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਯੋਗਤਾ ਲਈ ਪੂਰੇ ਰਾਜ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸੋਚਣਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ, ਤਾਲੁਕਾਵਾਂ, ਸ਼ਹਿਰਾਂ, ਕਸਬਿਆਂ ਜਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਰਹੀ ਸੀ। ਤੱਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਧਾਰਾ ਇੱਕ ਅਪਵਾਦ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸੋਧ ਵਜੋਂ ਆਈ ਹੈ, ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪਵਾਦ 'ਤੇ ਇੱਕ ਸੰਕੀਰਣ ਉਸਾਰੀ ਰੱਖੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਬਹਿਸਾਂ ਵੀ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸੀਂ ਸ੍ਰੀ ਸੀਤਲਵਾੜ ਦੀ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ 'ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ' ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਲੋੜ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਉਦਾਰ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ 'ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਿਹਾਇਸ਼' ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਤਾਂ ਵੱਧ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਘੱਟ.

---

[88]AIR 1993 SC 412
[89](1969) 1 SCC 839

XXXXXX

ਇਸ ਲਈ ਜਨਤਕ ਰੁਜ਼ਗਾਰ (ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੀ ਲੋੜ) ਐਕਟ, 1957 ਦੀ ਧਾਰਾ 3, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਤੇਲੰਗਾਨਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ (ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਹੋਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ) ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਨਿਯਮ 3 ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ।

230. ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ, ਅਸੀਂ **ਵਾਰਬਰਟਨ ਬਨਾਮ ਹਡਰਸਫੀਲਡ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਸੋਸਾਇਟੀ [90] ਵਿੱਚ ਲਿੰਡਲੇ ਐਲ.ਜੇ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ** ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ: -

ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਖੁਦ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਪ-ਧਾਰਾ (7) 'ਚ 'ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਕਸਦ' ਦਾ ਮਤਲਬ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ ਜੋ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਵੇ। ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਨਿਯਮਾਂ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ... ਕੀ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ 'ਸੂਰਜ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਕਸਦ' ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਇਹ 'ਸਮਾਜ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਦੇਸ਼' ਹੈ? ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹੋ, ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ 'ਕੋਈ ਵੀ, ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ (ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਵਕੀਲ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਦੇਸ਼ ਦਾ ਅਰਥ ਕੱਢੇਗਾ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਕੋਹੇਨ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਕੱਢਣ ਲਈ ਸੱਦਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

231. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, **ਦੀਮਾਕੁਚੀ ਟੀ ਅਸਟੇਟ ਦੇ ਕਾਮਿਆਂ ਬਨਾਮ ਦੀਮਾਕੁਚੀ ਟੀ ਅਸਟੇਟ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੀ ਅਦਾਲਤ** ਨੇ ਕਿਹਾ:

"ਹਾਲਾਂਕਿ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪਤਾ ਚੱਲੇਗਾ ਕਿ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਧਾਰਾ ਦੇ ਤੀਜੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ "ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਸ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਅਤੇ ਹਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ। ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ (i) ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਜਾਂ (ii) ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਜਾਂ ਕਿਰਤ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੀਮਾ ਆਯਾਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰੁਜ਼ਗਾਰਦਾਤਾ-ਕਰਮਚਾਰੀ ਸੰਬੰਧ ਕਦੇ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂ ਸੰਭਵ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਦੇ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਮਾਲਕਾਂ ਅਤੇ ਕਾਮਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਦੂਜਾ, ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਐਕਟ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਅਤੇ

ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਐਕਟ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਿਰੰਤਰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

232. ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਤੋਂ, ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ 'ਕੋਈ ਵੀ ਪਦਾਰਥ' ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਮਤਲਬ 'ਹਰ ਮਾਮਲੇ' ਵਜੋਂ ਸਮਝਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ 'ਕੋਈ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਯੰਤਰਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ 'ਹਰ' ਦਾ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਤੇ ਜਿਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਮਹੱਤਵ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਅਸਲ ਇਰਾਦੇ ਅਤੇ ਮਕਸਦ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

---

[90] (1892) 1 QB 817, PP 821-22

[91] AIR 1958 SC 353

XXXXXX

233. ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਝਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਭਾਵੇਂ 'ਕੋਈ' ਦਾ ਮਤਲਬ 'ਹਰ' ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਆਓ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸੀਏ। ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਤਹਿਤ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿੱਚ ਅਪਵਾਦ ਦਾ ਨਿਯਮ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਮ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਉਲਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਨਾਲ ਕੰਮ

ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਮਕੈਨੀਕਲ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੇ ਹਰ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਭੇਜਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਦੁਆਰਾ ਸੇਧ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਲਈ ਕੁਝ ਜਾਇਜ਼ ਆਧਾਰ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਵਾਦ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਭੇਜਣ। 1991 ਦੇ ਐਕਟ ਅਤੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਹਰ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਬਦਲ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸਹਿਮਤੀ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸ ਕੋਲ ਮਤਭੇਦ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਪਰ ਅੰਤਰ ਦੀ ਖਾਤਰ ਇਹ ਅੰਤਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ. ਇਹ ਮਕੈਨੀਕਲ ਜਾਂ ਰੁਟੀਨ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ, ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਅਤੇ ਇਹ ਦੇਖਣ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਚਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ NCT ਦਿੱਲੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, 'ਕੋਈ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਥਾਰਟੀ ਲਈ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਵਜੋਂ ਸਮਝਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਰਪੱਖਤਾ, ਲੋੜੀਂਦੀ ਸਲਾਹ ਅਤੇ ਹਕੀਕਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

234. ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ, ਜੋ ਅਸੀਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਦੇ ਡਰ ਦੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸਿਰਫ ਅੱਖਰਾਂ ਵਜੋਂ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਸਖਤ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਸਾਂ ਅਤੇ ਨਿਊਰੋਨਜ਼ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਮਾਸ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਜੋ ਨਸਾਂ ਨੂੰ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਅਸੀਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ ਜੋ ਕਿ ਗਣਤੰਤਰਿਕ ਹੈ।

XXXXXX

ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਅਜਿਹਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਨਿਆਂਇਕ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕਤਾ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਦਾ ਭੱਤਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਆਖਿਆ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਆਖਿਆ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ 'ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਅਤੇ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਕਾਰਜਕੁਸ਼ਲਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਹੈ। ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਹਾਰਕਤਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ।

235. ਸੱਤਾ ਧਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਉਦੇਸ਼ ਨੈਤਿਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਹੈ। ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਚੰਗੀਆਂ ਬਾਰੀਕੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਸੀ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੇਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਯਮਾਂ, ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

236. ਵਿਆਖਿਆ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਜ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਵਿਆਪਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਅਜਿਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਲਈ ਵੀ ਜੀਵਤ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ. ਜੇ "ਮਤਭੇਦ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ" ਅਤੇ "ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵ 'ਤੇ ਅਸਹਿਮਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਉਮੀਦ, ਜਿਸ ਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਜਾਇਜ਼ਤਾ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਮਝੇ ਗਏ ਰਾਜਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ

ਹੈ, ਸਧਾਰਣ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਮਕਸਦ ਗੁਆ ਦੇਵੇਗੀ। ਵਿਆਕਰਣ ਵਿੱਚ ਤੱਤ ਅਤੇ ਮਕਸਦ ਨੂੰ ਗੁਆਉਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ ਜਿਵੇਂ ਜਿਓਮੈਟਰੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਡਰਾਇੰਗ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਅਧਿਆਤਮਿਕਤਾ ਨੂੰ ਗੁਆਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਅਤੇ ਇਸੇ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੰਕਲਪਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ, ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਕਿਸੇ ਮੰਤਰੀ ਜਾਂ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਹਰੇਕ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਹਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮੁੱਦਾ ਉਠਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਮਤਭੇਦ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ, ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੰਘਵਾਦ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਤੁਲਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇ ਪਾਲੇ ਅਤੇ ਵਿਕਸਿਤ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਮਤਭੇਦ ਕਦੇ ਵੀ "ਵੱਖਰੇ ਹੋਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ" ਦੀ ਧਾਰਨਾ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ "ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਪਲੇਟਫਾਰਮ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੋਈ ਵੱਖਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਹਰ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਇੱਕ ਆਦਰਸ਼ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਅੰਤਰ ਅਥਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਲਈ ਭੇਜੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਮੁਲਾਂਕਣ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਮਤਭੇਦ ਦਾ ਤਰਕ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਠੋਸ ਕਾਰਨ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

XXXXXX

NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ [ਦੀਪਕ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਚੀਫ਼ ਜਸਟੀਸ(ਮੁੱਖ ਜੱਜ)] 161

ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਵਰਤਾਰੇ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਬਲਕਿ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਨਿਰਮਾਣਵਾਦ ਅਤੇ ਦੂਰਦਰਸ਼ੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਨਿਰੰਤਰ ਟਕਰਾਅ ਅਤੇ ਅੰਤਰ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੀ ਜੋ

ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਟਕਰਾਅ ਦਾ ਢਾਂਚਾ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਨਾਲ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ NCT ਦਿੱਲੀ ਕੋਈ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਹੈ।

T. ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1991 ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦਾ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਨਿਯਮ, 1993

237. ਕਾਰਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1991 (ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, "1991 ਐਕਟ") ਵੱਲ ਵੀ ਖਿੱਚਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ 2 ਜਨਵਰੀ, 1992 ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ ਸੀ। 1991 ਦਾ ਐਕਟ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਧਾਰਾ (7) (ਏ) ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਉਚਿਤ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ: -

"ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਬਿਆਨ

ਸੰਵਿਧਾਨ (74ਵੀਂ ਸੋਧ) ਬਿੱਲ, 1991 ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨਵੇਂ ਅਨੁਛੇਦ 239-ਏ.ਏ. ਦੇ ਤਹਿਤ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਖੇਤਰ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਧਾਰਾ ਦੀ ਧਾਰਾ (7) (ਏ) ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਬਣਾਉਣ ਜਾਂ ਪੂਰਕ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਲਈ ਜੋ ਇਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਜਾਂ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਹਨ।

2. ਉਪਰੋਕਤ ਧਾਰਾ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਿਆਂ, ਇਹ ਬਿੱਲ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ

ਸਪੀਕਰ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ, ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਲਈ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਜਾਂ ਅਯੋਗਤਾਵਾਂ, ਸਦਨ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ, ਤਲਬ ਕਰਨਾ, ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਭੰਗ ਕਰਨਾ, ਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ, ਵਿੱਤੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਲਈ ਇਕੱਤਰ ਫੰਡ ਦਾ ਗਠਨ, ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਫੰਡ ਆਦਿ। ਇਹ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਨ; ਢੁਕਵੀਆਂ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਈਨਾਂ।

XXXXXX

3. ਬਿੱਲ ਦੇ ਤਹਿਤ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਹਲਕਿਆਂ ਦੀ ਹੱਦਬੰਦੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਠੰਢੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਅਜਿਹੀ ਹੱਦਬੰਦੀ 1991 ਦੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਆਰਜ਼ੀ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਹੋਵੇਗੀ, ਜੇ 1991 ਦੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਅੰਕੜੇ, ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅੰਤਿਮ ਅੰਕੜੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।

4. ਇਹ ਬਿੱਲ ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।

238. ਉਪਰੋਕਤ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ 1991 ਦੇ ਐਕਟ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਪੂਰਕ ਵਜੋਂ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ।

239. 1991 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਸਰੀਰ-ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਸਕੈਨ ਕਰਨ 'ਤੇ , ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਐਕਟ ਵਿੱਚ 56 ਧਾਰਾਵਾਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੰਜ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਹਰੇਕ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਹੁਣ, ਅਸੀਂ 1991 ਦੇ ਐਕਟ ਦੇ ਭਾਗ IV ਵਿੱਚ

ਸ਼ਾਮਲ ਕੁਝ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜਿਸਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਹੈ 'ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੁਝ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ' ਜੋ ਇਸ ਕੇਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਧਾਰਾ 41 ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ:

ਧਾਰਾ 41- ਉਹ ਮਾਮਲੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ- (1) ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਕਿਸੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ-

(i) ਜੋ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਜਾਂ ਕਾਰਜ ਸੌਂਪੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਸੌਂਪੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ; ਜਾਂ

(ii) ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂ ਅਰਧ-ਨਿਆਂਇਕ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

(2) ਜੇ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅੰਤਿਮ ਹੋਵੇਗਾ।

(3) ਜੇ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂ ਅਰਧ-ਨਿਆਂਇਕ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅੰਤਿਮ ਹੋਵੇਗਾ।

XXXXXX

240. 1991 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 41 ਦਾ ਧਿਆਨ ਪੂਰਵਕ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਸਮਰੱਥਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸੌਂਪੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਸੌਂਪੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਜਿੱਥੇ ਉਸਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂ ਅਰਧ-ਨਿਆਂਇਕ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਹਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਵਿਵੇਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਖਤਿਆਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ (3) (ਏ) ਦੁਆਰਾ ਬਾਹਰ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ।

241. ਧਾਰਾ 42 ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਅਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

"ਧਾਰਾ 42 ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਸਲਾਹ: - ਸਵਾਲ ਕੀ ਕੋਈ ਹੈ। ਅਤੇ ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਜੋ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

242. 1991 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 42 ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਵਾਕਾਂਸ਼ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 74 ਦੀ ਕਾਲਾਜ਼ (2) ਦੇ ਸਮਾਨ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਵੀ ਸੰਕੇਤ ਹੈ ਕਿ 'ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਇਕਸਾਰ ਵਿਆਖਿਆ

ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ, ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ 'ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ' ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਲਈ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਅੰਤਮ ਬੰਧਨਕਾਰੀ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਉਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਭੇਜਦਾ।

243. ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਧਾਰਾ 44 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ: -

"ਧਾਰਾ 44 ਕੰਮਕਾਜ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ।–(1) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨਿਯਮ ਬਣਾਏਗਾ -

(ਓ) ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕੰਮਕਾਜ ਦੀ ਵੰਡ ਲਈ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਕਾਰੋਬਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ; ਅਤੇ

XXXXXX

(b) ਮੰਤਰੀਆਂ ਨਾਲ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਲਈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਜਾਂ ਮੰਤਰੀ ਦਰਮਿਆਨ ਮਤਭੇਦ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

(2) ਇਸ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸਾਰੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਣ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

(3) ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਹੈ, ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਉਠਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕੋਈ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

244. 1991 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 44 ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਲਈ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕੰਮਕਾਜ ਦੀ ਵੰਡ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚਾਲੇ ਮਤਭੇਦ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਵੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

245. ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਵਸਥਾ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਦੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਨਿਯਮ, 1993 (ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, 'TBR, 1993') ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਹਨ। 1991 ਦਾ ਐਕਟ ਅਤੇ TBR, 1993, ਜਦੋਂ ਇਕੱਠੇ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਹ NCT ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ 1991 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ TBR, 1993 ਤੋਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਾਂਗੇ।

246. ਹੁਣ, ਧਾਰਾ 45 ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਕਰਤੱਵਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਅਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

"ਧਾਰਾ 45. ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਆਦਿ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਕਰਤੱਵ - ਇਹ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੋਵੇਗਾ -

(a) ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨਾ;

(b) ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਅਜਿਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਮੰਗ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ

XXXXXX

NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ [ਦੀਪਕ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਚੀਫ਼ ਜਸਟੀਸ(ਮੁੱਖ ਜੱਜ)] 165

(c) ਜੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕਰੇ ਜਿਸ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਹੈ ਪਰ ਜਿਸ 'ਤੇ ਕੌਂਸਲ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ।

247. ਦੁਬਾਰਾ, 1991 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 45 ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 167 ਦੇ ਸਮਾਨ ਅਤੇ ਸਮਾਨ ਹੈ ਜੋ NCT ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਲਈ ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ NCT ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰੇ। ਇਹ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਚਾਰ ਦਾ ਅਸਲ ਮਕਸਦ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ 'ਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਉਦੇਸ਼ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਤਾਲਮੇਲ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਲਈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣਾ ਤਾਂ ਜੋ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਸਕਣ।

248. ਇਕ ਹੋਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਵਿਵਸਥਾ 1991 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 49 ਹੈ ਜੋ ਐਕਟ ਦੇ ਭਾਗ 5 ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ 'ਵਿਭਿੰਨ ਅਤੇ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਪ੍ਰਬੰਧ' ਹੈ ਅਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 49 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੈ:-

"**ਧਾਰਾ 49. ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤਾ:** ਇਸ ਐਕਟ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਅਜਿਹੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਆਮ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਧੀਨ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨਗੇ, ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਵੇ, ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

249. 1991 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 49 ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ NCT ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਢਾਂਚਾ ਉਹ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਇੱਕ ਟੀਮ ਹੈ, ਇੱਕ ਜੋੜੀ ਸਾਈਕਲ 'ਤੇ ਦੋ ਲਈ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸਵਾਰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਹਨ ਜੋ ਆਮ ਨਿਯੰਤਰਣ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਇਸ ਆਮ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।

250. ਆਓ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, TBR, 1993 ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਈਏ ਜੋ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਅਤੇ 239AB ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਸਦ ਦੇ ਅਸਲ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਟੀ.ਬੀ.ਆਰ., 1993 ਦਾ ਨਿਯਮ 4 ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ:-

XXXXXX

"ਨਿਯਮ 4 (1) ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਭਾਗ ਦੁਆਰਾ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਫਾਂਸੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਕਰਾਰਨਾਮਿਆਂ ਲਈ ਕੈਂਸਲ ਸਮੂਹਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਵੇਗੀ, ਚਾਹੇ ਅਜਿਹੇ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਮੰਤਰੀ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਚਾਰਜ ਅਧੀਨ ਵਿਭਾਗ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹੋਣ ਜਾਂ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਜਾਂ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ। ਕੈਂਸਲ।

251. TBR, 1993 ਦਾ ਅਧਿਆਇ ਤੀਜਾ 'ਮੰਤਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੇ ਗਏ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ' ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਅਧਿਆਇ III ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਨਿਯਮ 9 ਵਿੱਚ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ: -

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਿਯਮ 9 (1) ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਿਯਮ 8 ਤਹਿਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਲਈ ਰੱਖਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਏ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਜੇ ਸਾਰੇ ਮੰਤਰੀ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਹਨ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਕੈਂਸਲ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕੈਂਸਲ ਦੁਆਰਾ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੰਤਰੀ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜਾਂ ਜੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਤਾਂ ਪ੍ਰਸਤਾਵ 'ਤੇ ਕੈਂਸਲ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ।

(2) ਜੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਵਿਭਾਗ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੇ ਤੱਥਾਂ, ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਨੁਕਤਿਆਂ ਅਤੇ ਇੰਚਾਰਜ ਮੰਤਰੀ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਇੱਕ ਮੈਮੋਰੰਡਮ ਤਿਆਰ ਕਰੇਗਾ

ਅਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਕੈਂਸਲ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਭੇਜੇਗਾ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਭੇਜੇਗਾ।
[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ]

ਨਿਯਮ 9 (2) ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜਿਸ ਵਿਭਾਗ ਨਾਲ ਉਹ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਤੱਥਾਂ, ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਨੁਕਤੇ ਅਤੇ ਇੰਚਾਰਜ ਮੰਤਰੀ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਇੱਕ ਮੈਮੋ ਤਿਆਰ ਕਰੇਗਾ। ਉਕਤ ਮੈਮੋ ਨੂੰ ਕੈਂਸਲ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੇਗਾ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਕਾਪੀ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਭੇਜੇਗਾ।

XXXXXX

NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ [ਦੀਪਕ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਚੀਫ਼ ਜਸਟੀਸ(ਮੁੱਖ ਜੱਜ)] 167

252. ਨਿਯਮ 10, ਜੋ ਕਿ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ, ਹੇਠਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ: -
"ਨਿਯਮ 10. (1) ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਇਹ ਵੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਮਾਮਲਾ ਤੁਰੰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੰਤਰੀ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਮਿਤੀ ਤੱਕ ਕੈਂਸਲ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਦੱਸਣਗੇ, ਜੋ ਕਿ ਨਿਯਮ 9 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਮੈਮੋਰੰਡਮ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

(2) ਜੇ ਕੋਈ ਮੰਤਰੀ ਮੈਮੋਰੰਡਮ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਿਤੀ ਤੱਕ ਕੈਂਸਲ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਦੱਸਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਉਸਨੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।

(3) ਜੇ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਮੈਮੋਰੰਡਮ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਜਿਸ ਮਿਤੀ ਤੱਕ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਦੱਸਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਮਿਆਦ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੈਂਸਲ ਦਾ ਸਕੱਤਰ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇਗਾ।

(4) ਜੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਉਸ ਕੋਲ ਕੋਈ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਕੈਂਸਲ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ।

(5) ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ 'ਤੇ, ਕੈਂਸਲ ਦਾ ਸਕੱਤਰ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਫੈਸਲੇ ਬਾਰੇ ਦੱਸੇਗਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਸਬੰਧਤ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਦੇਵੇਗਾ ਜੋ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇਗਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਅਧਿਆਇ 5 ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾ ਹੋਵੇ।

[ਰੇਖਾਂਕਣ ਸਾਡਾ ਹੈ]

ਨਿਯਮ 10 (5) ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਨਿਯਮ 10 ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਉਪ-ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ 'ਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੈਂਸਲ ਦਾ ਸਕੱਤਰ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਵੇਗਾ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਸਬੰਧਤ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੇਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭੇਜਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਟੀ.ਬੀ.ਆਰ., 1993 ਦੇ ਅਧਿਆਇ 5 ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ।

253. TBR, 1993 ਦੇ ਨਿਯਮ 11 ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ:-

XXXXXX

"ਨਿਯਮ 11. ਜਦੋਂ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਰੱਖਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਵਿਭਾਗ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਹੋਰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ, ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੇ ਮੁੱਖ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਨੁਕਤਿਆਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਮੈਮੋਰੰਡਮ ਤਿਆਰ ਕਰੇਗਾ। ਮੈਮੋਰੰਡਮ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼, ਜੋ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ, ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਭੇਜੇ ਜਾਣਗੇ ਜੋ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮੰਗ ਪੱਤਰ ਵੰਡਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਭੇਜਣਗੇ।

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ]

ਅਸਲ ਵਿੱਚ, TBR, 1993 ਦਾ ਨਿਯਮ 11 ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਰੱਖਣ ਲਈ ਅਪਣਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਨਿਯਮ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਨੁਕਤਿਆਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਇੱਕ ਮੈਮੋਰੰਡਮ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਭੇਜਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਭੇਜੇਗਾ।

254. ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਹੋਰ ਵੇਰਵਾ ਨਿਯਮ 13 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ: -

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਿਯਮ 13 (1) ਕੌਂਸਲ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਉਸ ਥਾਂ ਅਤੇ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸ 'ਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ।

(2) ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੇਸ ਨੂੰ ਮੀਟਿੰਗ ਦੇ ਏਜੰਡੇ 'ਤੇ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਗਜ਼ ਨਿਯਮ 11 ਅਧੀਨ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਵੰਡੇ ਨਾ ਗਏ ਹੋਣ।

(3) ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਵਾਲੇ ਏਜੰਡੇ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ, ਅਜਿਹੇ ਮੈਮੋਰੰਡਮ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਸਮੇਤ, ਜੋ ਨਿਯਮ 11 ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਵੰਡੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਦੁਆਰਾ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ, ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਭੇਜੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ, ਤਾਂ ਜੋ ਅਜਿਹੀ ਮੀਟਿੰਗ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਦੋ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ, ਲੋੜ ਪੈਣ 'ਤੇ, ਉਕਤ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਨੂੰ ਘਟਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

(4) ਜੇ ਕੋਈ ਮੰਤਰੀ ਦੌਰੇ 'ਤੇ ਹੈ ਤਾਂ ਏਜੰਡਾ ਸਬੰਧਤ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਜੋ ਜੇ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਕਤ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਤੱਕ ਪ੍ਰਸਤਾਵ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਨੂੰ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਲੈਣ।

XXXXXX

(5) ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਜਾਂ ਉਸ ਦੀ ਗੈਰ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵੱਲੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੋਈ ਹੋਰ ਮੰਤਰੀ ਕੌਂਸਲ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕਰੇਗਾ।

(6) ਜੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਜਿਹਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਬੰਧਤ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਕੌਂਸਲ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(7) ਕੈਂਸਲ ਦਾ ਸਕੱਤਰ ਕੈਂਸਲ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਤਿਆਰ ਕਰੇਗਾ। ਉਹ ਅਜਿਹੇ ਰਿਕਾਰਡ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਮੰਤਰੀਆਂ ਅਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਭੇਜਣਗੇ।

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ]

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਯਮ 13 ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਯਮ 13 ਦੇ ਉਪ-ਨਿਯਮ (3) ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੈਂਸਲ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਦਾ ਏਜੰਡਾ ਸਕੱਤਰ ਦੁਆਰਾ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

255. ਦੁਬਾਰਾ, ਨਿਯਮ 14 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੱਸਦਾ ਹੈ:-

ਨਿਯਮ 14 (1) ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੈਂਸਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਜਾਂ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਨਾਲ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਜਾਂ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਸਕੱਤਰ ਦੁਆਰਾ ਕੈਂਸਲ ਨੂੰ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

(2) ਜਿੱਥੇ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਵੱਲੋਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਰਿਕਾਰਡ ਬਾਰੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਬੰਧਤ ਮੰਤਰੀ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰੇਗਾ।

[ਰੇਖਾਂਕਣ ਸਾਡਾ ਹੈ]

ਨਿਯਮ 14 ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ 'ਤੇ ਕੈਂਸਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਨਿਯਮ 14 ਦੇ ਉਪ-ਨਿਯਮ (1) ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਕੈਂਸਲ ਦੇ ਕਿਸੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਜਾਂ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੰਤਰੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇ

ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਕਤ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਕੈਂਸਲ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਦੁਆਰਾ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

256. ਨਿਯਮ 23, ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਜਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ: -

ਨਿਯਮ (23) ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਜਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਰਾਹੀਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ:

(i) ਉਹ ਮਾਮਲੇ ਜੋ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਸਥਿਰਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ;

(ii) ਉਹ ਮਾਮਲੇ ਜੋ ਕਿਸੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਪੱਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ;

(iii) ਉਹ ਮਾਮਲੇ ਜੋ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ, ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਜਾਂ ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ;

(iv) ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਜਾਂ ਮਾਮਲੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਜਾਂ ਅਧਿਆਇ 5 ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭੇਜੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ;

(v) ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਸਕੱਤਰੇਤ ਅਤੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਫਤਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲੇ;

(vi) ਉਹ ਮਾਮਲੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਸਾਧਨ ਅਧੀਨ ਆਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ;

(vii) ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਅਧੀਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੋਂ ਰਹਿਮ ਲਈ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂਇਕ ਸਜ਼ਾ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਸੋਧ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਹੈ;

(viii) ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ, ਸਮਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਭੰਗ ਕਰਨ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ, ਸਥਾਨਕ ਸਵੈ-ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਵੋਟਰਾਂ ਦੀ ਅਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲੇ: ਅਤੇ

(ix) ਕੋਈ ਹੋਰ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਜਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਝੇ।

ਨਿਯਮ 23 ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਜਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕੋਈ ਵੀ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਰਾਹੀਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ।

257. TBR, 1993 ਦੇ ਨਿਯਮ 25 ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ:-

"ਨਿਯਮ 25. ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕਰਨਗੇ:

(a) ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਅਜਿਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਅਜਿਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਮੰਗ ਸਕਦਾ ਹੈ: ਅਤੇ

XXXXXX

(b) ਜੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕਰੇ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਹੈ ਪਰ ਜਿਸ 'ਤੇ ਕੌਂਸਲ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਨਿਯਮ 25 ਦੇ ਉਪ-ਨਿਯਮ (a) ਤਹਿਤ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਦੇਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਪੇਸ਼ ਕਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

258. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਨਿਯਮ 42 ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਿੱਲ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ: -

"ਨਿਯਮ 42. (1) ਜਦੋਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਬਿੱਲ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਸਬੰਧਤ ਵਿਭਾਗ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ:

(a) ਸਬੰਧਤ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਹੈ ਤਾਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ: ਅਤੇ

(b) ਕਾਨੂੰਨ ਸਕੱਤਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਹਨ ਤਾਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਜਾਂ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਨਿਯਮ 42 ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਬਿੱਲ ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਬੰਧਤ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਸਕੱਤਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਨਾਲ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

259. ਅਧਿਆਇ 5 ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਨਿਯਮ 49 ਅਤੇ 50 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਵੀ ਉਚਿਤ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ 'ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ' ਹੈ ਜੋ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:-

"ਅਧਿਆਇ-V

ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ

ਨਿਯਮ 48 (ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

XXXXXX

ਨਿਯਮ 49 ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਵਿਚਕਾਰ ਮਤਭੇਦ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬਿੰਦੂ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇਗਾ ਜਿਸ 'ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਮਤਭੇਦ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਮਤਭੇਦ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਕੌਂਸਲ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ।

ਨਿਯਮ 50 ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਕੌਂਸਲ ਦਰਮਿਆਨ ਮਤਭੇਦ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਭੇਜੇਗਾ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ।

260. ਨਿਯਮ 49 ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਦਰਮਿਆਨ ਮਤਭੇਦ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਨਿਯਮ 49 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨੁਕਤੇ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਗੇ ਜਿਸ 'ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਮਤਭੇਦ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜੇ ਅਜਿਹੀ ਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਮਤਭੇਦ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਰਾਹੀਂ ਸੁਲਝਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਅਰਥ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਮਤਭੇਦ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਕੌਂਸਲ ਕੋਲ ਭੇਜਣ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਨਿਯਮ 49 ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਰਾਹੀਂ ਨਿਪਟਾਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵੀ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਅਤੇ ਸੰਵਾਦ ਦੁਆਰਾ, ਸਦਭਾਵਨਾਪੂਰਨ ਸਹਿ-ਹੋਂਦ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਕੇ ਟਕਰਾਅ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਦੁਬਾਰਾ ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੰਘਵਾਦ, ਵਿਹਾਰਕ ਸੰਘਵਾਦ, ਸੰਘੀ ਸੰਤੁਲਨ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਵੇਗਾ।

261.ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਨਿਯਮ 50, ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੌਂਸਲ ਅਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਵਿਚਕਾਰ ਮਤਭੇਦ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਭੇਜਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ।

262. ਇਕ ਪਾਸੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕੌਂਸਲ ਵਿਚਾਲੇ ਮਤਭੇਦ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਨਿਯਮ 49 ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਏ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਸੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ, ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੁਆਰਾ ਨਿਪਟਾਰੇ ਅਤੇ ਝਗੜਿਆਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਵੀ

ਅਪਣਾਈ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਪਹੁੰਚ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਨਾ ਸਿਰਫ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਬਲਕਿ NCT ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਜਵਾਬਦੇਹ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਫਲ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਦਦ ਮਿਲੇਗੀ।

NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ [ਦੀਪਕ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਚੀਫ਼ ਜਸਟੀਸ(ਮੁੱਖ ਜੱਜ)] 173

263. ਅਸੀਂ TBR, 1993 ਦੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ, ਏਜੰਡਿਆਂ ਅਤੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਪੂਰਵਕ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵੀ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਜਾਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਲੈਣ ਲਈ ਸੰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। TBR, 1993 ਸਿਰਫ NCT ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੂਜੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਨੂੰ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਵੀ ਸੰਚਾਲਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਕੰਮਕਾਜ ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਅਤੇ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

264. ਉਪਰੋਕਤ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਵਿਚਾਰ ਸਿਰਫ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ, ਏਜੰਡਿਆਂ ਅਤੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮਕਾਜ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੋ ਸਕੇ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਿਯਮਾਂ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 'ਇਸ ਦੀ ਇਕ ਕਾਪੀ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਭੇਜੋ', 'ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਗਈ', 'ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਅਤੇ 'ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰਨ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

265. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਟੱਲ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੈਂਸਲ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਆਪਣੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ, ਏਜੰਡਿਆਂ ਅਤੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸੰਚਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਉਹ 1991 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ (4) ਅਤੇ TBR 1993 ਦੇ ਨਿਯਮ 50 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਿੱਤੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਉਕਤ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ, ਏਜੰਡਿਆਂ ਅਤੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਸਕਣ।

266. ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਅਗਾਊਂ ਸਹਿਮਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੁਆਰਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਕਾਰ ਦੇਵੇਗੀ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਕੋਈ ਵੀ ਨਜ਼ਰੀਆ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਰੂਪ ਵਜੋਂ ਮੰਨਣ ਦੇ ਸੰਸਦ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

267. ਇਹ ਵਿਆਖਿਆ ਸਾਡੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਵੀ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਵੇਲੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਇਹ ਤਾਂ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੈ ਜੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਏਜੰਸੀ ਵਿੱਚ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰ ਇੱਛਾ ਦੁਆਰਾ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ। ਇਹ ਇੱਕ ਸੱਚੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਇੱਕ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਕਤੀ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗੀ ਅਤੇ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਮ ਫੈਸਲਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ।

XXXXXX

268. 1991 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 44 ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ 1991 ਦੇ ਐਕਟ ਅਤੇ TBR, 1993 ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਕੋਈ ਸਿਰਲੇਖ ਮੁਖੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਦੁਹਰਾਉਣ ਦੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ, ਅਸੀਂ ਦੁਹਰਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਵਜੋਂ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਨਾਮਜ਼ਦ ਅਤੇ ਨਿਯੁਕਤ ਵਜੋਂ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਦਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਪ੍ਰਤੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਵਾਲਾ ਰਵੱਈਆ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਵਿਰੋਧੀ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਉਭਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਬਲਕਿ ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਸੁਵਿਧਾਦਾਤਾ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

269. ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਮਨਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਵਿਦਵਾਨ ਵਧੀਕ ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਬਾਲਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ **ਮੈਮਸੇਲ ਬਨਾਮ ਓਲਿਨਸ** [92], **ਈਸਟਮੈਨ ਫੋਟੋਗ੍ਰਾਫਿਕ ਮੈਟੀਰੀਅਲਜ਼ ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਕੰਪਟਰੋਲਰ-ਜਨਰਲ ਆਫ ਪੇਟੈਂਟ, ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਅਤੇ ਟ੍ਰੇਡਮਾਰਕ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰਤਾ ਰੱਖੀ ਸੀ। ਟਿਕਰੀ ਬੰਦਾ ਦੁਲੇਵੇ ਬਨਾਮ ਪਦਮ ਰੁਕਮਣੀ ਦੁਲੇਵੇ** [94], **ਬਲੈਕ ਕਲੋਸਨ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਪੈਪੀਅਰਕੇ ਵਾਲਧੋਫ-ਐਸਚੈਫੇਨਬਰਗ** [95], **ਆਰ ਐਸ ਨਾਇਕ ਬਨਾਮ ਏਆਰ ਅੰਤੁਲੇ** [96], **ਸ਼੍ਰੀਮੰਤ ਸ਼ਾਮਰਾਓ ਸੂਰਿਆਵੰਸ਼ੀ ਬਨਾਮ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਭੈਰੋਬਾ ਸੂਰਿਆਵੰਸ਼ੀ** [97] **ਅਤੇ ਟੀਐਮਏ ਪਾਈ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ** [98]। ਉਸਨੇ **ਏ.ਆਰ. ਅੰਤੁਲੇ** (supra) ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ

ਦੇ ਪੈਰਾ 34 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਪੈਰਾ ਦਾ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਿੱਸਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ: -

"34. ... ਉਸਾਰੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਤੋਪਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਉਦੇਸ਼ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਦੀ ਵਾਜਬ ਨਿਸ਼ਚਤਤਾ ਨਾਲ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਦੇਸ਼ ਕਿਸੇ ਸ਼ਰਾਰਤ ਦਾ ਹੱਲ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਕੁਝ ਅਧਿਕਾਰ, ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਕਰਤੱਵ ਲਗਾਉਣਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਕਵਾਇਦ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਸੂਖਮ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

---

[92] [1975] AC 373

[93] (1989) AC 571

[94] (1969) 2 AC 313

[95] (1975) AC 591

[96] (1984) 2 SCC 183

[97] (2002) 3 SCC 676

[98] (2002) 8 SCC 481

XXXXXX

NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ [ਦੀਪਕ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਚੀਫ਼ ਜਸਟੀਸ(ਮੁੱਖ ਜੱਜ)] 175

ਅਕਸਰ ਇੱਕ ਮਾਹਰ ਕਮੇਟੀ ਜਾਂ ਇੱਕ ਸੰਯੁਕਤ ਸੰਸਦੀ ਕਮੇਟੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਨਾਕਾਫੀ ਸਾਧਨ

ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਰਾਦੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਸਕੈਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਰਥਾਂ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ. ਜੇ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਦਾ ਮੂਲ ਉਦੇਸ਼ ਸੰਸਦ ਦੇ ਅਸਲ ਇਰਾਦੇ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸੰਸਦ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀ, ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਵਾਲੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਉਦੇਸ਼ ਵਰਗੀਆਂ ਸਹਾਇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਕੰਮ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਸੰਸਦ ਦੇ ਅਸਲ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨਾ ਹੈ. ਅਜਿਹਾ ਇਨਕਾਰ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਅਤੇ ਰੌਸ਼ਨੀ ਭਰਪੂਰ ਸਹਾਇਤਾ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ, ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਫੈਸਲਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋ ਕੇ ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ, ਸੰਯੁਕਤ ਸੰਸਦੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ, ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਥਾਪਤ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਬਾਹਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ।

270. ਇਸ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਝਗੜਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਜਾਂ ਸਮਝਣ ਲਈ ਬਾਹਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਤੁਰੰਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅਰਥਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਹੋਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਯੂ. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪੁਨਰਜਾਗਰਣ:

271. ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਿੱਟਿਆਂ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧੀਏ, ਅਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਸਹੀ

ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

272. ਹਾਲਾਂਕਿ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ 'ਪੁਨਰਜਾਗਰਣ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਲਾ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਵੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਇੱਕ ਠੋਸ ਸੱਭਿਅਕ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਜੀਵਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਰਥਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸ ਗਵਾਹ ਹੈ, ਜੀਵਨ, ਉੱਚੀ ਸਭਿਅਤਾ ਵਿੱਚ ਉਦੋਂ ਪੈਰ ਪਸਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਨਿਰਪੱਖ, ਉਚਿਤ, ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ ਹਿੱਤ ਮੁਖੀ ਸ਼ਾਸਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਕੋਈ ਵੀ ਨਾਗਰਿਕ ਇੱਕ ਪਾਤਰ ਵਾਂਗ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਬਜਾਏ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਨਾਗਰਿਕ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਵਾਲਾ ਸ਼ਾਸਨ ਹੈ, ਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਪ੍ਰਚਲਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

XXXXXX

273. ਇਹ ਪ੍ਰਸਾਰ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਰਜਕਰਤਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਮੀਦਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਾਠ, ਪ੍ਰਸੰਗ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ, ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਰੰਤਰ ਜਾਗ੍ਰਿਤੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਹੈ. ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ ਦੀ ਪਾਲਣਾ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਾਠ, ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਵਿਹਾਰਕ ਪਹੁੰਚ ਪ੍ਰਤੀ ਸਤਿਕਾਰ ਅਤੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਜਾਇਜ਼ ਵਰਤੋਂ 'ਤੇ ਨਿਰੰਤਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਮੁੜ ਉੱਭਰਰਹੇ ਸੰਵਿਧਾਨਵਾਦ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਰਚਨਾਤਮਕ ਹੈ। ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਲਈ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਰਾਜਕਤਾ ਲਈ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਕਿ ਕੋਈ "ਤਰਕਸ਼ੀਲ

ਅਰਾਜਕਤਾਵਾਦੀ" ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕੋਈ ਐਂਟਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦਰਸ਼ਵਾਦ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੁਆਰਾ ਇਜਾਜ਼ਤ ਯੋਗ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਜੀਵਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਪ੍ਰਤੀ ਮੁੜ ਜਾਗਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਚੁੱਪ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪੁਨਰਜਾਗਰਣ ਹੈ।

274. ਆਓ ਅਸੀਂ ਵਰਤਮਾਨ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵੱਲ ਆਈਏ ਅਤੇ ਸੰਕਲਪ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕਰੀਏ। ਇਹ ਸੰਕਲਪ ਉਦੋਂ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਵੱਲੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਾਰੰਟ, ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਿੱਲੀ ਦਰਮਿਆਨ ਅਸਲ ਜਾਇਜ਼ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਸਹਿਮਤੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਤਰਕਸੰਗਤ ਮਤਭੇਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਫੈਸਲਾ ਵਿਧਾਨਕ ਸਮਰੱਥਾ ਦੇ ਉਲਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਹਰਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਕੁਝ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਬੁੱਧੀ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਟਰੱਸਟ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਾਰਜਕਰਤਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ, ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਹਾਰਕਤਾ ਅਤੇ ਸਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸੰਤੁਲਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਹੋਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿੱਦ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤ ਖਾਨਾਬਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਉਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ, ਸਿਹਤਮੰਦ ਰਿਸ਼ਤੇ ਅਤੇ ਆਪਸੀ ਸਤਿਕਾਰ ਲਈ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਦਿਮਾਗ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

XXXXXX

275. ਟੀਚਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਰਾਜਕਤਾ ਅਤੇ ਅਰਾਜਕਤਾ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਭਰੋਸੇ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਉੱਚੇ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਹਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪੁਨਰਜਾਗਰਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਪੁਨਰਜਾਗਰਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਮਤਲਬ ਕਿਸੇ ਕਲਾਸੀਕਲ ਨੋਟ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸੱਚਾ ਫੁੱਲਣਾ, ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਅਤੇ ਚੁੱਪ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਪ੍ਰਤੀ ਮੁੜ ਜਾਗਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜ਼ਮੀਰ ਪ੍ਰਤੀ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਹੋਣ ਦੇ ਸੱਦੇ ਨੂੰ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ।

276. ਇਸ ਲਈ 1991 ਦਾ ਐਕਟ ਅਤੇ TBR, 1993 ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ, ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਅਤੇ ਸੰਵਾਦ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹੋਣ ਦੇ ਹੱਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਠੋਸ ਕਾਰਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਿਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪਰ, ਮੁੱਢਲੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਿਸੇ ਹੱਲ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਰਜਕਰਤਾ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਹਾਰ ਹੈ।

V. ਸੇਰੀਅਟਿਮ ਵਿੱਚ ਸਿੱਟੇ:

277. ਸਾਡੇ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਿੱਟਿਆਂ ਨੂੰ ਸੇਰੀਅਟਮ ਵਿੱਚ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਦੇ ਹਾਂ: -

(i) ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਦਾਲਤਾਂ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਪਹੁੰਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸਰਵੋਤਮ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਦੇ ਪੈਰਾਡਾਇਮ ਨੂੰ ਖਤਮ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਅਪਣਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਭਾਵਨਾ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਰਦੀ ਹੋਵੇ।

(ii) ਇੱਕ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਗਣਤੰਤਰ ਵਿੱਚ, ਸਮੂਹ, ਜੋ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਹਨ, ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਕਾਰ ਦੇਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਲੋਕ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਜਨਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਪਹੁੰਚਯੋਗ, ਪਹੁੰਚਯੋਗ ਅਤੇ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਮਿਆਰ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਨਾ ਤਾਂ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਵੰਡ ਨੂੰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਯੂਟੋਪੀਅਨ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾਵਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

XXXXXX

(iii) ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਉਹ ਨੈਤਿਕਤਾ ਜਿਸ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਜ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਅੰਦਰੂਨੀ ਤੱਤ ਹਨ। ਜਾਇਜ਼ਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ, ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਨਾਗਰਿਕ ਅਤੇ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ

ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਜੋ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸੱਤਾ ਦੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਨਕਾਰਦੇ ਹਨ।

(iv) ਰਾਜ ਦੇ ਤਿੰਨੋਂ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਗਏ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰਤੀ ਸੱਚੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਅਤੇ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੇ ਫੈਸਲੇ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਦਰਸ਼ਕ ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਫੈਸਲੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

(v) ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਰਵਉੱਚ ਸਾਧਨ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਅੰਗਾਂ ਵਜੋਂ, ਜਨਤਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਚੈੱਕ ਐਂਡ ਬੈਲੇਂਸ ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ, ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ, ਲੋੜੀਂਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਰਜਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਫਰਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(vi) ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਸਦੀ ਰੂਪ ਹੈ ਜੋ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੰਤਰਾਲੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹਰ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦਾ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਪ੍ਰਤੀ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਹਰ ਕੰਮ ਲਈ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਮੰਤਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ 'ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ' ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਜੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਵੱਖਰੇ ਰਵੱਈਏ ਕਾਰਨ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਕਿਸੇ ਜਾਇਜ਼ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

(vii) ਸਾਡਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸੰਘਵਾਦ ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਸਾਰਥਕ ਆਯੋਜਨ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇੱਕ ਸਮਾਨਤਾਵਾਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਵਸਥਾ, ਸਮਕਾਲੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਵਿੱਚ ਕਲਾਸੀਕਲ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਪਛਾਣ ਗੁਆਏ ਬਿਨਾਂ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਏਕਤਾ ਵਿੱਚ ਬਹੁਲਵਾਦੀ ਮਾਹੌਲ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇਣ ਲਈ ਸੁਹਿਰਦ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

XXXXXX

(viii) ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਇਮਾਰਤ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਦਭਾਵਨਾਪੂਰਨ ਸਹਿ-ਹੋਂਦ ਅਤੇ ਨਿਰਭਰਤਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਕੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਭਾਵਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਤਭੇਦ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਵਿਹਾਰਕ ਸੰਘਵਾਦ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸੰਘੀ ਸੰਤੁਲਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਲੋੜ ਬਣ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵਿਹਾਰਕ ਰੁਝਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਿਤ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

(9) ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਇੱਕ ਸੰਘੀ ਸੰਤੁਲਨ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਲੋੜੀਂਦੀ ਡਿਗਰੀ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੇਂਦਰੀਵਾਦ ਦੇ ਉਲਟ, ਇੱਕ ਸੰਤੁਲਿਤ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚਾ ਇਹ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਘ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਖੋਹ ਨਾ ਲਵੇ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਅਣਚਾਹੇ ਦਖਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

(x) ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਵਿਧੀ ਅਤੇ ਪਹੁੰਚ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੁਝ ਇੱਕ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਕੁਝ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇੱਕ ਵਿਲੱਖਣ ਵਿਧੀ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਇੱਕ ਮਿਸ਼ਰਤ ਸੰਤੁਲਨ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ. ਉਪਰੋਕਤ ਸੰਕਲਪ ਬਾਰੇ ਵਿਭਿੰਨ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਇੱਕ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਵਿਭਿੰਨ ਸਾਧਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਕਈ ਕਾਰਕਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਚਿਤ ਮਹੱਤਵ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਜਾਂ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੱਲ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।

(xi) ਸਮਕਾਲੀ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ, ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਧੀ ਨੇ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਪਹੁੰਚ ਨਾਲੋਂ ਮਹੱਤਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਦਾਲਤਾਂ, ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸੱਚੇ ਅਤੇ ਅੰਤਮ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ ਅੱਖਰ ਵਿੱਚ, ਬਲਕਿ ਭਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਅਤੇ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕਤਾ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਹਨ, ਨੂੰ ਵਿਹਾਰਕ ਪਹੁੰਚ ਅਪਣਾ ਕੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਇਸ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਫਰਜ਼ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਹਟਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

XXXXXX

ਇਹ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਹਾਰਕਤਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਵਿਆਕਰਣ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਗੁਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ

ਲੋਕਪ੍ਰਿਯ ਇੱਛਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਜਾਇਜ਼ਤਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਸਰਲ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਮਕਸਦ ਗੁਆਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

(xii) ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਨਗਰ ਨਿਗਮ (supra) **ਵਿੱਚ ਨੌਂ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ** , ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਦਿਨ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ, NCT ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। NCT ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਦਰਜਾ ਸੁਈ ਜੈਨੇਰਿਸ ਹੈ, ਇੱਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵੱਖਰੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦਾ ਦਰਜਾ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸੀਮਤ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।

(xiii) ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਨਾਲ, ਸੰਸਦ ਨੇ NCT ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਰੂਪ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਰਾਜਧਾਨੀ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੁਣੀ ਗਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕੋਲ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਸਿਵਾਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਅਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਸਿਵਾਏ ਜਦੋਂ ਉਹ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਭੇਜਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

(xiv) ਅਨੁਛੇਦ 239AA (3) (ਏ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆਤਮਕ ਵਿਆਖਿਆ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਗਿਣੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਹੈ ਜੋ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਹਨ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ।

(xv) ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ (3) (a) ਅਤੇ (4) ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ NCTD ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹਿ-ਵਿਆਪਕ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਪਰ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜੇ ਸੰਸਦ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਜਾਂ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

XXXXXX

(xvi) ਕੁਦਰਤੀ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਕੋਲ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ NCT ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿਹਾਰਕ ਸੰਘਵਾਦ ਅਤੇ ਸੰਘੀ ਸੰਤੁਲਨ ਦੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੁਝ ਲੋੜੀਂਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

(xvii) ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ 'ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ' ਦੇ ਅਰਥ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ NCT ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਉਦੋਂ

ਤੱਕ ਸਹੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਤਹਿਤ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਕੋਈ ਸੁਤੰਤਰ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ 'ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ' 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਉਹ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਵਾਲੇ 'ਤੇ ਲਏ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

(xviii) ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦ "ਕੋਈ ਵੀ ਮਾਮਲਾ" ਦਾ ਮਤਲਬ "ਹਰ ਮਾਮਲਾ" ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਪਵਾਦ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਆਮ ਨਿਯਮ ਜਿਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੇ ਮਿਆਰਾਂ, ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੰਘਵਾਦ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਤੁਲਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇ ਪਾਲੇ ਅਤੇ ਵਿਕਸਿਤ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਅਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਸੋਚੇ ਸਮਝੇ ਮਕੈਨੀਕਲ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਤਾਂ ਜੋ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਹਰ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਭੇਜਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।

(xix) ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚਾਲੇ ਮਤਭੇਦ ਦਾ ਇੱਕ ਠੋਸ ਤਰਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਵਰਤਾਰੇ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ, ਬਲਕਿ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਨਿਰਮਾਣਵਾਦ ਅਤੇ ਡੂੰਘੀ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਅਤੇ ਵਿਵੇਕਸ਼ੀਲਤਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

XXXXXX

(xx) ਟ੍ਰਾਂਜੈਕਸ਼ਨ ਆਫ ਬਿਜ਼ਨਸ ਰੂਲਜ਼, 1993 ਵਿੱਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਅਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਰਾਹੀਂ ਮਤਭੇਦ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬਿੰਦੂ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ, TBR, 1993 ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨਾਲ ਸਦਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਕਦਮ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੁਆਰਾ ਸਦਭਾਵਨਾਪੂਰਨ ਹੱਲ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਰੂਪ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

(xxi) GNCTD ਐਕਟ, 1991 ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ TBR, 1993 ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ ਅਨੁਛੇਦ 239 AA ਅਤੇ 239AB ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ ਸੰਕਲਪਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਯੋਜਨਾ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਮੁਖੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਸਾਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ "ਇਸ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਭੇਜੀ", "ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਗਈ", "ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਗਈ" ਅਤੇ "ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰਨ" ਨਾਲ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਸੰਭਵ ਸਿੱਟਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਚਾਰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਤਹਿਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਸਕੇ।

(xxii) ਸੱਤਾ ਧਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ

ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਉਦੇਸ਼ ਨੈਤਿਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਹੈ। ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਚੰਗੀਆਂ ਬਾਰੀਕੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਸੀ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੇਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਯਮਾਂ, ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

XXXXXX

(xxiii) ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦਰਸ਼ਵਾਦ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੁਆਰਾ ਇਜਾਜ਼ਤ ਯੋਗ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਭਾਵਨਾ, ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਚੁੱਪ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪੁਨਰਜਾਗਰਣ ਹੈ। ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਰਚਨਾਤਮਕ ਹੈ। ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਲਈ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਰਾਜਕਤਾ ਲਈ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਕਿ ਕੋਈ "ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਅਰਾਜਕਤਾਵਾਦੀ" ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕੋਈ ਐਂਟਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਤੋਂ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਵਾ ਕੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪੁਨਰਜਾਗਰਣ ਦੀ ਸਮਝ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜ਼ਮੀਰ ਪ੍ਰਤੀ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਹੋਣ ਦੇ ਸੱਦੇ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਜੀਵਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਪ੍ਰਤੀ ਮੁੜ ਜਾਗਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਤਾਂ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਇਸ ਆਦਰਸ਼ਵਾਦ ਪ੍ਰਤੀ ਲਗਾਤਾਰ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

278. ਹਵਾਲੇ ਦਾ ਜਵਾਬ ਉਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਨਿਯਮਤ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ।

ਡਾ. ਡੀ. ਵਾਈ. ਚੰਦਰਚੂੜ, ਜੇ.

ਇੰਡੈਕਸ

A) ਜਾਣ-ਪਛਾਣ

B) ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ

C) ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਆਖਿਆ

D) ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਭਾਗ ਅੱਠਵਾਂ: ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼

E) ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕੈਬਨਿਟ ਫਾਰਮ

- ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ
- ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ

F) ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ

G) NCT ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਇਤਿਹਾਸ

- ਭਾਗ ਸੀ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1951
- ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1963
- ਦਿੱਲੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਐਕਟ, 1966
- ਬਾਲਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਕਮੇਟੀ

XXXXXX

H) NCT: ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼੍ਰੇਣੀ?

I) ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1991

J) ਕਾਰੋਬਾਰ ਦਾ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਨਿਯਮ, 1993

K) ਉਦਾਹਰਣਾਂ

- ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਵਿਆਖਿਆ
- ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧ
- NDMC ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ
- ਜਨਰਲ ਅਨੁਭਾਗ ਐਕਟ
- "ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ"

L) ਅਨੁਛੇਦ 239 AA (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਉਸਾਰੀ

M) ਸਿੱਟੇ

ਇੱਕ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ

1. ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦਰਮਿਆਨ ਅਣਸੁਲਝੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕੀਤਾ। 4 ਅਗਸਤ 2016 ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਜਦੋਂ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲਾਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਹੋਈ ਤਾਂ ਮਾਣਯੋਗ ਜਸਟਿਸ ਏ ਕੇ ਸੀਕਰੀ ਅਤੇ ਮਾਣਯੋਗ ਜਸਟਿਸ ਆਰ ਕੇ ਅਗਰਵਾਲ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ 15 ਫਰਵਰੀ 2017 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਪੀਲਾਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਬਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

2. ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਇਹ ਸਮੂਹ ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਹੈ, ਪਰ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਦਾਅ 'ਤੇ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਾਰੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਤਰੀਕਾ ਅਪਣਾਉਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦੀ, ਮਾਣ ਅਤੇ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਮੁੱਖ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਰਾਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੇ

ਵਿਵਾਦ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਜੀਵਨ ਸ਼ੈਲੀ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਆਜ਼ਾਦੀ, ਮਾਣ ਅਤੇ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਰਾਜ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਰਹੀ ਹੈ।

---

[1] ਸੰਵਿਧਾਨ (ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1891

XXXXXX

ਬੁਨਿਆਦੀ ਮਨੁੱਖੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਰਾਜ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਓਨੀ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰ ਅਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਕੰਮਕਾਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿਖਾਈ ਗਈ ਰਾਜਨੀਤੀ (ਜਾਂ ਇਸ ਦੀ ਘਾਟ) ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵੋਟਰ ਸ਼ਾਸਨ ਕਰਨ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਵਰਗੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਸਭਿਆਚਾਰਾਂ ਦੀ ਬਹੁਲਤਾ, ਪਰੰਪਰਾ ਦੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ, ਸਮਾਜਿਕ ਪਛਾਣ ਦਾ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਜਾਲ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾਵਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਜਾਲ ਹੈ, ਸੰਸਥਾਗਤ ਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਆਲੋਚਨਾ ਅਤੇ ਅਸਹਿਮਤੀ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਕੰਮਕਾਜ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਹਨ। ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮਤਭੇਦਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਿਰੰਤਰ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਅਤੇ ਸੰਵਾਦ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਢਾਂਚੇ ਗੈਰ-ਸਿਹਤਮੰਦ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਹ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਲਚਕੀਲੇਪਣ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਭਿਆਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਕਿੰਨੀ ਚੰਗੀ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ

ਰਾਜਨੀਤੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਦੇ ਅਹੁਦਿਆਂ 'ਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਮਾਮਲੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਹਨ ਜਿੰਨੇ ਉਹ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਬਾਰੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

3. 14 ਦਸੰਬਰ 2017 ਦੇ ਨਿਊਯਾਰਕ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿੱਚ ਲੇਖਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਲੜੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਵਿੱਚ, ਡੇਵਿਡ ਬਰੂਕਸ ਨੇ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਾਪਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ 'ਤੇ ਅਫਸੋਸ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਲੋਕਤੰਤਰ 'ਤੇ ਪਰਛਾਵਾਂ ਪਾਇਆ। 1989 ਵਿਚ ਬਰਲਿਨ ਦੀ ਕੰਧ ਡਿੱਗਣ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿਚ ਰੰਗਭੇਦ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਨਾਲ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੁੰਦੀ ਜਾਪਦੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਲਗਾਤਾਰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਨ। ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਬਸੰਤ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਨੀਂਹ ਬਰੂਕਸ ਦੇ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਝਲਕਦੀ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਹੈ - ਵਿਅੰਗਾਤਮਕ ਤੌਰ ਤੇ - "ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਸ਼ਾਨ". ਥਾਮਸ ਮਾਨ ਦੀ "ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਕਮਿੰਗ ਜਿੱਤ" (1938) ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ, ਉਹ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ:

ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲੋਕਤੰਤਰ ਇਕੋ ਇਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਹੈ ਜੋ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਅਸੀਮ ਮਾਣ, ਆਜ਼ਾਦੀ, ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਸੱਚਾਈ ਲਈ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਨੈਤਿਕ ਯਤਨਾਂ ਦੇ ਸਨਮਾਨ 'ਤੇ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਲੋਕਤੰਤਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਕ ਜਾਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ, ਜਾਂ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਵਜੋਂ ਸੋਚਣਾ ਅਤੇ ਸਿਖਾਉਣਾ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਗਲਤੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਇਹ ਇੱਕ "ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਕਬਜ਼ਾ" ਹੈ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਹਨ; ਇਹ ਜੀਵਨ ਦਾ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਹੈ। ਇਹ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਸਮਰੱਥਾਵਾਂ ਦਾ ਸਰਬੋਤਮ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਦਾ ਹੈ - ਇਹ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਸਾਡੀ ਨੈਤਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਲਾਕਾਰ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਨ ਲਈ,

ਗੁਆਂਢੀ ਨੂੰ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਨ ਲਈ, ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਨੂੰ ਧਾਰਨਾ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਨ ਲਈ, ਵਿਗਿਆਨੀ ਨੂੰ ਸੱਚ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

XXXXXX

ਰਾਜਸ਼ਾਹੀ ਮਹਾਨ ਪੇਂਟਿੰਗਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਲਾ ਨੂੰ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਪ੍ਰੇਰਣਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲੈਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਇੱਕ ਸੰਸਾਰ ਬਣਾਉਣਾ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ. "ਲੋਕਤੰਤਰ ਸੋਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਪਰ ਇਹ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਕਾਰਜ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਵਿਚਾਰ ਹੈ। ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਨਾਗਰਿਕ ਸਿਰਫ ਸੁਪਨੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ; ਉਹ ਚਿੰਤਕ ਹਨ ਜੋ ਨਗਰ ਕੌਂਸਲ ਵਿੱਚ ਬੈਠਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਫ਼ਿਲਾਸਫ਼ਰ ਬਰਗਸਨ ਦੇ ਕਥਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ: "ਸੋਚਣ ਵਾਲੇ ਆਦਮੀਆਂ ਵਾਂਗ ਕੰਮ ਕਰੋ, ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਆਦਮੀਆਂ ਵਾਂਗ ਸੋਚੋ।[2]

ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਹਵਾਲੇ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚੰਗਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਗਰਿਕ ਆਪਣੇ ਰਾਜਨੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਗਾਰਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਚੰਗੇ ਪ੍ਰਿੰਟ ਨੂੰ ਅਰਥ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ।

B ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ

4. ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਉਮੀਦ ਅਤੇ ਆਦਰਸ਼ਵਾਦ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਨਵਜੰਮੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਪ੍ਰਤੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਨਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਗ੍ਰੈਨਵਿਲੇ ਆਸਟਿਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, "ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਸਥਾਪਕ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਮਾਵਾਂ", "ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ

ਸੀ"। ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ "ਰਵਾਇਤੀ ਸਮਾਜਿਕ ਦਰਜੇਬੰਦੀ ਦੀਆਂ ਜੰਜੀਰਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ, ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਯੁੱਗ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਨ ਲਈ" ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਸਭ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਭਾਵਨਾ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ।

5. ਲੋਕਤੰਤਰ ਸਿਰਫ ਸਰਕਾਰਾਂ ਚੁਣਨ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਛਾਵਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਨੂੰਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਲੋਕਤੰਤਰ "ਇਸ ਮਾਨਤਾ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਕੋਈ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਵਿਅਕਤੀਆਂ 'ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ"।[7] ਜਦੋਂ ਭਾਰਤ ਨੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਦੁਬਿਧਾ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੌਰਾਨ ਲੋਕਤੰਤਰ ਇੱਕ ਆਦਰਸ਼ ਵਜੋਂ ਵਿਕਸਤ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਜੇ ਵੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਕਸਤ ਹੋਈਆਂ ਸਨ:

[2] ਡੇਵਿਡ ਬਰੂਕਸ, "ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਗਲੋਰੀ", ਨਿਊਯਾਰਕ ਟਾਈਮਜ਼ 14 ਦਸੰਬਰ, 2017), https://www.nytimes.com/2017/12/14/opinion/democracy-thomasmann.html ਵਿਖੇ ਉਪਲਬਧ ਹੈ

[3] ਗ੍ਰੈਨਵਿਲੇ ਆਸਟਿਨ, ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ: ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ, ਆਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ (1966), ਪੰਨਾ 11

[4] ਆਈਬਿਡ

[5] ਰਾਜੀਵ ਭਾਗਵ (ਸੰਪਾਦਕ), ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕਤਾ, ਆਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ (2008), ਪੰਨਾ 15 ਤੇ

[6] ਗ੍ਰੈਨਵਿਲੇ ਆਸਟਿਨ (ਸੁਪਰਾ ਨੋਟ 3)

[7] ਪ੍ਰਤਾਪ ਭਾਨੂ ਮਹਿਤਾ, ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਬੋਝ, ਪੇਂਗੁਇਨ ਬੁਕਸ (2003), ਪੰਨਾ 35-36 ਤੇ

XXXXXX

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤ 'ਚ ਲੋਕਤੰਤਰ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ 'ਚ ਮੌਜੂਦ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਬਾਹਰੋਂ ਥੋਪੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਟਕਰਾਅ ਤੋਂ ਉਭਰਿਆ ਹੈ। ਪੱਛਮ ਵਿੱਚ, ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਅਤੇ ਉਦਯੋਗਿਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਇਕੱਠੇ ਉੱਭਰੀਆਂ, ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਅਤੇ ਨਿਰੰਤਰ ਸਮੁੱਚੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ। ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸ਼ਰਤਾਂ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀਆਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਅੱਗੇ ਵਧੀਆਂ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ, ਲੋਕਤੰਤਰ ਲਈ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਤੋਂ ਅਪਣਾਇਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਤੁਰੰਤ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਜੋ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਸ਼ਾਸਨ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸੀ। ਨਵੀਆਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਨੇ ਦੂਜਾ ਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਸਫਲ ਸੰਚਾਲਨ ਲਈ ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਿੱਖਿਆ, ਸਿਹਤ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਮਾਜਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ, ਬਹੁਤ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਗਈਆਂ।[8]

6. ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਨਵੇਂ ਸਥਾਪਤ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨੂੰ ਕਰਨਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲੋਕਤੰਤਰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਚੋਟੀ ਦਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਹੈ, ਜੋ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਹੈ।"[9] ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਇੱਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਇੱਕ ਭਾਵੁਕ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀਆਂ ਮੂਲ ਕਦਰਾਂ-

ਕੀਮਤਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

7. 4 ਨਵੰਬਰ, 1948[10] ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਖਰੜਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਯੂਨਾਨੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਗ੍ਰੋਟ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ:

---

[8] ਆਂਦਰੇ ਬੇਟੇਲ, ਲੋਕਤੰਤਰ ਅਤੇ ਇਸਦੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਆਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ (2012)

[9] ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਬਹਿਸਾਂ, ਭਾਗ 7 (4 ਨਵੰਬਰ 1948)

[10] ਆਈਬਿਡ

XXXXXX

"ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਤੋਂ, ਗ੍ਰੋਟ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸੀ ... ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਰੂਪਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸਰਵਉੱਚ ਸਤਿਕਾਰ, ਅਥਾਰਟੀ ਦੀ ਆਗਿਆਕਾਰਤਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੂਪਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਕੰਮ ਕਰਨਾ, ਫਿਰ ਵੀ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਭਾਸ਼ਣ ਦੀ ਆਦਤ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ, ਸਿਰਫ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨਾ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਜਨਤਕ ਕੰਮਾਂ ਬਾਰੇ ਬੇਰੋਕ ਨਿੰਦਾ ਕਰਨਾ, ਪਾਰਟੀ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੀ ਕੁੜੱਤਣ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹਰ ਨਾਗਰਿਕ ਦੀ ਛਾਤੀ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਪਵਿੱਤਰ ਹੈ।

ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਇੱਕ "ਕੁਦਰਤੀ ਭਾਵਨਾ" ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ

ਹੋਏ ਕਿ "ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ਾਂਤੀਪੂਰਨ ਕੰਮ" ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਸਾਰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ, ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਰੂਪ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਰੂਪ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ:

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਰੂਪ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਰੂਪ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ **ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਬਦਲੇ ਬਿਨਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਸੰਤੁਲਿਤ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਬਣਾਏ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਨਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਭਵ ਹੈ**। (ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

8. ਜੇ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਨੈਤਿਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਬਰਕਰਾਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਪਾਠ ਇਸ ਦੀਆਂ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਕੀ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਸੱਚਮੁੱਚ ਸਮਝਣ ਲਈ, "ਸੰਵਿਧਾਨ ਕੀ ਕਹਿਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ" ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਅਤੇ "ਵਿਆਪਕ ਸੰਭਵ ਸੀਮਾ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ... ਪਾਠ ਦੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਲਈ" [11]. ਭਾਰਗਵ ਦੀ ਰਚਨਾ ਜਿਸਦਾ ਸਿਰਲੇਖ "ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕਤਾ" ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਨੈਤਿਕ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ 'ਤੇ ਕੇਂਦ੍ਰਤ ਹੈ:

"ਇੱਥੇ ਹੈ ... ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨੈਤਿਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕਸਾਰ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਸੰਗਠਿਤ ਨੈਤਿਕ ਵਿਸ਼ਵ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨਾ ਅਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਸਿਰਫ ਉਥੇ ਹਨ, ਸਾਹ ਰੋਕ ਕੇ ਅਤੇ ਖੋਜੇ ਜਾਣ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ. ਸੰਵਿਧਾਨ ਇੱਕ ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਰਮਿਤ ਵਸਤੂ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੁਦਰਤੀ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਸਖਤ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਇਹ ਤੱਤ ਵਿਆਖਿਆਵਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ। ਹੁਣ ਸਮਾਂ

ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਆਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰੀਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨੈਤਿਕ ਚੁਕਵੀਂਤਾ 'ਤੇ ਬਹਿਸ ਕਰੀਏ।[13]

---

[11] ਰਾਜੀਵ ਭਾਗਵ (Supra ਨੋਟ 5), ਪੰਨਾ 6 'ਤੇ

[12] ਆਈਬਡ

XXXXXX

9. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸਿਰਫ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮੂਲ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੋਕਤੰਤਰ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਤਾਪ ਭਾਨੂ ਮਹਿਤਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦੇ ਹਨ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮੁੱਖ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਹਨ? ਜਿਸ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਤੋਂ ਉਮੀਦਾਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ:

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਇਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਨਾਲ ਸੰਭਵ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਮੂਲ ਵਿਚ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਸੀ। ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਡੂੰਘੇ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਉੱਭਰਿਆ: **ਵਿਅਕਤੀਗਤਤਾ ਨੂੰ ਆਪਸੀ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ, ਬੌਧਿਕਤਾ ਨੂੰ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਨਾਲ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਪਤਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ, ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ, ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਨਾਲ ਅਭਿਲਾਸ਼ਾ, ਅਤੇ ਅਤੀਤ ਅਤੇ ਵਰਤਮਾਨ ਦਾ ਉਚਿਤ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਉਮੀਦ**. [14] (ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੀ ਇਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ "ਸਾਰੇ ਮਤਭੇਦਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਵਾਲੇ ਉੱਦਮ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਾਂ। 15 ਇਸ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਭਾਈਵਾਲੀ ਅਤੇ ਤਾਲਮੇਲ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਮਹਿਤਾ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਕੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਭਾਈਵਾਲੀ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਰੇਖਾਂਕਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ:

"ਅੰਤਰ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਇਕ ਹੋਰ ਗੁਣ ਦੁਆਰਾ ਵਧਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਅਜੇ ਵੀ ਦੁਰਲੱਭ ਹੈ: ਸਹੀ ਮੁੱਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ. ਇਸਦਾ ਕਾਰਨ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਬੌਧਿਕਤਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮੂਹਿਕ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਡੂੰਘਾਈ, ਇਤਿਹਾਸਕ ਗਿਆਨ, ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਸੂਝ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ 'ਤੇ ਪੂਰੀ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਦਿਲਚਸਪ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੇ ਅਧਾਰ ਬੌਧਿਕ ਬਣੇ ਰਹਿਣ। ਦੂਜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਹਾਨਤਾ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਵੀ ਕਮਾਲ ਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਉਹ ਗੁਣ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਨਹਿਰੂ ਅਤੇ ਪਟੇਲ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਅਤੇ ਸੁਭਾਅ ਵਿੱਚ ਡੂੰਘੇ ਅੰਤਰ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਤਭੇਦਾਂ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਧਰੁਵੀਕਰਨ ਪੈਦਾ ਨਾ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਜੋ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ ਨੂੰ ਜੋੜਿਆ।[16]

---

[13] ਪੰਨਾ 9 'ਤੇ

[14] ਪ੍ਰਤਾਪ ਭਾਨੂ ਮਹਿਤਾ, "ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਕੀ ਹੈ?", ਸੈਮੀਨਾਰ (2010), http://www.india-seminar.com/2010/615 ਪ੍ਰਤਾਪ ਭਾਨੂ mehta.htm ਵਿਖੇ ਉਪਲਬਧ ਹੈ।

[15] ਆਈਬਿਡ

XXXXXX

10. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਹੁਦਿਆਂ 'ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਵਿਅਕਤੀਆਂ 'ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਕਰਤੱਵ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਫ੍ਰੇਹਨੇਨ ਅਤੇ ਕੈਰੀ ਸੰਕਲਪ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ:

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ... ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਵਹਾਰ ਦੇ ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਨਿਯਮਾਂ ਜਾਂ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸਾਡੀਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਵਜੋਂ ਵੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਨੈਤਿਕਤਾ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਜਾਂ ਫਰਜ਼ਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦੀ ਉਹ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਥੋਪਣ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਆਪਣੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ।[17]

11. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਵੱਡੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਨਿਯਮ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅੱਤਿਆਚਾਰੀ ਬਣਨ ਤੋਂ ਰੋਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਲੋਕਤੰਤਰ ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਪਤਨ ਵਿਰੁੱਧ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਰਾਜ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਨੂੰ ਰੋਕਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨੈਤਿਕਤਾ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਭੀੜ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਵਾਧੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਸੀਮਾ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ:

"ਇਹ ਨਾ ਭੁੱਲਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਅਸਫਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਉਹ ਕਈ ਵਾਰ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕੀ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਾਲਚਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਝੁਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਖੁਸ਼ੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਦਰਦ ਦਿੰਦੇ ਹਨ. ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਭੀੜ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ

ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ 'ਤੇ ਪਛਤਾਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪਲ ਦੀ ਗਰਮੀ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਅਣਜਾਣ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹਿਕ ਤਜਰਬੇ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਢਾਂਚਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਕੇ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤਮਾਨ ਫੈਸ਼ਨੇਬਲ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਅਤੇ ਕਲਪਨਾਵਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਝੁਕਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦੇ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਪਾਰਕ ਚਰਿੱਤਰ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਆਮ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਤੋਂ ਪਰੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਕੁਝ ਪਹਿਲੂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ।[18]

[16] ਆਈਬਡ

[17] ਬਰੂਸ ਪੀ. ਫ੍ਰੋਹਨੇਨ ਅਤੇ ਜਾਰਜ ਡਬਲਯੂ ਕੈਰੀ, "ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਸ਼ਾਸਨ", ਜਰਨਲ ਆਫ ਲਾਅ ਐਂਡ ਪਾਲਿਟਿਕਸ (2011), ਭਾਗ 26, ਪੰਨਾ 498 ਤੇ

[18] ਰਾਜੀਵ ਭਾਗਵ (Supra ਨੋਟ 5), ਪੰਨਾ 14-15 ਤੇ

XXXXXX

12. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਆਖਿਆ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਵਿਲੱਖਣ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਚਰਿੱਤਰ ਨੂੰ ਸਮਝੇ ਬਿਨਾਂ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਗ੍ਰੈਨਵਿਲੇ ਆਸਟਿਨ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ "ਸਮਾਜਿਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ" ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਮਾਜਿਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣਾ ਹੈ।

"ਇਹ ਇੱਕ ਆਧੁਨਿਕ ਤਾਕਤ ਹੋਣੀ ਸੀ। **ਸਮਾਜਿਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨਿਰਵਿਘਨ ਵੈੱਬ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਹੋਣੀਆਂ ਸਨ ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਨ। ਲੋਕਤੰਤਰ, ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਸਰਕਾਰ, ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਆਜ਼ਾਦੀ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਮਾਨਤਾ, ਸਮਾਜ ਲਈ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਸਨ**। ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਸਮਾਨਤਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਓਨੀ ਹੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਛੂਤ-ਛਾਤ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਜੋ ਵਾਂਝੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਵਿੱਚ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਵਜੋਂ ਭੇਦਭਾਵ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੀਆਂ ਸਨ। 20 (ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)
ਆਸਟਿਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਮਾਜਿਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਪ੍ਰਤੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਦਾ ਮੂਲ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜੋ "ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਜ਼ਮੀਰ" ਹਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਭਵਿੱਖ, ਵਰਤਮਾਨ ਅਤੇ ਅਤੀਤ ਨੂੰ ਜੋੜਦੇ ਹਨ।

13. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਨਾ ਸਿਰਫ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਰੂਪਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਬਲਕਿ "ਇੱਕ ਸਮਰੱਥ ਢਾਂਚਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਸਵੈ-ਨਵੀਨੀਕਰਨ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ"। ਇਹ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਸ਼ਾਸਨ ਆਦਰਸ਼ ਹੈ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਇੱਛਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਿਯੋਗ ਅਤੇ ਤਾਲਮੇਲ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਕੱਲੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ। "ਲੋਕਤੰਤਰ ਅਤੇ ਇਸਦੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ" (2012) ਵਿੱਚ ਆਂਦਰੇ ਬੇਟੇਲ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ:

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਹੋਣ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ, ਚਾਹੇ ਕਿੰਨਾ ਵੀ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਮਨਮਰਜ਼ੀ, ਅਨਿਯਮਿਤ ਅਤੇ ਅਸਥਿਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

---

[19] ਗ੍ਰੈਨਵਿਲੇ ਆਸਟਿੰਗ (Supra ਨੋਟ 3), ਪੰਨਾ 63 ਤੇ

[20] Ibid, at page xiii

[21] Ibid, at page 63.

[22] ਪ੍ਰਤਾਪ ਭਾਨੂ ਮਹਿਤਾ (Supra ਨੋਟ 14)

ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤੀ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਲੱਗ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਵਰਗੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਬਾਰੇ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਗੈਰ-ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸ਼ਾਸਨ ਦੁਆਰਾ ਕੀ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਰਟੀਆਂ, ਧੜਿਆਂ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਨੇਤਾਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੱਤਾ ਲਈ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੁਆਰਾ ਕੀ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਹੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਹੈ। ਵਿਧਾਇਕਾਂ, ਜੱਜਾਂ, ਵਕੀਲਾਂ, ਮੰਤਰੀਆਂ, ਸਿਵਲ ਸੇਵਕਾਂ, ਲੇਖਕਾਂ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਵਿਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੇ ਕੁਝ ਪ੍ਰਸਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸੱਤਾ ਦੇ ਦਲਾਲਾਂ ਦੀ ਖੇਡ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।[23]

14. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੀ ਨੈਤਿਕਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨੂੰ ਸਫਲ ਹੋਣ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। 25 ਨਵੰਬਰ, 1949 ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਖਰੀ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿੱਚ, ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਲੋਕਤੰਤਰ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ:

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨਾ ਵੀ ਚੰਗਾ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦਾ ਬੁਰਾ ਨਿਕਲਣਾ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਬੁਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨਾ ਵੀ ਮਾੜਾ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਚੰਗਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕਾਜ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਿਰਫ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਪਾਲਿਕਾ, ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਅਤੇ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਕਾਂ 'ਤੇ ਰਾਜ ਦੇ

ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕਾਜ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਲੋਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਗੇ।[24]

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੌਨ ਸਟੂਅਰਟ ਮਿੱਲ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਨਵਜੰਮੇ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨੂੰ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਬਣਾਉਣ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਮਹਾਨ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇਣ ਦੇ ਖਤਰਿਆਂ ਤੋਂ ਸੁਚੇਤ ਕਰਨ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ:

"ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ, ਭਗਤੀ ਜਾਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਗਤੀ ਜਾਂ ਨਾਇਕ-ਪੂਜਾ ਦਾ ਮਾਰਗ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਭਗਤੀ ਆਤਮਾ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਰਸਤਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਭਗਤੀ ਜਾਂ ਨਾਇਕ-ਪੂਜਾ ਨਿਘਾਰ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਪੱਕਾ ਰਸਤਾ ਹੈ।[25]

---

[23] ਆਂਦਰੇ ਬੇਟੇਲ, ਲੋਕਤੰਤਰ ਅਤੇ ਇਸਦੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਆਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ (2012)

[24] ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਬਹਿਸਾਂ, ਭਾਗ 11 (25 ਨਵੰਬਰ, 1949)

[25] ਆਈਬਡ

XXXXXX

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਹਿਲੂ ਹੈ। ਇਹ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਵਿਵਹਾਰ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਸਥਾਗਤ ਅਧਾਰ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਅਤੇ ਜਾਇਜ਼ਤਾ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਘਟਾਉਂਦੀ ਹੈ।[26] ਜਸਟਿਸ ਦੀਪਕ ਮਿਸ਼ਰਾ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਿਦਵਾਨ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਸਨ) ਨੇ ਮਨੋਜ ਨਰੂਲਾ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ [27] ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ:

ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਬਚਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਫਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੀ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਗਤ ਅਖੰਡਤਾ ਅਤੇ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਰੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਚਿੰਤਾ ਨੂੰ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਉਦੋਂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਝਗੜਿਆਂ ਨੂੰ ਗੱਲਬਾਤ ਅਤੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਨਿਯਮਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

15. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਅਤੇ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਚੁੱਪ ਨੂੰ ਭਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਢਾਂਚਾ ਸਥਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਢਾਂਚੇ ਕਿਵੇਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਾਦਾਂ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਲਈ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਅਧਾਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਅਤੀਤ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣਾ:

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਧੂਰੇ ਹਨ। ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਉਹ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸਮਝ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਜੋ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਉਸ ਚੀਜ਼ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਣਦੱਸੀ ਹੈ।[28]

16. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿਧਾਂਤਕ ਸਮਝ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਪਾਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਫੜਨ ਲਈ ਇੱਕ ਕੰਪਾਸ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਬਚਣ ਲਈ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਵਿਵਹਾਰ ਦੀ ਉਮੀਦ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਨਾ ਸਿਰਫ ਪਾਠ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰੇਗਾ ਬਲਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਵੀ ਪੂਰਾ ਕਰੇਗਾ। ਸਾਡੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ ਹਕੀਕਤ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਅੱਗੇ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ, ਜੋ ਉਸ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਤੋਂ ਲਈ ਗਈ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਵਾਬਦੇਹ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਆਖਿਆ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਤੋਂ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

---

[26] ਸੁਜੀਤ ਚੌਧਰੀ, ਮਾਧਵ ਖੋਸਲਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਭਾਨੂ ਮਹਿਤਾ, ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਆਕਸਫੋਰਡ ਹੈਂਡਬੁੱਕ, ਆਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ (2016), ਪੰਨਾ 12 ਤੇ

[27] (2014) 9 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 1

[28] ਮਾਰਟਿਨ ਲੁਗਲਿਨ, "ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਚੁੱਪ", ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਜਰਨਲ ਆਫ ਕੰਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨਲ ਲਾਅ (2019, ਪ੍ਰੈਸ ਵਿੱਚ), https://www.jura,uni-freiburg de/de/institute/ rphil/friberger Vortraege/ silences-of-constitutions-m-loughlinmanusript.pdf 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਹੈ

XXXXXX

17. ਹੋਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਾਂਗ ਇੱਥੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੁੱਢਲਾ ਕੰਮ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਟਰੂਇਜ਼ਮ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਕੀ ਹੈ, ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਪਾਠ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵੇਲੇ, ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਹੁਲਤਾਵਾਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਇਹ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸੰਸਥਾਪਕਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਸਮਾਜਿਕ ਸਮਝੌਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਾਣ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਇੱਛਾਵਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਇਸ ਲਈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਇੱਕ ਬਲੂ ਪ੍ਰਿੰਟ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਜੋਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਇਸ ਦੇ ਪਾਠ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਨੀਂਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਅਰਥ ਵਿਚ ਜੱਜਾਂ ਦੀਆਂ ਲਗਾਤਾਰ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਯਾਦ ਦਿਵਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਆਖਰਕਾਰ ਇਹ ਇਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਅਸੀਂ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਸ ਗੱਲ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਸ਼ਬਦਕੋਸ਼ ਕੀ ਸਮਝਾਏਗਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਇਸ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਪਾਠ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਇਤਿਹਾਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਇਤਿਹਾਸ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪਿਛਲੇ 68 ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਖੁਲਾਸੇ ਦੇ ਸਾਡੇ ਤਜ਼ਰਬਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਾਠ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਚੰਗਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੇ ਹੋਰ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਵਿਆਪਕ

ਕੈਨਵਸ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਪਾਠ ਦੀ ਸੱਚੀ ਸਮਝ ਉਭਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਕਿ ਪਾਠ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੋਂ ਕੱਢਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਜੋਂ ਸਮਝਣ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਜੋਂ ਵੇਖਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਨਾਲ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਅਟੱਲ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਜੂਝ ਰਹੇ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਤਜ਼ਰਬੇ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਸਟਿਸ ਐਚ.ਆਰ. ਖੰਨਾ **ਨੇ ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲ ਰਾਜ 29 ("ਕੇਸ਼ਵਨੰਦ") ਕੇਸ ਵਿੱਚ** ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ:

---

[29] ਏ.ਆਈ.ਆਰ (1973) ਐਸ.ਸੀ 1461

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਵਿਆਪਕ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਕਾਨੂੰਨੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਕਿਸੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਇੱਕ ਗੇਟ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਇੱਕ ਸੜਕ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਇਹ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਹੈ ਕਿ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਥਿਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਬਲਕਿ ਅੱਗੇ ਵਧਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਿ ਇੱਕ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦਾ ਜੀਵਨ, ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਵਜੋਂ, ਸਥਿਰ ਅਤੇ ਸਥਿਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਬਲਕਿ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਦਸ਼ਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

18. ਦੂਜਾ ਮੁੱਲ ਜੋ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਲੋਕ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਸਾਨੂੰ

ਦੱਸਦੀ ਹੈ, ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੂੰ "ਅਸੀਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕ" ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ "ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ... ਲੋਕਤੰਤਰੀ, ਗਣਤੰਤਰ". ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਅਤੇ ਗਣਤੰਤਰਿਕ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨੀਂਹ 'ਤੇ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਆਂ, ਆਜ਼ਾਦੀ, ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੀਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਇੱਛਾਵਾਂ ਦੀ ਚੌੜਾਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਬਹੁਲਤਾ ਅਤੇ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਵਿੱਚ ਭਰਪੂਰ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਨਿਆਂ, ਆਜ਼ਾਦੀ, ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਨਿਆਂ ਇਸ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਾਂ, ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਪੂਜਾ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਅਸਲ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰੁਤਬੇ ਅਤੇ ਮੌਕਿਆਂ ਦੀ ਸਮਾਨਤਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਭਾਈਚਾਰਾ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਮਾਣ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਅਖੰਡਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।

19. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਚਾਰ ਸਥਾਈ ਸਿਧਾਂਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਇਹ ਕਿ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਜੋਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਆਪਣੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਰੂਪ ਇਹ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਲੋਕਪ੍ਰਿਯ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਉਦੋਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਲੋਕਤੰਤਰ ਅਰਥਪੂਰਨ ਹੋਵੇ। ਤੀਜਾ ਸਿਧਾਂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇੱਕ ਗਣਤੰਤਰਿਕ ਰੂਪ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਚੌਥਾ, ਜੋ ਕਿ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਨੀਂਹ 'ਤੇ ਹੀ ਹਰ ਨਾਗਰਿਕ ਲਈ ਆਜ਼ਾਦੀ, ਆਜ਼ਾਦੀ, ਮਾਣ ਅਤੇ ਸਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

20. ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਸਿਰਫ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹਨ. ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਸਾਰ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਬਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਚੰਗੇ ਪ੍ਰਿੰਟ ਦੀ ਨੀਂਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਲੋਕ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੁਆਰਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਬਰਾਬਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਚਾਰ ਸੰਸਥਾਪਕ ਸਿਧਾਂਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਪ੍ਰਤੀ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਸਾਧਨ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਤਰੀਕਾ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਮੁੱਲ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅੰਦਰੂਨੀ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਸ਼ੈਲੀ ਵਜੋਂ ਲੋਕਤੰਤਰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਚਾਰਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਦਾ ਇੱਕ ਅਟੁੱਟ ਸੰਬੰਧ ਹੈ। ਉਹ ਉਹ ਅਧਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਹ ਮਾਣ, ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਮਨੁੱਖੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਨੀਂਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਗੁੰਝਲਦਾਰਤਾ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਇੱਕ ਸੰਤੁਲਨ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਰੰਪਰਾ ਦੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ, ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਬਹੁਲਤਾ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀਆਂ ਭਿੰਨਤਾਵਾਂ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿੱਚ ਸਹਿ-ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਮੌਜੂਦ ਬੇਅੰਤ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨਾ ਇਸ ਦੀ ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਜੋਖਮ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣਾ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਅਖੰਡਤਾ ਸਹਿ-ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

21. ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕਈ ਹੋਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਉਲਟ, ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸੋਧਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਿਆ ਹੈ। **ਪੁੱਟਸਵਾਮੀ** [30] **ਵਿੱਚ**, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ:

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੰਸਥਾਪਕਾਂ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੁਆਰਾ ਅਮੀਰ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੱਥੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਅਤੇ ਮਾਣ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ। ਫਿਰ ਵੀ, ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵਿਵਾਦ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸਮਕਾਲੀ ਸਮਾਜਾਂ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਭੈੜੇ ਡਰਾਫਟਮੈਨਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੀਆਂ. ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦਾ ਹੱਲਾਂ 'ਤੇ ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜਾਂ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕਰਨ ਦੀ ਆਪਣੀ ਯੋਗਤਾ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਸੋਧ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਮੂਲ ਪਾਠ ਦੀ ਘਾਟ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਬਣਾਉਣ, ਨਵੇਂ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਅਤੇ ਬਹੁਗਿਣਤੀਵਾਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਦਾਅਵੇ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਹੈ।

---

[30] (2017) 10 SCC 1

XXXXXX

ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਥਾਨਕ ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਗ IX ਵਿੱਚ ਪੰਚਾਇਤਾਂ, ਭਾਗ IXA

ਵਿੱਚ ਨਗਰ ਪਾਲਿਕਾਵਾਂ ਅਤੇ ਭਾਗ IXB ਵਿੱਚ ਸਹਿਕਾਰੀ ਸਭਾਵਾਂ। ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਢਾਂਚਿਆਂ ਨੂੰ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੋਰ ਸੋਧਾਂ ਵਿੱਚ, ਨਵੇਂ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 21A ਵਿੱਚ ਛੇ ਤੋਂ ਚੌਦਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਮੁਫਤ ਅਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਨੇ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੌਰਾਨ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਧੀਕਤਾ ਬਾਰੇ ਗੰਭੀਰ ਤਜ਼ਰਬੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨੇ ਧਾਰਾ 352 ਦੇ ਤਹਿਤ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ 'ਤੇ ਸੀਮਾਵਾਂ (44ਵੀਂ ਸੋਧ ਰਾਹੀਂ) ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਚੁਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਕੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ।

22. ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂਇਕ ਵਿਆਖਿਆ ਦੁਆਰਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾ ਪਹੁੰਚੇ। ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਹਨ ਜੋ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਜੀਵਨ ਸ਼ੈਲੀ, ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਗਣਤੰਤਰਿਕ ਰੂਪ ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਮਨੁੱਖੀ ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਇੰਨੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਤੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਹਨ, ਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੁਆਰਾ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਧਾਨਕ ਬਹੁਗਿਣਤੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ. ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ "ਬੇਰਹਿਮ ਬਹੁਗਿਣਤੀਵਾਦ ਦੇ ਖਤਰਿਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਲੋਕਤੰਤਰ" ਲਈ ਇੱਕ ਚੇਤਾਵਨੀ ਸੀ। ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੇ (ਪਿਛਲੇ 34 ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ) ਬੁਨਿਆਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਜਵਾਬਦੇਹ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚਾ ਸਿਧਾਂਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਜੋਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਹ ਮਨੁੱਖੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਨਵੇਂ ਸੈੱਟਾਂ ਨੂੰ

ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਨਵੇਂ ਢਾਂਚੇ ਸਥਾਪਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਲੋਕਪ੍ਰਿਯ ਚੁਣੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾਉਂਦੀ ਹੈ।

[31] ਰਾਜੂ ਰਾਮਚੰਦਰਨ, "ਦ ਕੁਵੈਸਟ ਐਂਡ ਦ ਪ੍ਰਸ਼ਨ", ਆਊਟਲੁੱਕ (25 ਅਗਸਤ, 2014), https://www.outlookindia.com/magazine/story/the-quest-and-the-questions/291655 ਵਿਖੇ ਉਪਲਬਧ ਹੈ

XXXXXX

ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ, ਜੋ ਸਮੁੱਚੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਗ III ਵਿੱਚ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। 42 ਵੀਂ ਸੋਧ ਰਾਹੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿੱਚ "ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ" ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਮੁੜ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸੋਧ ਨੇ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਅਧਾਰ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਸੋਧ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ।

23. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ **ਕਿਹੋਤੋ ਹੋਲੋਹਾਨ ਬਨਾਮ ਜ਼ਚਿਲੂ** [33] ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਰੂਪ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਰਜੇ ਤੱਕ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸੋਧ ਦੀ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਜੋ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਾਠ ਦਾ ਅਰਥ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਅਭਿਆਸ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਇਰਾਦੇ ਦੁਆਰਾ

ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ. **ਆਈ.ਆਰ. ਕੋਏਲੋ ਬਨਾਮ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ [34] ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨੌਂ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ** ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਸੀ:

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਇਕ ਜੀਵਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਅਰਥ ਕੱਢਦੇ ਸਮੇਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਉਚਿਤ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਹੋਇਆ। ਸੰਵਿਧਾਨਵਾਦ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੁਣ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ 'ਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਨਾ ਕਰੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਇਹ ਅਧਾਰਤ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਵਾਦ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਦੇ ਚੈੱਕ ਐਂਡ ਬੈਲੇਂਸ ਮਾਡਲ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਲਈ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੁਤੰਤਰ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਸੰਵਿਧਾਨਵਾਦ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਦੇ ਚੈੱਕ ਐਂਡ ਬੈਲੇਂਸ ਮਾਡਲ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਲਈ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੁਤੰਤਰ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। (ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

[32] ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲ ਰਾਜ, (1973) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 225; ਐਸ.ਆਰ. ਬੋਮਈ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ, (1994) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 1

[33] 1992 SCC Supl. (2) 651

[34] (2007) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 1

ਇਸ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ ਅੱਠਵੇਂ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਵੱਲ ਮੁੜਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗਾ।

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਭਾਗ ਅੱਠਵਾਂ: ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼

24. 1956 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅੱਠਵਾਂ ਭਾਗ ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਭਾਗ ਸੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ। 1956 ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੱਤਵੀਂ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਭਾਗ ਅੱਠਵੇਂ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਸੱਤਵੀਂ ਸੋਧ (ਅਨੁਛੇਦ 1 ਦੇ ਨਾਲ) ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਭਾਗ ਏ, ਬੀ ਅਤੇ ਸੀ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਥਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਹੁਣ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵੰਡ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 1 ਦੀ ਧਾਰਾ 1 ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਸੰਘ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 2 ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦਾ ਖੇਤਰ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 1 ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ:
(i) ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰ;
(ii) ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼; ਅਤੇ
(iii) ਉਹ ਖੇਤਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਕਵਾਇਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
25. ਅਨੁਛੇਦ 239 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ:
"239. (1) ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਹੋਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਹਰੇਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਉਹ ਸਹੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰੇ।

(2) ਭਾਗ VI ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਨੇੜਲੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਵਜੋਂ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੇਗਾ।

ਅਨੁਛੇਦ 239 ਦੀ ਧਾਰਾ 1 ਵਿੱਚ ਕਈ ਤੱਤ ਹਨ, ਜੋ ਇਸ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ:

(i) ਧਾਰਾ 1, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸ਼ਬਦ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਸੰਸਦ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ "ਨਹੀਂ ਤਾਂ... ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ";

(ii) ਹਰੇਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ;

(iii) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਉਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿੰਨਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ "ਸਹੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ";

XXXXXX

(iv) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦੇ ਦਫਤਰ ਰਾਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ

(v) ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਅਹੁਦੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰੇਗਾ।

ਅਨੁਛੇਦ 239ਏ, ਜੋ 1962 ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ 14ਵੀਂ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ:

"239A. ਕੁਝ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸਥਾਨਕ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਜਾਂ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਜਾਂ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ।

(1) ਸੰਸਦ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਪੁਡੂਚੇਰੀ ਲਈ ਸਿਰਜਣਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ-

(a) ਕੋਈ ਸੰਸਥਾ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਾਮਜ਼ਦ ਅਤੇ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੁਣੀ ਗਈ ਹੋਵੇ, ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰੇਗੀ, ਜਾਂ

(b) ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ, ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਵਾਲੇ ਦੋਵੇਂ, ਹਰੇਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

(2) ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 368 ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੋਧ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਵਿਵਸਥਾ ਹੋਵੇ ਜੋ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 239A ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਪੁਡੂਚੇਰੀ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (ਗੋਆ, ਦਮਨ ਅਤੇ ਦੀਵ ਨੂੰ ਗੋਆ, ਦਮਨ ਅਤੇ ਦੀਵ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ, 1987 ਦੁਆਰਾ 1987 ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ)।

26. ਅਨੁਛੇਦ 239A ਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜਾਂ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਜਾਂ ਦੋਵੇਂ ਬਣਾਏ ਜਾ ਸਕਣ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ, ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਤੰਤਰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੁਣਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਤ ਗਿਣਤੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋਵੇਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਵੀ ਸੰਸਦ ਦੇ ਵਿਧਾਨਕ ਅਥਾਰਟੀ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ

ਮੰਡਲ ਦੀਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ।

XXXXXX

ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਇੱਕ ਸਮਰੱਥ ਵਿਵਸਥਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ, ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਆਮ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 2 ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਛੇਦ 368 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ, ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਜਾਂ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਣ। ਧਾਰਾ 239A ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਬਣਾਉਣਾ ਸੰਸਦ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਇੱਛਾ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

27. ਅਨੁਛੇਦ 239A ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਉਹ ਪਾਠ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 239AA ਦੇ ਸੀਮਾਂਤ ਨੋਟ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ "ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ" ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 239 AA ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ:

"239AA. ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ।

(1) ਸੰਵਿਧਾਨ (ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1991 ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ, ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇਗਾ (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਅਤੇ

ਅਨੁਛੇਦ 239 ਅਧੀਨ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਨੂੰ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਵਜੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

(2) (a) ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਖੇਤਰੀ ਹਲਕਿਆਂ ਤੋਂ ਸਿੱਧੀ ਚੋਣ ਦੁਆਰਾ ਚੁਣੇ ਗਏ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਭਰੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ।

(b) ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਗਿਣਤੀ, ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਲਈ ਰਾਖਵੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਖੇਤਰੀ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਣਾ (ਅਜਿਹੀ ਵੰਡ ਦੇ ਅਧਾਰ ਸਮੇਤ) ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲੇ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ।

(c) ਅਨੁਛੇਦ 324 ਤੋਂ 327 ਅਤੇ 329 ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਰਾਜ, ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ; ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 326 ਅਤੇ 329 ਵਿੱਚ "ਉਚਿਤ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ" ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਹਵਾਲਾ ਸੰਸਦ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

(3) (a) ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਜਾਂ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਪੂਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਐਂਟਰੀਆਂ 1 ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੇ 2 ਅਤੇ 18 ਅਤੇ ਉਸ ਸੂਚੀ ਦੀਆਂ ਐਂਟਰੀਆਂ

64, 65 ਅਤੇ 66 ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਉਕਤ ਐਂਟਰੀਆਂ 1, 2 ਅਤੇ 18 ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ।

(b) ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਏ) ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀਆਂ ਸੰਸਦ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

(c) ਜੇ ਕਿਸੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਵਿਵਸਥਾ ਉਸ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ, ਜਾਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਪੁਰਾਣੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਹੋਵੇ, ਫਿਰ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ, ਜਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਵੀ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ, ਅਜਿਹਾ ਪੁਰਾਣਾ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ, ਵਿਪਰੀਤ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ, ਰੱਦ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ: ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਜੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ, ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਇਸ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਉਸੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਰੋਕ ਸਕਦੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਜੋੜਨਾ, ਸੋਧਣਾ, ਬਦਲਣਾ ਜਾਂ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

(4) ਇੱਕ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਸ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚੋਂ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਲਈ ਮੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨ

ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਸਿਵਾਏ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ: ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਵਿਚਾਲੇ ਮਤਭੇਦ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਭੇਜੇਗਾ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਫੈਸਲਾ ਆਉਣ ਤੱਕ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿੱਥੇ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਇੰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਲਈ ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨਾ, ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਦਿਸ਼ਾ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ।

XXXXXX

(5) ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੌਰਾਨ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਰਹਿਣਗੇ।

(6) ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਪ੍ਰਤੀ ਸਮੂਹਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਵੇਗਾ।

(7) (a) ਸੰਸਦ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ, ਉਪਰੋਕਤ ਧਾਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਜਾਂ ਪੂਰਕ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਜਾਂ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

(b) ਉਪ-ਧਾਰਾ (a) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 368 ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੋਧ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਵਸਥਾ ਹੋਵੇ ਜੋ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ।

(8) ਅਨੁਛੇਦ 239ਬੀ ਦੇ ਉਪਬੰਧ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਪੁਡੂਚੇਰੀ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ; ਅਤੇ ਉਸ ਅਨੁਛੇਦ ਵਿੱਚ "ਅਨੁਛੇਦ 239A ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ (1) ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਹਵਾਲਾ ਇਸ ਅਨੁਛੇਦ ਜਾਂ ਅਨੁਛੇਦ 239AB ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਵੇਂ ਵੀ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ।

ਅਨੁਛੇਦ 239 AA ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ 1 ਫਰਵਰੀ 1992 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ ਤੋਂ ਹੋਈ ਸੀ। ਧਾਰਾ 1 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਸੰਵਿਧਾਨ (ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ 1991 ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਨਾਲ, ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ, ਜੋ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਨੂੰ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਵਜੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 239 (1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਲਈ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਸਰੋਤ ਅਨੁਛੇਦ 239 (1) ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

XXXXXX

28. ਅਨੁਛੇਦ 239 AA ਦੀ ਧਾਰਾ 2 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ ਹੈ ਕਿ NCT ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਧਾਰਾ 239 A ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ

ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਸਿਤ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਕੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਸੰਸਦ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਧਾਰਾ 239AA ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਰਜੇ ਦੇ ਨਾਲ NCT ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਛਾਪਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਚਰਿੱਤਰ ਇਸ ਫਤਵੇ ਵਿੱਚ ਝਲਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਚੋਣ NCT ਵਿੱਚ "ਖੇਤਰੀ ਹਲਕਿਆਂ ਤੋਂ ਸਿੱਧੀ ਚੋਣ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ"। ਸਿੱਧੀ ਚੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਵਾਲੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਰੇਖਾਂਕਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ NCT ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਖੇਤਰੀ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਰਾਹੀਂ ਨਿਯਮਿਤ ਕਰਨ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ, ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ, NCT ਨੂੰ ਖੇਤਰੀ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਣ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਦਰਜੇ ਨੂੰ ਜੋ ਮਹੱਤਵ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ NCT ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 324 ਤੋਂ 327 ਅਤੇ 329 ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਧਾਰਾਵਾਂ (ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ XV ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ) ਭਾਰਤ ਦੇ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਰਜਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਰੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ, ਨਿਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦਾ ਕੰਮ ਸੌਂਪਦੀਆਂ ਹਨ। ਧਾਰਾ 325 ਧਰਮ, ਨਸਲ, ਜਾਤ ਜਾਂ ਲਿੰਗ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਭੇਦਭਾਵ ਵਿਰੁੱਧ ਗਰੰਟੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 326 ਬਾਲਗ ਵੋਟ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਧਾਰਾ 327 ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 329 ਚੋਣ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸੰਸਥਾਗਤ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਇੰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮਾਮਲਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਧਾਰਾ 2 ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਲੋੜ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਚੋਣਾਂ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕੇ ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੇ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਾਪਤ ਸਥਿਤੀ ਰਾਹੀਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

29. ਅਨੁਛੇਦ 239 AA ਦੀ ਧਾਰਾ 3 NCT ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਪ ਧਾਰਾ (a) ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਜਾਂ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

XXXXXX

ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਸੀਮਤ ਹੈ "ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਵੀ ਮਾਮਲਾ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ"। ਇਸ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਰਾਜ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਐਂਟਰੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਉਹ ਕਿਸੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੀਆਂ ਐਂਟਰੀਆਂ 1, 2 ਅਤੇ 18 (ਅਤੇ ਐਂਟਰੀਆਂ 64, 65 ਅਤੇ 66 ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਐਂਟਰੀਆਂ 1, 2 ਅਤੇ 18 ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ) NCT ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨ। ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੀਆਂ ਐਂਟਰੀਆਂ 1, 2, ਅਤੇ 18 ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ:

"1. ਜਨਤਕ ਵਿਵਸਥਾ (ਪਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੁੰਦਰੀ, ਫੌਜੀ ਜਾਂ ਹਵਾਈ ਸੈਨਾ ਜਾਂ ਸੰਘ ਦੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਫੋਰਸ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਫੋਰਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਸੰਘ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਧੀਨ ਹੈ ਜਾਂ ਸਿਵਲ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਲ ਜਾਂ ਯੂਨਿਟ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਧੀਨ ਹੈ)।

2. ਪੁਲਿਸ (ਰੇਲਵੇ ਅਤੇ ਗ੍ਰਾਮ ਪੁਲਿਸ ਸਮੇਤ) ਸੂਚੀ । ਦੀ ਐਂਟਰੀ 2A ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ।

18. ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਅਧਿਕਾਰ, ਮਕਾਨ ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਸਮੇਤ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮਿਆਦ, ਅਤੇ ਕਿਰਾਏ ਦੀ ਇਕੱਤਰਤਾ; ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਤਬਾਦਲਾ ਅਤੇ ਅਲੱਗ-ਥਲੱਗ ਕਰਨਾ; ਅਤੇ ਸੁਧਾਰ ਅਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਕਰਜ਼ੇ; ਬਸਤੀਵਾਦ।

ਜਨਤਕ ਵਿਵਸਥਾ, ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ। ਐਂਟਰੀਆਂ 64, 65 ਅਤੇ 66 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ:

"64. ਇਸ ਸੂਚੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪਰਾਧ।

65. ਇਸ ਸੂਚੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ।

66. ਇਸ ਸੂਚੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਫੀਸ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਲਈ ਗਈ ਫੀਸ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਉਪਰੋਕਤ ਐਂਟਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਹੈ (ਜੋ ਰਾਜ ਸੂਚੀ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਫੀਸਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪਰਾਧਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੀਆਂ ਹਨ) ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਜਨਤਕ ਵਿਵਸਥਾ, ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਇਹ ਇਸ ਤੱਥ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਕੇਤ ਹੈ ਕਿ NCT ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਨ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਤਿੰਨ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਜੋਂ ਇਸ ਦੀ ਸਥਿਤੀ 'ਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

XXXXXX

ਬਾਹਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸੰਸਦ ਦੀ ਰੈਗੂਲੇਟਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਰੇਖਾਂਕਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੇ ਉਲਟ, ਜੋ ਧਾਰਾ 246 (3) ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਤਹਿਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਜ ਸੂਚੀ 'ਤੇ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ, NCT ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਲਪਨਾ ਅਨੁਸਾਰ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਸੀ, ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸਮਕਾਲੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (C) ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 254 ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਨਫ਼ਰਤ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਲਟ ਹੋਣ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਰੱਦ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਜਾਂ ਸੋਧਣ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਰੋਕੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ, ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਧਾਰਾ 2 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ NCT ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਰਜਾ ਦਿੰਦੇ ਸਮੇਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਪਹਿਲਾ, ਕੁਝ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਯੋਗਤਾ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰਕੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਸੌਂਪਕੇ) ਅਤੇ ਦੂਜਾ, ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀਆਂ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾ ਕੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਅਥਾਰਟੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ।

ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਈ ਕੈਬਨਿਟ ਫਾਰਮ

30. NCT ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਹੱਦ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੈਬਨਿਟ ਰੂਪ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਜੋ ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ।

ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ

31. ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵੈਸਟਮਿੰਸਟਰ ਮਾਡਲ ਦੀ ਨੀਂਹ ਹੈ। ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ 1780 ਅਤੇ 1832 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਬ੍ਰਿਟੇਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਮੇਲਨ ਵਜੋਂ ਵਿਕਸਤ ਹੋਇਆ, ਇਹ 1860 ਅਤੇ 1870 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ। 1867 ਵਿੱਚ, ਵਾਲਟਰ ਬੈਗਹੋਟ ਨੇ "ਦ ਇੰਗਲਿਸ਼ ਕੰਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨ" ਸਿਰਲੇਖ ਵਾਲੀ ਆਪਣੀ ਕਲਾਸਿਕ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ "ਹਾਊਸ ਆਫ ਕਾਮਨਜ਼" ਨੂੰ "ਇੱਕ ਅਸਲ ਚੋਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੰਸਥਾ" ਕਿਹਾ, ਜੋ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰ ਕਿਸ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਚੱਲੇਗਾ।[37]

[35] AH Birch, ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸਰਕਾਰ, ਜਾਰਜ ਐਲਨ ਐਂਡ ਅਨਵਿਨ ਲਿਮਟਿਡ (1964), ਪੰਨਾ 131 ਤੇ

[36] ਪੰਨਾ 136 'ਤੇ

[37] ਵਾਲਟਰ ਬੈਗੇਹੋਟ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਦੂਜਾ ਸੰਸਕਰਣ (1873), ਪੰਨਾ 118 ਤੇ, https://socialsciences, mcmaster,ca/econ/ugcm/3113/bagehot/constitution.pdf 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਹੈ।

XXXXXX

ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸੰਸਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀਗਤ ਉਮੀਦ ਦਾ ਨਤੀਜਾ, ਬਾਗੇਹੋਟ ਨੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕੀਤੀ, ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜਨਤਾ, "ਸੰਸਦ ਰਾਹੀਂ, ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ"[1] ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵਜੋਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਉਹ "ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਜਨਤਕ ਕੰਮਾਂ ਬਾਰੇ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਕਰਨ"। ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੂੰ "ਇੱਕ ਸਾਂਝੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਇੱਕ ਸਮੂਹਿਕ ਸੰਸਥਾ" ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।[40] ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਲਾਰਡ ਸੈਲਿਸਬਰੀ ਨੇ ਇਹ ਸਾਂਝੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ:

"[ਐਫ] ਜਾਂ ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਜੋ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਲੰਘਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਹਰੇਕ ਮੈਂਬਰ ਜੋ ਅਸਤੀਫਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਅਤੇ ਅਸੰਭਵ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਹਿਣ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸਮਝੌਤੇ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੂਜੇ ਵਿੱਚ ਉਸਨੂੰ ਉਸਦੇ ਇੱਕ ਸਹਿਕਰਮੀ ਨੇ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ... ਇਹ ਸਿਰਫ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਹੈ ਕਿ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਹਰੇਕ ਮੈਂਬਰ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਫੈਸਲਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਸ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਸੰਸਦ ਪ੍ਰਤੀ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਸੰਸਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।[41]

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਜੇ ਮੰਤਰੀ ਹਾਊਸ ਆਫ ਕਾਮਨਜ਼ ਜਾਂ ਸੰਸਦ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਹੁਦੇ ਗੁਆਉਣੇ ਪੈਣਗੇ।

1880 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ, ਡਾਇਸੀ, "ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ", ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ:

"[ਇਹ] ਹੁਣ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਤ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਕਿ ਕ੍ਰਾਊਨ ਸਿਰਫ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਕੁਝ ਨਿਰਧਾਰਤ ਫਾਰਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਜਾਂ ਲਾਰਡ ਚਾਂਸਲਰ, ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਸਿਰਫ ਨੈਤਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਲਕਿ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਐਕਟ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਭਾਗ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਰ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਤਾਜ ਦੇ ਹਰ ਨੌਕਰ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਤਾਜ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਿੱਚ, ਧਰਤੀ ਦੀ ਸਰਵਉੱਚਤਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਸੰਸਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹਨ।[42]

---

[38] ਪੰਨਾ 34 'ਤੇ

[39] ਐਡਵਰਡ ਏ ਫ੍ਰੀਮੈਨ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਵਿਕਾਸ (1872)

[40] Ibid

[41] HLDeb ਭਾਗ 239 cc 833-4, 8 ਅਪ੍ਰੈਲ 1878

[42] Ibid ਪੰਨਾ 327 'ਤੇ

ਇਸ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ "ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਆਮ ਸੰਚਾਲਨ" ਲਈ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ।

32. ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ, ਸਰ ਆਈਵਰ ਜੈਨਿੰਗਜ਼ ਨੇ ਕੈਬਨਿਟ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ:

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਸਰਕਾਰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਤੇ ਹਲਕਿਆਂ 'ਚ ਅਜਿਹਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਦੇ ਪਤਨ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।[44]

ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

33. ਸੰਸਦ ਪ੍ਰਤੀ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਦੋ ਪਹਿਲੂਆਂ ਵਿੱਚ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ: (i) ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਲਈ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ; ਅਤੇ (ii) ਆਪਣੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ।[45] ਇਸ ਵੰਡ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਵਿਚਾਰ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਰਚ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਹੈ, ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ "ਆਪਣੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਲਈ ਲਗਾਤਾਰ ਜਵਾਬਦੇਹ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਇਸ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੱਡੀ ਗਲਤੀ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸੰਸਦੀ ਸਮਰਥਨ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। [46] ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ, ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਅਤੇ ਨਿਯਮਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਓਫਰੀ ਮਾਰਸ਼ਲ (1989) ਸਿਧਾਂਤ 47 ਦੇ ਅੰਦਰ ਤਿੰਨ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ:

1) ਭਰੋਸੇ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ: ਕੋਈ ਸਰਕਾਰ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਹੀ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਹਾਊਸ ਆਫ ਕਾਮਨਜ਼ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਜੋ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵੋਟ ਦੁਆਰਾ ਹੋਰ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ;

ii) ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ: ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਬੋਲਦੇ ਅਤੇ ਵੋਟ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਸਿਵਾਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਖੁਦ ਇੱਕ ਅਪਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦ ਵੋਟ ਜਾਂ 'ਵੱਖਰੇ ਹੋਣ ਦਾ ਸਮਝੌਤਾ'; ਅਤੇ

iii) ਗੁਪਤਤਾ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ: ਸਰਬਵਿਆਪੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਸਥਿਤੀ ਵਜੋਂ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਲਪਨਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਮੰਤਰੀ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ.

---

[43] Ibid, at page 327

[44] ਆਈਵਰ ਜੈਨਿੰਗਜ਼, ਕੈਬਨਿਟ ਸਰਕਾਰ, ਕੈਮਬ੍ਰਿਜ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ (1959), ਤੀਜਾ
ਐਡੀਸ਼ਨ, ਪੰਨਾ 279 ਤੇ

[45] AH Birch (ਸੁਪਰਾ ਨੋਟ 35), ਪੰਨਾ 131 ਤੇ

[46] ਪੰਨਾ 137 'ਤੇ

[47] ਜੀ. ਮਾਰਸ਼ਲ, ਮੰਤਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ, ਆਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ (1989), ਪੰਨਾ 2-4 ਤੇ

XXXXXX

34. 2007 ਵਿੱਚ ਲੰਡਨ ਸਕੂਲ ਆਫ ਇਕਨਾਮਿਕਸ ਐਂਡ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਸਾਇੰਸ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇੱਕ ਅਧਿਐਨ ਨੇ 1945-1997 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਤੇ ਸਮੂਹਕ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ। ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ "ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਮੰਤਰੀ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਸਦੇ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅਸਫਲ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ", ਪਰ ਇਸ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਬਣਨ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ।

ਇਕਜੁੱਟਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨੀਤੀ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਵਜੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।[48]

ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸੰਸਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀਆਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਵਜੋਂ ਵਿਕਸਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਵਿਚਕਾਰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਵਿੱਚ, ਸਿਧਾਂਤ ਦੀਆਂ ਬਾਰੀਕੀਆਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।[49] "ਕਾਲਜੀਏਟ ਅਤੇ ਇਕਸਾਰਤਾ" ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ, ਮੰਤਰੀ ਇੱਕ ਟੀਮ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਆਸਟਰੇਲੀਆਈ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, **ਵਾਸਟ ਟੂ** (2012) ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਇੱਕ ਘੱਟ-ਵਹਿਣ ਵਾਲੀ ਧਾਰਾ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ:

ਇਕ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਣੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਮੰਤਰਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਦਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਾਇਮ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਸਿਆਸੀ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਅਤੇ ਮੀਡੀਆ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਮੋਰਚਾ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਕ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਲੱਭ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਵਿਚ ਸਮੂਹਿਕ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣਾ ਅਤੇ ਕਾਲਜੀਏਟ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਥਾਰਟੀ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗਾ।[50]

35. ਗ੍ਰੈਨਵਿਲੇ ਆਸਟਿਨ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ "ਸਿੱਧੀ, ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ" ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ।

---

[48] ਸੈਮੂਅਲ ਬਰਲਿਨਸਕੀ, ਤੋਰੁਣ ਦੀਵਾਨ ਅਤੇ ਕੀਥ ਡਾਉਡਿੰਗ, "ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਤੇ ਸਮੂਹਕ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦਾ ਕਾਰਜਕਾਲ 1945-1997", ਲੰਡਨ ਸਕੂਲ ਆਫ ਇਕਨਾਮਿਕਸ ਐਂਡ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਸਾਇੰਸ (ਫਰਵਰੀ 2007),

http://eprints.lse.ac.uk/19281/ 1 / ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਤੇ ਸਮੂਹਕ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦਾ ਕਾਰਜਕਾਲ 1945- 1997.pdf

[49] ਵੀ. ਸੁਧੀਸ਼ ਪਾਈ, "ਕੀ ਨਦੀ ਸਰੋਤ ਨਾਲੋਂ ਉੱਚੀ ਉੱਠ ਰਹੀ ਹੈ? ਨਿਯਮ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ - ਡਾਇਰੈਕਟਰੀ ਜਾਂ ਲਾਜ਼ਮੀ?" ਜਰਨਲ ਆਫ ਇੰਡੀਅਨ ਲਾਅ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ (2011), ਪੰਨਾ 513 ਤੇ

ਕੀਥ ਡਾਉਡਿੰਗ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ ਲੁਈਸ (ਸੰਪਾਦਕ), ਆਸਟਰੇਲੀਆਈ ਰਾਸ਼ਟਰਮੰਡਲ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਮੰਤਰੀ ਕੈਰੀਅਰ ਅਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹੀ, ਏ.ਐਨ.ਯੂ. ਪ੍ਰੈਸ (2012), http://pressfiles.anu.edu.au/downloads/press/p191121/pdf/ch023.pdf

51 ਗ੍ਰੈਨਵਿਲੇ ਆਸਟਿਨ (ਸੁਪਰਾ ਨੋਟ 3), ਪੰਨਾ 145 ਤੇ

ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਸੰਸਦੀ ਕਰਜ਼ਾ ਲਿਆ ਸੀ? ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤ ਤੋਂ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕੈਬਨਿਟ ਰੂਪ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਅਪਣਾਇਆ, ਪਰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।[53]

ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਵਿਚਕਾਰ ਸਿੱਧਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ। ਇਸ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੀ ਕਲਪਨਾ "ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਆਕਸਫੋਰਡ ਕੰਪੇਨੀਅਨ ਟੂ ਪੋਲੀਟਿਕਸ" ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ:

"[A] ਗਿਣਨਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ... ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਵਾਲੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਦਾ ਮਾਪਦੰਡ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ... ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਉਸ ਹੱਦ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਅਸਲ ਨੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਆਦਰਸ਼ਕ ਆਦਰਸ਼ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ... ਇਸ ਵਿਆਪਕ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ, ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਨਤੀਜਾ-ਮੁਖੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ।[54]

ਆਕਸਫੋਰਡ ਹੈਂਡਬੁੱਕ ਆਫ ਦਿ ਇੰਡੀਅਨ ਕੰਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨ[55] (2016) ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਕਈ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ:

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਕਈ ਪਹਿਲੂ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਮੰਤਰੀ ਇੱਕ ਸਾਂਝੀ ਇਕਾਈ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ; ਕੈਬਨਿਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਸਾਰੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਸਹਿਮਤੀ, ਜੇ ਕੋਈ ਹੈ, ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੰਤਰੀ ਇਕ ਸੁਰ ਵਿਚ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਰਕਾਰੀ ਨੀਤੀਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ, ਜਾਂ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਚਾਅ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ, ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਭਾਗ ਵਜੋਂ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੱਤਾ ਵਿੱਚ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਪਾਰਟੀ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਵਰਤਦੀਆਂ ਹਨ।[56]

---

[52] Ibid, at page 166

[53] Ibid, at page 172

[54] ਦਿਲੀਪ ਮੁਖਰਜੀ, ਨੀਰਜ ਗੋਪਾਲ ਜੈਲ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਭਾਨੂ ਮਹਿਤਾ (ਸੰਪਾਦਕ) ਵਿੱਚ "ਸਰਕਾਰੀ ਜਵਾਬਦੇਹੀ", ਆਕਸਫੋਰਡ ਕੰਪੇਨੀਅਨ ਟੂ ਪੋਲੀਟਿਕਸ ਇਨ ਇੰਡੀਆ, ਆਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ (2010), ਪੰਨਾ 477 ਤੇ

[55] ਸ਼ੁਭਾਂਕਰ ਡੈਮ, ਸੁਜੀਤ ਚੌਧਰੀ ਵਿੱਚ "ਕਾਰਜਕਾਰੀ", ਮਾਧਵ ਖੋਸਲਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਭਾਨੂ ਮਹਿਤਾ (ਸੰਪਾਦਕ), ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਆਕਸਫੋਰਡ ਹੈਂਡਬੁੱਕ, ਆਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ (2016), ਪੰਨਾ 319 ਤੇ

[56] ਆਈਬਿਡ

XXXXXX

NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ
[ਡਾ. ਡੀ.ਵਾਈ. ਚੰਦਰਚੂੜ, ਜੇ.] 211

ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਭਿਆਸ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਬੰਧਤ ਵਿਭਾਗਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ:

"ਸ਼ਾਸਨ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਮਾਮਲਾ ਹੈ; ਦਰਜਨਾਂ ਵਿਭਾਗਾਂ ਦੇ ਸੈਂਕੜੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਕਈ ਫੈਸਲੇ ਲੈਂਦੇ ਹਨ... ਇਹ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵੀ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ, ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ ਜੋ ਆਪਣੇ ਵਿਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ... ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਮੰਤਰੀ ਨੀਤੀਗਤ ਮੁੱਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ; ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਜਾਂ ਕੋਈ ਨਿਗਰਾਨੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਫਿਰ ਵੀ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਲਈ ਮੰਤਰੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੀ ਪਨਾਹ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੇ। ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸੰਸਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਵਿਭਾਗੀ ਕਮੀਆਂ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹਨ।[57]

36. ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ, ਇੱਕ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸ ਵਜੋਂ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕਈ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਰਾਏ ਸਾਹਿਬ ਰਾਮ ਜਵਾਯਾ ਕਪੂਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ [58] ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ "ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਦਾ ਰਸਮੀ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁਖੀ" ਹੈ ਅਤੇ "ਅਸਲ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ" ਮੰਤਰੀਆਂ ਜਾਂ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਕੋਲ ਹਨ:

"ਸਾਡਾ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਆਪਣੇ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਸੰਘੀ ਹੈ, ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸੰਸਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਨੀਤੀ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਖਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ... ਇਸ ਲਈ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਚ ਵੀ ਸੰਸਦੀ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਦੀ ਉਹੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਹੈ ਜੋ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿਚ ਹੈ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਕੈਬਨਿਟ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। **ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਬਹੁਮਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਦੋਵਾਂ ਕਾਰਜਾਂ ਦੇ ਵਰਚੁਅਲ ਨਿਯੰਤਰਣ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੰਤਰੀ ਸੰਭਾਵਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਨੀਤੀ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ**। (ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

---

[57] Ibid, at page 320

[58] (1955) 2 SCR 225

XXXXXX

ਏ ਸੰਜੀਵੀ ਨਾਇਡੂ ਬਨਾਮ ਮਦਰਾਸ ਰਾਜ [59] **ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕੈਬਨਿਟ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ ਗਿਆ ਸੀ**:

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੰਤਰਾਲੇ 'ਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹਰ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਕੈਬਨਿਟ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਂਝੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਸਾਰ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਫੈਸਲਾ ਕੈਬਨਿਟ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਾਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਮੰਤਰੀ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰਾਲੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਾਂ ਛੱਡੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਹਰ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਪ੍ਰਤੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਇਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਨਿੱਜੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ।

ਸਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ [60] ਕੇਸ **ਵਿੱਚ** ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਏ.ਐਨ. ਰੇਅ (ਬਹੁਮਤ ਲਈ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ) ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਜ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ:

"ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਕਦੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ 'ਤੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਹਾਰਕ ਨਿਯਮ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਰਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕ੍ਰਾਊਨ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈਣ ਲਈ ਸਲਾਹਕਾਰ ਲੱਭਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹਾਊਸ ਆਫ ਕਾਮਨਜ਼ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਇਹ ਨਿਯਮ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸੰਸਦੀ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਰੂਪ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰੂਪ ਦੀ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁਖੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ[61] ਦੇ ਮਾਮਲੇ **ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ** ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਮੂਲ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ। ਸਾਰੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਇਕਾਈ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਹੀ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

---

[59] (1970) 1 SCC 443

[60] (1974) 2 SCC 831

[61] (1977) 4 SCC 608

XXXXXX

ਸਰਕਾਰ ਹਰੇਕ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਅਤੇ ਨੀਤੀਆਂ ਲਈ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨੂੰ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ "ਜਨਤਕ ਰਾਏ ਦੇ ਦਬਾਅ" ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਮਰਥਨ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ:

"ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਸਮੂਹਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ, ਜਾਂ, ਜੇ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ

ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਕੰਮਾਂ ਲਈ "ਵਿਪਰੀਤ" ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮੂਹਿਕ ਇੱਛਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ, ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਇਸ ਲਈ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਾ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਫਿਰ ਵੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਾਂਝੀ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਗਲਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਾਮਨ ਕਾਜ਼, ਏ ਰਜਿਸਟਰਡ ਸੋਸਾਇਟੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ [62] **ਦੇ ਫੈਸਲੇ '** ਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਕ 'ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੰਕਲਪ' ਹੈ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਪਾਰਟੀ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸ਼ਾਸਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਦੇ ਦੋ ਅਰਥ ਹਨ:

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਹਿਲਾ ਅਰਥ ਜੋ ਜਾਇਜ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਉਸ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿਚ ਇਕਮਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ ਇਸ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਨੀਤੀਆਂ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਬੈਠਕ ਵਿਚ ਵੱਖਰੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਹੋਣਗੇ। ਦੂਜਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੰਤਰੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਜਾਂ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਬੋਲਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਅਤੇ ਅਸਫਲਤਾ ਲਈ ਨਿੱਜੀ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ।

ਸੁਬਰਾਮਨੀਅਮ ਸਵਾਮੀ ਬਨਾਮ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ [63] **ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ** ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਇਕ ਮੰਤਰੀ 'ਤੇ ਟੈਲੀਕਾਮ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੇਣ 'ਚ ਗੰਭੀਰ ਬੇਨਿਯਮੀਆਂ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕੂ ਕਾਨੂੰਨ, 1988 ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੁਕੱਦਮਾ

ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਲਈ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦਫ਼ਤਰ (ਪੀ.ਐਮ.ਓ.) ਨੂੰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ:

---

[62] (1999) 6 SCC 667

[63] (2012) 3 SCC 64

XXXXXX

ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ 'ਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦਫ਼ਤਰ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਤੇ ਨਿਆਂ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਤੋਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 1 (ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ) ਨੂੰ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣ। ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਰੱਖੇ ਗਏ ਅਹੁਦੇ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਤੋਂ ਇਹ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖੇ ਗਏ ਹਰੇਕ ਕੇਸ ਦੇ ਛੋਟੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੇਖੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਨੂੰ ਸਹੀ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੂਰੇ ਤੱਥ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇ। ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਬਾਰੇ ਸਹੀ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਉਹ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਚਿਤ ਫੈਸਲਾ ਲੈਂਦਾ ਅਤੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਲਟਕਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ।

ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਸੀ ਕਿ "ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ... ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਮੂਹਿਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਪੈਦਾ ਨਾ ਕਰੋ"[64].

37. ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਆਧੁਨਿਕ ਸੰਸਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੀ ਹੈ।[65] ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਵੋਟਰਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹਰ ਕੰਮ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਜਨਤਾ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰੇ। ਇਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰੀ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ। ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦਾਂ 'ਤੇ ਟਿਕੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ।

<u>ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ</u>

38. ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਕੈਬਨਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ "ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਸੰਸਕਰਣ" [66] 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ . ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚਕਾਰ ਸਿੱਧਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਮੁਖੀ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸੰਸਥਾਪਕਾਂ ਅਤੇ ਮਾਵਾਂ ਨੇ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਲਾਹ ਮੰਨਣ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਬਣਾਇਆ। ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ 4 ਨਵੰਬਰ 1948 ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਖਰੜਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਸੀ।

---

[64] ਆਕਸਫੋਰਡ ਹੈਂਡਬੁੱਕ ਆਫ ਦਿ ਇੰਡੀਆ ਕੰਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨ (Supra ਨੋਟ 52), ਪੰਨਾ 320 ਤੇ

[65] ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਮੇਟੀ, ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ, (2010) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 113 ਵੀ ਦੇਖੋ; ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ, (2017) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 1; ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਸਤਪਾਲ ਸੈਣੀ, 20117 (2) ਸਕੇਲ 292 [66] ਗ੍ਰੈਨਵਿਲੇ ਆਸਟਿਨ (Supra ਨੋਟ 3), ਪੰਨਾ 145 ਤੇ

XXXXXX

NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ
[ਡਾ. ਡੀ.ਵਾਈ. ਚੰਦਰਚੂੜ, ਜੇ.] 215

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਖਰੜੇ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜਾ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਅਹੁਦਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਰਾਜ ਦਾ ਮੁਖੀ ਹੈ ਪਰ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਦਾ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਰਾਸ਼ਟਰ 'ਤੇ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਉਹ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਇਕ ਮੋਹਰ 'ਤੇ ਇਕ ਰਸਮੀ ਉਪਕਰਣ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ... **ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਮੰਨਣ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦੇ ਉਲਟ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਸ ਦੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਕੋਲ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਬਹੁਮਤ ਹੈ**...

ਇੱਕ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਨੂੰ ਦੋ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ - (1) ਇਹ ਇੱਕ ਸਥਿਰ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ (2) ਇਹ ਇੱਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਹੁਣ ਤੱਕ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਡਿਗਰੀ ਵਿੱਚ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾ ਸਕੇ ...

ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਸੰਸਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ, ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅਤੇ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ, ਮਤਿਆਂ, ਬੇਭਰੋਸਗੀ ਮਤੇ, ਮੁਲਤਵੀ ਮਤੇ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਣਾਂ 'ਤੇ ਬਹਿਸਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤਾ

ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਜੋ ਅਮਰੀਕੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਰਗੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ. **ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਦੀ ਸੰਸਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਖਰੜੇ ਨੇ ਵਧੇਰੇ ਸਥਿਰਤਾ ਦੀ ਬਜਾਏ ਵਧੇਰੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ**। [67] (ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਸ਼੍ਰੀ ਅਲਾਦੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਸਵਾਮੀ ਅਯਾਰ ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਸਨ:

"... ਕਿ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਸਮੂਹਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਪ੍ਰਤੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੇ ਕੋਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸਦਨ ਪ੍ਰਤੀ ਉਸ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਬਣਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਹ ਮਹਾਦੋਸ਼ ਲਈ ਵੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ **ਇਹ ਕਹਿਣ ਦਾ ਸਿਰਫ ਇਕ ਅਜੀਬ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇਗਾ**।

[67] ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਬਹਿਸਾਂ, ਭਾਗ 7 (4 ਨਵੰਬਰ 1948)

ਇਹ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਸਮੂਹਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਪ੍ਰਤੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਨੂੰ ਬਜਟ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹਰ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜੇਕਰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਿਭਾਉਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਵਜੋਂ, ਡਾ. ਰਾਜੇਂਦਰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਨੂੰ ਉਮੀਦ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਸੰਮੇਲਨ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਿਹਤਮੰਦ ਅਭਿਆਸ ਵਜੋਂ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ:

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨਾਲ ਮਿਲਾਉਣਾ ਪਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਸੀਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਲਈ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸ਼ਾਸਕ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਹੁਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦਾ ਹੈ।

ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਮੰਤਰੀਆਂ ਕੋਲ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਉਹ ਬੇਸ਼ਕ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਪ੍ਰਤੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਸ ਸਲਾਹ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਲਈ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ, **ਇਹ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਇਸ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਿਹਤਮੰਦ ਪਰੰਪਰਾ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ**।[69] (ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਦੇ ਨਾਮਾਤਰ ਮੁਖੀ ਵਜੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਲਈ ਸੀਮਤ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਅਪਣਾਇਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਜਪਾਲ ਲਈ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਸੀ।

39. ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਨੂੰ ਨਿਆਂਇਕ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। **ਯੂ.ਐਨ.ਆਰ. ਰਾਓ ਬਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ [70] ਕੇਸ** ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ:

---

[68] Ibid

[69] ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਬਹਿਸਾਂ, ਭਾਗ 11 (26 ਨਵੰਬਰ, 1949)

[70] (1971) 2 S.C.C 63

XXXXXX

ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 74 (1) ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣ ਦੇ ਅਯੋਗ ਹਾਂ ਕਿ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ "ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ "ਮਈ" ਵਜੋਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 52 ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦਾ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਚੋਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਦੇ ਪੂਰੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਲਈ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਈ 'ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ' ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਇਸ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਲੋਕ ਸਭਾ ਪ੍ਰਤੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਉਹ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਰਾਜ ਕਰ ਸਕਣਗੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 61 ਤਹਿਤ ਮਹਾਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਚਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ। ਅਨੁਛੇਦ 74 (1) ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਫਿਰ ਸਾਨੂੰ ਧਾਰਾ 75 (3) ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 74 (1) ਅਤੇ ਧਾਰਾ 75 (2) ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ

ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 75 (3) ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ "ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸਰਕਾਰ" ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ [71] **ਕੇਸ** ਵਿੱਚ, ਇਸ ਸਵਾਲ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਕਿ ਕੀ ਰਾਜਪਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜਾਂ ਰਸਮੀ ਮੁਖੀ ਵਜੋਂ ਅਧੀਨ ਨਿਆਂਇਕ ਸੇਵਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਅਤੇ ਹਟਾਉਣ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਏ.ਐਨ. ਰੇਅ ਨੇ ਬਹੁਮਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ:

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਤੇ ਰਾਜਪਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜਾਂ ਰਸਮੀ ਮੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਤੇ ਰਾਜਪਾਲ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸਿਵਾਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜਾਂ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਸ਼ਕਤੀ ਜਾਂ ਕਾਰਜ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜਾਂ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜਾਂ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਬਲਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕੈਬਨਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜਾਂ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ, ਉਸ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਜਿਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜਾਂ ਰਾਜਪਾਲ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ.

---

[71] (1974) 2 SCC 831

XXXXXX

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 77 (3) ਅਤੇ 166 (3) ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮਕਾਜ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੰਤਰੀ ਜਾਂ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜਾਂ ਰਾਜਪਾਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਫ਼ਦ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਕੰਮਕਾਜ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਤਹਿਤ ਮੰਤਰੀ ਜਾਂ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜਾਂ ਰਾਜਪਾਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ:

ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜਾਂ ਰਾਜਪਾਲ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਚ ਮੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਨਾ ਤਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ... ਜਿੱਥੇ ਰਾਜਪਾਲ ਕੋਲ ਕੋਈ ਵਿਵੇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਰਾਜਪਾਲ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਰਾਜਪਾਲ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਵਿਵੇਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਈਅਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਪੀ.ਐਨ. ਭਗਵਤੀ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੀ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ।

40. ਇਹ ਪਰੰਪਰਾ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਪਾਬੰਦ ਹੋਵੇਗਾ, ਨੂੰ 42ਵੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ, ਅਨੁਛੇਦ 74 (1) ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ, ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਸਲਾਹ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ। ਅਨੁਛੇਦ 74 (1) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ:

ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਲਈ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਅਜਿਹੀ ਸਲਾਹ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ।

44ਵੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਨੇ ਅਨੁਛੇਦ 74 (1) ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਜੋੜਿਆ ਤਾਂ ਜੋ "ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਤਾਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਲਾਹ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ"। ਇਸ ਲਈ, ਜੋ ਸਥਿਤੀ ਉੱਭਰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਮੁਖੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਪਾਬੰਦ ਹੋਵੇਗਾ। 42ਵੀਂ ਅਤੇ 44ਵੀਂ ਸੋਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਨਿਆਂਇਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

XXXXXX

ਪੀ.ਯੂ ਮਾਈਲਾਈ ਹਲੀਚੋ ਬਨਾਮ ਮਿਜ਼ੋਰਮ ਰਾਜ [72] ਦੇ **ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਲਿਖਦੇ** ਹੋਏ ਜਸਟਿਸ ਕੇ.ਜੀ. ਬਾਲਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਨ) ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਕਤੀ ਜਾਂ ਕਾਰਜ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ "ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ" ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕੈਬਨਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ।

ਜਸਟਿਸ ਮਦਨ ਬੀ. ਲੋਕੁਰ ਨੇ ਨਬਾਮ ਰੇਬੀਆ ਅਤੇ ਬਾਮੰਗ ਫੇਲਿਕਸ ਬਨਾਮ ਅਰੁਣਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ 73 **ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੀ ਰਾਏ ਦਿੰਦੇ** ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ "ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਫੈਸਲਾ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਪਾਲ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਪਾਬੰਦ ਰਹਿਣਗੇ। ਸਿਵਾਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਉਸਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ "ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ" ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ।

41. ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਆਪਸੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸਿਧਾਂਤ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਅਤੇ ਦੋਵੇਂ ਮਿਲ ਕੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕੈਬਨਿਟ ਰੂਪ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਇਕਾਈ ਵਜੋਂ ਬੋਲਦੀ ਹੈ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਕੇ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ, ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਇੱਕ ਜਵਾਬਦੇਹ ਅਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਧੁਨਿਕ ਸਰਕਾਰ, ਆਪਣੀਆਂ ਸਹਾਇਕ ਗੁੰਝਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਕਈ ਭਾਗਾਂ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੱਤਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਬਣਦੀ ਹੈ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਮੰਤਰੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜੋ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵਜੋਂ ਵੀ ਚੁਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਜਨਤਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜੋ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਅਤੇ ਸੰਵਾਦ ਅਸਹਿਮਤੀ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ, ਸਮੂਹਿਕ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਮਤਭੇਦਾਂ ਲਈ ਜਗ੍ਹਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੰਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਉਭਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਰਿਪੱਕਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਬੁੱਧੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੇ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹੱਲ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਧਾਰਨਾ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ, ਸਿਧਾਂਤ ਇਹ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਜੋਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਸਾਰੇ

ਮੰਤਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਭਾਗਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਪਾਬੰਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

---

[72] (2005) 2 SCC 92

[73] (2016) 8 SCC 1

XXXXXX

ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੀ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਇਕਾਈ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਭਿੰਨਤਾਵਾਂ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਉਸ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਾ ਹੋਵੇ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਇਕਾਈ ਵਜੋਂ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੋਵੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

42. **ਕਿਹੋਤੋ ਹੋਲੋਹਾਨ ਬਨਾਮ ਜ਼ਚਿਲੂ 74 ਕੇਸ ਵਿੱਚ** ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਵੈਂਕਟਚਲੀਆ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਬੋਲਦਿਆਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਸੀ:

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਸਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਬਹਿਸ, ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਅਤੇ ਸਮਝਾਉਣਾ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਸਾਧਨ ਅਤੇ ਸਾਰ ਹੈ। ਬਹਿਸਾਂ ਦੌਰਾਨ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ। ਉਸੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਮਤਭੇਦ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਕਸਰ ਸਦਨ ਵਿੱਚ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ

ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਸੋਧ ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਵਾਪਸ ਲੈਣਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣਾਂ ਦੀ ਬਹਿਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਸੰਸਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਵਿਚ ਇਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅਤੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

43. ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਅਧਾਰ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਆਦੇਸ਼ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਵਾਲੇ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਰੂਪ (ਸਿਰਲੇਖ ਮੁਖੀ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣਾ) ਇਸ ਦੇ ਮੂਲ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ, ਜੋ ਇਹ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਦਾ ਅਸਲ ਅਧਿਕਾਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਬਾਂਹ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਅਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ - ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾ ਕੇ ਕਿ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਦਾ ਅਸਲ ਅਧਿਕਾਰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਲੋਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਅੰਤਮ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇੱਕ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਰਾਹੀਂ ਜਿਸ ਲਈ ਕੌਂਸਲ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ. ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਅਸਹਿਮਤੀ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਬਲਕਿ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਤਾਕਤ ਅਤੇ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਮਿਲ ਕੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਬਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

F ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ

---

[74] 1992 SCC Supp. (2) 651

XXXXXX

44. NCT ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 2 ਅਤੇ 3 ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ 4 ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 4 ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸੰਸਥਾਗਤ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮੁਖੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਭੂਮਿਕਾ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇਣਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਹਨ ਜੋ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹਿ-ਵਿਆਪਕ ਹੈ. ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੱਕ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਅਸੈਂਬਲੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਵਧਦੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦੀ। ਜੋ ਚੀਜ਼ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸਮਰੱਥਾ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ, ਉਹ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀਆਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਉਲਟ ਹੈ। ਦੂਜਾ, ਧਾਰਾ 4 ਵਿੱਚ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਸੀਮਾ, ਉਸੇ ਸਮੇਂ, ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ (ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ) ਅਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ; ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਕੌਂਸਲ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਤੀਜਾ, ਧਾਰਾ 4 ਦੇ ਮੂਲ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਅਪਵਾਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ "ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਧੀਨ" ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜੋ ਉਸਦੇ ਵਿਵੇਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

45. ਧਾਰਾ 4 ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਝਗੜੇ ਦੀ ਹੱਡੀ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦਾ "ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ" 'ਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨਾਲ ਮਤਭੇਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਕੋਲ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਮਤਭੇਦ ਨੂੰ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਭੇਜਣ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ "ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ" ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ. ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵੱਲੋਂ ਫੈਸਲਾ ਆਉਣ ਤੱਕ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਜਾਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਮਾਮਲਾ ਇੰਨਾ ਗੰਭੀਰ ਹੈ ਕਿ ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਕੇਂਦਰ "ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਮਤਭੇਦ" ਅਤੇ "ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਤੇ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਧਾਰਾ 4 ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਕਿ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਮਤਭੇਦ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰੇਗਾ।

XXXXXX

ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਲਈ, ਇਹ ਉਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਮਤਭੇਦ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਧਾਰਾ 4 ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੀਏ, ਇਕ ਪਹਿਲੂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ. ਜਿੱਥੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮਤਭੇਦ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਇਹ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਭੇਜਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 4 ਦੇ ਮੂਲ ਹਿੱਸੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਦੋ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀ

ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਧਾਰਾ 4 ਦੇ ਮੂਲ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਪਾਬੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਇਕੋ ਇਕ ਅਪਵਾਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ)। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ 'ਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੰਮ ਕਰਨ 'ਤੇ ਲੱਗੀ ਪਾਬੰਦੀ ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਹਟਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਮਤਭੇਦ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਭੇਜ ਸਕਣ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਾਂ, ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਮਤਭੇਦ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੱਕ ਇਹ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਲੋੜ ਵਾਲੀ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

46. (i) ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਅਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦਰਮਿਆਨ ਸਬੰਧਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ; ਅਤੇ (ii) ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ , ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਛੇਦ 239 (1) ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 239 AA (1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਹੋਰ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੌਰਾਨ ਅਹੁਦਾ ਸੰਭਾਲਦੇ ਹਨ (ਧਾਰਾ 5)। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਪ੍ਰਤੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 6 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ NCT ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਨੇ ਚੁਣੀ ਹੋਈ

ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੈਬਨਿਟ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਹੈ।

XXXXXX

ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕਰਨਾ ਜੋ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਸਹਿ-ਵਿਆਪਕ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਪ੍ਰਤੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੈਬਨਿਟ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅੰਦਰੂਨੀ ਹੈ।

47. ਸੰਸਦ ਨੂੰ, ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਧਾਰਾ 7 ਦੁਆਰਾ, ਉਸ ਧਾਰਾ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪੂਰਕ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਛੇਦ 368 ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਜਾਂ ਸੋਧ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੋਵੇ।

48. ਅਨੁਛੇਦ 239AB ਉਸ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਹੈ ਜਿੱਥੇ NCT ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 239AB ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ:

ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਵਿਵਸਥਾ- ਜੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਤੋਂ ਰਿਪੋਰਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ 'ਤੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ-

(a) ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਜਾਂ ਉਸ ਧਾਰਾ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ; ਜਾਂ

(b) ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਉਚਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਂ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਸਥਾ ਜਾਂ ਉਸ ਧਾਰਾ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੰਭਾਵਿਤ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਂ ਢੁਕਵਾਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਅਨੁਛੇਦ 239AB ਦੇ ਤਹਿਤ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ (i) ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ; ਅਤੇ (ii) ਉਸ ਧਾਰਾ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ NCT ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ, ਜਿੱਥੇ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ 'ਤੇ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ: (ਓ) ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਜਿੱਥੇ NCT ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਜਾਂ ਇਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ; ਜਾਂ (ਅ) NCT ਦੇ ਸਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਲਈ।

XXXXXX

ਅਨੁਛੇਦ 239B ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਪੁਡੂਚੇਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਦੌਰਾਨ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ

ਸ਼ਕਤੀ ਧਾਰਾ 239AA ਦੀ ਧਾਰਾ 8 ਦੁਆਰਾ NCT ਦੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਧਾਰਾ 241 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਲਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ।

49. ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਅਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ, ਸੰਘ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਭਾਗ ਪੰਜਵਾਂ (ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 52 ਤੋਂ 151 ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ) ਸੰਘ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ; ਭਾਗ VI. (ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 152 ਤੋਂ 237 ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ) ਰਾਜਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਗ ਅੱਠਵਾਂ (ਅਨੁਛੇਦ 239 ਤੋਂ 241 ਸਮੇਤ) ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਭਾਗ V ਅਤੇ VI ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭਿੰਨਤਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਮਾਨ ਵਿਆਖਿਆਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਗ ਪੰਜਵਾਂ ਅਤੇ ਭਾਗ ਛੇਵਾਂ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਭਾਗ 5 ਕੇਂਦਰੀ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਭਾਗ 6 ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਅਤੇ ਅਧੀਨ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

50. ਅਨੁਛੇਦ 52 ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 53 ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਘ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਅਨੁਛੇਦ 73 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਸੰਘ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ (a) ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੱਕ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ; ਅਤੇ (b) ਕਿਸੇ ਸੰਧੀ ਜਾਂ ਸਮਝੌਤੇ ਤਹਿਤ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ, ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ। ਅਨੁਛੇਦ 73 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ:

73. ਯੂਨੀਅਨ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਹੱਦ

(1) ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਯੂਨੀਅਨ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਧੇਗੀ-

(a) ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਲਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ; ਅਤੇ

(b) ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ, ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਜੋ ਕਿਸੇ ਸੰਧੀ ਜਾਂ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ:

XXXXXX

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਉਪ-ਧਾਰਾ (a) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਜਾਂ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਵਧੇਗੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਹੈ।

(2) ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਕੋਈ ਰਾਜ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਾਂ ਅਥਾਰਟੀ, ਇਸ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਣਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਉਸ ਰਾਜ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਜਾਂ ਕਾਰਜ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਜ ਜਾਂ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਾਂ ਅਥਾਰਟੀ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਵਰਤ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਅਨੁਛੇਦ 73 (1) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਧਾਰਾ 1 ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (a) ਅਧੀਨ ਸੰਘ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਵਧਦੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਘ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਵਧਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉਹ ਮਾਮਲੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਕੋਲ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 74 (1) ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਮੁਖੀ ਵਜੋਂ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦਾ ਕੰਮ "ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ" ਕਰਨਾ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ, "ਅਜਿਹੀ ਸਲਾਹ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨ" ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ. ਅਨੁਛੇਦ 74 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ:

74. ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਲਈ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ

(1) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਲਈ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ, ਅਜਿਹੀ ਸਲਾਹ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ: ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਤਾਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਿੱਤੀ ਸਲਾਹ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ।

(2) ਮੰਤਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਲਾਹ ਦੇ ਸਵਾਲ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਅਨੁਛੇਦ 77 ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦਾ ਹੈ:

(77. ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕੰਮਕਾਜ

(1) ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ।

(2) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਹੈ, ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਉਠਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕੋਈ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(3) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਅਤੇ ਉਕਤ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਏਗਾ।

ਧਾਰਾ 77 (1) ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 2 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 3 ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਦੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਮਕਾਜ ਦੀ ਵੰਡ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 78 ਸਰਕਾਰ

ਦੇ ਕੈਬਨਿਟ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮੁਖੀ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰੇ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇ। ਅਨੁਛੇਦ 78 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ:

78. ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਆਦਿ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਕਰਤੱਵ-

ਇਹ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੋਵੇਗਾ-

(a) ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨਾ;

(b) ਸੰਘ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਅਜਿਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਮੰਗ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ

(c) ਜੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕਰੇ ਜਿਸ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਹੈ ਪਰ ਜਿਸ 'ਤੇ ਕੌਂਸਲ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ।

XXXXXX

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦਰਮਿਆਨ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਥਾਗਤ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਮੁਖੀ ਵਜੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ

ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੰਘ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੰਸਦ ਦੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹਿ-ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੈਬਨਿਟ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਲੋਕ ਸਭਾ ਪ੍ਰਤੀ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ, ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤ ਵਜੋਂ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਤੀ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਥਿਤੀ ਸਿਰਲੇਖ ਮੁਖੀ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 74 (1) ਵਿੱਚ "ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਰਸਮੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਮੂਲ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਗਠਿਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸੰਸਦ ਪ੍ਰਤੀ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 74 (1) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਕ ਵਾਰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੈ।

51. ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 111 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਸੰਸਦ ਦੇ ਸਦਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਬਿੱਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 111 ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਵਾਪਸ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ (ਜੇ ਇਹ ਧਨ ਬਿੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ)। ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ 'ਤੇ, ਜੇ ਬਿੱਲ ਸੰਸਦ ਦੇ ਸਦਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦੁਬਾਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਸੋਧ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਂ ਬਿਨਾਂ) ਤਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਹਿਮਤੀ ਨੂੰ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ।

52. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ ਛੇਵੇਂ ਵਿੱਚ, ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਰਾਜਪਾਲ ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਮੁਖੀ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਧਾਰਾ 154 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜਪਾਲ ਕੋਲ ਹੈ। ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 155 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 156 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੌਰਾਨ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਧਾਰਾ 162 ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹਿ-ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਦੋਵੇਂ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸੰਘ ਨੂੰ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਤੇ ਸੀਮਤ ਹੈ।

XXXXXX

ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ, ਅਨੁਛੇਦ 163 ਇੱਕ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮੁਖੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਸਿਵਾਏ ਜਿੱਥੇ ਰਾਜਪਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਅਨੁਛੇਦ 163 (2) ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਰਾਜਪਾਲ ਵੱਲੋਂ ਅਨੁਛੇਦ 164 ਤਹਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਹੋਰ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਰਾਜਪਾਲ ਵੱਲੋਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੌਰਾਨ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਨੁਛੇਦ 164 (2) ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਪ੍ਰਤੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 166 ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵਾਲੀ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ ਜੋ ਧਾਰਾ 77 ਦੇ

ਨਾਲ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਾਰਾ 167 ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਰਾਜ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਰਾਜਪਾਲ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰੇ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 78 ਦੇ ਸਮਾਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇ।

53. ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਕੁਝ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ:

(i) ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 368 ਅਧੀਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਸਾਧਾਰਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਹਨ;

(ii) ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਿੱਲੀ ਲਈ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੋਵਾਂ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਚੋਣ ਸਿੱਧੀ ਚੋਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ (ਐਂਟਰੀਆਂ 1, 2 ਅਤੇ 18 ਅਤੇ ਐਂਟਰੀਆਂ 64, 65 ਅਤੇ 66 ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਐਂਟਰੀਆਂ 1, 2 ਅਤੇ 18 ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ)। ਫਿਰ ਵੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਰਾਜ ਸੂਚੀ (ਸਿਵਾਏ ਐਂਟਰੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ) ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਤੱਕ ਫੈਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੰਸਦ ਕੋਲ NCT ਲਈ ਰਾਜ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀਆਂ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ; ਅਤੇ

XXXXXX

(iii) ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੈਬਨਿਟ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਮੁਖੀ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਪ੍ਰਤੀ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਇੱਕ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀ ਚੋਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਰਾਹੀਂ ਚੁਣੀ ਗਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਾਖਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸਮੂਹਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਪ੍ਰਤੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਵਿੱਚ, ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹਿ-ਵਿਆਪਕ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੈਬਨਿਟ ਰੂਪ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। NCT ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੈਬਨਿਟ ਫਾਰਮ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 239AA ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

54. ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ NCT ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਪੂਰਨ ਰਾਜ ਦੇ ਦਰਜੇ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ:

(a) ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਭਾਗ VIII ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਦਿੱਲੀ ਭਾਗ ਅੱਠਵੇਂ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਸਿਤ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਰੀ ਹੈ;

(b) ਹਰੇਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਅਨੁਛੇਦ 239 (1) ਦੇ ਅਧੀਨ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦੁਆਰਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 239 (1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਯੁਕਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (1) ਦੇ ਤਹਿਤ NCT ਲਈ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 239 NCT ਲਈ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਸਰੋਤ ਹੈ;

(c) ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ NCT ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਨੁਛੇਦ 239AB ਦੁਆਰਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ NCT ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਜਾਂ ਉਸ ਧਾਰਾ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ <u>ਅਨੁਛੇਦ 239 ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਲਈ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ</u>। ਇਸ ਲਈ, ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 239 (1) ਤੋਂ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ;

<u>XXXXXX</u>

(d) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਰਾਹੀਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਸਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਾ, ਉਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਜੋ ਉਹ ਸਹੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ NCT ਸਮੇਤ ਕਿਸੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ;

(e) ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਵੱਖਰੀ NCT ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਅਨੁਛੇਦ 239AB ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 356 ਦੇ ਉਲਟ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 356

ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ 'ਤੇ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ "ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੰਨ ਸਕਦਾ ਹੈ" ਅਤੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਧੀਨ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਅਨੁਛੇਦ 239AB ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਅਤੇ 239AA ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ NCT ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ; ਅਤੇ

(f) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇ ਬੰਧਨਕਾਰੀ ਚਰਿੱਤਰ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਸਮੇਂ, ਜਾਂ ਜਿਵੇਂ ਵੀ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ, ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਭਿੰਨਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 74 (1) ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇ ਬੰਧਨਕਾਰੀ ਚਰਿੱਤਰ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ, ਅਜਿਹੀ ਸਲਾਹ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵੱਲੋਂ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਣ 'ਤੇ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਉਸ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਨੁਛੇਦ 163 (1) ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੂੰ "ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇਣ" ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਸਿਵਾਏ ਜਿੱਥੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 239 AA (4) ਆਪਣੇ ਮੂਲ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਟੈਂਡਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

XXXXXX

ਪਰ, ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਲਾਹ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਅਨੁਛੇਦ 163 ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 163 (1) ਦੇ ਤਹਿਤ, ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪਦਾ ਹੈ), ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਖੇਤਰ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ "ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਮਤਭੇਦ" ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇ ਬੰਧਨਕਾਰੀ ਚਰਿੱਤਰ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ".

55. ਜਿਸ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ NCT ਦੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨਾਲ ਮਤਭੇਦ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਭੇਜ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਲਈ, ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੈਬਨਿਟ ਰੂਪ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਅਕਸ਼ਾਂਸ਼ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਛੱਡਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ NCT ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਰਜੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਧਾਰਾ 4 ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਇੱਕ ਲਾਈਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇੱਕ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਸਰਕਾਰ ਲੋਕਤੰਤਰ ਵਿੱਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਚੁਣਨ ਲਈ ਵੋਟ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਵੋਟਰਾਂ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਇੱਛਾ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਅਸਲ ਸ਼ਕਤੀ ਰਾਜ ਦੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੀ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਰਾਹੀਂ ਲੋਕਾਂ

ਪ੍ਰਤੀ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਸਮੂਹਿਕ ਇਕਾਈ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਵਾਲੇ ਮੁਖੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸਲ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਠੋਸ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁੱਲ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜੋ ਵੋਟਰਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜਵਾਬਦੇਹ ਅਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੈ। ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਉਪਰੋਕਤ ਤੱਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਉਣਾ ਪਏਗਾ ਜੋ NCT ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਰਜੇ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। NCT ਆਪਣੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਇੱਕ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸ਼ਹਿਰ ਵਜੋਂ ਆਪਣੇ ਚਰਿੱਤਰ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪ੍ਰਤੀਕਵਾਦ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ।

NCT ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਸਮੂਹਿਕ ਕਲਿਆਣ 'ਤੇ ਸਿੱਧਾ ਅਤੇ ਤੁਰੰਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਨਤਕ ਵਿਵਸਥਾ, ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਅਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ NCT ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਣ ਦਾ ਇਹੀ ਤਰਕ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋਵਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਾਵਧਾਨੀ ਪੂਰਵਕ ਸੰਤੁਲਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ। ਦੋਵਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਨਤੀਜਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਚਿਤ ਮਹੱਤਵ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਵਾਲੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

ਜੀ NCT ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਇਤਿਹਾਸ

56. NCT ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਸ੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ ਸੁਬਰਾਮਣੀਅਮ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ NCT ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਆਂ ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਲੱਖਣ ਸਥਾਨ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਸੁਬਰਾਮਣੀਅਮ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ NCT, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹੈ, ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਜੋ 69 ਵੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਿਰਫ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਮੰਨੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਵਿਦਵਾਨ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ NCT ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹਾਈਬ੍ਰਿਡ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿਰਫ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਪੂਰਨ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਸ੍ਰੀ ਵਧੀਕ ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਮਨਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਸੂਚੀ 1 ਦੇ ਭਾਗ-2 ਵਿੱਚ NCT ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਜੋਂ ਆਪਣੀ ਜਗ੍ਹਾ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ NCT ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਖੇਤਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

57. NCT ਲਈ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ NCT ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

<u>ਭਾਗ C ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1951</u>

58. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਏ, ਭਾਗ ਬੀ ਅਤੇ ਭਾਗ ਸੀ ਰਾਜ ਸਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਭਾਗ ਸੀ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1951 ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਧਾਰਾ 2 (ਸੀ) ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ:

XXXXXX

"ਧਾਰਾ 2 (ਸੀ) "ਦਿੱਲੀ", ਸਿਵਾਏ ਜਿੱਥੇ ਇਹ "ਦਿੱਲੀ ਰਾਜ" ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਦਿੱਲੀ ਰਾਜ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਖੇਤਰ ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਸਰਕਾਰੀ ਗਜ਼ਟ ਵਿੱਚ ਸੂਚਨਾ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਧਾਰਾ 3 ਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਸਿਤ ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਗਠਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਨੇ ਅਜਮੇਰ, ਭੋਪਾਲ, ਕੁਰਗ, ਦਿੱਲੀ, ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਵਿੰਧਿਆ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜਾਂ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ। ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 8 (2) ਤਹਿਤ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਸੈਸ਼ਨ ਖਤਮ ਕਰਨ ਅਤੇ ਭੰਗ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਸੀ। ਧਾਰਾ 12 ਨੇ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਭੇਜਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 21 ਨੇ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਹੱਦ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ:

"ਧਾਰਾ 21- ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਹੱਦ

"(1) ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਜਾਂ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਗਿਣੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੇ ਪੂਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ, ਅਰਥਾਤ:-

(a) ਜਨਤਕ ਵਿਵਸਥਾ;
(b) ਰੇਲਵੇ ਪੁਲਿਸ ਸਮੇਤ ਪੁਲਿਸ;
(c) ਦਿੱਲੀ ਜਾਂ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਨਗਰ ਨਿਗਮਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਥਾਨਕ ਅਥਾਰਟੀਆਂ, ਸੁਧਾਰ ਟਰੱਸਟਾਂ ਅਤੇ ਜਲ ਸਪਲਾਈ, ਡਰੇਨੇਜ, ਬਿਜਲੀ, ਆਵਾਜਾਈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜਨਤਕ ਉਪਯੋਗਤਾ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਦਾ ਗਠਨ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ;
(d) ਦਿੱਲੀ ਜਾਂ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਾਲੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਅਤੇ ਇਮਾਰਤਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਅਤੇ ਇਮਾਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਸਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕਿਰਾਏ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਬਾਦਲਾ ਅਤੇ ਅਲੱਗ-ਥਲੱਗ ਹੋਣਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ;
(e) ਉਪਰੋਕਤ ਧਾਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪਰਾਧ;

XXXXXX

(f) ਉਪਰੋਕਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ; ਅਤੇ

(g) ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਲਈ ਗਈ ਫੀਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਪਰੋਕਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਫੀਸ।

ਹਾਲਾਂਕਿ, ਧਾਰਾ 21 ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ 2 ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਉਪ ਧਾਰਾ 1 ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਹਟੇਗੀ। ਕੁਝ ਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਲਈ ਧਾਰਾ 23 ਤਹਿਤ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ, ਇਹ ਹਨ:

(a) ਨਿਆਂਇਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਗਠਨ ਅਤੇ ਸੰਗਠਨ;

(b) ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਜਾਂ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂਇਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ;

(c) ਰਾਜ ਲੋਕ ਸੇਵਾ ਕਮਿਸ਼ਨ।

59. ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵੱਲੋਂ ਧਾਰਾ 26 ਅਧੀਨ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਕੋਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸੁਝਾਵਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਅਤੇ ਜੇ ਬਿੱਲ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

60. ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਧਾਰਾ 36 ਵਿੱਚ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ:

"ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ

(1) ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਦੇ ਮੁਖੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇਣਗੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਸਿਵਾਏ ਉਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂ ਅਰਧ-ਨਿਆਂਇਕ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇ:

XXXXXX

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਵਿਚਾਲੇ ਮਤਭੇਦ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਇਸ ਨੂੰ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਭੇਜੇਗਾ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਫੈਸਲੇ ਤੱਕ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿੱਥੇ ਮਾਮਲਾ ਉਸ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਇੰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਲਈ ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇ, ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਉਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ ਜੋ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਮੰਤਰੀ ਜਾਂ ਕੌਂਸਲ ਵੱਲੋਂ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹਰ ਫੈਸਲਾ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(2) ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਹਾਜ਼ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਜਾਂ, ਜੇ ਉਹ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਅਜਿਹਾ ਹੋਰ ਮੰਤਰੀ ਜੋ ਧਾਰਾ 38 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਅਧੀਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕੌਂਸਲ ਦੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕਰੇਗਾ।

(3) ਜੇ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂ ਅਰਧ-ਨਿਆਂਇਕ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅੰਤਿਮ ਹੋਵੇਗਾ।

(4) ਜੇ ਦਿੱਲੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਉਸ ਬਾਰੇ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅੰਤਿਮ ਹੋਵੇਗਾ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਵਿਚਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਤਭੇਦ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅੰਤਿਮ ਹੋਵੇਗਾ।

(5) ਮੰਤਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਲਾਹ ਦੇ ਸਵਾਲ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਧਾਰਾ 36 (1) ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਵਿਚਾਲੇ ਮਤਭੇਦ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਉਥੇ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਭੇਜਣਾ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ।

XXXXXX

ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਦਿੱਲੀ ਰਾਜ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਮੰਤਰੀ ਜਾਂ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦਾ ਹਰ ਫੈਸਲਾ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇ

ਅਧੀਨ ਸੀ। ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮਤਭੇਦ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ, ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਕੋਲ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ "ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ"। ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਵੀ ਕਰਨਗੇ। ਜੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਤਾਂ ਚੀਫ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅੰਤਿਮ ਹੋਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਕੋਈ ਮਤਭੇਦ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

61. ਮੌਜੂਦਾ ਵਿਵਾਦ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 36 ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਸਥਿਤੀ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਵਿੱਚ ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਧਾਰਾ 36 ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ: ਪਹਿਲਾ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਰ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੀ ਲੋੜ; ਦੂਜਾ, ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਮਤਭੇਦ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਚੀਫ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਸਸ਼ਕਤੀਕਰਨ; ਤੀਜਾ, ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ; ਅਤੇ ਚੌਥਾ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਤਭੇਦ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਭੇਜਣ ਦੀ ਲੋੜ ਜਿਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅੰਤਿਮ ਹੋਵੇਗਾ। ਧਾਰਾ 239AA ਨੇ ਨਾਜ਼ੁਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 36 ਦੇ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਥਿਤੀ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ, (ਧਾਰਾ 36 (1) ਦੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਉਲਟ, ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਇਹ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਕਿ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦਾ ਹਰ ਫੈਸਲਾ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਦੂਜਾ, ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਵਿਵਸਥਾ (ਧਾਰਾ 36 (1) ਦੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ) ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ, ਸਿਵਾਏ ਜਿੱਥੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਮਤਭੇਦ ਦੇ ਹਵਾਲੇ 'ਤੇ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ ਤੀਜਾ, ਨਾ ਤਾਂ ਅਨੁਛੇਦ 239 AA ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ GNCTD ਐਕਟ (ਅਤੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਲਈ

ਟ੍ਰਾਂਜੈਕਸ਼ਨ ਆਫ ਬਿਜ਼ਨਸ ਰੂਲਜ਼ ਵਿੱਚ) ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕਰਨਗੇ। 1951 ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 36 ਨੇ ਇੱਕ ਦਰਜਾਬੱਧ ਢਾਂਚਾ ਬਣਾਇਆ ਜਿਸ ਨੇ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਅਥਾਰਟੀ ਵਜੋਂ ਰੱਖਿਆ।

XXXXXX

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਬਾਰੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦਾ ਹਰ ਫੈਸਲਾ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੀ। ਧਾਰਾ 239AA ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਹੱਤਵ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਕ ਮਾਡਲ ਸੀ ਜੋ 1951 ਦੇ ਸੰਸਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਚੋਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

62. ਭਾਗ ਏ, ਭਾਗ ਬੀ ਅਤੇ ਭਾਗ ਸੀ ਰਾਜਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ 1956 ਵਿੱਚ ਸੱਤਵੀਂ ਸੋਧ 75 ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਨਾਲ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਾਜ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ, 1956 ਦੀ ਧਾਰਾ 130 ਨੇ 1951 ਦੇ ਐਕਟ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਨਤੀਜੇ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ 1956 ਦੇ ਐਕਟ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

“... ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਪੁਨਰਗਠਨ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਭਾਗ ਏ, ਭਾਗ ਬੀ ਅਤੇ ਭਾਗ ਸੀ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ, ਸੰਘ ਦੀਆਂ ਕੰਪੋਨੈਂਟ

ਇਕਾਈਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲਈ ਦੋ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਭਾਗ ਬੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਅਲੋਪ ਹੋਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਰਾਜ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਦੀ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੱਤਵੀਂ ਸੋਧ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, "ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼" ਸ਼ਬਦ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਐਂਟਰੀ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ 'ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ। 1956 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 12 ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਨਿਰਧਾਰਤ ਦਿਨ ਤੋਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਏ, ਭਾਗ ਬੀ ਅਤੇ ਭਾਗ ਸੀ ਰਾਜਾਂ ਲਈ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਭਾਗ ਸੀ ਦੇ ਸੀਰੀਅਲ ਨੰਬਰ 1 ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ "ਉਹ ਖੇਤਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੇ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ"। ਦਿੱਲੀ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਣ ਗਿਆ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦੁਆਰਾ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

63. ਅਨੁਛੇਦ 239A ਨੂੰ 1962 ਵਿੱਚ 14ਵੀਂ ਸੋਧ 76 ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਕੁਝ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ, ਸਥਾਨਕ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਅਤੇ / ਜਾਂ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।
[75] ਸੰਵਿਧਾਨ (ਸੱਤਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1956
[76] ਸੰਵਿਧਾਨ (14ਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1962

64. 10 ਮਈ 1963 ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ 1963 ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 1963 ਦੇ ਐਕਟ ਨੇ ਧਾਰਾ 2 (a) ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ:

"(a) "ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ" ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਅਧੀਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ;

ਧਾਰਾ 3 ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਧਾਰਾ 18 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਹੱਦ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ:

18. ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਹੱਦ। (1) ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਪੂਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

(2) ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

ਧਾਰਾ 18 ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ 1 ਅਨੁਛੇਦ 239AA (3) (a) ਦੇ ਸਮਾਨ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਐਂਟਰੀਆਂ 1, 2 ਅਤੇ 18 ਅਤੇ ਐਂਟਰੀਆਂ 64, 65 ਅਤੇ 66 ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਪ ਧਾਰਾ 2 ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (3) (b) ਦੇ ਸਮਾਨ ਸੀ। ਧਾਰਾ 21 ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅਸੰਤੁਲਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਪ੍ਰਬਲ

ਹੋਵੇਗਾ (ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (3) (c) ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ)। ਧਾਰਾ 44 ਵਿੱਚ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਵਿਵਸਥਾ ਸੀ:

44. ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ।

(1) ਹਰੇਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਦੇ ਮੁਖੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇਵੇਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਸਿਵਾਏ ਇਸ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਅਧੀਨ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂ ਅਰਧ-ਨਿਆਂਇਕ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ:

XXXXXX

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਮਤਭੇਦ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਇਸ ਨੂੰ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਭੇਜੇਗਾ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ, ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਲੰਬਿਤ ਹੋਣ ਤੱਕ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿੱਥੇ ਮਾਮਲਾ ਉਸਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਇੰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਲਈ ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਉਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ ਜੋ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ:

(3) ਜੇ ਅਤੇ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਇਸ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦੀ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ, ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ।

ਧਾਰਾ 44 (1) ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਪਰੀ ਮੈਟੇਰੀਆ ਹਨ (ਇਸ ਫਰਕ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ 4 ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਤਾਕਤ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਦਸ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੈ)। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਇਹ ਵੀ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 44 ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ 3 ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦੀ "ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ" ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਧਾਰਾ 44 ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ 3 ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਧਾਰਾ 44 (1) ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਐਕਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂ ਅਰਧ-ਨਿਆਂਇਕ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਸੀ। ਧਾਰਾ 44 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ 3 ਦੀ "ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ" ਵਿਵਸਥਾ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਵਿੱਚ ਸਮਾਨਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ।
ਦਿੱਲੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਐਕਟ, 1966

65. 2 ਜੂਨ 1966 ਨੂੰ, ਸੰਸਦ ਨੇ "ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਨ ਲਈ" ਦਿੱਲੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਐਕਟ 1966 ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ। ਐਕਟ, ਧਾਰਾ 3 ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਮੈਟਰੋਪੋਲੀਟਨ ਕੌਂਸਲ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ 56 ਵਿਅਕਤੀ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੁਣੇ ਜਾਣਗੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮੈਟਰੋਪੋਲੀਟਨ ਕੌਂਸਲ ਲਈ ਪੰਜ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਟਰੋਪੋਲੀਟਨ ਕੌਂਸਲ ਦਾ ਕਾਰਜਕਾਲ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਸ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਭੰਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਪੰਜ ਸਾਲ ਹੋਣਾ ਸੀ. ਧਾਰਾ 22 ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੈਟਰੋਪੋਲੀਟਨ ਕੌਂਸਲ ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਦਿੱਲੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਧਾਰਾ 22 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

"(1) ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਮੈਟਰੋਪੋਲੀਟਨ ਕੌਂਸਲ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਦਿੱਲੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ:-

XXXXXX

(a) ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਜਾਂ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ;

(b) ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਜਾਂ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਤੱਕ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ;

(c) ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਜਾਂ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਨੂੰ ਭੇਜੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ;

(d) ਦਿੱਲੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਅਤੇ ਖਰਚਿਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਕੱਤਰ ਫੰਡ ਵਿੱਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ; ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿਕਾਸ ਐਕਟ, 1957 ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਦਿੱਲੀ ਵਿਕਾਸ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀਆਂ ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਅਤੇ ਖਰਚ;

(e) ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਮ ਨੀਤੀ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਜਾਂ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਗਿਣੇ ਗਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ;

(f) ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਕੋਈ ਹੋਰ ਮਾਮਲਾ।

(2) ਮੈਟਰੋਪੋਲੀਟਨ ਕੌਂਸਲ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ, ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਪਰਿਸ਼ਦ ਦੁਆਰਾ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦੁਆਰਾ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਪਰਿਸ਼ਦ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਚਾਰਾਂ, ਜੇ ਕੋਈ ਹਨ, ਦੇ ਨਾਲ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭੇਜੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ।

ਮੈਟਰੋਪੋਲੀਟਨ ਕੌਂਸਲ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕੌਂਸਲ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਪਰਿਸ਼ਦ ਦਾ ਕੰਮ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਜਾਂ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ "ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ" ਦੇਣਾ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 74 ਅਤੇ 163 ਵਿੱਚ "ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਾਰੇ ਸੰਸਦ ਸੁਚੇਤ ਸੀ; ਅਤੇ ਭਾਗ ਸੀ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ 1951 ਦੀ ਧਾਰਾ 36 (1) ਵਿੱਚ; ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ 1963 ਦੀ ਧਾਰਾ 44 ਨੇ ਧਾਰਾ 27 ਵਿੱਚ "ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਅਪਣਾਇਆ। ਧਾਰਾ 27 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਸੀ:

"(1) ਇੱਕ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕੌਂਸਲ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕੌਂਸਲਰ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕੌਂਸਲਰ ਵਜੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਜੋ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਜਾਂ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਗਿਣੇ ਗਏ ਮਾਮਲਿਆਂ

ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇਵੇਗਾ, ਸਿਵਾਏ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਾਂ ਜਾਂ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂ ਅਰਧ-ਨਿਆਂਇਕ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਪਰਿਸ਼ਦ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਮਤਭੇਦ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ, ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਇਸ ਨੂੰ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਭੇਜੇਗਾ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ, ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਫੈਸਲਾ ਆਉਣ ਤੱਕ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸਮਰੱਥ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿੱਥੇ ਉਸਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਮਾਮਲਾ ਇੰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਲਈ ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨਾ, ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਉਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਪਰਿਸ਼ਦ ਦੇ ਕਿਸੇ ਮੈਂਬਰ ਜਾਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਪਰਿਸ਼ਦ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹਰ ਫੈਸਲਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਇਸ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ, ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ, ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ।

(2) ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਪਰਿਸ਼ਦ ਦੀ ਹਰ ਮੀਟਿੰਗ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕਰੇਗਾ, ਪਰ ਜੇ ਉਹ ਬਿਮਾਰੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਕੌਂਸਲ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੀਟਿੰਗ ਤੋਂ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰ

ਰਹਿਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੁੱਖ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕੌਂਸਲਰ ਕੌਂਸਲ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕਰੇਗਾ।

(3) ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ ਫੋਰਸ ਦਾ ਸੰਗਠਨ ਅਤੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰੇ, ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

XXXXXX

(4) ਜੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਨੂੰ ਇਸ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅੰਤਿਮ ਹੋਵੇਗਾ।

(5) ਜੇ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂ ਅਰਧ-ਨਿਆਂਇਕ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅੰਤਿਮ ਹੋਵੇਗਾ।

(6) ਜੇ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਉਸ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅੰਤਿਮ ਹੋਵੇਗਾ।

(7) ਇਸ ਸਵਾਲ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਕਿ ਕੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਪਰਿਸ਼ਦ ਦੇ ਕਿਸੇ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਨੂੰ ਕੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਪਰਿਸ਼ਦ ਦਾ ਹਰ ਫੈਸਲਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੀ। ਧਾਰਾ 27 (1) ਦੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਰਗੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਹਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਧਾਰਾ 27 ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ 2 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਨੂੰ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕੌਂਸਲ ਦੀ ਹਰ ਮੀਟਿੰਗ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕਰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਪਰਿਸ਼ਦ ਦੇ ਮੈਂਬਰ, ਧਾਰਾ 28 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੌਰਾਨ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਸਨ। ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਪਰਿਸ਼ਦ ਦਾ ਕੋਈ ਮੈਂਬਰ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਹੁਦਾ ਨਹੀਂ ਸੰਭਾਲ ਸਕਦਾ ਜੇ ਉਹ ਮੈਟਰੋਪੋਲੀਟਨ ਕੌਂਸਲ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਸੀ।

66. 1966 ਦਾ ਐਕਟ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ GNCTD ਐਕਟ 1991 ਵਿੱਚ ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਤੱਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਲੀ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਰਿਹਾ।

<u>ਬਾਲਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਕਮੇਟੀ</u>

67. 14 ਦਸੰਬਰ 1989 ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਪੁਨਰਗਠਨ ਬਾਰੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਕਰਨ ਲਈ ਗਠਿਤ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਸੌਂਪੀ।

<u>XXXXXX</u>

ਸ਼੍ਰੀ ਐਸ. ਬਾਲਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ (ਸਲਾਹਕਾਰ, ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ) ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਵਾਲੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਮੁੱਚੇ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਆਬਾਦੀ ਦੀਆਂ ਆਪਣੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ

ਸੰਚਾਲਨ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਿਚਕਾਰ ਹਿੱਤਾਂ ਦਾ ਟਕਰਾਅ ਹੈ। ਇਸ ਟਕਰਾਅ ਦਾ ਵਰਣਨ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ:

“.. ਮੁੱਖ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦੋ ਵਿਰੋਧੀ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ 'ਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਇੱਛਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਆਪਣੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਨ ਕਰ ਸਕਣ ਅਤੇ ਇਹ ਲੋੜ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਵਚਨਬੱਧਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸ਼ਹਿਰ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ 'ਤੇ ਲੋੜੀਂਦਾ ਨਿਯੰਤਰਣ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪੰਜ ਵਿਕਲਪਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ:

(1) ਦਿੱਲੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਐਕਟ, 1966 ਅਧੀਨ ਮੌਜੂਦਾ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੋਧਾਂ ਨਾਲ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਜ਼ਰੂਰੀ ਪਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

(2) ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਸਿਵਾਏ ਨਗਰ ਨਿਗਮ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਨਗਰ ਨਿਗਮ ਜਾਂ ਹੋਰ ਨਗਰ ਨਿਗਮਾਂ ਕੋਲ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ; ਕਿਸੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜਾਂ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(3) ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਸੰਘ ਦਾ ਪੂਰਨ ਰਾਜ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(4) ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਾਲਾ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(5) ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਹੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦੇਣ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਭਾਰ ਪਾਇਆ ਸੀ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪੂਰਨ ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦੇਣ ਨਾਲ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੰਡ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ, ਕੇਂਦਰੀ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੁਆਰਾ ਸੰਚਾਲਿਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ:

XXXXXX

".. ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ 'ਤੇ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਾਬੰਦੀ ਸੰਘ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣਾ ਲਗਭਗ ਅਸੰਭਵ ਬਣਾ ਦੇਵੇਗੀ। ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਿਛਲੇ ਅਧਿਆਇ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਹੇਠ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦੇ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ। ਅਜਿਹਾ ਨਿਯੰਤਰਣ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਚਾਹੇ ਵਿਸ਼ਾ ਰਾਜ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ। ਜੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਰਾਜ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸਖਤ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਟਕਰਾਅ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਖ਼ਾਸਕਰ ਜੇ ਦੋਵੇਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ. ਅਜਿਹੇ ਟਕਰਾਅ ਕਈ ਵਾਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚਾਲੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਕਾਰਜਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੰਡ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਹਿੱਤਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ **ਰਾਜਧਾਨੀ ਸਮੁੱਚੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਹੈ** ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਪੂਰਨ ਰਾਜ ਦੇ ਦਰਜੇ ਦੀ ਮੰਗ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਣੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਘ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰੱਖਣਾ ਸੀ। ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜਨਤਕ ਵਿਵਸਥਾ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲੋੜ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ "ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ" ਸ਼ਬਦ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ---ਕੈਬਨਿਟ ਰੂਪ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਕਲਾ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਤਿੰਨ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਵੇਗਾ: (i) ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿੱਥੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂ ਅਰਧ-ਨਿਆਂਇਕ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ; (ii) ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ ਜਿੱਥੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ; ਅਤੇ (iii) ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦਰਮਿਆਨ ਮਤਭੇਦਾਂ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਵਿਚਾਰ ਸਨ:

“.. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਚੰਗੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਅੰਤਿਮ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਰਾਹੀਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਨ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਨਾਲੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵਧੇਰੇ ਸਰਗਰਮ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਪ੍ਰਤੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਵਿਚਕਾਰ ਤਾਲਮੇਲ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚਾਲੇ ਮਤਭੇਦ ਦਾ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਭੇਜ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਇਸ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅੰਤਿਮ ਹੋਵੇਗਾ।

ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੀ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਸਥਿਰਤਾ ਅਤੇ ਸਥਿਰਤਾ ਦੇ ਉਪਾਅ ਵਜੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਤਰਜੀਹ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ:

“.. ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਵਸਥਾ ਰਾਸ਼ਟਰ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਵਸਥਾ ਸਥਿਰਤਾ ਅਤੇ ਸਥਿਰਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਵੇ: ਉਹ ਤਰਲ ਸਥਿਤੀ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੌਜੂਦ ਸੀ ਜਦੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸ 'ਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲਚਕਦਾਰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਭਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਹੁਣ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ। ਜੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਸੋਧ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਦੋ ਤਿਹਾਈ ਬਹੁਮਤ ਨਾਲ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਯੋਜਨਾ ਸੰਸਦ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ

ਸਥਾਈ ਹੋਵੇਗੀ। ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਮਿਲੇਗਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਢਾਂਚਾ ਸਥਿਰ ਰਹੇਗਾ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਤਾਕਤਾਂ ਦੀ ਖੇਡ ਨਾਲ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

XXXXXX

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਪੂਰਕ ਕਰੇਗਾ।

68. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਬਿਆਨ ਇਸ ਦੇ ਤਰਕ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ:

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰਤ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਣੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ **ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਮ ਆਦਮੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਉਚਿਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ**। ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਥਿਰਤਾ ਅਤੇ ਸਥਿਰਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਰਜਾ ਦੇਣ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ **ਹੈ**। (ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨਾ ਸੀ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਣੀ ਰਹੇਗੀ, ਪਰ ਇਸ ਲਈ ਇਕ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਆਮ ਆਦਮੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ "ਉਚਿਤ

ਸ਼ਕਤੀਆਂ" ਦੇਣ ਲਈ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ "ਸਥਿਰਤਾ ਅਤੇ ਸਥਿਰਤਾ" ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਨੂੰ "ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਰਜਾ" ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਹਾਲਾਂਕਿ NCT ਦਾ ਦਰਜਾ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਫਿਰ ਵੀ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਇਸਦਾ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਰਜਾ ਸੀ।

69. ਇਸ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਪਿਛੋਕੜ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, NCT ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਰਗਾ ਦਰਜਾ ਦੇਣਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਣਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ NCT ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਇੱਕ ਬੇਤੁਕਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਨਹੀਂ ਅਪਣਾ ਸਕਦੀ, ਜੋ ਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। 1963 ਅਤੇ 1966 ਦੇ ਐਕਟਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਸੰਸਦ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਮਰੱਥਾ ਵਿੱਚ ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧ ਉਦੋਂ ਵਿਕਸਤ ਹੋਏ ਜਦੋਂ ਦਿੱਲੀ ਭਾਗ ਸੀ ਰਾਜ (ਸੱਤਵੀਂ ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ) ਤੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਸਿਤ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਣ ਗਈ।

XXXXXX

ਇੱਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਜੋਂ, ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ 14ਵੀਂ ਸੋਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਨੁਛੇਦ 239A ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਾਸਨ ਤੋਂ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੁਆਰਾ

ਸੰਚਾਲਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਵਜੋਂ ਇਸਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀ ਤੱਕ ਵਿਕਸਤ ਹੋਈ ਹੈ: ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ, ਜਦੋਂ ਦਿੱਲੀ ਪਾਰਟ ਸੀ ਸਟੇਟਸ ਐਕਟ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦਾ ਹਰ ਫੈਸਲਾ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਤਭੇਦ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੁਆਰਾ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ ਖੁਦ ਹੱਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ। 1963 ਦੇ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਜਾਂ ਜਿੱਥੇ ਉਸਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂ ਅਰਧ-ਨਿਆਂਇਕ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਨੂੰ ਉਸਦੀ "ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ" ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਾਮਲੇ ਸਨ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। 1966 ਦੇ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਪਰਿਸ਼ਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦੀ "ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ" ਦੇਣੀ ਸੀ ਅਤੇ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਸਦਾ ਹਰ ਫੈਸਲਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੀ। ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਅਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਸਬੰਧਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਐਚ NCT: ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼੍ਰੇਣੀ?

70. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅੱਠਵੇਂ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਿਆਂ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜੋੜੀ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਇਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅੰਤਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਅੰਤਰ ਅਨੁਛੇਦ 239 (1) ਵਿੱਚ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 239 (1) ਇਹ ਬੁਨਿਆਦੀ ਆਧਾਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ "ਹਰੇਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ", ਅਨੁਛੇਦ 239 (1) ਇਸ ਨੂੰ ਦੋ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਯੋਗਤਾਵਾਂ 'ਤੇ ਸ਼ਰਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ ਉਸ ਭਾਸ਼ਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ

ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਨੁਛੇਦ 239 (1) ਖੁੱਲ੍ਹਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਹੈ: "ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਛੱਡੋ". ਦੂਜੀ ਯੋਗਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਰਾਹੀਂ ਹਰੇਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ "ਉਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿੰਨਾ ਉਹ ਸਹੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ"। ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸ਼ਬਦ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਸਦ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦੇ ਦਫਤਰ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿੰਨਾ ਉਹ ਸਹੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ।

XXXXXX

ਇਹ ਸ਼ਬਦ "ਉਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਜਿੰਨਾ ਉਹ ਸਹੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ" ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵੇਕ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਰਾਹੀਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਹੱਦ ਨੂੰ ਸੰਸਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

71. ਅਨੁਛੇਦ 239 ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਤੀਜੇ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ। ਅਨੁਛੇਦ 239 ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਜਾਂ ਰੈਗੂਲੇਟਰੀ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਜਾਂ ਹੱਦ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਅਨੁਛੇਦ 239A (ਜੋ ਇਸ ਸਮੇਂ ਪੁਡੂਚੇਰੀ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ), ਅਨੁਛੇਦ 239AA (ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹਨ) ਅਤੇ ਧਾਰਾ 240 ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਹਰ ਕੇਂਦਰ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੀ ਹੱਦ ਇਕਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਤਿੰਨੇਂ ਧਾਰਾਵਾਂ

ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਜਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

72. ਇਹ ਅੰਤਰ ਧਾਰਾ 240 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਨੇੜਿਓਂ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਵੇਗਾ ਜੋ ਇਹ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ:

(i) ਅੰਡੇਮਾਨ ਅਤੇ ਨਿਕੋਬਾਰ ਟਾਪੂ;
(ii) ਲਕਸ਼ਦੀਪ;
(iii) ਦਮਨ ਅਤੇ ਦੀਵ;
(iv) ਦਾਦਰ ਅਤੇ ਨਗਰ ਹਵੇਲੀ; ਅਤੇ
(v) ਪੁਡੂਚੇਰੀ।

ਧਾਰਾ 240 ਦੀ ਧਾਰਾ 1 ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ "ਸ਼ਾਂਤੀ, ਪ੍ਰਗਤੀ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਸਰਕਾਰ" ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ, ਅਨੁਛੇਦ 239 ਏ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਪੁਡੂਚੇਰੀ ਲਈ ਸਥਾਨਕ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜਾਂ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ (ਜਾਂ ਦੋਵੇਂ) ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਸੰਸਦ ਅਨੁਛੇਦ 239A ਦੀ ਧਾਰਾ 1 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਸ਼ਾਂਤੀ, ਤਰੱਕੀ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਨਾਲ ਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਦਵੈਤ ਹੋਣਾ ਬੇਤੁਕਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ 240 (1) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਪੁਡੂਚੇਰੀ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਬੈਠਕ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜਦੋਂ ਅਨੁਛੇਦ 239 A ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਸਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਸਥਾ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਬਣਾਏਗਾ।

XXXXXX

ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਦੋਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਭੰਗ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਸੰਸਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸ਼ਾਂਤੀ, ਤਰੱਕੀ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਲਈ ਪੁਡੂਚੇਰੀ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 240 (1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਹੋਰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਮੂਹਬੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਅਨੁਛੇਦ 239 A ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ ਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸੌਂਪਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਥਾਨਕ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਵੀ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ, ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੂੰ। ਜੇ ਸੰਸਦ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੀ, ਤਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸੰਸਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਵੀ, ਪੁਡੂਚੇਰੀ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਭੰਗ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸਦਾ ਕੰਮਕਾਜ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

73. ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਤਹਿਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਉਦੋਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 239 A ਅਤੇ 240 ਦੇ ਉਲਟ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 239 AA ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 240 (1) ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਜਾਂ ਯੋਜਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 240 (1) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ, ਪ੍ਰਗਤੀ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 240 (1) ਦਾ ਇਹ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਸੰਸਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਪੁਡੂਚੇਰੀ ਲਈ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਬਣਾਏਗਾ। ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਕਿਸੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜਾਂ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੀ। ਅਨੁਛੇਦ 239

AA ਦੇ ਤਹਿਤ NCT ਲਈ ਇਕ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਕ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਕੰਮ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। "ਹੋਵੇਗਾ" ਫਾਰਮੂਲਾ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੈ। NCT ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ (ਇਸਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿੱਚ) ਸਮਰੱਥ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਤਾਰੀਖ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਵਿਧਾਨਕ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ 7 (a) ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਉਸ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਬਣਾਉਣ ਜਾਂ ਪੂਰਕ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਸੰਸਦ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ, ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਦੀ ਹੈ।

XXXXXX

74. ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਦੇਵੇਗਾ ਕਿ ਭਾਗ ਅੱਠਵਾਂ ਸਾਰੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਾਂਝਾ ਸਮੂਹ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ, ਸ਼ਾਸਨ ਸੰਸਥਾਵਾਂ (ਵਿਧਾਨਕ ਜਾਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ), ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਨ ਸੌਂਪਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਦੀ ਹੱਦ ਦੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕੋ ਬੁਰਸ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, NCT ਲਈ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਵਜੋਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਹੱਤਤਾ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਜੋ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਸਰਕਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ ਜੋ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਰੂਪ ਦੁਆਰਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, NCT ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਲਾਜ਼ਮੀਤਾਵਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ

ਸੰਤੁਲਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਭਾਰ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ 4 ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੂਚਕ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਗਏ ਸਨ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੁਆਰਾ NCT ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸ਼ਾਖਾ ਵਜੋਂ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਲੋੜਾਂ ਨੇ ਪੁਲਿਸ, ਜਨਤਕ ਵਿਵਸਥਾ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਦੁਬਾਰਾ, ਇਹ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਲਾਜ਼ਮੀਤਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ NCT ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੰਨਾ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ ਐਂਟਰੀਆਂ 'ਤੇ ਸੰਸਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਸੰਸਦ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੀਆਂ ਐਂਟਰੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਧਾਰਾ 252 ਜਾਂ 253 ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਸੰਸਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਨਿਯੰਤਰਣ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਜਾਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਵਜੋਂ ਵਿਆਪਕ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹਿ-ਵਿਆਪਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਇਸ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਚੁਣੌਤੀ ਸਾਡੇ ਵਰਗੇ ਸੰਘੀ ਸੰਘ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨਾਜ਼ੁਕ ਸੰਤੁਲਨ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣਾ ਹੈ, ਜੋ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਅਖੰਡਤਾ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਨਾਲ ਹੀ ਚੁਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਕੰਮਕਾਜ ਰਾਹੀਂ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਥਾਨਕ ਇੱਛਾਵਾਂ ਸਾਡੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

75. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤ ਜੋ ਉਭਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਦਿੱਲੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕੇਸ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ, ਇਸ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਚਿੰਤਾਵਾਂ (ਕੇਂਦਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਣ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ) ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਲੋਕਤੰਤਰ (ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਫਤਵੇ ਦੁਆਰਾ

ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੁਣੀ ਗਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਪ੍ਰਤੀ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈਂਦੀ ਹੈ) ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਸੁਮੇਲ ਹਨ।

XXXXXX

ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਯੂਨੀਅਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਣ, ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦਾ ਨਿਯੰਤਰਣ ਵੀ ਹੈ ਜੋ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਪ੍ਰਤੀ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਦੋ ਪੱਧਰਾਂ, ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਰਮਿਆਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਹਾਰਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਰਿਪੱਕਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਤਜਰਬੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਹੱਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਵਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਝੜਪਾਂ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ 'ਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੀ ਸਹੀ ਵੰਡ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁੱਦੇ ਉਠਾਏ ਹਨ।

1 ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1991

76. ਸੰਸਦ ਨੇ "ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ" 1991[77] ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ 7 (a) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

77. ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਹਵਾਲੇ ਯੋਗ ਹਨ। ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਖੇਤਰੀ ਹਲਕਿਆਂ ਤੋਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਲਈ ਸਿੱਧੀ ਚੋਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ

ਮਿਆਦ ਪੰਜ ਸਾਲ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਸੰਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਤੀ ਬਿੱਲਾਂ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਬਿੱਲ ਜਾਂ ਸੋਧ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਲਈ ਵੀ ਵਿਵਸਥਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ:

(a) ਕਿਸੇ ਟੈਕਸ ਨੂੰ ਲਗਾਉਣਾ, ਖਤਮ ਕਰਨਾ, ਮੁਆਫ ਕਰਨਾ, ਬਦਲਣਾ ਜਾਂ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨਾ;

(b) ਰਾਜਧਾਨੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਜਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿੱਤੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ;

1992 ਦਾ [77] ਐਕਟ 1 (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "GNCTD ਐਕਟ" ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ) [78] ਧਾਰਾ 3, GNCTD ਐਕਟ

[79] ਧਾਰਾ 5, GNCTD ਐਕਟ

[80] ਧਾਰਾ 9, GNCTD ਐਕਟ

[81] ਧਾਰਾ 22, GNCTD ਐਕਟ

XXXXXX

(c) ਪੂੰਜੀ ਦੇ ਇਕੱਤਰ ਫੰਡ ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਸੇ ਦੀ ਵੰਡ;

(d) ਪੂੰਜੀ ਦੇ ਇਕੱਤਰ ਫੰਡ 'ਤੇ ਵਸੂਲੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖਰਚੇ ਨੂੰ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਖਰਚੇ ਦੀ ਰਕਮ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨਾ;[82]

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜੇ ਕੋਈ ਬਿੱਲ, ਜਦੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਫੰਡ ਵਿੱਚੋਂ ਖਰਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਅਗਾਊਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਬਿੱਲਾਂ ਨੂੰ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ:

"ਧਾਰਾ 24. ਬਿੱਲਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿਮਤੀ: - ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਬਿੱਲ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਕੋਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਜਾਂ ਤਾਂ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਸਹਿਮਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਉਹ ਇਸ ਤੋਂ ਸਹਿਮਤੀ ਰੋਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਉਹ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਦਾ ਹੈ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ, ਸਹਿਮਤੀ ਲਈ ਬਿੱਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜਿੰਨੀ ਜਲਦੀ ਹੋ ਸਕੇ, ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਇਹ ਧਨ ਬਿੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਅਸੈਂਬਲੀ ਬਿੱਲ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇਗੀ, ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇਗੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ, ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਬਿੱਲ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਸੈਂਬਲੀ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਬਿੱਲ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇਗੀ, ਅਤੇ ਜੇ ਬਿੱਲ ਸੋਧ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਂ ਬਿਨਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਲਈ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਕੋਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਐਲਾਨ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਜਾਂ ਤਾਂ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਸਹਿਮਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਉਹ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਦਾ ਹੈ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ, ਪਰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖੇਗਾ, ਜੋ-

(a) ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਜੇ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਇੰਨਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਉਸ ਅਹੁਦੇ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦੇਵੇਗਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਰਨ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ; ਜਾਂ

---

[82] ਧਾਰਾ 22 (1), GNCTD ਐਕਟ

XXXXXX

(b) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ, ਉਸ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਣ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਜਾਂ

(ਸੀ) ਧਾਰਾ 7 ਜਾਂ ਧਾਰਾ 19 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (5) ਜਾਂ ਧਾਰਾ 43 ਦੀ ਧਾਰਾ 34 ਜਾਂ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਵਿਆਖਿਆ:- ਇਸ ਧਾਰਾ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 25 ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ, ਕਿਸੇ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਧਨ ਬਿੱਲ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 22 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਾਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਪੀਕਰ ਦੇ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਧਨ ਬਿੱਲ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਕਿਸੇ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸਹਿਮਤੀ ਰੋਕ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਬਿੱਲ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਬਿੱਲ ਧਨ ਬਿੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਵਾਪਸ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ,

ਜੇ ਬਿੱਲ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਦੁਬਾਰਾ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਜਾਂ ਤਾਂ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਬਿੱਲਾਂ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਰਾਖਵੀਆਂ ਰੱਖਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿੱਥੇ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਧਾਰਾ 25 ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜਾਂ ਤਾਂ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਰੋਕ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਜੇ ਇਹ ਧਨ ਬਿੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਜੇ ਇਹ ਦੁਬਾਰਾ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਦੁਬਾਰਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

78. ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 200 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 200 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ:

"ਅਨੁਛੇਦ 200 ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਬਿੱਲ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ, ਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਵਾਲੇ ਰਾਜ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਸਦਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਜਪਾਲ ਕੋਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਰਾਜਪਾਲ ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਸਹਿਮਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਉਹ ਇਸ ਤੋਂ ਸਹਿਮਤੀ ਰੋਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਉਹ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਦਾ ਹੈ:

XXXXXX

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਰਾਜਪਾਲ, ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਿੰਨੀ ਜਲਦੀ ਹੋ ਸਕੇ, ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਇਹ ਧਨ ਬਿੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਵਾਪਸ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਸਦਨ ਜਾਂ ਸਦਨ ਬਿੱਲ ਜਾਂ ਇਸ ਦੀਆਂ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇਗਾ ਜੋ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ, ਬਿੱਲਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿਮਤੀ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਬਿੱਲ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਦਨ ਜਾਂ ਸਦਨ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਬਿੱਲ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਗੇ, ਅਤੇ ਜੇ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਸਦਨ ਜਾਂ ਸਦਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੋਧ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਂ ਬਿਨਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਲਈ ਰਾਜਪਾਲ ਕੋਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਰਾਜਪਾਲ ਇਸ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਰੋਕੇਗਾ: ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਰਾਜਪਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ, ਪਰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖੇਗਾ, ਕੋਈ ਵੀ ਬਿੱਲ ਜੋ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਇੰਨਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਉਸ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦੇਵੇਗਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਰਨ ਲਈ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਅਨੁਛੇਦ 200 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਜਿੱਥੇ ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ ਕਿਸੇ ਬਿੱਲ (ਧਨ ਬਿੱਲ ਨਾ ਹੋਣ) ਨੂੰ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਿੱਲ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸਹਿਮਤੀ ਰੋਕਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਧਾਰਾ 24 ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਬਿੱਲ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਅਤੇ NCT ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਧਾਰਾ 24 ਦਾ ਦੂਜਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਬਿੱਲਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਖਵੇਂ ਰੱਖਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ (a) ਅਨੁਛੇਦ 200 ਦੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਧਾਰਾ 24 ਦੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ (b) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ

ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਬਿੱਲ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਾਰਾ (c) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਪੀਕਰ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਅਤੇ NCT ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ, ਰਾਜਧਾਨੀ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰਤ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਅਤੇ ਭੱਤਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਬਿੱਲ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਬਿੱਲ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦਰਮਿਆਨ ਵਧੇਰੇ ਅੰਤਰ-ਸੰਪਰਕ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।

79. ਧਾਰਾ 27 ਵਿੱਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਸਾਲਾਨਾ ਵਿੱਤੀ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਰੱਖਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਸਾਲ ਲਈ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੀਆਂ ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਅਤੇ ਖਰਚੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ। ਧਾਰਾ 29 ਵਿਨਿਯੋਜਨ ਬਿੱਲਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 30 ਪੂਰਕ, ਵਾਧੂ ਜਾਂ ਵਾਧੂ ਗ੍ਰਾਂਟਾਂ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

XXXXXX

ਇੱਥੇ ਫਿਰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਧਾਰਾ 33 ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਐਕਟ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਤੇ ਕੰਮਕਾਜ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਪੀਕਰ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ ਵਿੱਤੀ ਕੰਮਕਾਜ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਬਿੱਲਾਂ ਦੇ ਵਿੱਤੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਕੰਮਕਾਜ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਤੇ ਸੰਚਾਲਨ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਲਈ; ਪੂੰਜੀ ਦੇ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਫੰਡ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੈਸੇ ਦੀ ਵੰਡ ਲਈ; ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਜਿੱਥੇ ਉਪ

ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 34 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਇਹ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੰਘ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਸਰਕਾਰੀ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਵੀ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ।

80. GNCTD ਐਕਟ ਦੇ ਭਾਗ IV ਵਿੱਚ ਹੋਰਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜੋ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ, ਕੰਮਕਾਜ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਅਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਾਂਝੀ ਕਰਨ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਫਰਜ਼ ਵਿੱਚ ਹਨ।

“ਸੈਕਸ਼ਨ 41. ਉਹ ਮਾਮਲੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ

(1) ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਕਿਸੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ -

(i) ਜੋ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਜਾਂ ਕਾਰਜ ਸੌਂਪੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਸੌਂਪੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ; ਜਾਂ

(ii) ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਨਿਆਂਇਕ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

(2) ਜੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅੰਤਿਮ ਹੋਵੇਗਾ।

(3) ਜੇ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂ ਅਰਧ-ਨਿਆਂਇਕ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅੰਤਿਮ ਹੋਵੇਗਾ।

XXXXXX

81. ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੋ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜ ਸੌਂਪੇ ਹਨ। ਦੂਜੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਉਹ ਮਾਮਲੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਹ ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂ ਅਰਧ-ਨਿਆਂਇਕ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 41 ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲੇ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨ। ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ਾ ਜਾਂ ਮਾਮਲਾ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ NCT ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਉਸ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨ ਜੋ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

82. ਧਾਰਾ 44 ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ:

"ਧਾਰਾ 44. ਕਾਰੋਬਾਰ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ:

(1) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨਿਯਮ ਬਣਾਏਗਾ -

(a) ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕੰਮਕਾਜ ਦੀ ਵੰਡ ਲਈ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਕਾਰੋਬਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ; ਅਤੇ

(b) ਮੰਤਰੀਆਂ ਨਾਲ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਲਈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਜਾਂ ਮੰਤਰੀ ਦਰਮਿਆਨ ਮਤਭੇਦ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

(2) ਇਸ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸਾਰੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਣ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

(3) ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਹੈ, ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਉਠਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕੋਈ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

XXXXXX

ਧਾਰਾ 44 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕੰਮ ਦੀ ਵੰਡ

ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਮੰਤਰੀਆਂ ਨਾਲ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਲਈ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਲਈ ਜਿੱਥੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਜਾਂ ਮੰਤਰੀ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਰੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਉਪ-ਧਾਰਾ 2 ਦੇ ਤਹਿਤ ਹੈ। ਉਪ-ਧਾਰਾ 3 ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਯੰਤਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦੀ ਹੈ।

83. ਧਾਰਾ 44 ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ (ਧਾਰਾ 77 ਅਧੀਨ) ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ (ਧਾਰਾ 166 ਦੇ ਤਹਿਤ) ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 77 ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਵੰਡ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 166 ਪਰੀ ਮੈਟੇਰੀਆ (ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਬਦਲ ਦੇ ਨਾਲ, ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਲਈ) ਹੈ। ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਉਲਟ, ਜਿੱਥੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਨਿਯਮ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਧਾਰਾ 44 ਇਹ ਲੋੜਦੀ ਹੈ ਕਿ NCT ਵਿੱਚ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਯਮ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਜਾਣ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਸਮਾਨ ਕੋਈ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਧਾਰਾ 167 ਵਿੱਚ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦਰਮਿਆਨ ਮਤਭੇਦ ਹੋਣ 'ਤੇ ਅਪਣਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ।

84. ਧਾਰਾ 45 ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਫਰਜ਼ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰੇ ਅਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਾਂਝੀ ਕਰੇ:

"ਧਾਰਾ 45. ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਆਦਿ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਕਰਤੱਵ- ਇਹ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੋਵੇਗਾ -

(a) ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨਾ;

XXXXXX

(b) ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਅਜਿਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਮੰਗ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ

(c) ਜੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕਰੇ ਜਿਸ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਹੈ ਪਰ ਜਿਸ 'ਤੇ ਕੌਂਸਲ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਧਾਰਾ 45 ਧਾਰਾ 78 (ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ) ਅਤੇ ਧਾਰਾ 167 (ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ) ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 78 ਅਤੇ 167 ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੈਬਨਿਟ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮੁਖੀ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਫਰਜ਼ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਰਾਜ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਮੁਖੀ ਨਾਲ ਸੰਚਾਰ ਕਰੇ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇ। ਰਾਜ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੇ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਰੱਖਣ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਇਸ ਲਈ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸਲ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਦੀ

ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਫੈਸਲੇ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਰਾਜ ਦੇ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਸਿਰਲੇਖ ਮੁਖੀ ਵਜੋਂ ਉਸਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

85. ਧਾਰਾ 46 ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਫੰਡ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 47 ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 47 (a) ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਸੰਘ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੰਸਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਕੰਸੋਲੀਡੇਟਿਡ ਫੰਡ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ 'ਤੇ ਉਧਾਰ ਲੈਣ ਤੱਕ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ।

86. ਧਾਰਾ 49 ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ "ਆਮ ਨਿਯੰਤਰਣ" ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।

"ਧਾਰਾ 49. ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤਾ - ਇਸ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਅਜਿਹੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਆਮ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਧੀਨ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨਗੇ, ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਵੇ, ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੀ ਘਟਨਾ ਵਜੋਂ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ. ਅਜਿਹੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਧਾਰਾ 52 ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਰੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਯੂਨੀਅਨ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ

ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮੇ ਅਤੇ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

XXXXXX

87. GNCTD ਐਕਟ 1991 ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦਾ ਇਹ ਸਰਵੇਖਣ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅੰਤਰ-ਸੰਪਰਕ ਹੈ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿੱਤੀ ਬਿੱਲਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਅਗਾਊਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਲੈਣ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਵਿਆਪਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਬਿੱਲਾਂ ਨੂੰ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖੇ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ। ਸਲਾਨਾ ਵਿੱਤੀ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਜਾਂ ਪੂਰਕ, ਵਾਧੂ ਜਾਂ ਵਾਧੂ ਗ੍ਰਾਂਟਾਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਵਰਗੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰਤ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੇ ਵਿਵੇਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਜਾਂ ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂ ਅਰਧ-ਨਿਆਂਇਕ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਲਈ ਨਿਯਮ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ

ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਵੰਡ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿੱਥੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚਕਾਰ ਮਤਭੇਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 49, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਅੜਿੱਕਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਆਮ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਤੇ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

J ਕਾਰੋਬਾਰ ਦਾ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਨਿਯਮ, 1993

88. ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦਾ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਨਿਯਮ, 1993 ("ਕਾਰੋਬਾਰ ਦਾ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਨਿਯਮ") ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ GNCTD ਐਕਟ, 1991 ਦੀ ਧਾਰਾ 44 ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਨਿਯਮ 4 (1) ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਨਿਯਮ 4 (1) ਅਨੁਸਾਰ:

"4. (1) ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਭਾਗ ਦੁਆਰਾ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਫਾਂਸੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਕਰਾਰਨਾਮਿਆਂ ਲਈ ਕੈਂਸਲ ਸਮੂਹਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਵੇਗੀ, ਚਾਹੇ ਅਜਿਹੇ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਮੰਤਰੀ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਚਾਰਜ ਅਧੀਨ ਵਿਭਾਗ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹੋਣ ਜਾਂ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ।

XXXXXX

89. ਨਿਯਮ 7 ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਧਿਆਇ 3 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ

ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇੰਚਾਰਜ ਮੰਤਰੀ ਵੱਲੋਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਜਿਹੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਨਿਯਮ 8 ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਨਿਯਮ 9 ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਕਰਨ ਜਾਂ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਰੱਖਣ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਨਿਯਮ 9 ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਰੱਖਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਰਾਏ ਲਈ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਭੇਜਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਸਰਕੂਲੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਕੇਵਲ ਤਾਂ ਹੀ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਹਿਮਤੀ ਹੋਵੇ।

90. ਟ੍ਰਾਂਜੈਕਸ਼ਨ ਆਫ ਬਿਜ਼ਨਸ ਰੂਲਜ਼ ਵਿੱਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੇ ਪੜਾਅ ਤੋਂ ਹੀ ਸੂਚਿਤ ਰੱਖਣ ਲਈ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਨਿਯਮ 9 (2) ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇਕ ਮੈਮੋਰੰਡਮ ਮੰਤਰੀਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਕ ਕਾਪੀ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਨਿਯਮ 9 (2) ਅਨੁਸਾਰ:

ਜੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਵਿਭਾਗ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੇ ਤੱਥਾਂ, ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਨੁਕਤਿਆਂ ਅਤੇ ਇੰਚਾਰਜ ਮੰਤਰੀ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਇੱਕ ਮੈਮੋਰੰਡਮ ਤਿਆਰ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਕੈਂਸਲ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਭੇਜੇਗਾ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਭੇਜੇਗਾ।

ਨਿਯਮ 10 (4) ਤਹਿਤ ਜੇਕਰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਨਿਯਮ 10 (5) ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ:

ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ 'ਤੇ, ਕੈਂਸਲ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਫੈਸਲੇ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣਗੇ ਅਤੇ ਸਬੰਧਤ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੇਣਗੇ, ਜੋ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣਗੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਚੈਪਟਰ 5 ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾ ਹੋਵੇ।

XXXXXX

ਨਿਯਮ 10 (5) ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ 'ਤੇ ਕੈਂਸਲ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਫੈਸਲੇ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਸਬੰਧਤ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਬੰਧਤ ਵਿਭਾਗ ਦਾ ਸਕੱਤਰ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧੇਗਾ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਅਧਿਆਇ 5 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਅਧਿਆਇ 5, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨੋਟ ਕਰਾਂਗੇ, ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚਕਾਰ ਮਤਭੇਦ ਰਹੇ ਹਨ।

91. ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮ 11 ਵਿੱਚ ਨਿਪਟਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ:

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਰੱਖਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜਿਸ ਵਿਭਾਗ ਨਾਲ ਇਹ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਉਹ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਇਕ ਮੈਮੋਰੰਡਮ ਤਿਆਰ ਕਰੇਗਾ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੇ ਮੁੱਖ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਨੁਕਤਿਆਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੈਮੋਰੰਡਮ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼, ਜੋ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ, ਕੈਂਸਲ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਭੇਜੇ ਜਾਣਗੇ

ਜੋ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮੰਗ ਪੱਤਰ ਵੰਡਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਭੇਜਣਗੇ।

ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਮੈਮੋਰੰਡਮ ਵਿਭਾਗ ਦੁਆਰਾ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਕੈਂਸਲ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮੈਮੋਰੰਡਮ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਨਿਯਮ 13 (3) ਅਨੁਸਾਰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਏਜੰਡੇ ਨੂੰ ਕੈਂਸਲ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਵੱਲੋਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ, ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਲਏ ਗਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਯਮ 13 (7) ਦੇ ਤਹਿਤ, ਕੈਂਸਲ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਮੰਤਰੀਆਂ ਅਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਭੇਜਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਨਿਯਮ 14 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ:

(1) ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੈਂਸਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਜਾਂ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਨਾਲ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਜਾਂ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਸਕੱਤਰ ਦੁਆਰਾ ਕੈਂਸਲ ਨੂੰ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

(2) ਜਿੱਥੇ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਵੱਲੋਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਰਿਕਾਰਡ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਸਬੰਧਤ ਮੰਤਰੀ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰੇਗਾ।

XXXXXX

ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ 'ਤੇ ਕੈਂਸਲ ਵੱਲੋਂ ਫੈਸਲਾ ਲਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੈਸਲਾ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਬਾਰੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਬੰਧਤ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ।

92. ਨਿਯਮ 15 ਕਿਸੇ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਸਥਾਈ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਜਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਥਾਈ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਭੇਜੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਨਿਯਮ 16 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਮੰਤਰੀ, ਸਥਾਈ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਰਾਹੀਂ, ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਿੱਜੀ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਥਾਈ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਭੇਜੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਨਿਯਮ 17 ਵਿੱਚ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ ਨਿਪਟਾਏ ਗਏ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਜਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਹਫਤਾਵਾਰੀ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਉਣਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

93. ਨਿਯਮ 19 (5) ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਭਾਗ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਜਾਂ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਕਾਗਜ਼ ਮੰਗਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਨਿਯਮ 19 (5) ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ:

ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਜਾਂ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਗਜ਼ਾਤ ਮੰਗ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਮੰਗ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਸਬੰਧਤ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਉਹ ਨਾਲ ਹੀ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਾਰਵਾਈ ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰੇਗਾ।

ਨਿਯਮ 22 ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦੇ ਜਾਣਗੇ:

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਵਿਵਾਦ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੋਵੇ, ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਨਿਯਮ 23 ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਜਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਨਿਯਮ 23 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ:

ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਜਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਰਾਹੀਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ:

XXXXXX

(i) ਉਹ ਮਾਮਲੇ ਜੋ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਸਥਿਰਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ;

(ii) ਉਹ ਮਾਮਲੇ ਜੋ ਕਿਸੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ, ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਪੱਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ;

(iii) ਉਹ ਮਾਮਲੇ ਜੋ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ, ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਜਾਂ ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ;

(iv) ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਜਾਂ ਮਾਮਲੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਜਾਂ ਅਧਿਆਇ 5 ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭੇਜੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ;

(v) ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਸਕੱਤਰੇਤ ਅਤੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਫਤਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲੇ;

(vi) ਉਹ ਮਾਮਲੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਸਾਧਨ ਅਧੀਨ ਆਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ;

(vii) ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਅਧੀਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੋਂ ਰਹਿਮ ਲਈ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂਇਕ ਸਜ਼ਾ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਸੋਧ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਹੈ;

(viii) ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ, ਸਮਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਭੰਗ ਕਰਨ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ, ਸਥਾਨਕ ਸਵੈ-ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਵੋਟਰਾਂ ਦੀ ਅਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲੇ; ਅਤੇ

(ix) ਕੋਈ ਹੋਰ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਜਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਝੇ।

ਨਿਯਮ 24 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ:

"ਜਿੱਥੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਇੰਚਾਰਜ ਮੰਤਰੀ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਜਾਂ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ: ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ

ਨੋਟ, ਮਿੰਟ ਜਾਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਸਕੱਤਰੇਤ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨਹੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

XXXXXX

ਨਿਯਮ 25 ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇ। ਨਿਯਮ 25 ਅਨੁਸਾਰ:

"ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕਰਨਗੇ:

(a) ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਅਜਿਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਜੋ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਮੰਗ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ

(b) ਜੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕਰੇ ਜਿਸ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਹੈ ਪਰ ਜਿਸ 'ਤੇ ਕੌਂਸਲ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਟ੍ਰਾਂਜੈਕਸ਼ਨ ਆਫ ਬਿਜ਼ਨਸ ਰੂਲਜ਼ ਦਾ ਨਿਯਮ 45 ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਜਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਨਿਯਮ 45 ਦੇ ਤਹਿਤ:

"ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ , ਲਿਖਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਾਈ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ, ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਜਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਅਤੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਸਥਾਈ ਆਦੇਸ਼ ਇਸ ਅਧਿਆਇ, ਅਧਿਆਇ 5 ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣਗੇ।

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ 'ਜਨਤਕ ਵਿਵਸਥਾ', 'ਪੁਲਿਸ' ਅਤੇ 'ਜ਼ਮੀਨ' ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਕੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਹੱਦ ਤੱਕ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੇਗਾ, ਜੇ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕਿਸੇ ਆਦੇਸ਼ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ 'ਸਥਾਈ ਆਦੇਸ਼' ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ।

ਦੂਜਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿਸ਼ਿਆਂ (ਜਨਤਕ ਵਿਵਸਥਾ, ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ) ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਜੋ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ NCT ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ, ਜਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਕੰਮ ਸੌਂਪੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰੇਗਾ ਜੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਹੈ।

XXXXXX

ਨਿਯਮ 46 ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦਾ ਹੈ:

(1) ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੇਗਾ

ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ ਜੋ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਤਹਿਤ ਜਾਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਕੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕਿਸੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(2) ਉਪ-ਨਿਯਮ (1) ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 320 ਦੀ ਧਾਰਾ (3) ਅਧੀਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਯੂਨੀਅਨ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰੇਗਾ; ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹਰੇਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਉਹ ਯੂਨੀਅਨ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਆਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ।

(3) ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਭਰਤੀ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਬਾਰੇ ਯੂਨੀਅਨ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਪੱਤਰ-ਵਿਹਾਰ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਤਹਿਤ ਸਬੰਧਤ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਜਾਂ ਸਕੱਤਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ।

ਨਿਯਮ 47 ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

94. ਟ੍ਰਾਂਜੈਕਸ਼ਨ ਆਫ ਬਿਜ਼ਨਸ ਰੂਲਜ਼ ਦਾ ਅਧਿਆਇ 5 ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨਾਲ ਮਤਭੇਦ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਲਈ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ

ਅਪਣਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਿਯਮ 49, 50 ਅਤੇ 51 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ:

XXXXXX

"49. ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਵਿਚਾਲੇ ਮਤਭੇਦ ਹੋਣ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਗੇ ਜਿਸ 'ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਮਤਭੇਦ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਮਤਭੇਦ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਾਮਲਾ ਕੌਂਸਲ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ।

50. ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਕੌਂਸਲ ਵਿਚਾਲੇ ਮਤਭੇਦ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਭੇਜੇਗਾ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ।

"51. ਜਿੱਥੇ ਨਿਯਮ 50 ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਲਈ ਇਹ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੱਕ ਕਾਰਵਾਈ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਮਾਮਲਾ ਅਜਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਲਈ ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਜੋ ਉਹ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਜਿੱਥੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਵੱਲੋਂ ਨਿਯਮ 51 ਤਹਿਤ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਸਬੰਧਤ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

95. ਨਿਯਮ 53 ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਤਹਿਤ ਹਰੇਕ ਵਿੱਤੀ ਸਾਲ ਲਈ ਸਾਲਾਨਾ ਯੋਜਨਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਲਾਨਾ ਵਿੱਤੀ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਦਾ ਫਾਰਮ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਲੈਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਿਯਮ 54 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

96. ਨਿਯਮ 55 (1) ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਨਿਯਮ 55 (2) ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਜਾਂ ਉਚਿਤ ਮੰਤਰਾਲੇ ਰਾਹੀਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹਵਾਲਾ ਦੇਵੇਗਾ। ਨਿਯਮ 55 ਅਨੁਸਾਰ:

(1) ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਹਰ ਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭੇਜੇਗਾ, ਜੋ

XXXXXX

(a) ਜੇ ਬਿੱਲ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 239 AA ਦੀ ਧਾਰਾ (3) ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (c) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਵੀ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ, ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 24 ਦੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ;

(b) ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 286, 287, 288 ਅਤੇ 304 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜਧਾਨੀ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ;

(c) ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਖਰਕਾਰ ਪੂੰਜੀ ਦੇ ਇਕੱਤਰ ਫੰਡ ਵਿੱਚੋਂ ਠੇਸ ਖਰਚ ਜਾਂ ਮਾਲੀਆ ਨੂੰ ਤਿਆਗਣ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਟੈਕਸ ਦੀ ਦਰ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਦੁਆਰਾ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਵਾਧੂ ਵਿੱਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈ ਸਕਦੀ ਹੈ।

(2) ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਦੇ ਨਾਲ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਉਚਿਤ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੂੰ ਅਗਾਊਂ ਹਵਾਲਾ ਦੇਵੇਗਾ:-

(a) ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ, ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨਾਲ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ;

(b) ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਸਕੱਤਰ (ਗ੍ਰਹਿ) ਅਤੇ ਸਕੱਤਰ (ਭੂਮੀ) ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਲਈ ਪ੍ਰਸਤਾਵ;

(c) ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮਾਮਲੇ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਸਥਿਰਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ; ਅਤੇ

(d) ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਜੋ ਕਿਸੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ, ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਜਾਂ ਪੱਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

ਨਿਯਮ 56 ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ ਨਿਯਮਾਂ ਤਹਿਤ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਹੈ, ਉਥੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅੱਗੇ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

XXXXXX

97. ਟ੍ਰਾਂਜੈਕਸ਼ਨ ਆਫ ਬਿਜ਼ਨਸ ਰੂਲਜ਼ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਮਕਾਜ ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਰੱਖਣਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦਾ ਫਰਜ਼, ਜਿਸ ਦੇ ਮੁਖੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੇ ਪੜਾਅ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਤਹਿਤ ਕੋਈ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵਿਆਖਿਆਤਮਕ ਮੈਮੋਰੰਡਮ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਸਬੰਧਤ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਅਧਿਆਇ 5 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਇੱਕ ਵਿਆਖਿਆਤਮਕ ਮੈਮੋਰੰਡਮ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਏਜੰਡੇ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਿਯਮ 14 (2) ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਮਿਲਣ ਅਤੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਰਿਕਾਰਡ ਨੂੰ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਬੰਧਤ ਮੰਤਰੀ "ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰੇਗਾ"। ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਰਿਕਾਰਡ ਦਾ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸੰਚਾਰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਨਿਯਮ 19 (5) ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਜਾਂ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਗਜ਼ਾਤ ਮੰਗਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਸੁਤੰਤਰ ਹੈ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਫਰਜ਼ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਹਰ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰੇ। ਜਿਹੜੇ ਮਾਮਲੇ NCT ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ

ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨਿਯਮ 14 ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ, ਨਿਯਮ 23 ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਜਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਨਿਯਮ 14 (2), ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੈਂਸਲ ਦੁਆਰਾ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਮਿਲਣ 'ਤੇ, ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਮੰਤਰੀ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨਗੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਨਿਯਮ 23 ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਜਾਂ ਮਾਮਲੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

XXXXXX

ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇੰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਟ੍ਰਾਂਜੈਕਸ਼ਨ ਆਫ ਬਿਜ਼ਨਸ ਰੂਲਜ਼ ਦੇ ਇਹ ਪ੍ਰਬੰਧ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਹਰ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਿਯਮ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਵੇਕ ਦਾ ਕੋਈ ਤੱਤ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਹਰ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਸੂਚਿਤ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਕੋਈ ਅਪਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ।

98. ਟ੍ਰਾਂਜੈਕਸ਼ਨ ਆਫ ਬਿਜ਼ਨਸ ਰੂਲਜ਼ ਨੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸਾਵਧਾਨੀ ਪੂਰਵਕ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਜਾਂ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਦੀ

ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਹੈ। ਨਿਯਮ 24 ਅਜਿਹੀ ਹੀ ਇਕ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਇੰਚਾਰਜ ਮੰਤਰੀ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੰਗ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਜਾਂ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਿਯਮ 25 ਦੁਆਰਾ ਵਧਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਨਿਯਮ ਤਹਿਤ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਵੇ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਕੌਂਸਲ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

99. ਅਧਿਆਇ 4 ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਜਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਅਤੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਥਾਈ ਆਦੇਸ਼ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਨਿਯਮ 45 ਦਾ ਦੂਜਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਨਤਕ ਵਿਵਸਥਾ, ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਇਹ ਉਹ ਵਿਸ਼ੇ ਹਨ ਜੋ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੀਆਂ ਐਂਟਰੀਆਂ 1, 2 ਅਤੇ 18 ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਉਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਵਰਤਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਵਫ਼ਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜੇ ਇਹ ਧਾਰਾ 239 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਵਫਦ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ

ਹੈ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਸਿਰਫ ਅਜਿਹੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਇੱਕ ਵਫ਼ਦ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਵੇਗੀ।

XXXXXX

100. NCT ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਨਿਯਮ 46 ਅਧੀਨ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਹਨ ਜੋ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਹਨ ਜਾਂ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਹਨ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਯੂਨੀਅਨ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 320 (3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਕਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ।

101. ਟ੍ਰਾਂਜੈਕਸ਼ਨ ਆਫ ਬਿਜ਼ਨਸ ਰੂਲਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨਾਲ ਮਤਭੇਦ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। GNCTD ਐਕਟ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4), ਧਾਰਾ 44 (1) (b) ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਂਜੈਕਸ਼ਨ ਆਫ ਬਿਜ਼ਨਸ ਰੂਲਜ਼ ਦੇ ਚੈਪਟਰ 5 ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਇੱਕ ਸੰਯੁਕਤ ਅਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਢੰਗਾਂ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਉਦੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮਤਭੇਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਇ 5 ਅਨੁਛੇਦ 239 AA (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ

ਮੰਤਰੀ ਵਿਚਾਲੇ ਮਤਭੇਦ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਪਹਿਲੀ ਅਤੇ ਮੁੱਢਲੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੁਆਰਾ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਮਾਮਲਾ ਅਗਲੇ ਪੜਾਅ ਤੱਕ ਵਧੇ, ਸਾਰੇ ਯਤਨ ਮੰਤਰੀ ਨਾਲ ਆਪਸੀ ਹੱਲ ਲਈ ਸਮਰਪਿਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਮਤਭੇਦ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਇਹ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਕਿ ਮਤਭੇਦ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਕੋਲ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਉਦੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚਾਲੇ ਮਤਭੇਦ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਨਿਯਮ 50 ਦੁਆਰਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਇੱਕ ਰੋਡ ਮੈਪ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਜਾਂ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚਾਲੇ ਮਤਭੇਦਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਮਤਭੇਦ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਹਨ। ਤਰਕ ਅਤੇ ਸੰਵਾਦ ਇੱਕ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਸਾਰ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਅਤੇ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਭਿੰਨਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਾਸਨ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਹਨ। ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਦੀ ਸੰਸਥਾਗਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਪਰਿਪੱਕ ਅਤੇ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਗੜਬੜ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਨਾਟਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਥਾਗਤ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹਿਤ ਹੈ।

XXXXXX

102. ਕਿਸੇ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਵਿਚਾਲੇ ਮਤਭੇਦ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਰਾਹੀਂ ਸੁਲਝਾਉਣਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮਤਭੇਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉੱਥੇ ਇੱਕ ਲਚਕਦਾਰ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹੱਲ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ ਪੜਾਅ ਜਿਸ 'ਤੇ ਮਤੇ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ

ਅਧੀਨ ਮੰਤਰੀ ਵਿਚਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਕੋਈ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀਜਨਕ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਮੂਹਕ ਇਕਾਈ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਦੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਵਿਵਾਦ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨਾਲ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀਜਨਕ ਹੱਲ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਿਯਮ 55 (2) ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਿਯਮ 49, 50 ਅਤੇ 51 ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਅੰਤਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਹੈ। ਨਿਯਮ 55 (2) ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਜਾਂ ਉਚਿਤ ਮੰਤਰਾਲੇ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨਿਯਮ 55 (2) ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇੰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

103. ਟ੍ਰਾਂਜੈਕਸ਼ਨ ਆਫ ਬਿਜ਼ਨਸ ਰੂਲਜ਼ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਤੇ ਫਰਜ਼ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਮਕਾਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੂਚਿਤ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਰੱਖਣ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਇਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੱਤ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜੋ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚੈਪਟਰ 5 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਥਾਰਟੀ ਵਜੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕੀ ਮਾਮਲਾ ਅਜਿਹੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਇੱਕ ਸੰਵਾਦ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਸਦਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ

ਸਥਾਪਨਾ ਝਗੜੇ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

104. ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਮਾਮਲੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਜਾਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦਾ ਕੰਮ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਉਸ ਫਰਜ਼ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਏ।

XXXXXX

ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕੰਮਕਾਜ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਜੋ NCT ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਰਜਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਨ, ਅਜਿਹੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਨਿਯਮ 24 ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਨਿਯਮ 24 ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਰਾਏ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਮੰਤਰੀ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ 'ਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਆਪਣਾ ਫੈਸਲਾ ਖੁਦ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ। ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਜਾਂ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਕੋਲ ਭੇਜਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਨਿਯਮ 25 ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਕੌਂਸਲ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਹੈ ਪਰ ਜਿਸ 'ਤੇ ਕੌਂਸਲ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਨਿਯਮ 23 ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਵੀ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਕਿਸੇ ਫੈਸਲੇ ਜਾਂ

ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨਾਲ ਅਸਹਿਮਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਨਿਯਮ 49, 50 ਅਤੇ 51 ਵਿੱਚ ਦੱਸੀ ਗਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਮਤਭੇਦ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਭੇਜਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਉਸ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਅਤੇ ਵੱਖਰਾ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਉਹ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਅਸਹਿਮਤ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਭੇਜਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ (ਮੰਤਰੀ ਜਾਂ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨਾਲ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਿਆ)। ਮਤਭੇਦ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਉਸ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਜਾਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਧਾਰਾ 41 ਦੇ ਅਧੀਨ ਮਾਮਲੇ ਜੋ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਵੱਖਰੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਜਾਂ ਕਾਰਜ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਹਨ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਂ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂ ਅਰਧ-ਨਿਆਂਇਕ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਵਿਵੇਕ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

XXXXXX

ਜਨਤਕ ਵਿਵਸਥਾ, ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਹ NCT ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਜਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨ। ਇਹ ਉਹ ਮਾਮਲੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ ਜੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਫ਼ਦ ਜਾਂ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਜੋ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ NCT ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਜੋ ਬਾਹਰ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਪਾਸੇ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ, ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਮਤਭੇਦ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ, ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਭੇਜਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਜਾਂ ਵਫ਼ਦ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

105. GNCTD ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 49 ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 49 ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ 'ਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ।

ਕੇ. ਮਿਸਾਲਾਂ

ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਵਿਆਖਿਆ

106. ਵਿਦਵਾਨ ਵਧੀਕ ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਆਪਣੀ ਦਲੀਲ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕੁਝ ਫੈਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਲਿਖਤੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਲੀਲ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 239AA, GNCTD ਐਕਟ ਅਤੇ

ਟ੍ਰਾਂਜੈਕਸ਼ਨ ਆਫ ਬਿਜ਼ਨਸ ਰੂਲਜ਼ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਤੇ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਵਿਆਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

107. ਵਿਦਵਾਨ ਏ.ਐਸ.ਜੀ. ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਭਰ ਪਹਿਲਾ ਕੇਸ **ਕੇਸ਼ਵਨ ਮਾਧਵ ਮੈਨਨ ਬਨਾਮ ਬੰਬਈ ਰਾਜ 83 ("ਕੇਸ਼ਵਨ ਮਾਧਵ ਮੈਨਨ") ਦਾ** ਫੈਸਲਾ ਹੈ। ਬੰਬਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੁਲ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਮੰਨ ਕੇ ਕਿ ਇੰਡੀਅਨ ਪ੍ਰੈਸ (ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਪਾਵਰਜ਼) ਐਕਟ, 1931 ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 19 (1) (ਏ) ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੀਆਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੱਕ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਲੰਬਿਤ ਪਈਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈਆਂ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਐਕਟ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 13 (1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰੱਦ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲ 'ਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਸੀ। ਜਸਟਿਸ ਐਸ ਆਰ ਦਾਸ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਬਹੁਮਤ ਲਈ ਬੋਲਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ:

---

83 (1951) 2 SCR 228

XXXXXX

"ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਦਲੀਲ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਆਕਰਸ਼ਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਅਪੀਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ; ਪਰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸੋਚਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਅਨੁਛੇਦ 372 (2) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਜਾਂ ਸੋਧ ਰਾਹੀਂ ਢਾਲਣ ਅਤੇ ਸੋਧਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਉਸ ਧਾਰਾ ਦੁਆਰਾ

ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ, ਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰੈਸ (ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ) ਐਕਟ, 1931 ਦੇ ਪੂਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੱਦ ਕਰਨ 'ਤੇ ਤੁਰੰਤ ਜਨਰਲ ਅਨੁਭਾਗ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਲਾਗੂ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਇੰਡੀਅਨ ਪ੍ਰੈਸ (ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਪਾਵਰਜ਼) ਐਕਟ, 1931 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਾਰੇ ਮੁਕੱਦਮੇ, ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਨੂੰ ਲੰਬਿਤ ਸਨ, ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਐਕਟ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਜਾਂ ਦੇਣਦਾਰੀਆਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਲੰਬਿਤ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਈ ਘਿਨਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਬਾਰੇ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਲੰਬਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜੇ ਅਜਿਹੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਨੂੰਨ ਤਹਿਤ ਲੰਬਿਤ ਮੁਕੱਦਮੇ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ, ਤਾਂ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਉਸ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਜਿਹੇ ਦਮਨਕਾਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸੜਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 13 (1) ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਸਥਾਪਤ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਾਰਨਾ ਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਦੇ ਸਹੀ ਅਰਥ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਮਾਪਦੰਡ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਬਹੁਮਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 13 ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਭਾਵਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਹੀਣ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਤੇ ਗਏ

ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਨਹੀਂ ਚਲਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਸਟਿਸ ਫਜ਼ਲ ਅਲੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ:

XXXXXX

".. ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜੋ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਹਨ, ਅਤੇ, ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ, ਜਿਹੜੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਚੰਗੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਕਾਨੂੰਨ ਵਜੋਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਹੇਗਾ, ਜਿਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਕਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਨਾ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ। ਅਨੁਛੇਦ 13 (1) ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਅਰਥ ਕਿਵੇਂ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਮੇਰੇ ਲਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 13 (1) ਦਾ ਕੋਈ ਪਿਛਲਾ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਪਿਛਲੇ ਅਤੇ ਬੰਦ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਜੋ ਅਧਿਕਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਉਹ ਅਛੂਤੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਪਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਅਜੇ ਵੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਅਤੇ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਾਰਵਾਈ ਅਜੇ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਲੰਬਿਤ ਸੀ ਅਤੇ ਅਜੇ ਤੱਕ ਅੰਤਿਮ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਨਹੀਂ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਹੀਣ ਐਲਾਨਿਆ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਅਜੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਿਧਾਂਤਕ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

108. ਅਗਲਾ ਫੈਸਲਾ ਜਿਸ 'ਤੇ ਏਐਸਜੀ ਨੇ ਨਿਰਭਰਤਾ ਰੱਖੀ ਹੈ, ਉਹ **ਤੇਜ ਕਿਰਨ ਜੈਨ ਬਨਾਮ ਐਨ. ਸੰਜੀਵ ਰੈਡੀ 84** ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਛੇ ਜੱਜਾਂ ਦਾ ਬੈਂਚ ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੁਲ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਅਪੀਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਸ 'ਚ ਲੋਕ ਸਭਾ 'ਚ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਉਣ ਦੇ ਮਤੇ ਦੌਰਾਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨਾਂ ਲਈ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 105 (2) ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ 'ਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਕਹੀ ਗਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵੋਟ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 105 (2) ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਛੋਟ ਸਿਰਫ ਸੰਸਦ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗੀ ਨਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੀ ਚੀਜ਼ 'ਤੇ ਜੋ ਅਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ:

ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਫੈਸਲੇ 'ਚ ਲੇਖ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸੁਝਾਏ ਗਏ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਲੇਖ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਕੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਪਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਲੇਖ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ "ਕਹੀ ਗਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਛੋਟ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ .... ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ".

---

[84] (1970) 2 SCC 272

XXXXXX

ਸ਼ਬਦ 'ਕੁਝ ਵੀ' ਸਭ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ਾਲ ਆਯਾਤ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ 'ਹਰ ਚੀਜ਼' ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ. ਇਕੋ ਇਕ ਸੀਮਾ 'ਸੰਸਦ ਵਿਚ' ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਸੰਸਦ ਦੀ ਬੈਠਕ ਦੌਰਾਨ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਦੌਰਾਨ। ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਨਾਲ ਚਿੰਤਤ ਹਾਂ। ਇਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਬੈਠੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕੰਮ ਕਾਜ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਕੰਮ ਕਾਜ ਦੌਰਾਨ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਹ

ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਸੀ। ਇਹ ਇਮਿਊਨਿਟੀ ਨਾ ਸਿਰਫ ਪੂਰੀ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਜਿਵੇਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਉਵੇਂ ਹੀ ਹੈ..."

109. ਤੀਜਾ ਫੈਸਲਾ ਜੀ. ਨਾਰਾਇਣਸਵਾਮੀ ਬਨਾਮ ਜੀ. ਪਨੀਰਸੇਲਵਮ 85 ("ਨਾਰਾਇਣਸਵਾਮੀ") **ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦਾ ਹੈ**। ਉਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 171 ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਆਈ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦਲੀਲ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਉਹ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦੇ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਹਲਕੇ ਦੀ ਚੋਣ ਲਈ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣ ਲਈ, ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਕੋਲ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਹੋਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਵੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦਿਆਂ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨਾ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ:

".. ਅਜਿਹੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਦਾ ਸੰਕਲਪ, ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਹੋਰ ਧਾਰਨਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਕਿ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਕੋਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਵੀ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਹ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ... ਅਪੀਲ ਅਧੀਨ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ, ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਣ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਹਲਕਿਆਂ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਕੋਲ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਹੋਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਵੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ "ਸਾਦੇ ਅਰਥ" ਜਾਂ "ਸ਼ਾਬਦਿਕ" ਉਸਾਰੀ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

110. ਉਪਰੋਕਤ ਦਲੀਲ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ, **ਕੁਲਦੀਪ ਨਈਅਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ 86 ("ਕੁਲਦੀਪ ਨਈਅਰ") ਅਤੇ ਮਨੇਜ ਨਰੂਲਾ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ 87 ("ਮਨੇਜ ਨਰੂਲਾ") ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦੋ ਹੋਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਵੀ ਨਿਰਭਰਤਾ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਕੁਲਦੀਪ ਨਈਅਰ ਵਿੱਚ** ਲੋਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਐਕਟ, 1951 ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੋਧ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਸੋਧ ਰਾਹੀਂ ਰਾਜ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਲਈ

ਚੁਣੇ ਜਾਣ ਲਈ ਸਬੰਧਤ ਰਾਜ ਵਿੱਚ "ਡੋਮੀਸਾਈਲ" ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

---

[85] (1972) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 717

[86] (2006) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 1

[87] (2014) 9 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 1

XXXXXX

ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਕਤ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣਾ ਸੰਘਵਾਦ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ, ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੀ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਨਾਰਾਇਣਸਵਾਮੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਲਏ ਗਏ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਦੁਹਰਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ:

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਉਦਾਰ ਰੂਪ ਦੇਣਾ ਚਾਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ 'ਸਾਦੇ ਅਰਥ' ਜਾਂ 'ਸ਼ਾਬਦਿਕ' ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਨਿਯਮ, ਜੋ ਕਿ 'ਮੁੱਢਲਾ ਨਿਯਮ' ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਨੂੰ ਵੀ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ "ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਉਸਾਰੀ" ਦਾ ਨਿਯਮ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਨਿਯਮ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਰੋਧੀ, ਅਸਪਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਜਾਂ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਬੇਤੁਕੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ... ਰਾਜ ਦਾ "ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ" ਵੋਟਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਵਿਅਕਤੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਵੋਟਰਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਲਈ ਯੋਗ ਹੈ। ਇਸ ਦਲੀਲ ਦਾ ਕੋਈ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਸਬੰਧਤ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵੋਟਰ ਹੈ, ਚਰਿੱਤਰ ਵਿੱਚ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ "ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ" ਹੈ ਜੋ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਸੋਧ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ

ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ, ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਜਾਂ ਬੇਤੁਕੀ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਆਰਪੀ ਐਕਟਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਜਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਉਦਾਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਵੀ, "ਸਿੱਧੇ ਅਰਥ" ਜਾਂ "ਸ਼ਾਬਦਿਕ" ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਨਿਯਮ ਸਾਨੂੰ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਮਨੋਜ ਨਰੂਲਾ **ਮਾਮਲੇ 'ਚ** ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 32 ਤਹਿਤ ਇਕ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਚ ਗੰਭੀਰ ਅਤੇ ਘਿਨਾਉਣੇ ਅਪਰਾਧਾਂ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕੁਝ ਮੂਲ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ 'ਚ ਮੰਤਰੀ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਵਾਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 75 (1) ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਪਾਬੰਦੀ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਬਣਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਾਹੀ ਹੋਵੇ ਜੋ ਕਿਸੇ ਘਿਨਾਉਣੇ ਅਤੇ ਗੰਭੀਰ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਅਪਰਾਧਿਕ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੇਠਲੇ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਨਹੀਂ ਲਿਖ ਸਕਦੀ:

ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਪਾਬੰਦੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸਬੰਧ 'ਚ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਅਯੋਗਤਾ ਜੋੜਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਨਾ ਤਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵਿਵਸਥਾ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ।

XXXXXX

111. ਇਹ ਫ਼ੈਸਲੇ ਉਸ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਵਧਾਉਂਦੇ ਜਿਸ ਦੀ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੁਝ

ਵੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਅਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹੈ। **ਕੇਸ਼ਵਨ ਮਾਧਵ ਮੈਨਨ** ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 13 ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਾਰਨਾ ਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਾ ਹੋ ਕੇ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਸਥਾਪਤ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦਾ ਮਕਸਦ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਪਾਠ ਵਿਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਵਧਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਕਾਰਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ। **ਕੇਸ਼ਵਨ ਮਾਧਵ ਮੈਨਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ** ਅਦਾਲਤ ਨੇ 'ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ' ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਬਹੁਤ ਅਸਪਸ਼ਟ ਜਾਂ ਬੇਕਾਰ ਪਾਇਆ (ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ)। ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਨੀਂਹ ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਜਿੱਥੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਵਾਲੇ ਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ ਜੋ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀਆਂ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਗਣਤੰਤਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬੁਨਿਆਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ।

112. **ਤੇਜ ਕਿਰਨ ਜੈਨ** ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸਦਨ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 105 ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਛੋਟ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। **ਨਾਰਾਇਣਸਵਾਮੀ ਦੇ** ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਲਈ ਚੁਣੇ ਜਾਣ ਲਈ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਧਾਰਾ 171 ਦੇ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। **ਮਨੇਜ ਨਰੂਲਾ** ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਨਿਯੁਕਤ ਹੋਣ ਲਈ ਧਾਰਾ 75 ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਅਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਕਈ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਖੇਤਰੀ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਅਤੇ ਵਿਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਦਾ ਵੀ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ "ਸਾਡੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨੂੰ ਅਧਾਰਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।[88] ਇਸ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਹਰੇਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਅਧਿਐਨ "ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਵਜੋਂ" ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਵਿਆਖਿਆ "ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ" ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।[89]

---

[88] ਰਾਜੀਵ ਭਾਗਵ (ਸੰਪਾਦਕ), ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕਤਾ, ਆਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ (2008), ਪੰਨਾ 9 ਤੇ

XXXXXX

ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਾਰ ਨੂੰ ਰੇਖਾਂਕਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੈਬਨਿਟ ਰੂਪ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। NCT ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟਕੀਤਾ ਗਿਆ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਇਸਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਥਿਤੀ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੈਤਿਕ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

113. **ਕੁਲਦੀਪ ਨਈਅਰ ਦੇ** ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ, "ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਿਧਾਨਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ"। NCT ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਖਣਾ (ਪਿਛਲੀਆਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ

ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ) ਨੇ NCT ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ।

ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧ

114. ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਰਮਿਆਨ ਸਬੰਧ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਰਹੇ ਹਨ। **ਸੱਤਿਆ ਦੇਵ ਬੁਸ਼ਹਰੀ ਬਨਾਮ ਪਦਮ ਦੇਵ** [90] **("ਸੱਤਿਆ ਦੇਵ ਬੁਸ਼ਹਰੀ") ਵਿੱਚ,** ਪਹਿਲੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੀ ਚੋਣ 'ਤੇ ਹੋਰ ਆਧਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਵਾਲ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਇਕਰਾਰਨਾਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਲਈ ਚੁਣੇ ਜਾਣ ਲਈ ਅਯੋਗ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਚੋਣ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਲੋਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਐਕਟ, 1951 ਭਾਗ ਸੀ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਇਕਰਾਰਨਾਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਚੁਣੇ ਗਏ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਸੀ, ਉਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਬਣਨ ਤੋਂ ਅਯੋਗ ਠਹਿਰਾਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਭਾਗ ਸੀ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਮੁਖੀ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਇੱਕ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਵੱਲੋਂ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ ਜਸਟਿਸ ਟੀ.ਐਲ. ਵੈਂਕਟਰਾਮਾ ਅਯਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ:

---

[89] ਮਾਰਟਿਨ ਲੌਫਲਿਨ, "ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਚੁੱਪ", ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਜਰਨਲ ਆਫ ਕੰਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨਲ ਲਾਅ (2019, ਪ੍ਰੈਸ ਵਿੱਚ) https://www.iura.uni-freiburg.de/de/institute/rphii/freiburger ਵੈਰਟ੍ਰੇਜ/silences-of-constitutions-m-loughlin-manuskript.pdf

[90] (1955) 1 SCR 549

XXXXXX

“9... ਇਸ ਤਰਕ ਦੀ ਗਲਤੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ. ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜੋ ਭਾਗ ਸੀ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਮੁਖੀ ਹੈ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਮੁਖੀ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਦੇ ਮੁਖੀ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਾਗ ਸੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਲਈ ਧਾਰਾ 239 ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਥਾਰਟੀ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 239 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਭਾਗ ਸੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਭਾਗ ਏ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਭਾਗ ਬੀ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਜਪ੍ਰਮੁੱਖ ਦੇ ਸਮਾਨ ਅਹੁਦਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਭਾਗ ਸੀ ਰਾਜ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਤਹਿਤ ਕੇਂਦਰ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਭਾਗ ਸੀ ਰਾਜ ਨਾਲ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੀ। ਸਮੀਖਿਆ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਵਿੱਚ, ਜਨਰਲ ਅਨੁਭਾਗ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3 (8) (ਬੀ) (2) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰਤਾ ਰੱਖਣ ਦੀ

ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜੋ "ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ:

“3... ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਾਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮਤਲਬ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਹੋਵੇਗਾ; ਅਤੇ ਭਾਗ ਸੀ ਰਾਜ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਜਾਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਜਾਂ ਗੁਆਂਢੀ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਜਾਂ ਧਾਰਾ 243 ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੋਰ ਅਥਾਰਟੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਿਵੇਂ ਵੀ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ।

ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਹ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨਾਲ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਚੁਣੇ ਗਏ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੂੰ ਸਬੰਧਤ ਕਾਨੂੰਨ ਤਹਿਤ ਅਯੋਗ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਚੁਣੇ ਗਏ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੇ ਧਾਰਾ 3 (60) (b) ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਜੋ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ:

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਾਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ "ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ" ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ, ਭਾਗ ਏ. ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਰਾਜਪਾਲ, ਭਾਗ ਬੀ. ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਰਾਜਪ੍ਰਮੁੱਖ ਅਤੇ ਭਾਗ ਸੀ. ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ।

XXXXXX

ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਮੀਖਿਆ ਅਧੀਨ ਫੈਸਲੇ ਦੌਰਾਨ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 3 (8) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਭਾਗ ਸੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨਾਲ ਇੱਕ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਇੱਕ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਲੋਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 7 (d) ਦੇ ਨਾਲ ਭਾਗ ਸੀ ਰਾਜ ਐਕਟ 1951 ਦੀ ਧਾਰਾ 17 ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਚੋਣ ਲਈ ਅਯੋਗ ਹੋਵੇਗਾ। 1951. ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਵਿੱਚ:

“4... ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਕਿ ਧਾਰਾ 3 (8) ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ, ਸੁਤੰਤਰ ਇਕਾਈਆਂ ਵਜੋਂ ਭਾਗ ਸੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਦਰਜੇ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਇਹ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੇਂਦਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ" ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰ ਅਧੀਨ ਭਾਗ ਸੀ ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 3 (8) ਅਨੁਛੇਦ 239 ਅਤੇ 240 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਗ ਸੀ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਵਾਲੀਆਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ ਵਜੋਂ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਦਾਇਰਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਜੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਂਦੇ ਹੋਏ 1951 ਦੇ ਐਕਟ 43 ਦੀ ਧਾਰਾ 9 ਵਿੱਚ "ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਥਾਂ "ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਤਹਿਤ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ"। ਇਸ ਲਈ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨਾਲ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ, ਜਨਰਲ ਅਨੁਭਾਗ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3 (8) ਦੇ ਨਾਲ ਧਾਰਾ 9 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਇੱਕ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਅਤੇ 1951 ਦੇ ਐਕਟ 43 ਦੀ ਧਾਰਾ 7 (d) ਅਤੇ 9 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਸਦ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਦਨ ਦੀ ਚੋਣ ਲਈ ਅਯੋਗ ਕਰਾਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ, ਅਤੇ ਇਹ 1951 ਦੇ ਐਕਟ 49 ਦੀ ਧਾਰਾ 17 ਤਹਿਤ ਅਯੋਗ ਕਰਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਲਈ।

115. **ਦੇਵਜੀ ਵੱਲਭਭਾਈ ਟਾਂਡੇਲ ਬਨਾਮ ਗੋਆ, ਦਮਨ ਅਤੇ ਦੀਵ** [91] **("ਟਾਂਡੇਲ**") ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਬਾਅਦ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਗੋਆ, ਦਮਨ ਅਤੇ ਦੀਵ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ

ਦੁਆਰਾ COFEPOSA[92] ਤਹਿਤ ਜਾਰੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਾ ਇਕ ਆਧਾਰ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਸਿਰਫ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ। ਧਾਰਾ 2 (f) ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ "ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਹੈ।

---

[91] (1982) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 222

[92] ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਤਸਕਰੀ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਐਕਟ 1974

ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਰੈਂਕ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 3 (1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ ਜਸਟਿਸ ਬਹਾਰੂਲ ਇਸਲਾਮ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ ਅਨੁਛੇਦ 74 ਅਤੇ 163 ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ 1963 ਦੀ ਧਾਰਾ 44 ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਨ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜਾਂ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਵਿਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅੰਤਰ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਵਿੱਚ:

“14... ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜਿੱਥੇ ਉਸਨੂੰ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਾਂ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂ ਅਰਧ-ਨਿਆਂਇਕ ਕਾਰਜ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਲਾਹ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਧਾਰਾ 44 (1) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਵਿਚਾਲੇ ਮਤਭੇਦ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ

ਕੋਲ ਭੇਜੇਗਾ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰੇਗਾ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦੇ ਉਲਟ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦੀ ਰਾਏ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ 'ਤੇ, ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਨੁਛੇਦ 74 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਲਾਹ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਅਸਲ 'ਚ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਵਿਚਾਲੇ ਮਤਭੇਦ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ 'ਚ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਲਏ ਗਏ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨਾਲ ਪਾਬੰਦ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਕੋਲ ਅਜੇ ਵੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ।

ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਤੱਥ 'ਤੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਮਤਭੇਦਾਂ ਬਾਰੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ "ਅੰਤਰ-ਰਾਜ ਦੌਰਾਨ ... ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰੋ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰੋ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ:

XXXXXX

NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ
[ਡਾ. ਡੀ.ਵਾਈ. ਚੰਦਰਚੂੜ, ਜੇ.] 283

“15... ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਹੁਦਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਅੰਤਰ ਇੰਨਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਰਜਕਰਤਾ ਹੈ ਜੋ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਲਾਹ

'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਵਾਧੂ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਵੀ ਸਪੁਰਦਗੀ ... ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

116. ਵਿਦਵਾਨ ਵਧੀਕ ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਟਿੱਪਣੀਆਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ 44 ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ "ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੁੱਕਿਆ ਗਿਆ" ਸੀ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਇਸਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ) ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਟਾਂਡੇਲ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀ ਗਈ ਉਸਾਰੀ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰੇਗੀ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ ਸੁਬਰਾਮਣੀਅਮ ਨੇ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ 1963 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 44 (1) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਆਖਿਆ ਅਨੁਛੇਦ 239AA 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਲੀਲ ਵਿੱਚ, ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਆਖਿਆ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। NCT ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਘੱਟ ਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸੁਬਰਾਮਣੀਅਮ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦੇ ਕੰਟਰੋਲ ਦਾ ਖੇਤਰ ਜੋ ਕਿ "ਇੱਕ ਬੇਮਿਸਾਲ ਬਚੀ ਹੋਈ ਸ਼ਕਤੀ" ਹੈ, ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚੁਣੀ ਗਈ ਕੈਬਨਿਟ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ 'ਤੇ ਰੱਖੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਉਚਿਤ ਉਸਾਰੀ 'ਤੇ ਵਾਪਸ ਆਵਾਂਗੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ 1963 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 44 ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ 1963 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 44 (1) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮਾਨ ਹੈ, ਪਹਿਲੇ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਇਕ ਪਹਿਲੂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ. ਫਿਰ ਵੀ, ਸਾਡੇ ਖਿਆਲ ਵਿੱਚ, ਕਿਸੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਅਰਥ ਕੱਢਣ ਵੇਲੇ, ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੰਕੁਚਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਅਰਥ ਕੱਢਦੇ ਸਮੇਂ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ

ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਸਿੱਧੇ ਅਤੇ ਵਿਆਕਰਣਕ ਅਰਥਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ. ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਜਾਂ ਸੁਨਹਿਰੀ ਨਿਯਮ ਉਹ ਰਸਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇਸਦਾ ਨਤੀਜਾ ਬੇਤੁਕੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੇਗਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਬੁਰਾਈ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖੇਗਾ ਜਿਸ ਤੋਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਚਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ, ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਵੀ, ਇੱਕ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਆਖਿਆ ਅਪਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਿਆਖਿਆ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉਸ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਇਕ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਆਖਿਆ ਵੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਇਆ ਸੀ।

XXXXXX

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਕੱਢਦੇ ਸਮੇਂ, ਅਦਾਲਤ ਨਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਸਮਝਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੰਸਥਾ ਵਜੋਂ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਸਾਧਾਰਨ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਧਾਨਕ ਬਹੁਮਤ ਦੁਆਰਾ ਤਬਦੀਲੀ ਲਈ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧਾਂ ਅਕਸਰ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਧਿਕਾਰਾਂ, ਕਰਤੱਵਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਢੰਗਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੇ ਰੱਖਿਆਤਮਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਉੱਚਾ ਚੁੱਕਣ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਥਿਰਤਾ ਅਤੇ ਸਥਿਰਤਾ ਦੇ ਦਰਜੇ ਤੱਕ ਉੱਚਾ ਚੁੱਕਣਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਸਿਹਰਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਵੀ ਧਾਰਾ 368 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੋਧ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਨ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਕਿਸੇ ਸੋਧ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਬਹੁਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ 'ਤੇ ਰੋਕਾਂ, ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਦੇ ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲੋੜ ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ

ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਠੋਸ ਸੀਮਾਵਾਂ ਆਮ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਾਠ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਇੱਕ ਜੈਵਿਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਜੋ ਸਮਾਜ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਮਝੌਤੇ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖੇਗੀ ਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਨੇ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ) ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਜਿਸ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਧਾਰਾ 44 (1) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ **ਟਾਂਡੇਲ ਦੇ** ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਬਾਅਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਲਾਈਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਦਿਲ ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਰੱਖਣਾ। **ਟਾਂਡੇਲ ਦੇ ਕੇਸ** ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉੱਠਣ ਵਾਲੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਪਿਆ। **ਟਾਂਡੇਲ** ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦਾ ਕਿ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਮਤਭੇਦ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਕੀ ਹੈ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰੇਗੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ, ਕੋਫੇਪੋਸਾ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ "ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ 'ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ' ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ, ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਪਾਠ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਮੁੱਦੇ ਹੱਲ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸਿਰਫ ਇਸ ਸਵਾਲ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹਨ ਕਿ ਕੀ ਗੋਆ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ) ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਸੀ।

XXXXXX

ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੇ ਪਾਠ ਦਾ ਅਰਥ ਕੱਢਦੇ ਸਮੇਂ, ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦੇਣ ਦੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਬਚਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਉਦੋਂ ਜੀਵੰਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਜਿਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਅਪਣਾਏ ਜੋ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਸੱਚਾਈ, ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਮੁੱਖ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਹਨ। ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਗਠਨ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਅਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਅਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰਨ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਸਮਾਜ ਦੀ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਾਠ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਸਾਨੂੰ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਕਿੰਨਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਨਾਗਰਿਕ ਆਪਣੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦਾਂ ਦੀ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਰੱਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ. ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਖ਼ਤਰੇ 'ਤੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

117. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਫੈਸਲਾ ਜਿਸ ਦਾ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ **ਗੋਆ ਸੈਂਪਲਿੰਗ ਇੰਪਲਾਈਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਜਨਰਲ ਸੁਪਰਡੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ ("ਗੋਆ ਸੈਂਪਲਿੰਗ")।** ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਦਯੋਗਿਕ ਵਿਵਾਦ ਐਕਟ 1947 ਦੇ ਤਹਿਤ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਇੱਕ ਉਦਯੋਗਿਕ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਉਚਿਤ ਸਰਕਾਰ ਹੈ। ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਕਾਮੇ ਸੰਸਦ ਦੇ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਸੰਚਾਲਿਤ ਗੋਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਨ ਅਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਬੰਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਇਹ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਸੀ ਜੋ ਉਚਿਤ ਸਰਕਾਰ ਸੀ। ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਉਚਿਤ ਸਰਕਾਰ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੋਆ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ

ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਉਚਿਤ ਸਰਕਾਰ ਸੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਦਯੋਗਿਕ ਵਿਵਾਦ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ, ਕਿਸੇ ਵੱਡੀ ਬੰਦਰਗਾਹ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਉਚਿਤ ਸਰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਗੋਆ ਲਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਇਹ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਯੁਕਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਹੈ ਜੋ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਹੈ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਉਚਿਤ ਸਰਕਾਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਖੋਜ ਦਾ ਦੂਜਾ ਅੰਗ ਸੀ ਜਿਸ 'ਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਦੌਰਾਨ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਵਿਵਾਦ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨ ਲਈ, ਜਨਰਲ ਅਨੁਭਾਗ ਐਕਟ, 1897 ਦੀ ਧਾਰਾ 3 (8) ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ "ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ" ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜੋ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

---

[93] (1985) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 206

“(8) 'ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ'

(a) * * *

(b) ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਾਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ; ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ,

(i) -(ii) * * *

(iii) ਕਿਸੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਤਹਿਤ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।

"ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 3 (60) ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਸਮੱਗਰੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ:

"'ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ',

(a) -(b) * * *

(c) ਸੰਵਿਧਾਨ (ਸੱਤਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1956 ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਾਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ;

"ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼" ਨੂੰ ਧਾਰਾ 3 (62) ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

1963 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 44 (1) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ:

“12... ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਵਿਚਾਲੇ ਮਤਭੇਦ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਆਦਿ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਭੇਜੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੱਕ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਪਰ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਮਤਭੇਦ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਿੰਦੂ ਤੈਅ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਿੰਦੂ ਤੈਅ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਹੀ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

XXXXXX

ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ 6 ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਜੋ ਰਾਜਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ, ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਾਜ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਰਕਾਰ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਿਚਾਲੇ ਅੰਤਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਅੰਤਰ ਜਨਰਲ ਅਨੁਭਾਗ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ:

“14... ਹੁਣ ਜੇ ਅਸੀਂ ਜਨਰਲ ਅਨੁਭਾਗ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਸ਼ਬਦਾਂ "ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ" (ਧਾਰਾ 3(8), "ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ" [ਧਾਰਾ 3(60)] ਅਤੇ "ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼" (ਧਾਰਾ 3(62-ਏ)] ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੀਏ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। "ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਤਹਿਤ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਨੂੰ "ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ" ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਇਸ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਵਾਲੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ "ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਬਾਹਰੀ ਹਿੱਸੇ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਸੱਤਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1956 ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਾਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੋਵੇਗਾ, ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ, ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ, "ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ" ਅਤੇ "ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ" ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਧਾਰਨਾਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਅੰਤਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਭਰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ "ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ", ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ, ਚਾਹੇ ਕਿੰਨਾ ਵੀ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਨੂੰ "ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ" ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਗਲਤ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਧਾਰਾ 3 (60) ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਹੈ। **ਸੱਤਿਆ ਦੇਵ ਬੁਸ਼ਹਰੀ** ਅਤੇ **ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀ ਮੈਲਾ ਬਕਸ਼**[94] ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵੱਖਰੇ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ 1956 ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ ਅੱਠਵੇਂ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 239 A ਅਤੇ 239 B ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ:

---

[94] (1962) 2 SCR 794

XXXXXX

“17... ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ 1963 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਸਬੰਧਤ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਆਪਣੇ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਰਾਹੀਂ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀ ਨਾਲ ਮਤਭੇਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ। ਇਸ ਲਈ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਰਾਜ

ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਰਣਨ ਲਈ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ 'ਉਚਿਤ ਸਰਕਾਰ' ਹੈ।

ਗੋਆ ਸੈਂਪਲਿੰਗ **'ਚ ਦੋ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਚ** ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਨਰਲ ਅਨੁਭਾਗ ਐਕਟ 1897 ਦੇ ਤਹਿਤ 'ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ' ਸ਼ਬਦ 'ਚ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸਬੰਧ 'ਚ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਦਾਇਰੇ 'ਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, "ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮਤਲਬ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਉਦਯੋਗਿਕ ਵਿਵਾਦ ਐਕਟ, 1947 ਦੇ ਤਹਿਤ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਲਈ ਉਚਿਤ ਸਰਕਾਰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। **ਗੋਆ ਸੈਂਪਲਿੰਗ** ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਸੀਮਤ ਦਾਇਰੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ ਕਿ ਉਦਯੋਗਿਕ ਵਿਵਾਦ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਚਿਤ ਸਰਕਾਰ ਕਿਹੜੀ ਹੈ।

118. ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਕੀ NCT ਦਾ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅੱਤਵਾਦ ਰੋਕੂ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜ਼ਾਬਤਾ ਤਹਿਤ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ । ਉਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਦੋਵਾਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਤਹਿਤ ਪਾਬੰਦੀਆਂ "ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ" ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਪੋਟਾ ਦੀ ਧਾਰਾ 50 ਤਹਿਤ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਪੋਟਾ ਦੀ ਧਾਰਾ 2 (1) (H) ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ "ਰਾਜ" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ।

---

[95] (2005) 11 SCC 600

XXXXXX

ਚੁਣੌਤੀ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਯੁਕਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਆਪਣਾ ਰੁਤਬਾ ਨਹੀਂ ਗੁਆਉਂਦਾ ਅਤੇ ਇਹ ਸਿਰਫ ਉਸ ਦਾ ਅਹੁਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਪਗ੍ਰੇਡ ਦਰਜੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਨਵੇਂ ਅਹੁਦੇ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ , ਜੋ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਨੂੰ ਧਾਰਾ 2 (1) (H) ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਧਾਨਕ ਕਲਪਨਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਧਾਰਾ 50 ਦੇ ਤਹਿਤ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 50 ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ:

".. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਵਜੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਫ਼ਦ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਉਕਤ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਪੋਟਾ ਦੀ ਧਾਰਾ 50 ਤਹਿਤ ਜਾਇਜ਼ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਹੈ।

ਨਵਜੋਤ ਸੰਧੂ **ਦੇ ਫੈਸਲੇ** ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇਣ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਫ਼ਦ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਦਰਭ ਲਈ ਕੋਈ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਐਨ.ਡੀ.ਐਮ.ਸੀ. ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ

119. ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਮਿਉਂਸਪਲ ਕੌਂਸਲ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ [96] ("NDMC") **ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨੌਂ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ** ਨੇ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੀ NCT ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਾਲੀਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 289 (1) ਤਹਿਤ ਸਥਾਨਕ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਤੋਂ ਛੋਟ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਸਵਾਲ ਵੀ ਉੱਠਿਆ ਕਿ ਕੀ ਰਾਜ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਥਿਤ ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ 'ਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 246 (4) ਤਹਿਤ ਸੰਸਦੀ ਕਾਨੂੰਨ

ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਏ ਗਏ ਟੈਕਸਾਂ ਤੋਂ ਛੋਟ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ। ਅਨੁਛੇਦ 246 (4) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ:

"ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜੋ [ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ] ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ।
ਜਸਟਿਸ ਬੀ ਪੀ ਜੀਵਨ ਰੈਡੀ ਨੇ ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬਹੁਮਤ ਲਈ ਬੋਲਿਆ। ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਅਹਿਮਦੀ ਨੇ ਚਾਰ ਜੱਜਾਂ ਬਾਰੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ।

120. ਬਹੁਮਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਇਕੱਠੇ ਮਿਲ ਕੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਸੰਸਦ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਇਕੋ ਇਕ ਸੰਸਥਾ ਸੀ। ਅਨੁਛੇਦ 239 AA ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੇ ਹੋਏ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ:

---

[96] (1997) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 339

XXXXXX

".. ਸਾਲ 1991 ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ 69ਵੇਂ (ਸੋਧ) ਐਕਟ (ਅਨੁਛੇਦ 239-AA) ਦੁਆਰਾ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਲੀ (ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ) ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਪਰ ਇੱਥੇ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣਾਈ ਗਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਇੱਕ ਪੂਰਨ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੀ - ਇਹ ਮੰਨ ਕੇ ਕਿ ਇਹ - ਅਧਿਆਇ 1 ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ

ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਤੋਂ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਸਕਦਾ ਹੈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ 11 ਦਾ। ਇਸ ਸਭ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਸੂਚੀ 1, ਸੂਚੀ 2 ਜਾਂ ਸੂਚੀ 3 ਵਰਗੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਕੋ ਇਕ ਵਿਧਾਨਕ ਸੰਸਥਾ ਸੰਸਦ ਹੈ - ਜਾਂ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਇਕ ਵਿਧਾਨਕ ਸੰਸਥਾ. ਸੰਸਦ ਉਪਰੋਕਤ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ - ਬੇਸ਼ਕ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ 11 ਦੇ ਅਧਿਆਇ 1 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੀਮਾਵਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ, ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ "ਰਾਜ" ਨਹੀਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਗ 11 ਦੇ ਅਧਿਆਇ 1 ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ; ਉਹ ਸੰਘ ਦੇ ਖੇਤਰ ਹਨ ਜੋ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕੇਂਦਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਸੰਸਥਾ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਕੋਈ ਵੀ ਟੈਕਸ ਕੇਂਦਰੀ ਟੈਕਸ ਹੈ। ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ "ਰਾਜ ਕਰ" ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ - ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਕੋਈ ਤੀਜੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕੇਂਦਰੀ ਕਰ ਹੈ ਜਾਂ ਰਾਜ ਟੈਕਸ।

121. ਬਹੁਮਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੂਜੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1963 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਹਨ। ਤੀਜੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦਿੱਲੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 239 AA ਦੇ ਤਹਿਤ "ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ" ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਲੀ "ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਹੈ", ਪਰ ਇਹ "**ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 246 ਜਾਂ ਭਾਗ VI ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਹੈ**"। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੜਾਵਾਂ 'ਚ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸਥਿਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ NCT ਸਮੇਤ ਇਹ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਜੇ ਵੀ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹਨ ਨਾ ਕਿ ਰਾਜ।

122. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 367 (1) ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ:

"367 (1) ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਜਨਰਲ ਅਨੁਭਾਗ ਐਕਟ, 1897, ਅਨੁਛੇਦ 372 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਨੁਕੂਲਨ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

123. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ, ਜਨਰਲ ਅਨੁਭਾਗ ਜ਼ ਐਕਟ, 1897 ਦੀ ਧਾਰਾ 3 (58) ਵਿੱਚ 'ਰਾਜ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਸੱਤਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1956 ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਰਾਜ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੇ ਇਸ ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 246 (4) ਦੇ ਅਰਥ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇੱਕ ਵਿਗਾੜ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਸਿਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਅਨੁਛੇਦ 239A ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਵਿਚਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੀ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਅਨੁਛੇਦ 246 (4) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਜਨਰਲ ਅਨੁਭਾਗ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3 (58) ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ **ਟੀ.ਐਮ. ਕੰਨੀਅਨ** ਬਨਾਮ ਆਮਦਨ **ਕਰ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਪੋਂਡੀਚੇਰੀ 97 ("ਕੰਨਿਆ")** ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ

ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਵੇਖੇ ਗਏ ਸਨ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਨਿਰਮਾਣ ਧਾਰਾ 246 ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਦੇ ਉਲਟ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਅਨੁਛੇਦ 246 (4) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਪੂਰਨ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਵੇਗੀ। **ਐਨ.ਡੀ.ਐਮ.ਸੀ. ਵਿੱਚ ਨੌਂ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਮਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ** ਕੰਨਿਆਨ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਗਿਆ**। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਹਨ, "ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਦਰਜਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ"। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੇ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਵੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਨਰਲ ਅਨੁਭਾਗ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3 (58) ਵਿੱਚ "ਰਾਜ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਅਨੁਛੇਦ 246 (4) 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।**

124. ਐਡਵਾਂਸ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਦਾਸਮਲ [98] ("ਐਡਵਾਂਸ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ") ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ **ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ** ਨੇ ਯੂਨੀਅਨ ਸੂਚੀ ਦੀ ਐਂਟਰੀ 80 ਦਾ ਅਰਥ ਕੱਢਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਨਰਲ ਅਨੁਭਾਗ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ "ਰਾਜ" ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਪ੍ਰਸੰਗ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗਾ। ਯੂਨੀਅਨ ਸੂਚੀ ਦੀ ਐਂਟਰੀ 80 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ:

---

[97] (1968) 2 SCR 103

[98] (1970) 1 SCC 633

XXXXXX

"80. ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪੁਲਿਸ ਫੋਰਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਉਸ ਰਾਜ ਤੋਂ ਬਾਹਰਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵਧਾਉਣਾ, ਪਰ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇੱਕ ਰਾਜ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਉਸ ਰਾਜ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਸਕੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਖੇਤਰ ਸਥਿਤ ਹੈ; ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪੁਲਿਸ ਫੋਰਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਉਸ ਰਾਜ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੇਲਵੇ ਖੇਤਰਾਂ ਤੱਕ ਵਧਾਉਣਾ।

ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਦੰਡਾਵਲੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 409, 477 ਏ ਅਤੇ 120 B ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ 'ਤੇ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੁਲਿਸ ਸਥਾਪਨਾ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਦੁਆਰਾ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕੇਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੁਲਿਸ ਸਥਾਪਨਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਸੀ ਪਰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ 1946 ਦੇ ਐਕਟ XV ਦੇ ਤਹਿਤ ਗਠਿਤ ਦਿੱਲੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੁਲਿਸ ਸਥਾਪਨਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦਲੀਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਐਂਟਰੀ 80 ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪੁਲਿਸ ਫੋਰਸ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪੁਲਿਸ ਫੋਰਸ ਦੀ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਵੱਲੋਂ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਹਿਦਾਇਤੁੱਲਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਨਰਲ ਅਨੁਭਾਗ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3 (58) (ਜੋ ਸੱਤਵੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ) "ਉਸ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦਾ ਪੂਰਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਐਂਟਰੀ 80 ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਲਈ, ਕਿਸੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪੁਲਿਸ ਫੋਰਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਉਸ ਰਾਜ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰਾਜ ਤੱਕ ਵਧਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਾਠ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਜਨਰਲ ਅਨੁਭਾਗ ਐਕਟ

ਦੀਆਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਵਿਸ਼ੇ ਜਾਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵੀ ਉਲਟ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ:

ਸੱਤਵੀਂ ਸੋਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਸੰਘ (ਅਨੁਛੇਦ 1) ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਫਿਰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ "ਰਾਜਾਂ" ਅਤੇ "ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ" ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅੰਤਰ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਕਾਰਨ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਤਾਂ "ਰਾਜ" ਸ਼ਬਦ ਸਿਰਫ ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਮੌਕਾ ਆਈ.ਐਮ. ਕੰਨੀਅਨ ਬਨਾਮ ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਅਫਸਰ, ਪੋਂਡੀਚੇਰੀ ਅਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਬਚਵਤ, ਜੇ ਨੇ ਧਾਰਾ 246 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਨਰਲ ਅਨੁਭਾਗ ਐਕਟ ਦੀ ਅਨੁਕੂਲ ਧਾਰਾ 3 (58) ਵਿਚ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ "ਰਾਜ" ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਧਾਰਾ 246 ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ।

XXXXXX

ਯੂਨੀਅਨ ਸੂਚੀ ਦੀ ਐਂਟਰੀ 80 ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਜਾਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 3 (58) ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ ਭਾਗ ਸੀ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1935 (1947 ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਸੋਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ) ਦੀ ਸੰਘੀ ਸੂਚੀ ਦੀ ਐਂਟਰੀ ਨੰਬਰ 39 ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੱਤਵੀਂ ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ (ਵਿਸ਼ੇ ਜਾਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੇ ਅਧੀਨ) ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਸੀ ਰਾਜ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ, 1956 ਵਿੱਚ ਅਨੁਕੂਲਤਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਨਰਲ ਅਨੁਭਾਗ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3 (58) ਵਿੱਚ "ਰਾਜ" ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਯੂਨੀਅਨ ਸੂਚੀ ਦੀ ਐਂਟਰੀ 80 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਐਡਵਾਂਸ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ **ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੂੰ** ਯੂਨੀਅਨ ਸੂਚੀ ਦੀ ਐਂਟਰੀ 80 ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਜਾਂ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਵਿਰੋਧੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਇਸ ਲਈ ਐਂਟਰੀ 80 ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

125. **ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਬਨਾਮ ਪ੍ਰੇਮ ਕੁਮਾਰ ਜੈਨ** [99] ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਚਾਰ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਇੱਕ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਅਪੀਲ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ ਜਿਸ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸੂਚਨਾ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਸੇਵਾ ਦੇ ਸੰਯੁਕਤ ਕਾਡਰ ਦੇ ਗਠਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਦਿੱਲੀ-ਹਿਮਾਚਲ ਕਾਡਰ ਦੇ ਗਠਨ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਆਈ.ਏ.ਐਸ. (ਕਾਡਰ) ਨਿਯਮ 1954 ਦੇ ਨਿਯਮ 3 (1) ਤਹਿਤ 1 ਜਨਵਰੀ 1968 ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸੰਯੁਕਤ ਕਾਡਰ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 312 ਅਤੇ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਐਕਟ 1951 ਦੇ ਉਲਟ ਦੱਸਦਿਆਂ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਲਈ ਆਮ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇੱਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੈ। ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 2 ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਧਾਰਾ 312 (1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਲਈ ਸਾਂਝੀ ਸੇਵਾ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਲਈ ਸੰਸਦ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜੋ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ:

"312 (2) ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਸਮੇਂ ਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਪੁਲਿਸ ਸੇਵਾ ਵਜੋਂ ਜਾਣੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।"

---

[99] (1976) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 743

ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3 (1) ਵਿੱਚ ਸਬੰਧਤ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਸਰਵਿਸ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਭਰਤੀ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸੀ। ਮੁੱਦਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਅਜਿਹੇ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 1956 ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੱਤਵੀਂ ਸੋਧ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਧਾਰਾ 3 (58) ਵਿੱਚ "ਰਾਜ" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਧਾਰਾ 3 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਧਾਰਾ 58 ਦੀ ਥਾਂ ਲਈ ਹੈ, ਇਸ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇ ਜਾਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਸਨ।

126. ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ "ਰਾਜ" ਸ਼ਬਦ ਕਿਸੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰੇਗਾ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਸੰਦਰਭ ਤੋਂ ਕੱਢਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅੰਤਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਜਨਰਲ ਅਨੁਭਾਗ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3 (58) ਵਿੱਚ "ਰਾਜ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਨੁਛੇਦ 246 (4) ਵਿੱਚ, ਜੋ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਧਾਰਾ 3 (58) ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੰਨਿਆਨ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ **।** ਜਦੋਂ ਵਿਸ਼ੇ ਜਾਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਉਲਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਧਾਰਾ 3 (58) ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

"ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ"

127. ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਅਤੇ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਐਂਟਰੀਆਂ ਹਨ ਜੋ "ਰਾਜ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਐਂਟਰੀਆਂ ਹੇਠਾਂ ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ ਸੂਚੀਬੱਧ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ:

"ਸੂਚੀ II

12. ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ, ਅਜਾਇਬ ਘਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਜੋ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਜਾਂ ਵਿੱਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ **ਹਨ**।

26. ਸੂਚੀ III ਦੀ ਐਂਟਰੀ 33 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ **ਰਾਜ** ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਪਾਰ ਅਤੇ ਵਣਜ।

37. ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ **ਰਾਜ** ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ।

XXXXXX

38. ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ, **ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਪੀਕਰ ਅਤੇ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਅਤੇ ਜੇ ਕੋਈ ਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਅਤੇ ਉਪ ਚੇਅਰਮੈਨ ਦੀਆਂ** ਤਨਖਾਹਾਂ ਅਤੇ ਭੱਤੇ।

39. ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਮੁਆਵਜ਼ਾ, ਅਤੇ, ਜੇ ਕੋਈ ਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਕੌਂਸਲ ਅਤੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੀ; ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਬੂਤ ਦੇਣ ਜਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ।

40. ਰਾਜ ਲਈ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਅਤੇ ਭੱਤੇ।

41. **ਰਾਜ** ਜਨਤਕ ਸੇਵਾਵਾਂ; ਰਾਜ ਲੋਕ ਸੇਵਾ ਕਮਿਸ਼ਨ।

42. **ਰਾਜ** ਪੈਨਸ਼ਨਾਂ, ਭਾਵ, ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਭੁਗਤਾਨ ਯੋਗ ਪੈਨਸ਼ਨਾਂ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੇ ਇਕੱਤਰ ਫੰਡ ਵਿੱਚੋਂ **ਬਾਹਰ**।

43. ਰਾਜ ਦਾ ਜਨਤਕ ਕਰਜ਼ਾ।

ਸੂਚੀ III

3. ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ

4. **ਇਸ ਸੂਚੀ ਦੀ ਐਂਟਰੀ 3 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਕੈਦੀਆਂ, ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਰੋਕਥਾਮ ਅਧੀਨ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ** ਨੂੰ ਇੱਕ ਰਾਜ **ਤੋਂ ਦੂਜੇ** ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਹਟਾਉਣਾ।

43. **ਕਰਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜਨਤਕ ਮੰਗਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਵਸੂਲੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭੂ-ਮਾਲੀਆ ਦੇ ਬਕਾਏ ਅਤੇ ਉਸ ਰਾਜ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਅਜਿਹੇ ਬਕਾਏ ਵਜੋਂ ਵਸੂਲੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਰਕਮ ਸ਼ਾਮਲ** ਹੈ । (ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

128. ਅਨੁਛੇਦ 239 AA (3) (A) NCT ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਐਂਟਰੀਆਂ 1, 2 ਅਤੇ 18 (ਅਤੇ ਐਂਟਰੀਆਂ 64, 65 ਅਤੇ 66 ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਪਿਛਲੀਆਂ ਐਂਟਰੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ) ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ, "**ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ**"। ਅਨੁਛੇਦ 239AA (3) (ਏ) ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਬਣਾਉਣ ਲਈ, ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਪਏਗਾ ਕਿ **NDMC** ਵਿੱਚ ਨੌਂ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ **ਕੰਨੀਅਨ** ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ **ਧਾਰਾ 246 ਵਿੱਚ "ਰਾਜ" ਸ਼ਬਦ** ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ।

XXXXXX

"ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ NCT ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਰਾਜ ਜਾਂ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ, ਸਿਰਫ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਐਂਟਰੀ ਵਿੱਚ "ਰਾਜ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ। ਇਹ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (3) (ਏ) ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਸਹੀ ਪਾਠ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹੇਠਾਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਸੰਸਦ ਨੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਹੈ।

129. GNCTD ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 7 (5) ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਪੀਕਰ ਅਤੇ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 19 ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਤਨਖਾਹ ਅਤੇ ਭੱਤੇ ਮਿਲਣਗੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਾਰਾ 43 (3) ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਅਤੇ ਭੱਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਧਾਰਾ 24 ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇੱਕ ਬਿੱਲ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਦ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ (ਸਪੀਕਰ ਅਤੇ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਮੇਤ) ਅਤੇ ਰਾਜ ਲਈ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਅਤੇ ਭੱਤਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਸ਼ੇ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੀ ਐਂਟਰੀ 38 ਅਤੇ ਐਂਟਰੀ 40 ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। GNCTD ਐਕਟ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ NCT ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਐਂਟਰੀਆਂ ਵਿੱਚ 'ਰਾਜ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਨਾ ਹੀ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (3) (ਏ) ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਬਾਹਰੀ ਜਾਂ ਅਸਮਰੱਥ ਹਨ।

130. ਉਪਰੋਕਤ ਵਰਣਨ ਦਾ ਮਕਸਦ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣਾ ਹੈ ਕਿ 'ਰਾਜ' ਸ਼ਬਦ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਨਿਰਣਾਇਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਨਰਲ ਅਨੁਭਾਗ ਐਕਟ (ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ) ਦੀ ਧਾਰਾ 3 (58) ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ 'ਰਾਜ' ਦੇ ਸਾਰੇ ਹਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ। ਜੇ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜੋ ਵਿਸ਼ੇ ਜਾਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਉਲਟ ਹੈ, ਤਾਂ ਧਾਰਾ 3 (58) ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਮਿਸਾਲ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੁਝ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ 'ਰਾਜ' ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ ਜਦੋਂ ਕਿ ਹੋਰ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 3 (58) ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, "ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ" ਸ਼ਬਦ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਾ ਜਾਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਅਜਿਹਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

XXXXXX

L ਅਨੁਛੇਦ 239 AA (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਉਸਾਰੀ

131. ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਮੁੱਦਾ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਆਪਣੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਿਲਚਸਪੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ GNCTD ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 239 ਅਤੇ ਧਾਰਾ ੪੯ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਇੱਕ

ਵਿਆਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਵਧੀਆ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਤੁਲਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਨਿਸ਼ਾਨਬੱਧ ਹੋਵੇ। ਜੋ ਸੰਤੁਲਨ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਜਾਇਜ਼ਤਾ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਰੁਤਬੇ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਪ੍ਰਤੀ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਾਖਾ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਿੱਚ, ਕੈਬਨਿਟ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

132. ਮੋਟੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਤਰਕ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਲਾਈਨਾਂ ਉੱਭਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਮਜਬੂਰ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ, ਹਰੇਕ ਤੋਂ ਲਾਭ ਲੈਣਾ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇਗਾ. ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਲਾਈਨ ਇਹ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਭੇਦਭਾਵ ਜਾਂ ਯੋਗਤਾ ਦੇ "ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚਕਾਰ ਮਤਭੇਦ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੇ। ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਇਹ ਲਾਈਨ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਜਾਂ ਲਿਖਤੀ ਉਸਾਰੀ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਮਤਭੇਦ ਧਾਰਾ ੪ ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰੇਗਾ। 'ਕੋਈ ਵੀ ਮਾਮਲਾ' ਦਾ ਮਤਲਬ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਪਾਬੰਦੀ ਦੇ ਕੋਈ ਵੀ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਤਭੇਦ ਬਾਰੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਜਾਣ ਲਈ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਪਹੁੰਚ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਵਿਰੁੱਧ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਮਤਭੇਦ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

133. ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਦੂਜੀ ਲਾਈਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ, ਚਾਰ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ. ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਇਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ:

(i) NCT ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਫੈਸਲੇ ਜਾਂ ਕਾਰਜ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਉਣਗੇ ਜਾਂ ਪੱਖਪਾਤ ਕਰਨਗੇ;

(ii) ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ;

XXXXXX

(iii) NCT ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਜਿਹੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਦੀ ਕੋਈ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ (ਅਲਟਰਾ ਵਾਈਰਸ ਸਿਧਾਂਤ); ਅਤੇ

(iv) ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਟ੍ਰਾਂਜੈਕਸ਼ਨ ਆਫ ਬਿਜ਼ਨਸ ਰੂਲਜ਼ ਦੇ ਨਿਯਮ 23 ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਥਿਤ ਹੈ।

134. ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਤੀਜੀ ਲਾਈਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਦੋ ਪਹਿਲੂ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਲੂ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਹੀ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਰਾਹੀਂ ਹੱਲ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਮੰਤਰੀ ਜਾਂ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨਾਲ ਮਤਭੇਦ ਸੁਲਝਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਟ੍ਰਾਂਜੈਕਸ਼ਨ ਆਫ ਬਿਜ਼ਨਸ ਰੂਲਜ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਇਹ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ NCT ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸੰਸਥਾਗਤ ਪੱਧਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਤਭੇਦਾਂ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਪਹਿਲੂ 'ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਦਾਰਥ'

ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਮੂਲ ਅਰਥ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਇਸ ਲਾਈਨ ਵਿਚ 'ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ' ਦਾ ਮਤਲਬ 'ਹਰ ਮਾਮਲਾ' ਜਾਂ ਹਰ ਤ੍ਰਿਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਬਲਕਿ ਸਿਰਫ ਉਹ ਦੁਰਲੱਭ ਅਤੇ ਅਸਾਧਾਰਣ ਮਾਮਲੇ ਹੋਣਗੇ ਜਿੱਥੇ ਅੰਤਰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਇੰਨਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਤੀਜੀ ਪਹੁੰਚ ਇਹ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਕ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਸੂਖਮਤਾ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿਣ 'ਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਹਰਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ।

135. ਵਿਆਖਿਆ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਲਾਈਨਾਂ ਦਾ ਨੇੜਿਓਂ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਰੇਕ ਵਿਚ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਇਕ ਕਰਣਲ ਹੈ, ਪਰ ਕੁਝ ਨੁਕਸਾਨ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ. ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਤੁਲਨ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਹਿਕਾਰੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਸ਼ਾਸਨ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਇੱਕ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵੰਡਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵੰਡ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਦੀਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਜੋ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਨੀਂਹ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ, ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੱਧਰਾਂ ਤੱਕ ਫੈਲੀਆਂ ਹੋਣ। ਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚਾ ਜੋ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਦੇ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਖੇਤਰੀ ਇੱਛਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

XXXXXX

ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਕੁਝ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਹੈ ਪਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਘੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਤੱਤ ਨਾ ਹੋਣ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਭੂਮਿਕਾ ਹੋਵੇ। ਮੌਜੂਦਾ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ, ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਹਿਕਾਰੀ ਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਮੁੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।[100] ਭਾਗ XI ਦੇ ਅਧਿਆਇ II ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਸਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਧਾਰਾ 256 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਏ ਕਿ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਸੰਘ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਉਸ ਮਕਸਦ ਲਈ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੱਕ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 257 ਵਿੱਚ ਇਹ ਆਦੇਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ, ਕੋਈ ਰਾਜ ਸੰਘ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਜਾਂ ਪੱਖਪਾਤ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਸਹਿਕਾਰੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 258 ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੁਆਰਾ ਵਧਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਂ ਇਸਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਸੌਂਪ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਯੂਨੀਅਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਵੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸੰਸਦ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਡਿਊਟੀਆਂ ਲਗਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 261 ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਦੇ ਜਨਤਕ ਕੰਮਾਂ, ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਅਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ (ਮੌਜੂਦਾ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਲਈ ਇਹ ਬੇਲੋੜਾ ਹੈ) ਕਿ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਕਿਸੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਕਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਸਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਇ ਤੋਂ ਉਭਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਹਿਯੋਗੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵਰਗੇ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਵੰਡ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਨੁਛੇਦ

239AA (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ 'ਤੇ ਜੋ ਉਸਾਰੀ ਰੱਖੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਸੀ ਸਹਿਯੋਗ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਰਾਜ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਧਾਰਨਾ ਦੇ ਮਤਭੇਦਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਸਥਿਰਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਰਾਜ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਹਥਿਆਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਮਤਭੇਦ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਜੀਵਨ ਸ਼ੈਲੀ ਲਈ ਕੁਦਰਤੀ ਹਨ। ਮਤਭੇਦਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਦਰੂਨੀ ਤਾਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਲਈ ਇੱਕ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਮਤਭੇਦਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲਚਕੀਲਾਪਣ, ਨਾ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਉਸਦੇ ਸਭਿਆਚਾਰਾਂ ਦੀ ਬਹੁਲਤਾ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇੱਕ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਕਾਰਜਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜਾਂ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤੀ 'ਤੇ ਓਨੀ ਹੀ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿੰਨੀ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਰਤੱਵਾਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।

---

[100] ਗ੍ਰੈਨਵਿਲੇ ਆਸਟਿਨ (Supra ਨੋਟ 3), ਪੰਨਾ 232 ਤੇ

136. ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਚਲਾਇਆ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ NCT ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਨਾ ਪਵੇ। ਜੇ 'ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ 'ਹਰ ਮਾਮਲੇ' ਜਾਂ ਹਰ ਤਿੱਖੇ ਮਾਮਲੇ ਵਜੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ NCT ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਠੱਪ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਹਰ ਸੰਭਵ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਈਫਰ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰੇਗੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਰੂਪ ਤਾਂ ਬਣੇ ਰਹਿਣਗੇ ਪਰ ਤੱਤ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਧਾਰਾ 239AA ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਰਜਾ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ

ਹੋਏ ਹਨ। ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ (ਜਾਂ ਦੋਵੇਂ) ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਸੰਸਦ ਦੇ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਇਹ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਵੇਂ NCT ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਪ੍ਰਤੀ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਧਾਨਿਕ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੀ ਹੱਦਬੰਦੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ , ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 239 AA (4) ਦੇ ਮੂਲ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੈਬਨਿਟ ਰੂਪ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੀ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਸੀ? ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਘਟਾ ਦੇਵੇਗੀ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਤੱਥ ਦੇ। ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਲੋਕਤੰਤਰ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਲਈ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਕ ਭਾਵਨਾ ਹੈ।

137. ਆਪਣੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਸੁਚੇਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਚੁਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਨਾ ਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਮਰੱਥ ਕਾਨੂੰਨ, ਜੋ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹਰ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਅਗਾਊਂ ਸਹਿਮਤੀ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

XXXXXX

138. ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਥਿਤੀ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਰਜਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਭਾਗ ਅੱਠਵੇਂ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਲਾਈਨ ਤੋਂ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਹਨ ਜੋ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ. ਜਿਵੇਂ ਕਿ NDMC ਵਿੱਚ ਨੌਂ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੜਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਗੋਆ ਵਰਗੇ ਕੁਝ ਸਾਬਕਾ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ ਪੂਰਨ ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਹੇ। ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਕੁਝ ਸੰਸਦ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਿਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀਆਂ ਇਸ ਦੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦੁਆਰਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਵਜੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 239 (1) ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੀਆਂ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, NCT ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਸੰਸਦ ਕੋਲ NCT ਲਈ ਰਾਜ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀਆਂ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ (ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ) ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣਾ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਵੀ ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਸੰਸਦ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਨ। ਧਾਰਾ 254 ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਨਫ਼ਰਤ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 239 AA [3 (ਬੀ) ਅਤੇ 3 (ਸੀ)] ਦੁਆਰਾ ਵਧਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਦੋਵੇਂ NCT ਲਈ ਰਾਜ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ। ਇਸ ਤੋਂ

ਇਲਾਵਾ, ਕੁਝ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਵਿਧਾਨਕ ਅਥਾਰਟੀ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। NCT ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹਿ-ਵਿਆਪਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੈ ਜੋ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੈਬਨਿਟ ਰੂਪ ਦੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ, NCT ਲਈ, ਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਘਟਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਜੋਂ ਇਸ ਦੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ।

XXXXXX

139. ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਅੰਦਰੂਨੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਸੀ। ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਲਿਆ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸਥਿਰਤਾ ਅਤੇ ਸਥਿਰਤਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਸ਼ਾਸਨ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਹਿੱਤ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਹਿੱਤ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਨ।

140. ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿੱਥੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਇਸਦੀਆਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀਆਂ

ਸੀਮਾਵਾਂ ਤੋਂ ਉਲਟ ਹੈ। ਇਹ GNCTD ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 41 (1) (ਆਈ) ਅਤੇ ਧਾਰਾ 44 (1) (a) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 41 (1) ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਜਾਂ ਕਾਰਜ ਉਸ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਸੌਂਪੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਧਾਰਾ 44 (1) (a) ਦੇ ਤਹਿਤ, ਕੰਮ ਕਾਜ ਦੇ ਨਿਯਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 44 (1) (a) ਉਸ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਧਾਰਾ 41 (1) (ਆਈ) ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ 44 (1) (ਆਈ) ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲੇ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।

141. ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੀ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਸੂਚੀ ਨਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਇਹ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਪੇਚੀਦਗੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਉਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਦੱਸੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕਰਨਾ ਅਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਅਚਾਨਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਲਚਕੀਲੇਪਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੁਝ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਜੋ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਦੇ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਉਸ ਉਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।

142. ਦੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਹਨ: ਪਹਿਲਾ, ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਦੂਜਾ, ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਵਿੱਚ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਸ ਲਈ,

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਦਮਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਪਣਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।

XXXXXX

ਟ੍ਰਾਂਜੈਕਸ਼ਨ ਆਫ ਬਿਜ਼ਨਸ ਰੂਲਜ਼ ਕਾਫ਼ੀ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਮੰਤਰੀ ਵਿਚਕਾਰ ਮਤਭੇਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਸੀ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੁਆਰਾ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਕੋਈ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀਜਨਕ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਮਾਮਲਾ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀਜਨਕ ਹੱਲ ਲੱਭਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਦੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਪੜਾਅ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਅੰਤਰ ਅਜੇ ਵੀ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਭੇਜ ਕੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੜਾਅ ਜੋ ਟ੍ਰਾਂਜੈਕਸ਼ਨ ਆਫ ਬਿਜ਼ਨਸ ਰੂਲਜ਼ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਨੂੰ GNCTD ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 44 ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (7) ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਟ੍ਰਾਂਜੈਕਸ਼ਨ ਆਫ ਬਿਜ਼ਨਸ ਰੂਲਜ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਚਾਲਨ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਪਾਬੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਕੋਲ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਜੋ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ। ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਜਾਂ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨਾਲ ਮਤਭੇਦ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਲਈ ਹਰ ਸੰਭਵ

ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਮਤਭੇਦਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੂਚੀਬੱਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਪਰ NCT ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਦੇ ਰੱਖਿਅਕ ਵਜੋਂ ਇਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਉਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਣਾ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ NCT ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਐਕਟ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਉਣ ਜਾਂ ਪੱਖਪਾਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਜਾਂ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨੀਤੀ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੁੱਦੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਜੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦੀ ਸਥਿਤੀ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਵਿੱਤੀ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਫਸਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਸ਼ਰਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰੇ ਜਿੱਥੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਮਤਭੇਦ ਅਣਸੁਲਝਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਟ੍ਰਾਂਜੈਕਸ਼ਨ ਆਫ ਬਿਜ਼ਨਸ ਰੂਲਜ਼ ਦੇ ਨਿਯਮ 23 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਣ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਣ ਲਈ ਟੱਚਸਟੋਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਮਤਭੇਦ ਕੋਈ ਕਾਲਪਨਿਕ ਅੰਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

XXXXXX

ਜਿਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਮਤਭੇਦ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਕਾਫ਼ੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਤਿੱਖਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਕਿ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਉਸ ਅਕਸ਼ਾਂਸ਼ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਥਾਰਟੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਲਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ

ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਹੀ ਠੋਸ ਫੈਸਲੇ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਵੀ ਸੁਚੇਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦਾ ਬੇਰੋਕ ਸਹਾਰਾ ਲੈਣ ਨਾਲ NCT ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਉਸ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਜੇ 'ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਇੰਨੇ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ 'ਹਰ ਮਾਮਲੇ' ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕੇ, ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਅਮਲ ਨਾਲ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ NCT ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਜੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿੱਥੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਹਰ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣਗੇ, ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਭੁੱਕੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣਗੇ। ਧਾਰਾ 239AB ਇੱਕ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਉਸ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ NCT ਲਈ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੰਮ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜਿਸ ਲਈ ਕੌਂਸਲ ਸਮੂਹਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਜੋਂ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ 'ਤੇ ਸਹਿਜ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਚਰਿੱਤਰ ਦੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਦਖਲ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਮਾਮਲਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

M ਸਿੱਟੇ

143. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਨੁਕਤੇ 'ਤੇ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਿੱਟਿਆਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ:

(1) ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਵਜੋਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਰਜੇ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਤੀਜੇ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ ਅੱਠਵੇਂ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਸਿਤ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਧੀਨ;

XXXXXX

(2) ਅਜਿਹੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਅਤੀਤ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ 'ਤੇ ਸ਼ਾਸਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੁਆਰਾ ਸੀਮਤ ਜਾਂ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧਾਂ ਨੇ NCT ਦੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਸਥਿਰਤਾ ਅਤੇ ਸਥਿਰਤਾ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸੋਧ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਆਖਿਆ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸਦੇ ਅਸਲ ਚਰਿੱਤਰ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰੇਗੀ;

(3) ਅਨੁਛੇਦ 239 (1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਨੂੰ NCT ਨੂੰ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਵਜੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਅਸਲ ਸਰੋਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ;

(4) ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 239 (1) ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸ਼ਬਦ ("ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਹੋਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ") ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਹੱਦ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ

ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਅਗਲੇ ਸ਼ਬਦ ("ਜਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਉਹ ਸਹੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ") ਉਸੇ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ;

(5) ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਕੇ, ਸੰਸਦ ਨੇ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਸਥਾ ਵਜੋਂ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਾਪਤ ਸ਼ਾਸਨ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕਰਕੇ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ। ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕਰਦੀ ਹੈ;

(6) ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਭਾਗੀਦਾਰੀ, ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਅਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਸੰਸਥਾਗਤ ਸ਼ਾਸਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਤੋਂ ਉਭਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ:

(i) ਖੇਤਰੀ ਹਲਕਿਆਂ ਤੋਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਲਈ ਸਿੱਧੀ ਚੋਣ ਦੀ ਲੋੜ;

(ii) ਧਾਰਾ 324, 327 ਅਤੇ 329 ਅਧੀਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ;

(iii) ਰਾਜ ਸੂਚੀ (ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ) ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ;

XXXXXX

(iv) ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਪ੍ਰਤੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਬਣਾਉਣਾ; ਅਤੇ

(v) ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ (ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਦੇ ਮੂਲ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ) ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ।

ਸੋਧ ਰਾਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਕੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੈਬਨਿਟ ਰੂਪ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।
(7) ਧਾਰਾ 239AA ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵੰਡ ਇੱਕ ਵਿਧਾਨਕ ਸੰਸਥਾ ਵਜੋਂ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਤੋਂ ਉਭਰਦਾ ਹੈ:

(i) ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਕਿ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ; ਅਤੇ

(ii) ਜਨਤਕ ਵਿਵਸਥਾ, ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼ਿਆਂ (ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੀ ਐਂਟਰੀਆਂ 1, 2 ਅਤੇ 18) ਅਤੇ ਅਪਰਾਧਾਂ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਫੀਸਾਂ (ਐਂਟਰੀਆਂ 64, 65 ਅਤੇ 66 ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਪਿਛਲੀਆਂ ਐਂਟਰੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ) ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਨਾ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਸੰਸਦ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਨਫ਼ਰਤ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਸੰਤੁਲਨ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਲਾਗੂ ਰਹਿਣਗੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

(8) NCT ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹਿ-ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ 4 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ

ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਤੱਕ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਉਹ ਮਾਮਲੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਿੱਥੇ ਉਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਪਣੇ ਵਿਵੇਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ;

XXXXXX

(9) GNCTD ਐਕਟ, 1991 ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਨੇ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ 7 (a) ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ NCT ਲਈ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦੇ ਨਿਯਮ ਬਣਾਏ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ GNCTD ਐਕਟ, 1991 ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ;

(10) GNCTD ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 41 ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ:

(i) ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀਆਂ ਗਈਆਂ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਅਧੀਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਕੰਮ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਹਨ; ਅਤੇ

(ii) ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਪਣੇ ਵਿਵੇਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ;

(11) GNCTD ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 44 ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਧਾਰਾ 44 (1) (ਆਈ) ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਖੇਤਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ;

(12) ਟ੍ਰਾਂਜੈਕਸ਼ਨ ਆਫ ਬਿਜ਼ਨਸ ਰੂਲਜ਼ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ NCT ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਿਯਮ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਫਰਜ਼ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੇ ਪੜਾਅ ਤੋਂ ਹੀ ਸੂਚਿਤ ਕਰੇ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ NCT ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੂਚਿਤ ਅਤੇ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਅਤੇ GNCTD ਐਕਟ, 1991 ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਂਜੈਕਸ਼ਨ ਆਫ ਬਿਜ਼ਨਸ ਰੂਲਜ਼ ਤਹਿਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ;

(13) ਹਾਲਾਂਕਿ ਟ੍ਰਾਂਜੈਕਸ਼ਨ ਆਫ ਬਿਜ਼ਨਸ ਰੂਲਜ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਲਈ NCT ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ 'ਤੇ ਲਗਾਈ ਗਈ ਡਿਊਟੀ ਦੀ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਨਾ ਤਾਂ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਐਕਟ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਲਈ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

XXXXXX

ਟ੍ਰਾਂਜੈਕਸ਼ਨ ਆਫ ਬਿਜ਼ਨਸ ਰੂਲਜ਼ ਦਾ ਨਿਯਮ 14 ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਡਿਊਟੀ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਅਗਾਊਂ ਸਹਿਮਤੀ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਨਿਯਮ 23 ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ; ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ;

(14) ਅਨੁਛੇਦ 367 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਜਨਰਲ ਅਨੁਭਾਗ ਐਕਟ, 1897, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਅਨੁਛੇਦ 372 ਅਧੀਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਨੁਕੂਲਨ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 'ਰਾਜ' (ਧਾਰਾ 3(58)) ਅਤੇ 'ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ' (ਧਾਰਾ 3(60)) ਅਤੇ 'ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼' (ਧਾਰਾ 3(62a)) ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀਆਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਜਾਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਉਲਟ ਨਾ ਹੋਵੇ;

(15) ਕਨੀਆਂ (supra) **ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ** ਅਤੇ NDMC (supra**) ਵਿੱਚ ਨੌਂ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੱਕ** , ਇਹ ਇੱਕ ਸਥਿਰ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 246 (4) ਵਿੱਚ 'ਰਾਜ' ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਜਨਰਲ ਅਨੁਭਾਗ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੇ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਸ਼ਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਟੈਸਟ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ 'ਰਾਜ' ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗਾ;

(16) ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ "ਰਾਜ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਅਸਕਾਰਾਤਮਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਸੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ

ਬਾਹਰ ਰੱਖੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਨਤੀਜਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਗ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ;

(17) ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਅਰਥ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਦਿੰਦੇ ਸਮੇਂ, ਦੋ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਤਾਲਮੇਲ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ:

(i) ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਕੈਬਨਿਟ ਰੂਪ ਅਪਣਾਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਾਖਾ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ; ਅਤੇ

(ii) ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਹਿੱਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

XXXXXX

ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਅਤੇ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਉਪਰੋਕਤ (i) ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਭੇਜਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਜਿਸ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਮਤਭੇਦ ਹੈ, ਉਪਰੋਕਤ (ii) ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਹੈ।

(18) ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਤਭੇਦਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਸੂਚੀ ਬਣਾਉਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜੋ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਇੱਕ ਕਾਲਪਨਿਕ ਅੰਤਰ

ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ. ਜੇ 'ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ 'ਹਰ ਮਾਮਲੇ' ਵਜੋਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਹਰ ਪਹਿਲੂ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਸੰਭਾਲ ਲੈਣਗੇ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਨਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ;

(19) ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਨੁਛੇਦ 239 AA (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰੇ, ਟ੍ਰਾਂਜੈਕਸ਼ਨ ਆਫ ਬਿਜ਼ਨਸ ਰੂਲਜ਼ ਵਿੱਚ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਗੱਲਬਾਤ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਰਾਹੀਂ ਕਿਸੇ ਮੰਤਰੀ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਤਭੇਦ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਇਹ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਨਿਯਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ 'ਤੇ ਉਦੋਂ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਪਰੋਕਤ ਢੰਗ-ਤਰੀਕੇ ਕੋਈ ਹੱਲ ਕੱਢਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਮਾਮਲਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਉਠਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ;

(20) ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੈਬਨਿਟ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਦੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਸ਼ਕਤੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮੁਖੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਦੇ ਮੂਲ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਵਿਵਸਥਾ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਸਲ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਕੋਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

XXXXXX

ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਕੋਲ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਭੇਜਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਦੱਸੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਕੋਲ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਦਾ ਕੋਈ ਸੁਤੰਤਰ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ (ਸਿਵਾਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂ ਅਰਧ-ਨਿਆਂਇਕ ਅਥਾਰਟੀ ਵਜੋਂ ਆਪਣੇ ਵਿਵੇਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸੌਂਪੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜੋ NCT ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨ); ਅਤੇ

(21) ਅਨੁਛੇਦ 239 AA ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਹਿੱਤ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਸੰਘ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਰੱਖਿਅਕ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਹਰ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਫਰਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਇਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵਿੱਤ ਅਤੇ ਨੀਤੀ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੁੱਦੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਸੰਘ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀਆਂ ਗੁੰਝਲਦਾਰਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਵਾਪਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਅਣਕਿਆਸੀ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਇਹ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਰਸਾਵੇ ਜੋ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਕਿ ਕੀ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰੇਗਾ ਜੋ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਬਾਡੀ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਹਨ।

144. ਮੇਰੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਨੂੰ ਵਿਦਵਾਨ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਅਤੇ ਭਰਾ ਜਸਟਿਸ ਅਸ਼ੋਕ ਭੂਸ਼ਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਲਾਭ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਤਾਲਮੇਲ ਹੈ।

145. ਹਵਾਲੇ ਦਾ ਜਵਾਬ ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬੈਂਚ ਦੇ ਗਠਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਚਿਤ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਕਾਰਵਾਈ ਹੁਣ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਅਸ਼ੋਕ ਭੂਸ਼ਣ, ਜੇ. 1. ਇਹ ਅਪੀਲਾਂ ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ 04.08.2016 ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਉਂਦਿਆਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਨੌਂ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਨੌਂ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ, ਦੋ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "GNCTD" ਵਜੋਂ ਜਾਣੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ) ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਜੋ 2015 ਦੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸੀ) ਨੰਬਰ 5888 (GNCTD ਬਨਾਮ ਯੂਓਆਈ) ਹਨ।

ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ 21.05.2015 ਅਤੇ 23.07.2014 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਸੂਚਨਾ, ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ "ਸੇਵਾਵਾਂ" ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਏ.ਸੀ.ਬੀ. ਥਾਣੇ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਨਾ ਲੈਣ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਅਤੇ 2015 ਦੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸੀ.ਆਰ.ਐਲ.) ਨੰਬਰ 2099 (GNCTD ਨਿਤਿਨ ਮਨਾਵਤ) ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ:

ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ Cr. P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 24 ਤਹਿਤ ਪੀ.ਸੀ. ਐਕਟ ਤਹਿਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਨੰਬਰ 21/2012 ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ 2015 ਦੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸੀ) ਨੰਬਰ 8867 (ਯੂ.ਓ.ਆਈ. ਬਨਾਮ GNCTD ਅਤੇ ਹੋਰ) ਹੈ:

ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ, GNCTD ਵੱਲੋਂ ਜਾਂਚ ਕਮਿਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1952 ਤਹਿਤ 11.08.2015 ਨੂੰ ਸੂਚਨਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

2. GNCTD ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਹੋਰ ਛੇ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ 2015 ਦੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸੀ) ਨੰਬਰ 7887 ਅਤੇ 2015 ਦੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸੀ) ਨੰਬਰ 8382 ਵਿੱਚ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ, GNCTD ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਕਮਿਸ਼ਨ, 1952 ਤਹਿਤ ਜਾਰੀ ਸੂਚਨਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। 2015 ਦੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸੀ) ਨੰਬਰ 7934 (ਨਰੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ GNCTD ਅਤੇ ਹੋਰ) ਵਿੱਚ ਵਿਵਾਦਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਇਹ ਸੀ:

ਮਾਲ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ 04.08.2015 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਸੂਚਨਾ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਸਟੈਂਪ ਐਕਟ, 1899 ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਸਟੈਂਪ (ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟ ਦੇ ਘੱਟ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ) ਨਿਯਮਾਂ ਤਹਿਤ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀਆਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਦਰਾਂ (ਸਰਕਲ ਨਿਯਮਾਂ) ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

2015 ਦੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸੀ) ਨੰਬਰ 8190 (ਸੰਦੀਪ ਤਿਵਾੜੀ ਬਨਾਮ GNCTD ਅਤੇ ਹੋਰ) ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ:

XXXXXX

ਦਿੱਲੀ ਬਿਜਲੀ ਸੁਧਾਰ ਐਕਟ, 2000 ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਿਜਲੀ ਵਿਭਾਗ, GNCTD ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਬਿਜਲੀ ਸੁਧਾਰ (ਤਬਾਦਲਾ ਯੋਜਨਾ) ਨਿਯਮ, 2001 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਿਜਲੀ ਵੰਡ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਬੋਰਡ ਵਿੱਚ ਨਾਮਜ਼ਦ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ/ਸਹਿਮਤੀ ਲਈ ਰੱਖੇ ਬਿਨਾਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

3. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੇ 2016 ਦੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸੀ) ਨੰਬਰ 348 (ਰਮਾਕਾਂਤ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ GNCTD) ਵਿੱਚ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ, GNCTD ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਕਮਿਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1952 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਰੀ 22.12.2015 ਦੇ ਸੂਚਨਾ ਨੂੰ ਵੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

4. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਧਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 304 ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਸਿੱਟਾ ਅਤੇ ਪੈਰਾ 305 ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਦਰਜ ਕੀਤੇ। ਪੈਰਾ 304 ਅਤੇ 305 ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ:

"304. ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਇਸ ਬੈਚ ਦੇ ਸਿੱਟਿਆਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ: -

(i) ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1991 ਅਤੇ NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਦੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਨਿਯਮ, 1993 ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ 'ਤੇ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ ਦੇ ਬਾਅਦ ਵੀ ਦਿੱਲੀ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ, 1991 ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤੇ ਗਏ।

(ii) ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 239 NCT ਦਿੱਲੀ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਮਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਹੈ।

(iii) ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਹ ਦਲੀਲ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ (3) (a) ਤਹਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ NCT ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੈ, ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

XXXXXX

(iv) ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਤਹਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ (3) (a) ਤਹਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ NCT ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਬਾਰੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਆਦੇਸ਼ ਸਿਰਫ ਉਥੇ ਹੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਵੱਖਰਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਅਤੇ NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਦੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਨਿਯਮ, 1993 ਦੇ ਅਧਿਆਇ 5 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(v) 'ਸੇਵਾਵਾਂ' ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਮਾਮਲੇ NCT ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, 21.05.2015 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਸੂਚਨਾ ਐਸ.ਓ.1368 (e) ਵਿੱਚ

ਇਹ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ 'ਸੇਵਾਵਾਂ' ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਏਗਾ, ਨਾ ਤਾਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੈ।

(vi) 23.07.2014 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਸੂਚਨਾ ਐਸ.ਓ.1896 (ਈ) ਵਿੱਚ 21.05.2015 ਦੇ ਸੂਚਨਾ ਐਸ.ਓ.1368 (ਈ) ਵਿੱਚ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਕਿ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕੂ ਸ਼ਾਖਾ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ, ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਨੋਟਿਸ ਨਹੀਂ ਲਵੇਗਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਸੂਚੀ 2 (ਪੁਲਿਸ) ਦੀ ਐਂਟਰੀ 2 (ਪੁਲਿਸ) ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ NCTD ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(vii) ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ, NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਜਾਂਚ ਕਮਿਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1952 ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਤਹਿਤ ਜਾਰੀ ਸੂਚਨਾ ਨੰਬਰ ਐਫ.5/ਡੀ.ਯੂ.ਵੀ./ਟੀ.ਪੀ./4/7/2015/9386-9393 ਮਿਤੀ 11.08.2015 ਨੂੰ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ ਸੀ.ਐਨ.ਜੀ. ਫਿਟਨੈਸ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦੇਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੰਮ ਦੇਣ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਜਾਂਚ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨਾ, NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਵਿਚਾਰ/ਸਹਿਮਤੀ ਲਏ ਬਿਨਾਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨਿਯਮ 10 ਅਤੇ ਨਿਯਮ 23 ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਂਜੈਕਸ਼ਨ ਆਫ ਬਿਜ਼ਨਸ ਰੂਲਜ਼, 1993 ਦੇ ਚੈਪਟਰ 5 ਦੇ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

XXXXXX

(viii) ਇਸੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਸੂਚਨਾ ਨੰ. ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ, NCT ਦਿੱਲੀ ਵੱਲੋਂ ਜਾਂਚ ਕਮਿਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1952 ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਤਹਿਤ 22.12.2015 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਐਫ.01/66/2015/ਡੀ.ਓ.ਵੀ/15274-15281 ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕ੍ਰਿਕਟ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਵਿੱਚ ਬੇਨਿਯਮੀਆਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਜਾਂਚ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਨੂੰ ਵੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(9) ਦਿੱਲੀ ਪਾਵਰ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਬੀ.ਐਸ.ਈ.ਐਸ. ਰਾਜਧਾਨੀ ਪਾਵਰ ਲਿਮਟਿਡ, ਬੀ.ਐਸ.ਈ.ਐਸ. ਯਮੁਨਾ ਪਾਵਰ ਲਿਮਟਿਡ ਅਤੇ ਟਾਟਾ ਪਾਵਰ ਦਿੱਲੀ ਡਿਸਟ੍ਰੀਬਿਊਸ਼ਨ ਲਿਮਟਿਡ ਦੇ ਬੋਰਡ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਾਮਜ਼ਦ ਡਾਇਰੈਕਟਰਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੈ।

(x) ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ, ਬਿਜਲੀ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਬਿਜਲੀ ਵਿਭਾਗ ਨੰਬਰ 11(58)/2010/ਬਿਜਲੀ/1856 ਮਿਤੀ 12.06.2015 ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਬਿਜਲੀ ਰੈਗੂਲੇਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਸਪਲਾਈ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਅਤੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਭੁਗਤਾਨਯੋਗ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਬਾਰੇ ਨੀਤੀਗਤ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹੇ ਨੀਤੀਗਤ ਨਿਰਦੇਸ਼ NCT ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਲਈ ਸੰਚਾਰ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ।

(xi) ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ, ਮਾਲ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਭਾਰਤੀ ਸਟੈਂਪ ਐਕਟ, 1899 (1899 ਦਾ 2) ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਸਟੈਂਪ (1899 ਦਾ 2) ਦੇ ਨਿਯਮ 4 ਦੇ ਨਿਯਮ 4 ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਸੂਚਨਾ ਨੰਬਰ ਐਫ.1(1953)/ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ ਬੀ.ਆਰ./ਡਾਇਵਰਸਕਾਮ/ਹੈੱਡਕੁਆਰਟਰ/2014/191 ਮਿਤੀ 04.08.2015 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸੂਚਨਾ

ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਤਹਿਤ ਲੋੜੀਂਦੇ NCT ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਵਿਚਾਰ/ਸਹਿਮਤੀ ਲਏ ਬਿਨਾਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

XXXXXX

(xii) ਹਾਲਾਂਕਿ NCT ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ Cr.P.C ਦੀ ਧਾਰਾ 24 (8) ਅਧੀਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ, ਪਰ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ (4) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

305. ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਡਬਲਯੂ.ਪੀ.(ਸੀ) ਨੰਬਰ 5888/2015 ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਡਬਲਯੂ.ਪੀ.(ਸੀ) ਨੰਬਰ 7887/2015, 7934/2015, 8190/2015, 8382/2015, 8867/2015, 9164/2015 ਅਤੇ 348/2016 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

5. ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਦੁਖੀ NCTD ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਹੈ। GNCTD ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

6. ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਨੇ 2017 ਦੇ ਸੀ.ਏ.ਨੰਬਰ 2364 ਵਿੱਚ ਦੋ ਅਪੀਲਾਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ 2015 ਦੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸੀ) ਨੰਬਰ 7934 ਅਤੇ 2015 ਦੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 2099 ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲੀ 2017 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 277 ਵਿੱਚ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਚੁੱਕੇ ਗਏ ਹਨ।

7. ਇਹ ਅਪੀਲਾਂ NCT ਦੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "ਐਲ.ਜੀ." ਵਜੋਂ ਜਾਣੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ) ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ NCT ਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚੁਣੀ ਗਈ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਉਠਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

8. ਅਪੀਲਾਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦੋ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਅਪੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਬਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਗਠਨ ਲਈ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕੀਤੇ:

ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਪੀਲਾਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 145 (3) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਵੱਲ ਖਿੱਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਮਲਿਆਂ ਅਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਪੀਲਾਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਬਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

XXXXXX

ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਰਜਿਸਟਰੀ ਉਚਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਗਠਨ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮਾਣਯੋਗ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਾਗਜ਼ ਰੱਖੇਗੀ।

9. ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਅਪੀਲਾਂ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇਹ ਸਹਿਮਤੀ ਬਣੀ ਕਿ ਇਹ

ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਸਿਰਫ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਪੀਲਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਉਚਿਤ ਨਿਯਮਤ ਬੈਂਚਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

10. ਵਿਦਵਾਨ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ, ਸ਼੍ਰੀ ਪੀ. ਚਿਦੰਬਰਮ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ ਸੁਬਰਾਮਣੀਅਮ, ਡਾ ਰਾਜੀਵ ਧਵਨ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਇੰਦਰਾ ਜੈ.ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ੇਖਰ ਨਾਫੜੇ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਲਾਭ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਵੱਲੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਧੀਕ ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਸ਼੍ਰੀ ਮਨਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਧਿਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇੰਟਰਵੇਨਰ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਵੀ ਸੁਣਿਆ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਡਾ. ਏ. ਐਮ. ਸਿੰਘਵੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਵਿੰਦ ਦਾਤਾਰ, ਵਿਦਵਾਨ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਿਧਾਰਥ ਲੂਥਰਾ, ਵਿਦਵਾਨ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ, 2017 ਦੇ ਸੀ.ਏ. ਨੰਬਰ 2360 ਵਿੱਚ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਹਨ।

11. ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇੱਕ ਸਾਂਝੀ ਲਿਖਤੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਮਨਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਵਧੀਕ ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਵੀ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ NCTD ਦੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਤੀ ਦਲੀਲ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਹੈ।

<u>ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਾਉਣਾ</u>

12. GNCTD ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਪੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਉਠਾਏ ਗਏ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ GNCTD ਵੱਲੋਂ ਆਮ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ਾਂ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1991 ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਅਤੇ 239AB ਨੂੰ

ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ NCTD ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਆਂ ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਲੱਖਣ ਸਥਾਨ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਜੇ ਵੀ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹੈ, NCTD ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਜੋ 69 ਵੀਂ ਸੋਧ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1991 (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "1991 ਐਕਟ" ਵਜੋਂ ਜਾਣੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ) ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਿਰਫ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਮੰਨੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, GNCTD ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ।

XXXXXX

NCTD ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸੰਸਦੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ ਅਤੇ 1991 ਐਕਟ NCTD ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨੂੰ NCTD ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ, ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਸੱਚੇ ਅਤੇ ਡੂੰਘੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਦੇਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਰਜਾਬੱਧ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਸੀ ਜੋ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "ਐਲ.ਜੀ." ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨਾਲੋਂ ਉੱਚੇ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ। ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਵੈਸਟਮਿੰਸਟਰ ਸ਼ੈਲੀ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇੱਕ ਕੈਬਨਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਇਕੱਲਾ ਸਿਰਲੇਖ ਮੁਖੀ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ 1963 ਦੇ ਐਕਟ ਅਤੇ 1966 ਦੇ ਐਕਟ ਵਰਗੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਤੇ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਬਾਹਰ ਰੱਖ ਕੇ ਅਤੇ "ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ" ਦੀ ਥਾਂ "ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ" ਦੀ ਥਾਂ 'ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ' ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ, ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਨੇ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ

ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਣਾਈ ਗਈ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੂੰ NCTD ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ। ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਵਜੋਂ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਇੱਕ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਆਖਿਆ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਵਿਦਵਾਨ ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਨੇ "ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਚੁੱਪ ਅਤੇ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ" 'ਤੇ ਵੀ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

13. ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਘਵਾਦ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰ ਸਕੇ। ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 239AA ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਲਿਖਤੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਆਂ ਸ਼ਾਸਤਰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕਈ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਪਾਠ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਅਤੇ ਜੈਵਿਕ ਢੰਗ ਵੱਲ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ।

14. ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਨੇ NCTD ਲਈ ਵੈਸਟਮਿੰਸਟਰ ਸ਼ੈਲੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁਖੀ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ "ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ" ਨਾਲ ਪਾਬੰਦ ਹੋਵੇਗਾ, ਇਹ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁਖੀ ਕੌਣ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਰਾਜ ਰਾਜਪਾਲ ਜਾਂ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਅੰਤ ਦੁਆਰਾ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਹੋਵੇ। NCTD ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਵਿਧਾਨਕ ਸੰਸਥਾ ਪ੍ਰਤੀ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ "ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ" ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜੋ 69 ਵੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੇ ਦੱਸੇ ਇਰਾਦੇ ਦਾ ਉਚਿਤ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਅਰਥਾਤ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੰਤਰ 'ਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ।

XXXXXX

15. ਇਹ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦਾ ਕੇਸ ਹੈ ਕਿ GNCTD ਦੀਆਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਹੱਦ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (3) ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੁਆਰਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। GNCTD ਕੋਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਾ ਤਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਵਜੋਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਭੂਮਿਕਾ ਜਾਂ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 239AA (3) ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਐਂਟਰੀਆਂ 1, 2, 18 ਅਤੇ ਐਂਟਰੀਆਂ 64, 65 ਅਤੇ 66 ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੀਆਂ 'ਤੇ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੀ ਐਂਟਰੀ 1, 2 ਅਤੇ 18 ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦਾ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਖੇਤਰ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਸਿਰਫ ਸੀਮਤ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰੀ ਸੰਸਦ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (3) (B) ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ। ਸੰਸਦ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦੁਆਰਾ ਰਾਖਵੀਂ ਹੈ ਪਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ NCT ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਦਾ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਨੁਛੇਦ 239AA (3) (B) ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਸੰਸਦ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧਾਰਾ 246 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਾਰੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇਣ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 73 ਸਿਰਫ ਰਾਜ ਸੂਚੀ

ਦੇ ਤਿੰਨ ਰਾਖਵੇਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇਣ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰੇਗੀ।

16. ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਲਈ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਬਾਰੇ ਵੱਖਰਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਰੱਖਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਖੇਤਰਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ NCTD ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ:-

a. ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਅਧੀਨ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ;
b. ਯੂਨੀਅਨ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਜਾਂ ਪੱਖਪਾਤ ਕਰਨਾ;
c. ਸੰਸਦ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ।

XXXXXX

d. ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਦੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਨਿਯਮ, 1993 ਦੇ ਨਿਯਮ 23 ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ-
i. ਉਹ ਮਾਮਲੇ ਜੋ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਸਥਿਰਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ;
ii. ਕਿਸੇ ਵੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਹਿੱਤ;
iii. ਉੱਚ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧ;
iv ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਝੇ।

17. ਅਨੁਛੇਦ 239 AA (4) ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਨਿਯਮ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ NCTD ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਉਪਰੋਕਤ ਨਿਰਧਾਰਤ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਛੱਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

18. ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ 1991 ਦੇ ਐਕਟ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਬਲਕਿ ਉਹ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾ ਰਹੇ ਹਨ। "ਸੇਵਾਵਾਂ" ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ GNCTD ਦੇ ਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਡੋਮੇਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਨ।

19. ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਧੀਕ ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਸ੍ਰੀ ਮਨਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਿਆਂ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਸਿੱਧੇ ਅਤੇ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। 239AA ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਸਿੱਧੀ/ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਵਿਆਖਿਆ ਤੋਂ ਨਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਬੇਤੁਕੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। GNCTD ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਐਨ.ਸੀ.ਟੀ.ਡੀ. ਲਈ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਧਿਆਨ ਪੂਰਵਕ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਸੰਘ ਦੀਆਂ ਵਿਲੱਖਣ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਦੋਵਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਯੂਨੀਅਨ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ "ਕੋਈ ਵੀ ਮਾਮਲਾ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀਸ਼ੁਦਾ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਵੀ ਦਲੀਲ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਵੀ ਦਲੀਲ ਨਾ ਸਿਰਫ ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਉਲਟ ਹੋਵੇਗੀ, ਬਲਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਿਚ ਸੰਘ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਤੇ ਸਰਵਉੱਚਤਾ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਲਈ ਵਿਆਪਕ ਸੰਭਵ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਦੇ ਵੀ ਉਲਟ ਹੋਵੇਗੀ।

XXXXXX

20. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਚੁੱਪ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਦਲੀਲ ਜੋ ਸਪੱਸ਼ਟ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ, ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬਾਲਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਜੋ 69 ਵੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੀ ਨੀਂਹ ਸੀ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਇਰਾਦੇ 'ਤੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ।

21. ਅਨੁਛੇਦ 239 ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ ਅੱਠਵੇਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਰੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਇੱਕ ਅਟੁੱਟ/ਅਟੁੱਟ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ NCT ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਅਨੁਛੇਦ 239 AA ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 239 NCT ਦਿੱਲੀ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਏ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ 'ਤੇ ਪਾਂਡੀਚੇਰੀ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

22. ਸ਼੍ਰੀ ਮਨਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਬਾਲਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਆਪਣਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖ ਸਕਣ।

23. ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (3) (a) ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ

ਸੂਚੀ II ਅਤੇ ਸੂਚੀ III ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਤਾਂ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ਾ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ "ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ" 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਸੂਚੀ II ਅਤੇ ਸੂਚੀ III ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ਾ ਮਾਮਲੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਸੂਚੀ II ਅਤੇ ਸੂਚੀ III ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਵਿਸ਼ਾ ਵਸਤੂ NCT ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਵੀ ਉਪਰੋਕਤ ਸੂਚੀਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, NCT ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਇਸਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਣਗੇ।

24. ਅਨੁਛੇਦ 246 (4) ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜੋ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸੰਸਦ ਕੋਲ **ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ** 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ । ਇਹ ਸੁਤੰਤਰ ਵੱਖਰੀ ਵਿਵਸਥਾ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਅੰਤਮ/ਅੰਤਮ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

XXXXXX

25. ਕਿਉਂਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 73 (1) (ਏ) ਅਧੀਨ ਸੰਘ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਅਤੇ ਜੋ ਧਾਰਾ 53 ਦੇ ਤਹਿਤ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਾ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੱਕ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ - ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ, ਸੰਘ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ **ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ** ਤੱਕ ਫੈਲੀ ਹੋਈ

ਹੈ ਭਾਵ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨਾਂ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇ ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ NCT ਦਿੱਲੀ ਸਮੇਤ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ।

26. ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਅੰਤਮ/ਅੰਤਮ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਤੇ ਨਿਰੰਤਰ ਨਿਯੰਤਰਣ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਲੋੜ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

27. ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਧਾਰਾ 239AA (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ **<u>ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ "ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ</u>**" ਦੇ ਵਿਆਪਕ ਸੰਭਵ ਵਾਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ **ਤੇਜ ਕਿਰਨ ਜੈਨ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਬਨਾਮ ਐਨ. ਸੰਜੀਵ ਰੈੱਡੀ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ (1970) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 272** ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ "ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼" ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ "ਕੋਈ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮਤਲਬ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ "ਸਭ ਕੁਝ" ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ "ਕੋਈ ਵੀ ਮਾਮਲੇ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮਤਲਬ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਤੇ ਅਸਾਧਾਰਣ ਤੌਰ 'ਤੇ "ਹਰ ਮਾਮਲਾ" ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸਿਰਫ ਅਜਿਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਹੀ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਲੋੜ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਏਗੀ ਕਿ ਜੇ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਯੂਨੀਅਨ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨਿਭਾਉਣ ਤੋਂ ਨਾ ਰੋਕਿਆ ਜਾਵੇ।

28. ਇਹ ਵੀ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ "ਅਪਵਾਦ" ਵਜੋਂ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਕੋਈ ਅਪਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਲਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਫਤਵੇ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਲਈ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਘ ਦਾ ਵਿਆਪਕ ਨਿਯੰਤਰਣ ਹੋਵੇਗਾ। NCT ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵਿੱਚ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜੋ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਵਿਆਪਕ ਨਿਯੰਤਰਣ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਕੋਈ ਅਪਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ.

XXXXXX

ਇਹ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਸੰਘ ਦੀ ਸਰਵਉੱਚਤਾ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੀ ਨਿਮਰ ਦਲੀਲ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਬੰਦੀਸ਼ੁਦਾ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ।

29. ਇਹ ਬਹੁਤ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਦੁਹਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ/ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸਰਕਾਰ ਹੈ, ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਸੰਸਦ ਪ੍ਰਤੀ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹੈ। ਵਿਦਵਾਨ ਵਧੀਕ ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਨੇ GNCTD ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ 1991 ਐਕਟ

ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਂਜੈਕਸ਼ਨ ਆਫ ਬਿਜ਼ਨਸ ਰੂਲਜ਼, 1993 ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

30. ਵਿਦਵਾਨ ਵਧੀਕ ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਆਪਣੀ ਦਲੀਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨਾ ਤਾਂ ਫਾਈਲਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ GNCTD ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਹੋਰ ਰੁਕਾਵਟ ਹੈ। ਉਹ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ ਮੰਤਰੀਆਂ/ਮੰਤਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਲਏ ਗਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਦੱਸੇ ਬਿਨਾਂ, GNCTD ਉਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। 1991 ਐਕਟ ਅਤੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦਾ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਨਿਯਮ, 1993

31. ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਬੰਧਤ ਦਲੀਲਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧਿਤ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ

32. "ਪੂੰਜੀ" ਸ਼ਬਦ ਲਾਤੀਨੀ ਸ਼ਬਦ "**ਕੈਪੂਟ**" ਤੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸਿਰ ਅਤੇ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਇੱਕ ਖਾਸ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਦਿੱਲੀ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹੈ। ਇਸ ਕੇਸ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਕਲਕੱਤਾ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਸੂਬਾਈ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਸੀਟ ਸੀ।

XXXXXX

ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਅਤੇ ਗਵਰਨਰ-ਜਨਰਲ ਵਿਚਕਾਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਟਕਰਾਅ ਨੂੰ ਲੰਡਨ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਲਾਰਡ ਹਾਰਡਿੰਗ ਨੇ 25.08.1911 ਦੇ ਆਪਣੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ "ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵੱਖਰੀ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਅਮਰੀਕਾ, ਕੈਨੇਡਾ ਅਤੇ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ"। ਰਾਜਧਾਨੀ ਨੂੰ ਕਲਕੱਤਾ ਤੋਂ ਦਿੱਲੀ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਦਾ ਐਲਾਨ 12.12.1911 ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 17.09.1912 ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਸੂਚਨਾ ਨੰਬਰ 911 ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਗਵਰਨਰ-ਜਨਰਲ-ਇਨ-ਕੌਂਸਲ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਤਹਿਸੀਲ ਅਤੇ ਮਹਿਰੌਲੀ ਦੇ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸਮੇਤ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਧੀਨ ਲੈ ਲਿਆ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਸੂਚਨਾ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਸੂਬੇ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਦਿੱਲੀ ਕਾਨੂੰਨ ਐਕਟ, 1911 ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਕਾਨੂੰਨ ਐਕਟ, 1915 ਨੇ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੇ ਸੂਬੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਗਵਰਨਰ-ਇਨ-ਕੌਂਸਲ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਲੀ ਤੱਕ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤੇ। 1915 ਵਿੱਚ, 65 ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਲੇ ਯਮੁਨਾ ਪਾਰ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਆਗਰਾ ਅਤੇ ਅਵਧ ਦੇ ਸੰਯੁਕਤ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

<u>ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ।</u>

33. ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1935 ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਦਾਰਥਕ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਗਵਰਨਰ-ਜਨਰਲ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਿਤ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦਾ ਸੂਬਾ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ "ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਰਾਹੀਂ ਸਹੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ"। 31.07.1947 ਨੂੰ, ਦਿੱਲੀ ਸਮੇਤ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੇ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇਣ ਲਈ ਡਾ. ਬੀ. ਪੱਟਾਭੀ ਸੀਤਾਰਮਾਇਆ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਹੇਠ ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਦਿੱਲੀ, ਅਜਮੇਰ, ਭੋਪਾਲ, ਬਿਲਾਸਪੁਰ, ਕੁਰਗ, ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਮੇਤ ਕੱਛ, ਮਨੀਪੁਰ, ਤ੍ਰਿਪੁਰਾ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਸੂਬਿਆਂ ਨੂੰ **ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦਾ ਸੂਬਾ ਐਲਾਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ**। ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਬਹਿਸ ਹੋਈ ਸੀ ਜਦੋਂ ਧਾਰਾ 212 ਅਤੇ 213 (ਜਿਸ ਨੂੰ 239-240 ਵਜੋਂ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ) ਦੇ ਖਰੜੇ 'ਤੇ ਬਹਿਸ ਹੋਈ ਸੀ।

XXXXXX

ਜਦੋਂ 26 ਜਨਵਰੀ, 1950 ਤੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 1 ਤੋਂ 4, ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਚਾਰ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਭਾਗ 'ਏ', ਭਾਗ 'ਬੀ', ਭਾਗ 'ਸੀ' ਅਤੇ ਭਾਗ 'ਡੀ' ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਭਾਗ 'ਏ' ਅਤੇ ਭਾਗ 'ਬੀ' ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਲੰਬੀ ਵੰਡ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਾਗ 'ਸੀ' ਅਤੇ 'ਡੀ' ਰਾਜਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਢਾਂਚਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨਿਕ ਦੋਵਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਕਤੀ ਬਣਾਈ ਰੱਖੀ ਸੀ। ਭਾਗ 'ਸੀ' ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਿਤ ਖੇਤਰ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਸੰਸਦ ਨੇ ਭਾਗ ਸੀ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1951 ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਾਜ ਪੁਨਰਗਠਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ 29.12.1953 ਨੂੰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਭਾਗ 'ਸੀ' ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ

ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਵੀ ਲਿਆ ਸੀ। ਰਾਜ ਪੁਨਰਗਠਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਰਿਪੋਰਟ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ:

584. ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਜੋਂ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਦੀ ਪੂਰਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਇਕਾਈ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਕਾਈ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਵੀ, ਆਮ ਅਭਿਆਸ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਰੱਖਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਫਰਾਂਸ ਵਿੱਚ, ਹੋਰ ਨਗਰ ਪਾਲਿਕਾਵਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਪੈਰਿਸ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਡਿਗਰੀ ਹੈ. ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ, ਮੈਟਰੋਪੋਲੀਟਨ ਖੇਤਰ ਦਾ ਪੁਲਿਸ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗ੍ਰਹਿ ਸਕੱਤਰ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਹੇਠ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਹੋਰ ਮਿਊਂਸਪਲ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਹਰੇਕ ਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਲਈ ਅਜੀਬ ਕਾਰਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਕੁਝ ਆਮ ਵਿਚਾਰ ਹਨ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਰਾਜਧਾਨੀ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਫ਼ੀ ਜਾਇਦਾਦ ਹੈ। ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਡਿਪਲੋਮੈਟਿਕ ਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਏਜੰਸੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜਧਾਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਹਨ। ਉਹ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵੀ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਸੰਘੀ ਰਾਜਧਾਨੀਆਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਇੱਕ ਵਾਧੂ ਵਿਚਾਰ ਵੀ ਹੈ. ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੰਡ, ਜੇ ਇਹ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸੀਟਾਂ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਸ਼ਰਮਨਾਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਅਭਿਆਸ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਲੋੜ ਅਤੇ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੀ ਇੱਛਾ, ਸਾਰੇ ਸੰਘੀ ਰਾਜਧਾਨੀਆਂ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

XXXXXX

34. ਰਾਜ ਪੁਨਰਗਠਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ 7ਵੀਂ ਸੋਧ ਐਕਟ, 1956 ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਸੋਧ ਭਾਗ 'ਸੀ' ਤਹਿਤ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਬਦਲ ਕੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਦਿੱਲੀ, ਇੱਕ ਭਾਗ 'ਸੀ' ਰਾਜ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਣ ਗਿਆ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੇ 01.11.1956 ਤੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। 7ਵੀਂ ਸੋਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਦਿੱਲੀ ਨਗਰ ਨਿਗਮ ਐਕਟ, 1957 ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚੁਣੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਹਲਕਿਆਂ ਤੋਂ ਕੌਂਸਲਰਾਂ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਚੋਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ 14ਵੀਂ ਸੋਧ ਐਕਟ, 1962 ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਛੇਦ 239A ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜੋ ਸੰਸਦ ਲਈ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜਾਂ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਜਾਂ ਦੋਵੇਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 239 A ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੰਸਦ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1963 ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ। ਦਿੱਲੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਐਕਟ, 1966 ਦਿੱਲੀ ਮੈਟਰੋਪੋਲੀਟਨ ਕੌਂਸਲ ਦੀ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 14.12.1989 ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਾਲਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਿਪੋਰਟ ਸੌਂਪਦੇ ਹੋਏ ਐਸ. ਬਾਲਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਨੇ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ 14.12.1989 ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਆਪਣੇ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕੰਮ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ:

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਢੁਕਵਾਂ ਢਾਂਚਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਡੇ ਵਰਗੇ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ ਵਾਲੇ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਦੋ ਵਿਰੋਧੀ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਕਾਰਨ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਨਾ ਸਿਰਫ ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨਿਭਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ; ਇਸ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ, ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ ਨਿਯੰਤਰਣ ਹੋਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਰਾਜਧਾਨੀ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਵੱਡੀ ਆਬਾਦੀ ਦੀ ਸ਼ਹਿਰ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਦੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਅਧਿਕਾਰ ਲਈ ਜਾਇਜ਼ ਮੰਗ ਇੰਨੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਸੀਂ ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਇਕ ਸਰਕਾਰੀ ਢਾਂਚਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੋਵਾਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰੇਗਾ।

XXXXXX

35. ਬਾਲਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਅਧਿਆਇ 5 ਵਿੱਚ "ਕੁਝ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ" ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਅਮਰੀਕਾ, ਕੈਨੇਡਾ, ਜਾਪਾਨ ਅਤੇ ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਕਿੰਗਡਮ ਸਮੇਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਾਡਲਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ। ਪੈਰਾ 5.7.3 ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ:

"5.7.3 ਉਪਰੋਕਤ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਅੰਤਮ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਸੇ ਸਮੇਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਰੁਝਾਨ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇੱਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਸੰਸਥਾ ਦੁਆਰਾ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਲਈ ਇੱਕ ਢੁਕਵਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਢਾਂਚਾ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸਾਬਤ ਹੋਈ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸੰਘੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵਾਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ।

36. ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ, ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦੇਣ ਲਈ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਰਾਜ ਦੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਦਲੀਲਾਂ ਵੀ ਵੇਖੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਵਿਰੋਧੀ ਦਲੀਲਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੈਰਾ 6.5.9 ਅਤੇ 6.5.10 ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਿੱਟੇ ਕੱਢੇ:

"6.5.9 ਅਸੀਂ ਇਸ ਦਲੀਲ ਤੋਂ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹਾਂ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਜੋਂ ਦਿੱਲੀ ਸਮੁੱਚੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਘ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਰਾਜ ਜਿਸ ਦਾ ਦਿੱਲੀ ਹਿੱਸਾ ਬਣੇਗਾ, ਜਲਦੀ ਜਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇਗਾ। ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਦਖਲ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਯੂਨੀਅਨ ਕੋਲ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਫਰਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇਗਾ।

6.5.10 ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਸਾਡਾ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਸੰਘ ਦੇ ਪੂਰਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਰਾਜ ਵਜੋਂ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਪੁਨਰਗਠਨ ਕਰਨਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

37. "ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਢਾਂਚੇ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ" ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪੈਰਾ 6.7.1 ਅਤੇ 6.7.2 ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਵਰਣਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ

"6.7.1 ਪਿਛਲੇ ਪੈਰਾ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਵਿਚਾਰੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅਗਲੇ ਮੁੱਦੇ ਇਹ ਹਨ:

(g) ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਜਾਂ ਸੌਂਪੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦੀ ਹੱਦ, ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੁਰੱਖਿਆ ਉਪਾਅ ਕਿ ਯੂਨੀਅਨ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਨਾ ਆਵੇ ਅਤੇ ਢਾਂਚੇ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ; ਅਤੇ

(h) ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਕਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ, ਭਾਵ, ਕੀ ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਾਂ ਸੰਸਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਦੁਆਰਾ।

ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਅਗਲੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫਾਂ ਵਿੱਚ ਉਪਰੋਕਤ ਆਈਟਮ (i) ਵਿੱਚ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਉਠਾਵਾਂਗੇ। ਆਈਟਮ (ii) ਬਾਰੇ ਅਧਿਆਇ VII ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

6.7.2 ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਰਕਾਰੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦਰਮਿਆਨ

ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਕਾਰਜਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੰਡ ਦੁਆਰਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨਿਭਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸੰਘ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੁਕਾਵਟ ਜਾਂ ਰੁਕਾਵਟ ਨਾ ਆਵੇ। ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਇਕੋ ਇਕ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਜੋਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 246 (4) ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰੇਗੀ ਕਿ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਮਕਾਲੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਯੂਨੀਅਨ, ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਅਜਿਹੇ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਕੇਂਦਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਗਠਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਣਿਆ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

XXXXXX

38. ਬਾਲਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਕਈ ਹੋਰ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ 69 ਵੀਂ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ ਦੇ ਬਿਆਨ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਹਨ:

"ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਬਿਆਨ

ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਪੁਨਰਗਠਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 24-12-1987 ਨੂੰ

ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਗੌਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਸੁਚਾਰੂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਪਾਵਾਂ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੀ। ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਅਕਤੀਆਂ, ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨਾਂ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਾਹਰਾਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ ਵਾਲੇ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਬਹਿਸਾਂ ਅਤੇ ਪਿਛਲੀਆਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਅਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰਤ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਸ ਨੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਣੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਮ ਆਦਮੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਉਚਿਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਥਿਰਤਾ ਅਤੇ ਸਥਿਰਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਰਜਾ ਦੇਣ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

2. ਇਹ ਬਿੱਲ ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।

39. ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ ਐਕਟ ਰਾਹੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅੱਠਵੇਂ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 239AB ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਅਨੁਛੇਦ 239 AA ਅਤੇ 239AB ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਪੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਲਏ ਗਏ ਹਨ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ:

"ਅਨੁਛੇਦ 239AA (ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ)

XXXXXX

1. ਸੰਵਿਧਾਨ (ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1991 ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ, ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇਗਾ (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਨੂੰ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਵਜੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

2 (a) ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਖੇਤਰੀ ਹਲਕਿਆਂ ਤੋਂ ਸਿੱਧੀ ਚੋਣ ਦੁਆਰਾ ਚੁਣੇ ਗਏ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਭਰੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ।

(b) ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਗਿਣਤੀ, ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਲਈ ਰਾਖਵੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਖੇਤਰੀ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਣਾ (ਅਜਿਹੀ ਵੰਡ ਦੇ ਅਧਾਰ ਸਮੇਤ) ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲੇ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ।
(c) ਅਨੁਛੇਦ 324 ਤੋਂ 327 ਅਤੇ 329 ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਰਾਜ, ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ; ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 326 ਅਤੇ 329 ਵਿੱਚ "ਉਚਿਤ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ" ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਹਵਾਲਾ ਸੰਸਦ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

3 (a) ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਜਾਂ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਗਿਣੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਪੂਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਐਂਟਰੀਆਂ 1 ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੇ 2 ਅਤੇ 18 ਅਤੇ ਉਸ ਸੂਚੀ ਦੀਆਂ ਐਂਟਰੀਆਂ

64, 65 ਅਤੇ 66 ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਉਕਤ ਐਂਟਰੀਆਂ 1, 2 ਅਤੇ 18 ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ।

(b) ਉਪ-ਧਾਰਾ (a) ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀਆਂ ਸੰਸਦ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

XXXXXX

(c) ਜੇ ਕਿਸੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਵਿਵਸਥਾ ਉਸ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ, ਜਾਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਪੁਰਾਣੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਹੋਵੇ, ਫਿਰ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ, ਜਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਵੀ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ, ਅਜਿਹਾ ਪੁਰਾਣਾ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ, ਵਿਪਰੀਤ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ, ਰੱਦ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ: ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਜੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ: ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਇਸ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਉਸੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਰੋਕ ਸਕਦੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਜੋੜਨਾ, ਸੋਧਣਾ, ਬਦਲਣਾ ਜਾਂ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

4. ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਦਸ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਮੁਖੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਉਪ

ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇਣਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਸਿਵਾਏ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ: ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਵਿਚਾਲੇ ਮਤਭੇਦ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਭੇਜੇਗਾ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਫੈਸਲਾ ਆਉਣ ਤੱਕ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿੱਥੇ ਮਾਮਲਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਇੰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਲਈ ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨਾ, ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਦਿਸ਼ਾ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ।

5. ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੌਰਾਨ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਰਹਿਣਗੇ।

6. ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਪ੍ਰਤੀ ਸਮੂਹਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਵੇਗਾ।

(a) ਸੰਸਦ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ, ਉਪਰੋਕਤ ਧਾਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਜਾਂ ਪੂਰਕ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਜਾਂ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

XXXXXX

(b) ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਏ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 368 ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੋਧ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਵਿਵਸਥਾ ਹੋਵੇ ਜੋ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਜਾਂ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਰੱਖਦੀ ਹੋਵੇ।

8. ਅਨੁਛੇਦ 239B ਦੇ ਉਪਬੰਧ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਪੋਂਡੀਚੇਰੀ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ; ਅਤੇ ਉਸ ਅਨੁਛੇਦ ਵਿੱਚ "ਧਾਰਾ (1) ਜਾਂ ਅਨੁਛੇਦ 239A" ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਹਵਾਲਾ ਇਸ ਅਨੁਛੇਦ ਜਾਂ ਅਨੁਛੇਦ 239AB ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਵੇਂ ਵੀ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ।

ਅਨੁਛੇਦ 239AB {ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਰਾਜਸ਼ਾਹੀ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵਿਵਸਥਾ}

ਜੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਤੋਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਰਿਪੋਰਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ 'ਤੇ, ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -
(a) ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਜਾਂ ਉਸ ਧਾਰਾ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ; ਜਾਂ

(b) ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਉਚਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਂ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਸਥਾ ਜਾਂ ਉਸ ਧਾਰਾ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੰਭਾਵਿਤ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਂ ਢੁਕਵਾਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

<u>ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ</u>

40. ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰੀਏ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਬਾਰੇ ਸੰਖੇਪ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਈਏ, ਅਸੀਂ ਡਾ. ਬੀ. ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੇ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਜਿੱਥੇ ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਖਰੜੇ 'ਤੇ 25.11.1949 ਨੂੰ ਸਮਾਪਤੀ ਬਹਿਸ ਦੌਰਾਨ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤੇ ਸਨ:

<u>XXXXXX</u>

"... ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨਾ ਵੀ ਚੰਗਾ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਬੁਰਾ ਨਿਕਲਣਾ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਮਾੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨਾ ਵੀ ਮਾੜਾ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਚੰਗਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਚੰਗੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕਾਜ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਿਰਫ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਪਾਲਿਕਾ, ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਅਤੇ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਕਾਂ 'ਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕਾਜ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਲੋਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਗੇ।

41. ਡਾ. ਬੀ. ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੁਆਰਾ ਉਪਰੋਕਤ ਦੱਸੇ ਗਏ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਸੱਚ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦੇ

ਹਾਂ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਆਮ ਨਿਯਮ ਉਹੀ ਹਨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਆਮ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 367 ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਜਨਰਲ ਅਨੁਭਾਗ ਐਕਟ, 1897, ਅਨੁਛੇਦ 372 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਨੁਕੂਲਨ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੇਸ਼ਵਨ **ਮਾਧਵ ਮੈਨਨ ਬਨਾਮ ਬੰਬਈ ਰਾਜ, ਏ.ਆਈ.ਆਰ 1951 ਐਸ.ਸੀ 128: (1951) ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 228** ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਵਿਆਖਿਆ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਪਹੁੰਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਫ਼ੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 13 ਵਿੱਚ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ:

13. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਦਲੀਲ ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਕਰਸ਼ਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਅਪੀਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ; ਪਰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਉਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸੋਚਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਅਨੁਛੇਦ 372 (2) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਜਾਂ ਸੋਧ ਰਾਹੀਂ ਢਾਲਣ ਅਤੇ ਸੋਧਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਉਸ ਧਾਰਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ, ਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰੈਸ (ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ) ਐਕਟ, 1931 ਦੇ ਪੂਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

XXXXXX

ਜੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੱਦ ਕਰਨ 'ਤੇ ਤੁਰੰਤ ਜਨਰਲ ਅਨੁਭਾਗ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਲਾਗੂ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਇੰਡੀਅਨ ਪ੍ਰੈਸ (ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਪਾਵਰਜ਼) ਐਕਟ, 1931 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਾਰੇ ਮੁਕੱਦਮੇ, ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਨੂੰ ਲੰਬਿਤ ਸਨ, ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਐਕਟ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਜਾਂ ਦੇਣਦਾਰੀਆਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਲੰਬਿਤ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਈ ਘਿਨਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਬਾਰੇ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਲੰਬਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜੇ ਅਜਿਹੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਨੂੰਨ ਤਹਿਤ ਲੰਬਿਤ ਮੁਕੱਦਮੇ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ, ਤਾਂ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਉਸ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਜਿਹੇ ਦਮਨਕਾਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸੜਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 13 (1) ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਸਥਾਪਤ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਾਰਨਾ ਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਦੇ ਸਹੀ ਅਰਥ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

42. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ

ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ, ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਪੂਰਤੀ ਕਰ ਸਕੇ। ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੰਮਾਂ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਕਠੋਰਤਾ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਉਦਾਰਤਾ ਨਾਲ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਐਸ.ਆਰ. **ਚੌਧਰੀ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ, (2001) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 126** ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਿਰਫ ਗੰਭੀਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਇੱਕ ਜੀਵੰਤ ਢਾਂਚਾ ਹੈ ਜੋ ਕਾਫ਼ੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਇਕਜੁੱਟਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਸਫਲ ਕੰਮ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਭਾਵਨਾ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਪੂਰੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

XXXXXX

43. ਜੀ ਨਾਰਾਇਣਸਵਾਮੀ ਬਨਾਮ ਜੀ. ਪਨੀਰਸੇਲਵਮ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ, (1972) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 717, ਧਾਰਾ 171 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਆਈਆਂ, ਉਪਰੋਕਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 4 ਵਿੱਚ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ: -

"4. ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਜੋ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਦੇਵੇ ਕਿ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਉਦਾਰ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਇਸ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਫਿਰ ਵੀ, "ਸਾਦੇ ਅਰਥ" ਜਾਂ "ਸ਼ਾਬਦਿਕ" ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਨਿਯਮ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੈਕਸਵੈਲ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ "ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਨਿਯਮ" ਵਜੋਂ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਨੂੰ ਅੱਜ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ. ਦਰਅਸਲ, ਅਸੀਂ ਲਾਰਡ ਐਵਰਸ਼ੈਡ,

ਐਮ.ਆਰ. ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ: "ਆਧੁਨਿਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਅਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਉਸਾਰੀ ਨੂੰ ਇਕੋ ਇਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਨਿਯਮ ਵਜੋਂ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ". (ਦੇਖੋ: ਸੰਵਿਧਾਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਬਾਰੇ ਮੈਕਸਵੈਲ, 12 ਵਾਂ ਸੰਸਕਰਣ, ਪੰਨਾ 28.) ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਧੁਨਿਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਵੱਡਾ ਸਮੂਹ, ਜਿਸ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਿਯਮਾਂ ਨਾਲ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਨਿਯਮ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦੂਰੀ ਨੂੰ ਅਤੀਤ ਨਾਲੋਂ ਅੱਜ ਵਧੇਰੇ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਪਰ, ਵਿਆਖਿਆ ਅਤੇ "ਉਸਾਰੀ" ਦਾ ਉਦੇਸ਼ (ਜੋ "ਵਿਆਖਿਆ" ਨਾਲੋਂ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ) ਹਰ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨਾ ਹੈ (ਦੇਖੋ: ਕ੍ਰਾਫੋਰਡ ਆਨ ਸਟੈਚੁਟਰੀ ਕੰਸਟ੍ਰਕਸ਼ਨ, 1940 ਐਡਨ, ਪੈਰਾ 157, ਪੰਨਾ 240-42). ਇਹ ਉਦੇਸ਼, ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ. ਅਰਥ ਕੱਢਣ ਦੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਤਾਂ ਹੀ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸੀ, ਅਸਪਸ਼ਟ ਹੋਵੇ, ਜਾਂ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਬੇਤੁਕੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਸਾਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਮੁੱਢਲਾ ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਨਿਯਮ ਹੈ, ਜੋ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ, ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਵੱਲ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਅਸਲ ਅਰਥ ਅਤੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਕਰਨਾ ਵਾਜਬ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਲਈ ਉਸਾਰੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ.....

44. **ਬੀ.ਆਰ. ਕਪੂਰ ਬਨਾਮ ਟੀ.ਐਨ. ਰਾਜ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ, (2001) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ.ਸੀ. 231** ਜਸਟਿਸ ਪਟਨਾਇਕ ਨੇ ਪੈਰਾ 72 ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ:

XXXXXX

“72. ..... ਇੱਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਇੱਛਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨਵਾਦ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਇਸਨੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਮੁੱਢਲਾ ਕੰਮ ਜੋ ਲਿਖਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨਾ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਅਤੇ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਲਿਖਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਿਯਮਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਾਲੀ ਸਰਵਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਲਿਖਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਢਾਂਚਾ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੰਘੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸੰਘੀ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਹ ਜੋ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਾਂ, ਖੇਤਰਾਂ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਪਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੀਮਾਵਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸੰਘੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੋਵਾਂ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਸੀਮਾਵਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਜੋਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ.....

45. **ਕੁਲਦੀਪ ਨਈਅਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ, (2006) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 1** ਜੀ ਨਾਰਾਇਣਸਵਾਮੀ (**supra**) **ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਹਵਾਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ** ਪੈਰਾ 201 ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਹਾ: -

"201. Xxxxxxxxxxxxxxxxx

ਅਸੀਂ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਪੈਰਾ ਵਿੱਚ ਲਏ ਗਏ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਦੁਹਰਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਉਦਾਰ ਉਸਾਰੀ ਦੇਣਾ ਚਾਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ "ਸਾਦੇ ਅਰਥ" ਜਾਂ "ਸ਼ਾਬਦਿਕ" ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਨਿਯਮ, ਜੋ "ਮੁੱਢਲਾ ਨਿਯਮ" ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਨੂੰ ਵੀ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਪਏਗਾ. ਅਸਲ ਵਿੱਚ "ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਉਸਾਰੀ" ਦਾ ਨਿਯਮ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਨਿਯਮ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਰੋਧੀ, ਅਸਪਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਜਾਂ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਬੇਤੁਕੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

46. ਅਸੀਂ ਆਈ.ਆਰ. ਕੋਏਲੋ ਬਨਾਮ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ, (2007) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 1 **ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਵੀ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ**, ਇਸ ਨੇ ਪੈਰਾ 42 ਵਿੱਚ ਉਸਾਰੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਜੋ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਹਨ: -

XXXXXX

42. ਆਮ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਵਾਦ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਅਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹੈ। ਇਹ ਅੰਤਰ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਕੇਸ (1975 ਵਿੱਚ ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 1) ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਕੁਲਦੀਪ ਨਈਅਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (2006) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 1] ਕੇਸ ਤੱਕ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਸਹੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਐਕਟਾਂ ਨੂੰ ਨੌਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਉਪਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ:

(A) ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ [(1973) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 225] ਕੇਸ ਸੀਕਰੀ, ਸੀ.ਜੇ. [ਪੈਰਾ 475 (h), ਸ਼ੈਲਤ ਐਂਡ ਗਰੋਵਰ, ਜੇ.ਜੇ. [ਪਾਰਸ 607, 608(7)], ਹੇਗੜੇ ਅਤੇ ਮੁਖਰਜੀ, ਜੇ.ਜੇ. (ਪਾਰਸ 742, 744(8)] ਅਤੇ ਜਗਨਮੋਹਨ ਰੈੱਡੀ, ਜੇ [ਪਾਰਸ 1211,

1212(4)] ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨੌਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਗਏ ਐਕਟਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(B) ਚੰਦਰਚੂੜ, ਸੀ.ਜੇ ਵਾਮਨ ਰਾਓ ਕੇਸ (1980) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 587 ਵਿੱਚ ਸੀ ਜੇ ਨੇ ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਦੇ 6 ਜੱਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਚੱਲਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿੱਟਿਆਂ ਤੋਂ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤੇ ਬਿਨਾਂ ਅਤੇ ਆਮ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਬਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ।

47. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸੰਘਵਾਦ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਅਨੁਛੇਦ 239AA 'ਤੇ ਅਜਿਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਸੰਸਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ **ਰੁਸਤਮ ਕਾਵਸਜੀ ਕੂਪਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ, (1970)1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 248: ਏ.ਆਈ.ਆਰ 1970 ਐਸ.ਸੀ 564 ਅਤੇ ਮੇਨਕਾ ਗਾਂਧੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ, (1978)1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 248: ਏ.ਆਈ.ਆਰ 1978 ਐਸ.ਸੀ 597** ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਘੱਟ ਲਿਖਤੀ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਢੰਗ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਹਨ। **ਕੇ.ਸੀ. ਵਸੰਤ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ, 1985 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ.ਸੀ. 714 ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ** 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਹਨ:

XXXXXX

".....ਇਹ ਮਾਰਸ਼ਲ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ; ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਮੱਧ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਇੱਕ ਸਾਮਰਾਜ-ਵਿਰੋਧੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਾਧਨਾਂ, ਘਟਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਇਨਕਲਾਬਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਕੇ ਇੱਕ ਬਿਹਤਰ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਨਿਆਂ, ਆਰਥਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਉਦਾਰ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਆਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਮਾਪ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਪਰਦਾਫਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ "ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾ" ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਿਰਫ ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨਾਲ ਘੱਟ ਚਿੰਤਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀ ਅਗਵਾਈ ਲਈ ਇੰਨੀ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ.....

48. ਸ਼੍ਰੀ ਐਚ.ਐਮ. ਸੀਰਵਾਈ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਬਾਰੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀ "ਇੱਕ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਟਿੱਪਣੀ" ਵਿੱਚ ਪੈਰਾ 2.1 ਅਤੇ 2.2 ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਲਿਖੇ ਲਿਖੇ ਹਨ:

"2.1 ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਮੰਨ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਇਸ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਮੰਨੀ ਹੋਈ ਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਤ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ. ਜਿੱਥੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਵਿਧਾਨ

ਸਭਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਆਮ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਤਾਂ ਜਾਂ ਲੋੜੀਂਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਾਰਨਾ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ।

2.2 ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਤ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਅਤੇ ਇਰਾਦੇ - ਚਾਹੇ ਉਹ ਸੰਸਦ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ - ਉਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਹੀ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਇਸ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਇਰਾਦਿਆਂ ਨਾਲ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕੋਈ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਿਗਿੰਸ ਜੇ ਨੇ ਦੇਖਿਆ - "ਅਜਿਹੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਸੁੱਕ ਨਹੀਂ ਗਏ ਹਨ ਜਾਂ ਰੋਗਾਣੂ ਰਹਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਹਨ"-:

XXXXXX

"ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਉਸੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ 'ਤੇ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਆਮ ਕਾਨੂੰਨ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਐਕਟ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸਦੀ ਅਸੀਂ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਹੈ, ਇੱਕ ਵਿਧੀ ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਏ ਜਾਣੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਐਕਟ ਨਹੀਂ ਜੋ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਕੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

49. ਜਸਟਿਸ ਜੀ.ਪੀ. ਸਿੰਘ ਨੇ "ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ", 14ਵੇਂ ਐਡੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ:-

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਇਕ ਜੀਵਤ ਜੈਵਿਕ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਵਿਚ

ਬਹਿਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਰਥਸ਼ਾਸਤਰ ਦੀ ਮੂਲ ਸਮਝ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਇਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 149 ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਅਰਥ, ਜੋ ਕੈਗ ਦੇ ਕਰਤੱਵਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਮਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਹ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਸਪੈਕਟ੍ਰਮ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤ ਹੈ, ਕੈਗ ਕੋਲ ਧਾਰਾ 149 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੂਰਸੰਚਾਰ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਖਾਤਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ।

ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਉਸਾਰੀ ਦਾ ਨਿਯਮ ਜਾਂ ਨਿਰਮਾਣ ਦਾ ਸੁਨਹਿਰੀ ਨਿਯਮ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ. ਇਸ ਲਈ ਜਦੋਂ ਭਾਸ਼ਾ ਸਾਦੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਉਸਾਰੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਲਈ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ 'ਰੋਕ' ਜਾਂ ਪਾੜਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ ਹੈ, ਜੇ ਅਦਾਲਤ ਕਿਸੇ ਤਣਾਅਪੂਰਨ ਉਸਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਹੋਰ ਤਰੀਕਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਫੈਸਲਾ ਗੰਭੀਰ ਇਤਰਾਜ਼ ਅਤੇ ਆਲੋਚਨਾ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

50. ਅਹਾਰੋਨ ਬਰਾਕ (ਸਾਬਕਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ) ਨੇ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਆਖਿਆ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੇ ਹੋਏ ਆਧੁਨਿਕ ਸੰਕਲਪ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ:

ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਾਠ ਦਾ ਮਕਸਦ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਹੋਂਦ ਲਈ ਠੋਸ ਨੀਂਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਇੱਛਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮੂਰਤੀਮਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਚੋਣਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਬਹੁਗਿਣਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਮਾਣ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਉਦੇਸ਼ ਪੂਰੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਜੇ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ

ਇਕੋ ਇਕ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਾਠ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਉਦੇਸ਼ ਹਨ.

ਸੰਵਿਧਾਨ ਆਪਣੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ ਜੇ ਇਸਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਇਸਦੇ ਸੰਸਥਾਪਕਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਆਪਕ ਆਮੀਕਰਨ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਇਹ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ. ਇਹ ਆਧੁਨਿਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਹੋਂਦ ਲਈ ਠੋਸ ਨੀਂਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਆਧੁਨਿਕ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਇੱਛਾਵਾਂ ਲਈ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਆਧੁਨਿਕ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

51. ਅਹਾਰੋਨ ਬਰਾਕ ਨੇ "ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ: ਲੋਕਤੰਤਰ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਜੱਜ" ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਜੋ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ:

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਇਰਾਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਅਤੀਤ ਨੂੰ ਸਮਝੇ ਬਿਨਾਂ ਵਰਤਮਾਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਫਰੇਮਰਾਂ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਪਾਠ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਮਝਣ ਲਈ ਇਤਿਹਾਸਕ ਡੂੰਘਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਤੀਤ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਲੇਖਕਾਂ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਸਮੇਂ ਆਧੁਨਿਕ ਸਮਾਜ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੌਜੂਦ ਹੈ. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਮਕਾਲੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨਾ, ਉਸਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨਾਲ ਲੜਨਾ

ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਵਿਆਖਿਆ ਰਾਹੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਪਿਛਲੇ ਇਰਾਦੇ ਅਤੇ ਵਰਤਮਾਨ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਅਤੇ ਸਦਭਾਵਨਾ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ.

52. ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ 2013 (129) ਐਲ.ਕਿਊ.ਆਰ. 343-358 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ "ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਮਹੱਤਤਾ" ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਡੇਵਿਡ ਫੇਲਡਮੈਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਲਾਭਕਾਰੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਯੰਤਰਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਸਿਧਾਂਤ ਨੋਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਜੋ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ:-

"ਸੰਵਿਧਾਨਾਂ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰਾਂ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਇਕਸਾਰਤਾ ਦਿਖਾਈ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

XXXXXX

ਦੂਜਾ, ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ "ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨ, ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਮੀਰ ਕਰਨ" ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। 64 ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਦੁਭਾਸ਼ੀਏ ਨੂੰ ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਇਕਾਈ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲੇ ਵੀ

ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਦੁਭਾਸ਼ੀਏ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ, ਅੰਤਮ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਪਾਠ ਸੈਟਿੰਗ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿ "ਸਵਾਲ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ [ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ] ਕੀ ਇਰਾਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ"। ਚੌਥਾ, ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਕੁਝ ਜੱਜਾਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਸੰਵਿਧਾਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਸਮੇਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਜੋ "ਇੱਕ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਵਾਲੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਗਣਰਾਜ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਜ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਠੇਸ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੀ ਹੈ", ਕਿਉਂਕਿ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ "ਵਾਜਬ, ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖ" ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ

ਫਿਰ ਵੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਦੁਆਰਾ ਯੋਗ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ.

53. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਚੁੱਪ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਚੁੱਪ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਚਿਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਰਿਲਾਇੰਸ ਨੂੰ **ਮਨੋਜ ਨਰੂਲਾ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ, (2014) 9 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 1** ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਪੈਰਾ 65-66 ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਚੁੱਪ ਜਾਂ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ:-

"65. ਅਗਲਾ ਸਿਧਾਂਤ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਚੁੱਪ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਚੁੱਪ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਸਥਿਰਤਾ। ਉਪਰੋਕਤ ਸਿਧਾਂਤ ਇੱਕ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਉੱਨਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਭਿਆਸ ਵਜੋਂ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਖਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਭਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਜਨਹਿੱਤ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਟਿੱਡੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਦਾ ਉਦਾਰੀਕਰਨ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਜੋ ਪੀੜਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਜਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਲਕਸ਼ਮੀ ਕਾਂਤ ਪਾਂਡੇ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (1987) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 66] ਵਿੱਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗੋਦ ਲੈਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਜੋਂ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਡੀਕੇ ਬਾਸੂ ਬਨਾਮ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ [(1997) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 416] ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ਾਕਾ ਬਨਾਮ ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ [(1997) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 241] ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਕੁਝ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਹਨ।

66. ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਭਾਨੂਮਤੀ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ ਰਾਜ [(2010) 12 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 1] ਵਿੱਚ ਅਥਾਰਟੀ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ ਪੰਚਾਇਤ ਕਾਨੂੰਨ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2007 ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠ ਰਹੀ ਸੀ। ਚੁਣੌਤੀ ਦਾ ਇਕ ਆਧਾਰ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ 9 ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਸਥਾਰਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿਚ ਬੇਭਰੋਸਗੀ ਮਤੇ ਦਾ ਕੋਈ ਸੰਕਲਪ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਉਕਤ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਪੰਚਾਇਤੀ ਰਾਜ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸੋਧ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 15 ਅਤੇ 28 ਵਿਚ ਦੋ ਸਾਲ ਦੀ ਥਾਂ ਇਕ ਸਾਲ ਦੀ ਕਟੌਤੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਕਤ ਵਿਵਸਥਾ ਸਥਿਰਤਾ ਅਤੇ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ 9 ਵਿਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਕਾਰਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 243-ਏ, 243-ਸੀ (1), (5), 243-ਡੀ (4), 243-ਡੀ (6), 243-ਐਫ (1), 243-ਜੀ, 243-ਐਚ, 243-ਆਈ (2),

243-ਜੇ, 243-ਕੇ (2) ਅਤੇ (4) ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੇਭਰੋਸਗੀ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਵਸਥਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ 9 ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ: (ਭਾਨੂਮਤੀ ਕੇਸ, ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ ਪੰਨਾ 17, ਪੈਰਾ 49-50)

"49. ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਰਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤ, ਅਰਥਾਤ ਚੁੱਪ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਮਾਈਕਲ ਫੋਲੀ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਚੁੱਪ (ਰੂਟਲੇਜ, ਲੰਡਨ ਅਤੇ ਨਿਊਯਾਰਕ) 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਚ 'ਅਸਥਿਰਤਾਵਾਂ ਕੀਮਤੀ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਨ. ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਵੱਈਏ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣਾਂ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ ਜੋ ਉਹ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਖ਼ਤੀ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਜਾਂ ਸਮੱਗਰੀ ਲਈ। (ਪੰਨਾ 10)

XXXXXX

50. ਵਿਦਵਾਨ ਲੇਖਕ ਨੇ ਇਸ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, "ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਜਾਂ ਪਦਾਰਥਕ ਰੂਪ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਇਹ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਅਸਲ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹਨ। ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਅਣਲਿਖਤ ਅਤੇ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਚਰਿੱਤਰ ਅਤੇ ਰੋਕਥਾਮ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਲਈ ਓਨੀ ਹੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿੰਨੀ ਇਸ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਠੋਸ ਅਤੇ ਕੋਡਬੱਧ ਭਾਗ। (ਪੰਨਾ 82)"

54. ਇਹ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ 'ਤੇ

ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਪੈਰਾ 65 ਅਤੇ 66 ਵਿਚ ਉਪਰੋਕਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਬਾਰੇ ਉੱਪਰ ਜੋ ਕੁਝ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪੈਰਾ 67 ਵਿਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ: -

67. ਇੱਥੇ ਸਵਾਲ ਇਹ ਉਠਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ, ਕੀ ਕੋਈ ਅਦਾਲਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ 1951 ਦੇ ਐਕਟ ਤਹਿਤ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਠਹਿਰਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਵਾਬ ਲਾਜ਼ਮੀ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਯੋਗਤਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਜਾ, ਇਹ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗਾ।

55. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਪੈਰਾ 68 ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਵੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ:-

"68. ਅਗਲਾ ਸਿਧਾਂਤ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਹੈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਐਮਿਕਸ ਕਿਊਰੀ ਸ੍ਰੀ ਦਿਵੇਦੀ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 75 (1) ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ "ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਸਲਾਹ 'ਤੇ" ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਲੀਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ ਅਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਸਹੀ ਅਰਥ ਕੱਢਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਮੰਤਰੀ ਬਣਾਉਣ ਜਿਸ ਵਿਰੁੱਧ ਘਿਨਾਉਣੇ ਜਾਂ ਗੰਭੀਰ ਅਪਰਾਧਾਂ ਜਾਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਅਹੁਦੇ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਹੁੰ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰਨਾ।

ਵਿਦਵਾਨ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਕਈ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧਾਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਦਰੂਨੀ ਦਾਇਰੇ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

56. ਚੁੱਪ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਪਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਉਪਰੋਕਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਸਪੱਸ਼ਟ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਛੱਡਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਇਰਾਦੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਵਰਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਭਾਸ਼ਾ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

57. ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਆਖਿਆ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਵਰਤੀ ਗਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਛੱਡਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਮਕਸਦ ਅਤੇ ਇਰਾਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਲੱਭਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਉਸ ਮਕਸਦ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਪਵੇਗਾ ਜਿਸ ਲਈ 69ਵਾਂ

ਸੰਵਿਧਾਨ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1991 ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਹਾਂ.

ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ

58. ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ, ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸਾਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਵੇਖਣਾ ਪਏਗਾ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਬਾਲਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ, ਜੋ ਕਿ ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦਾ ਅਧਾਰ ਸੀ, ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲੋੜੀਂਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਪਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪੈਰਾ ਵਿੱਚ ਬਾਲਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਕੁਝ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ।

59. ਬਾਲਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੰਮ ਦੋ ਮੁਕਾਬਲੇਬਾਜ਼ ਦਾਅਵਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕਸਾਰ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਅਰਥਾਤ "ਇੱਕ ਪਾਸੇ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਨਾ ਸਿਰਫ ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨਿਭਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵੀ"।

XXXXXX

ਇਸ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ, ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ ਨਿਯੰਤਰਣ ਹੋਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ. ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਰਾਜਧਾਨੀ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਵੱਡੀ ਆਬਾਦੀ

ਦੀ ਸ਼ਹਿਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਦੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਅਧਿਕਾਰ ਲਈ ਜਾਇਜ਼ ਮੰਗ ਇੰਨੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਸੀਂ ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਇਕ ਸਰਕਾਰੀ ਢਾਂਚਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ।

60. ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਸਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 01.11.1956 ਤੱਕ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਕੰਮ ਚੱਲਦਾ ਰਿਹਾ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ 14ਵੀਂ ਸੋਧ ਐਕਟ, 1962 ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਨੁਛੇਦ 239A ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸੰਸਦ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਢਾਂਚੇ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਪੈਰਾ 6.7.2 ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਦੱਸੇ ਗਏ ਸਨ:

"6.7.2 ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਰਕਾਰੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦਰਮਿਆਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਕਾਰਜਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੰਡ ਦੁਆਰਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨਿਭਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸੰਘ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੁਕਾਵਟ ਜਾਂ ਰੁਕਾਵਟ ਨਾ ਆਵੇ। ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਇਕੋ ਇਕ ਤਰੀਕਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਜੋਂ ਰੱਖਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 246 (4) ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰੇਗੀ ਕਿ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਮਕਾਲੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਕੇਂਦਰੀ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਅਜਿਹੇ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਕੇਂਦਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ

ਮੰਡਲ ਦੇ ਗਠਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਣਿਆ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

61. ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ 'ਤੇ ਵੀ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੇਂਦਰ ਦੁਆਰਾ ਨਜਿੱਠਿਆ ਜਾਣਾ ਸੀ।

XXXXXX

62. ਇਸ ਮੋੜ 'ਤੇ, ਬਾਲਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਵੀ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 32/ਧਾਰਾ 136 ਤਹਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਦਿਆਂ ਸੰਸਦੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦਾ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ 09.05.2018 ਨੂੰ **ਕਲਪਨਾ ਮਹਿਤਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ** ਦੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸੀ) ਨੰਬਰ 558 ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਹੈ । ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸੰਸਦੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 32/136 ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਨੇ ਉਪ ਪੈਰਾ (iv) ਅਤੇ (vii) ਵਿੱਚ ਪੈਰਾ 149 ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਸਿੱਟਿਆਂ ਵਿੱਚ (ਆਪਣੇ ਲਈ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਏ.ਐਮ. ਖਾਨਵਿਲਕਰ ਵੱਲੋਂ) ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਹੈ:

"(iv) ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 32 ਜਾਂ ਧਾਰਾ 136 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦੀ ਸਥਾਈ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਦਾਲਤ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਸਮੱਗਰੀ ਵਜੋਂ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਲੈਂਦੇ

ਸਮੇਂ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਸਹਾਇਤਾ ਲੈ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸਮੱਗਰੀ 'ਤੇ ਕੋਈ ਮੁਕਾਬਲਾ ਜਾਂ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਂ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਜਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਫੈਸਲਾ ਦੇਣ ਲਈ ਸੱਦਾ ਦੇਵੇਗਾ।

(vii) ਕਿਸੇ ਜਨਹਿੱਤ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ ਸਮਾਜ ਦੇ ਵਿਆਪਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਰਾਜ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਵਸਥਾ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਉਕਤ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲੈ ਸਕਦੀ ਹੈ।

63. **ਜਸਟਿਸ ਡੀ.ਵਾਈ. ਚੰਦਰਚੂੜ** (ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ) ਨੇ ਇਸ ਹਵਾਲੇ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਪੰਨਾ 86 'ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:

ਸਿਧਾਂਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 32 ਜਾਂ ਧਾਰਾ 136 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿਚ ਸੰਸਦੀ ਸਥਾਈ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰਤਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

(ii) ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਸੰਸਦੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਨਿਆਂਇਕ ਕਾਰਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਸੰਸਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਵੈਧਤਾ 'ਤੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਉਠਾਏ ਜਾਂਦੇ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸੰਸਦੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਾਰਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਜਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਾਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਵੋਟ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ; ਅਤੇ

XXXXXX

(iii) ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਦੋਂ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਕਿਰਦਾਰ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਤੱਥ ਦਾ ਪਤਾ ਨਿਆਂਇਕ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

64. ਮੈਂ **(ਜਸਟਿਸ ਅਸ਼ੋਕ ਭੂਸ਼ਣ)** ਆਪਣੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਪੈਰਾ 151 (ii, vii) ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ:

(ii) ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦੀ ਨਾ ਸਿਰਫ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਮ ਜਨਤਾ ਸੰਸਦੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਨ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦੀ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਵੱਲ ਕਦਮ ਹਨ। ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਉਦੋਂ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਨਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹੋਣ।

(vii) ਦੋਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦੀ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਸੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਵਿਧਾਨਕ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਮੰਤਰੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਪਰੋਕਤ ਦੋਵਾਂ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਸੰਸਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੀ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਜਾਇਜ਼ ਕਾਰਨ ਵੇਖਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਬਸ਼ਰਤੇ ਅਦਾਲਤ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟਾਂ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਚੁੱਕਣ ਅਤੇ ਮਹਾਦੋਸ਼ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾ ਦੇਵੇ।

65. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਹੁਣ ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੈਅ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ 'ਤੇ ਗੌਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

66. ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ ਐਕਟ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਬਾਲਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਵੀ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਬਾਲਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੋਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ:

ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਅਕਤੀਆਂ, ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨਾਂ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਾਹਰਾਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਨਾਲ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਬਹਿਸਾਂ ਅਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਅਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ।

XXXXXX

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰਤ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਸ ਨੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਣੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਮ ਆਦਮੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਉਚਿਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਥਿਰਤਾ ਅਤੇ ਸਥਿਰਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਰਜਾ ਦੇਣ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

67. ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਇਹ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਣਿਆ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 239AA ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਉਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਅਤੇ ਗਣਤੰਤਰਿਕ ਰੂਪ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਇਰਾਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

68. ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਅਧੀਨ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਜਿੱਠਿਆ ਜਾਵੇਗਾ:

ਸੰਸਦ ਦੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ GNCTD
ਬੀ ਯੂਨੀਨੇਨ (ਪ੍ਰਧਾਨ/ ਐਲਜੀ) ਅਤੇ GNCTD ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ
ਅਨੁਛੇਦ 239 AA ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ
(I) ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ
(ii) ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ
D ਕੀ GNCTD ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਈ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ/ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ, ਇਸ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਬਾਰੇ ਸੰਚਾਰ

XXXXXX

GNCTD ਅਤੇ ਐਲ.ਜੀ. ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਕਾਰਜ ਜਿਵੇਂ ਕਿ 1991 ਐਕਟ ਅਤੇ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ, 1993 ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਏ. ਸੰਸਦ ਦੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ GNCTD

69. ਧਾਰਾ (3) ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਪੂਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 239 ਦੀ ਧਾਰਾ (3) ਤਿਆਰ ਹਵਾਲੇ ਲਈ ਕੱਢੀ ਗਈ ਹੈ:

(3) (a) ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਸੂਚੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਜਾਂ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਗਿਣੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਪੂਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਐਂਟਰੀਆਂ 1 ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੇ 2, ਅਤੇ 18 ਅਤੇ ਉਸ ਸੂਚੀ ਦੀਆਂ ਐਂਟਰੀਆਂ 64, 65 ਅਤੇ 66 ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਉਕਤ ਐਂਟਰੀਆਂ 1, 2, ਅਤੇ 18 ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ।

(ਅ) ਉਪ-ਧਾਰਾ (a) ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀਆਂ ਸੰਸਦ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

(ਗ) ਜੇ ਕਿਸੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਵਿਵਸਥਾ ਉਸ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ, ਜਾਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਪੁਰਾਣੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਹੋਵੇ, ਫਿਰ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ, ਜਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਵੀ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ, ਅਜਿਹਾ ਪੁਰਾਣਾ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ

ਰਹੇਗਾ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ, ਵਿਪਰੀਤ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ, ਰੱਦ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ;

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਜੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ ਤਾਂ ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਇਸ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਉਸੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਰੋਕ ਸਕਦੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਜੋੜਨਾ, ਸੋਧਣਾ, ਬਦਲਣਾ ਜਾਂ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

XXXXXX

70. ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਵਸਥਾ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਜਾਂ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੀ ਐਂਟਰੀਆਂ 1, 2 ਅਤੇ 18 ਅਤੇ ਐਂਟਰੀਆਂ 64 ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੂਚੀ ਦੇ 65 ਅਤੇ 66.

71. ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਬਹੁਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਜੋ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਮੁੱਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਜਾਂ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ "ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ" ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਹੈਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

72. ਸੂਚੀ II ਅਤੇ ਸੂਚੀ III ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਐਂਟਰੀਆਂ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੂਚੀ II ਅਤੇ III ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਐਂਟਰੀਆਂ ਵਿੱਚ "ਰਾਜ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਪਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਐਂਟਰੀ ਵਿੱਚ "ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼" ਦਾ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਸੂਚੀ II ਐਂਟਰੀ 12, 26, 37, 38, 39, 40, 41, 42 ਅਤੇ 43 ਵਿੱਚ, "ਰਾਜ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੂਚੀ III ਐਂਟਰੀ 3, 4 ਅਤੇ 43 ਵਿੱਚ "ਰਾਜ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਬਦ "ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ" ਬੇਤੁਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਕਾਰਨ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ 'ਤੇ, ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਧਾਰਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਭਾਗ ਏ, ਬੀ, ਸੀ ਅਤੇ ਡੀ ਰਾਜ ਸਨ। ਸੱਤਵੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜਿੱਥੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 2 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 1 ਅਤੇ ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਪਰੋਕਤ ਵਾਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਟੋਮੈਟਿਕ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਸਿਵਾਏ ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਐਂਟਰੀ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੁਆਰਾ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

73. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, NCTD ਦੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 239 AA ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ, ਅਸੀਂ ਸੰਸਦ ਦੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਮੁੜਦੇ ਹਾਂ। ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ (3) ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (b) ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਉਪ ਧਾਰਾ (a) ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸੰਸਦ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

XXXXXX

74. ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ ਕਿ ਉਪ ਧਾਰਾ (3) "ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ" ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ X1 ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅਧਿਆਇ ਦੁਆਰਾ ਵਿਧਾਨਕ ਸਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਧਾਰਾ 246 ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 246 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ:

246. ਸੰਸਦ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ

(1) ਅਨੁਭਾਗ (2) ਅਤੇ (3) ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ (ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ "ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਵਿੱਚ ਸੂਚੀ । ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ।

(2) ਧਾਰਾ (3), ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅਤੇ ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਅਧੀਨ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ (ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ "ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ" ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ) ਵਿੱਚ ਸੂਚੀ III ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ।

(3) ਧਾਰਾਵਾਂ (1) ਅਤੇ (2) ਦੇ ਅਧੀਨ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ (ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ "ਰਾਜ ਸੂਚੀ" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਵਿੱਚ ਸੂਚੀ II ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਰਾਜ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ।

(4) ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜੋ (ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ) ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ।

75. ਅਨੁਛੇਦ 246 ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ (4) ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ ਮਾਮਲਾ ਹੈ।

76. ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਭਾਰਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਸੱਤਵੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਛੇਦ 246 ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ (4) ਵਿੱਚ, "ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਭਾਗ ਏ ਜਾਂ ਭਾਗ ਬੀ ਵਿੱਚ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਥਾਂ "ਰਾਜ ਵਿੱਚ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਥਾਂ "ਰਾਜ ਵਿੱਚ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਥਾਂ ਲੈ ਲਈ ਗਈ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਭਾਗ ਸੀ ਅਤੇ ਡੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਦੀ ਸਰਵਉੱਚ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜੋ ਸੱਤਵੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੋਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਜਾਰੀ ਹੈ।

77. ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮੁੱਦਾ NDMC **ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ**

(1997) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 339 ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨੌਂ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਆਇਆ। NDMC ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਮੁੱਦਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਥਿਤ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਅਚੱਲ ਜਾਇਦਾਦਾਂ 'ਤੇ NDMC ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਜਾਇਦਾਦ ਟੈਕਸ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 289 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਛੋਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਵੇਗਾ। ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 289 ਤਹਿਤ ਛੋਟ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ NDMC ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਮੰਗ ਨੋਟਿਸ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਅਪੀਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨੌਂ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

78. ਬਹੁਮਤ ਦੀ ਰਾਏ ਜਸਟਿਸ ਬੀ.ਪੀ. ਜੀਵਨ ਰੈੱਡੀ ਨੇ ਦਿੱਤੀ। ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇਕਾਈਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਧਾਰਾ 245 ਅਤੇ 246 ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ। ਪੈਰਾ 152, 155 ਅਤੇ 160 ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਲਿਖੇ ਲਿਖੇ ਲਿਖੇ ਹਨ:-

..... 152. ਵਿਰੋਧੀ ਦਲੀਲਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ 'ਤੇ, ਅਸੀਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ-ਰਾਜਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ। ਰਾਜ ਇਕੱਠੇ ਮਿਲ ਕੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਕੁਝ ਖੇਤਰ ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਵੀ ਸੰਘ ਦੇ ਖੇਤਰ ਹਨ। **ਰਾਜ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇਕਾਈਆਂ ਹਨ, ਇਹ ਧਾਰਾ 1 ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ (2) ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ - ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਯੋਜਨਾ ਤੋਂ**। ਧਾਰਾ 245 (1) ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪੂਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਪੂਰੇ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 1 (2) ਅਤੇ ਧਾਰਾ 245 (1) ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਇਕੋ ਇਕ ਸੰਸਥਾ ਸੰਸਦ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕਿਸੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਲਈ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦੀ; ਇਹ ਸਿਰਫ ਉਸ ਰਾਜ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 246

ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ (1), (2) ਅਤੇ (3) ਸੰਸਦ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਹ ਵੰਡ ਸਿਰਫ ਸੰਸਦ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ। ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਵੰਡ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਵੰਡ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਇਹ ਅਨੁਛੇਦ 246 ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ (4) ਹੈ ਜੋ ਢੁਕਵੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ। ਹੁਣ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸੰਸਦ ਅਜਿਹੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਇਕੋ ਇਕ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸੰਸਥਾ ਹੈ। ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਵੀ ਉਨਾ ਹੀ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਨੇ ਭਾਗ 'ਸੀ' ਰਾਜਾਂ (ਜਾਂ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਲਈ, ਭਾਗ 'ਡੀ' ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ)। ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਆਫ ਪਾਰਟ 'ਸੀ' ਸਟੇਟਸ ਐਕਟ, 1951 ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੀ ਦਿੱਲੀ ਸਮੇਤ ਕੁਝ ਪਾਰਟ 'ਸੀ' ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਮਿਲੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਜ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ, 1956 ਦੁਆਰਾ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 1962 ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਚੌਦਵੀਂ (ਸੋਧ) ਐਕਟ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ (ਬੇਸ਼ਕ, ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ) ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ / ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਇੱਥੇ ਵੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਖੁਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਾਗ 'ਸੀ' ਰਾਜਾਂ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ; ਇਸ ਨੇ ਸਿਰਫ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਕੇ ਇਸ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ**। ਸਾਲ 1991 ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ 69ਵੇਂ (ਸੋਧ) ਐਕਟ (ਅਨੁਛੇਦ 239-AA) ਦੁਆਰਾ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਲੀ**

(ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ) ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਪਰ ਇੱਥੇ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣਾਈ ਗਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਇੱਕ ਪੂਰਨ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੀ - ਇਹ ਮੰਨ ਕੇ ਕਿ ਇਹ - ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਤੋਂ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਲੈ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ 11 ਦਾ। ਇਸ ਸਭ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਸੂਚੀ 1, ਸੂਚੀ 2 ਜਾਂ ਸੂਚੀ 3 ਵਰਗੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਕੋ ਇਕ ਵਿਧਾਨਕ ਸੰਸਥਾ ਸੰਸਦ ਹੈ - ਜਾਂ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਇਕ ਵਿਧਾਨਕ ਸੰਸਥਾ. ਸੰਸਦ ਉਪਰੋਕਤ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ - ਬੇਸ਼ਕ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ 11 ਦੇ ਅਧਿਆਇ 1 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੀਮਾਵਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ।

XXXXXX

NCT ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ
[ਅਸ਼ੋਕ ਭੂਸ਼ਣ, ਜੇ.] 353

ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ, ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ "ਰਾਜ" ਨਹੀਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਗ XI ਦੇ ਅਧਿਆਇ 1 ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ; ਉਹ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸੰਘ ਦੇ ਖੇਤਰ ਹਨ। ਇਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕੇਂਦਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਸੰਸਥਾ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਕੋਈ ਵੀ ਟੈਕਸ ਕੇਂਦਰੀ ਟੈਕਸ ਹੈ। ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ "ਰਾਜ ਕਰ" ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ - ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਕੋਈ ਤੀਜੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕੇਂਦਰੀ ਟੈਕਸ ਹੈ ਜਾਂ ਰਾਜ ਟੈਕਸ.....

..... 155. ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਕੁਝ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ (ਜਿਵੇਂ ਅੰਡੇਮਾਨ ਅਤੇ

ਨਿਕੋਬਾਰ ਟਾਪੂ ਅਤੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ) ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਅੱਜ ਤੱਕ ਕੋਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਅਨੁਛੇਦ 239-A (ਜੋ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਮਨੀਪੁਰ, ਤ੍ਰਿਪੁਰਾ, ਗੋਆ, ਦਮਨ ਅਤੇ ਦੀਵ ਅਤੇ ਪਾਂਡੀਚੇਰੀ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ) ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਦੂਜੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਹੈ - ਹੁਣ, ਬੇਸ਼ਕ, ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਪੋਂਡੀਚੇਰੀ ਬਚੀ ਹੈ, ਬਾਕੀਆਂ ਨੇ ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਹਨ। ਸੰਸਦ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜਾਂ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੇ ਗਠਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਉਹ ਉਚਿਤ ਸਮਝੇ। ਸੰਸਦ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ "ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1963" ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਸਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੂਚੀ 2 ਅਤੇ ਸੂਚੀ 3 ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੀ। ਤੀਜੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦਿੱਲੀ ਹੈ। 1-11-1956 ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਕੋਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ 69ਵੇਂ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1991 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਈ ਗਈ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਨੁਛੇਦ 239-AA ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ। ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਨੁਛੇਦ 239-AA ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ, ਅਨੁਛੇਦ 239-B ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 239-AA ਦੀ ਧਾਰਾ (8) ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਲੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਹੈ ਪਰ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 246 ਜਾਂ ਭਾਗ 6 ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਅਨੁਛੇਦ 246 ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ (4) ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਇੱਕ ਖੇਤਰ ਵੀ ਹੈ। **ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਦਵਾਨ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਦੁਆਰਾ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੜਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਕੁਝ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਇਸ ਦੇ ਰਾਹ 'ਤੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਤੱਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਜੋਂ ਬਚੇ ਹੋਏ ਲੋਕ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਮਤਭੇਦਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅਨੁਛੇਦ 246 (4) ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਸਨ ਕਰਦੇ ਹਨ - ਅਤੇ**

ਦਿੱਲੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੁਣ "ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ" ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਜੇ ਵੀ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹੈ.....

XXXXXX

..... 160. ਫਿਰ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਉਪਰੋਕਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਅਸੰਤੁਲਨ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਤਰਕ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੱਲਦਾ ਹੈ: ਕਿਸੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਅਤੇ ਇਮਾਰਤਾਂ 'ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕਾਨੂੰਨ "ਰਾਜ ਟੈਕਸ" ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰ ਜੇ ਉਹੀ ਟੈਕਸ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ "ਕੇਂਦਰੀ ਟੈਕਸ" ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ; ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਉਤਸੁਕ ਅਤੇ ਅਸੰਤੁਲਿਤ ਸਥਿਤੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਜਿਸ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਹ ਗਲਤ ਹੈ. **ਕਿਸੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਲਗਾਏ ਗਏ ਟੈਕਸ ਨੂੰ "ਰਾਜ ਕਰ" ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਧਾਰਾ 246 (ਜਾਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਲਈ, ਭਾਗ 11 ਦਾ ਅਧਿਆਇ 1) ਜਾਂ ਭਾਗ VI ਜਾਂ ਧਾਰਾ 285 ਤੋਂ 289 ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ "ਰਾਜ" ਨਹੀਂ ਹੈ**.....

79. ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਬੰਧਤ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਮਤਭੇਦਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅਨੁਛੇਦ 246 (4) ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਸਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੁਣ "ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ" ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਜੇ ਵੀ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ

ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਲੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਇਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿਚ ਹੈ, ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਕ ਰਾਜ ਨਹੀਂ। ਸੰਸਦ ਦੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਲੀ ਸਮੇਤ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਨ ਲਈ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ।

80. ਉਪਰੋਕਤ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਜਾਂ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ NCTD ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। NCT ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੀਆਂ ਐਂਟਰੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ।

B. ਯੂਨੀਅਨ ਦੀਆਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ (ਪ੍ਰਧਾਨ/ਐਲ.ਜੀ.) ਅਤੇ GNCTD ਦੀਆਂ

81. ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 73 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 154 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹਿ-ਵਿਆਪਕ ਹੈ।

XXXXXX

ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਫਤਵੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਅਨੁਭਾਗ

(4) ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਲਈ ਮੁਖੀ ਹਨ। ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੀ ਦਲੀਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੂਚੀ ॥ ਅਤੇ ਸੂਚੀ ॥। ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਹੈ।

82. ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। **ਰਾਏ ਸਾਹਿਬ ਰਾਮ ਜਵਾਯਾ ਕਪੂਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ, ਏ.ਆਈ.ਆਰ 1955 ਐਸ.ਸੀ 549 ਵਿੱਚ** ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪੈਰਾ 7 ਵਿੱਚ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਹੱਦ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਿਹਾ: -

7. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 73 ਸੰਘ ਦੀਆਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਬੰਧਤ ਵਿਵਸਥਾ ਧਾਰਾ 162 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1935 ਦੀ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਧਾਰਾ 8 ਅਤੇ 49 (2) ਦੇ ਸਮਾਨ ਹਨ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਦੇ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਧਾਰਾ 162, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚਿੰਤਤ ਹਾਂ, ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ:

"ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੱਕ ਵਧੇਗੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸੰਘ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਤੇ ਸੀਮਤ ਹੋਵੇਗੀ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਥਾਰਟੀ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਸੂਚੀ II ਵਿੱਚ ਗਿਣੇ ਗਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੈ। ਇਹ ਅਥਾਰਟੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਤੱਕ ਵੀ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ।

XXXXXX

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਨੁਛੇਦ 73 ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਘ ਦੀਆਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੱਕ ਫੈਲਣਗੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ, ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਸੰਧੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਧਾਰਾ (1) 'ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਥਾਰਟੀ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਜ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਪਰ ਇਹ ਸੰਸਦ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਅਸਾਧਾਰਣ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੰਘ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੱਕ ਵੀ ਵਧੇਗੀ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਜ ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਹੜੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਜਾਇਜ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਣਗੀਆਂ। ਉਹ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵੰਡ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਪਾਠਕ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਉਦੋਂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸੰਸਦ

ਜਾਂ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਆਪਣੀਆਂ ਸਬੰਧਤ ਸੂਚੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੁਝ ਚੀਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਹੀ ਕੇਂਦਰ ਜਾਂ ਰਾਜ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ, ਜਿਵੇਂ ਵੀ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਧਾਰਾ 172 ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੱਕ ਫੈਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਸਿਧਾਂਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 73 ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਪਾਠਕ ਦੀ ਦਲੀਲ ਦਾ ਕੋਈ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ।

83. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ; ਅਸੀਂ ਸੰਸਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਉਹੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਪਣਾਈ ਹੈ ਜੋ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਪੈਰਾ ਨੰਬਰ 13 ਅਤੇ 14 ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਮੀਟਿੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ: -

“13. ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸਰਕਾਰ ਕਿਹੜੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਪਤਾ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਤ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਦੇ ਰੂਪ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦੇ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸਾਡਾ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਆਪਣੇ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਸੰਘੀ ਹੈ, ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸੰਸਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਨੀਤੀ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਖਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ

ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਫੰਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਨੀਤੀ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਨ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ, ਵਿਵਸਥਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣਾ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਭਲਾਈ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨਾ, ਵਿਦੇਸ਼ ਨੀਤੀ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੇ ਆਮ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣਾ ਜਾਂ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

14. ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਾਂਗ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਧੀਨ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ; ਪਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ? ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 53 (1) ਦੇ ਤਹਿਤ, ਸੰਘ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਹੈ ਪਰ ਧਾਰਾ 75 ਦੇ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇਵੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਦਾ ਰਸਮੀ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁਖੀ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸਲ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਮੰਤਰੀਆਂ ਜਾਂ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਕੋਲ ਹਨ। ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਹੀ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ; ਰਾਜਪਾਲ ਜਾਂ ਰਾਜਪ੍ਰਮੁੱਖ, ਜਿਵੇਂ ਵੀ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ, ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਦੇ ਮੁਖੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਚ ਸੰਸਦੀ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਦੀ ਉਹੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਹੈ ਜੋ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿਚ ਹੈ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਕੈਬਨਿਟ ਵਾਂਗ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, "ਇੱਕ ਹਾਈਫਨ ਜੋ ਜੁੜਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਬਕਲ ਜੋ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਧਾਨਕ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਹਿੱਸੇ ਨਾਲ ਜੋੜਦਾ ਹੈ"। ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਬਹੁਮਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਦੋਵਾਂ ਕਾਰਜਾਂ ਦੇ ਵਰਚੁਅਲ ਨਿਯੰਤਰਣ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੰਤਰੀ ਸੰਭਾਵਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਕੰਮ

ਕਰਦੇ ਹਨ, ਨੀਤੀ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

84. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 73 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 73 ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਘੀ ਇਕਾਈਆਂ 'ਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਕਦੇ ਵੀ ਕੋਈ ਸਮਕਾਲੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ।

XXXXXX

ਇਹ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਸਿਧਾਂਤ NCTD ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੂਚੀ II ਅਤੇ ਸੂਚੀ III ਵਿੱਚ ਸੂਚੀਬੱਧ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਬਰਾਬਰ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 239AA (3) (b) ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀਆਂ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਧਾਰਾ 246 ਦੇ ਤਹਿਤ ਵੀ ਉਪਲਬਧ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਪਰੋਕਤ ਤੋਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਵਸਥਾ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜਾਂ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇਹ NCTD ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰ, ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ, ਇੱਕ ਆਮ ਨਿਯਮ ਵਜੋਂ, ਸੂਚੀ II (ਬਾਹਰ ਰੱਖੀਆਂ ਐਂਟਰੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਇਹ GNCTD ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਰੱਖੀ ਗਈ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ

ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਤ ਹੈ ਕਿ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹਿ-ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 73 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 73 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ:-

“73. (1) ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਯੂਨੀਅਨ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਹੋਵੇਗਾ-

(a) ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਲਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ; ਅਤੇ

(b) ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ, ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਜੋ ਕਿਸੇ ਸੰਧੀ ਜਾਂ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਉਪ-ਧਾਰਾ (a) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਜਾਂ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਵਧੇਗੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਹੈ।

(2) ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਕੋਈ ਰਾਜ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਾਂ ਅਥਾਰਟੀ, ਇਸ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਣਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਉਸ ਰਾਜ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਜਾਂ ਕਾਰਜ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਜ ਜਾਂ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਾਂ ਅਥਾਰਟੀ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਵਰਤ ਸਕਦੀ ਹੈ।

XXXXXX

85. ਅਨੁਛੇਦ 73 (1) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਉਪ-ਧਾਰਾ (a) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਜਾਂ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਵਧੇਗੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਹੈ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇਹ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸੰਸਦ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੋਵਾਂ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਦੋ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੁਹਰਾਈ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੱਤਵੀਂ ਸੋਧ ਐਕਟ, 1956 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਨੁਛੇਦ 73 ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਸ਼ਬਦ "ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਭਾਗ A ਜਾਂ ਭਾਗ B ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ" ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ਬਦ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਭਾਗ A ਅਤੇ ਭਾਗ B ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਯੂਨੀਅਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਭਾਗ ਸੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸੰਘ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਭਾਗ ਸੀ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੱਤਵੀਂ ਸੋਧ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਹੁਣ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 73 ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ "ਰਾਜ" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਨੁਛੇਦ 73 (1) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ "ਰਾਜ" ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ ਅੱਠਵੇਂ (ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼) ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਾਹੀਂ ਸੰਘ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ

ਇੱਕ ਸਵੀਕਾਰਕੀਤਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਵੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 239 AA (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਮਤਭੇਦ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ 'ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਜਿਸ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸਿਰਫ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਹੈ ਜੋ ਸੂਚੀ ॥ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ <u>ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ</u> ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਅਜਿਹਾ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਫੈਸਲਾ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਜਾਂ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਸੂਚੀ ॥ ਅਤੇ ਸੂਚੀ ॥। ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਾਹੀਂ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੂਚੀ ॥ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਵੀ ਸੰਘ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।

XXXXXX

ਇਹ ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਾਹੀਂ ਅਤੇ NCTD ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਖੁਦ ਇੱਕ ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਧੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਉਪ-ਅਨੁਭਾਗ (4) 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਕਿਹੜੇ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ

ਹੋਰ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ NCT ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹਿ-ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਇਹ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1991 ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹੋਰ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1991 ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (7) (a) ਤਹਿਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਐਕਟ, 1991 ਦੀ ਧਾਰਾ 49 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ:

"49. **ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤਾ**- ਇਸ ਐਕਟ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਅਜਿਹੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਆਮ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਧੀਨ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨਗੇ, ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਵੇ, ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

86. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸੰਘ ਦੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 49 ਖੁਦ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਅਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਜਿਹੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਆਮ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਧੀਨ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨਗੇ। ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਯੂਨੀਅਨ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ 'ਤੇ ਕੋਈ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ ਜਾ ਸਕੇ।

87. ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਐਕਟ, 1991 ਦੀ ਧਾਰਾ 44 ਤਹਿਤ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕੰਮਕਾਜ ਦੀ ਵੰਡ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇਹ ਉਹ ਕਾਰੋਬਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ

ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 239 AA ਉਪ-ਧਾਰਾ (4) ਅਤੇ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ, GNCTD ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਜਾਂ ਸਮੇਤ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਕੇਂਦਰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ GNCTD ਦੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜਾਂ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜੋ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੈਬਨਿਟ ਰੂਪ ਨੂੰ ਅਰਥ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

XXXXXX

ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ GNCTD ਦੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਕੰਮਕਾਜ ਵਿੱਚ ਸੰਘ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਯੂਨੀਅਨ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੂਚੀ I ਅਤੇ ਸੂਚੀ II ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਸਹਿ-ਵਿਆਪਕ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਅਤੇ NCTD ਕੋਲ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵੀ ਹਨ।

88. ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਅਨੁਛੇਦ 239AB ਦਾ ਵੀ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਉਠਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੇਂਦਰ ਜਾਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 239AB ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਭਾਵ ਸਿਰਫ ਉਦੋਂ ਜਦੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਅਸਫਲ ਹੋ ਗਈ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਅਨੁਛੇਦ 239AB ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਅਨੁਸਾਰ

ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹੋਵੇ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੋਧ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਛੇਦ 239AB ਨੂੰ ਵੀ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:-

"**239AB. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ** ਵਿਵਸਥਾ- ਜੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਤੋਂ ਰਿਪੋਰਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ 'ਤੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ-

(a) ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ **ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਜਾਂ ਉਸ ਧਾਰਾ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ** ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ; ਜਾਂ

(b) ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਉਚਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਂ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਸਥਾ ਜਾਂ ਉਸ ਧਾਰਾ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੰਭਾਵਿਤ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਂ ਢੁਕਵਾਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

89. ਅਨੁਛੇਦ 239AB ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਜਾਂ ਉਸ ਧਾਰਾ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਵਸਥਾ ਅਨੁਛੇਦ 356 ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ, ਦੋਵਾਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ, ਅਰਥਾਤ, ਅਨੁਛੇਦ 239AB ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 356 ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਹੈ, ਭਾਵ "ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਵਿਵਸਥਾ"।

ਅਨੁਛੇਦ 356/239AA ਤਹਿਤ ਅਧਿਕਾਰ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਆਪਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਕਿ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਾਹੀਂ ਉਦੋਂ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਨੁਛੇਦ 239AB ਤਹਿਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 239AB ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਹੈ, ਅਤੇ ਯੂਨੀਅਨ ਦੁਆਰਾ ਆਮ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਾਰੇ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਅਨੁਛੇਦ 239 AA (4) ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ

90. ਉਪ-ਧਾਰਾ (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਝਗੜੇ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਦੋ ਵਿਆਪਕ ਪਹਿਲੂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ ਮੁੱਦਾ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਉਪ-ਅਨੁਭਾਗ (4) ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ "ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਕੇਸ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਅਰਥ ਉਹੀ ਹਨ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 74 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 163 ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਅਨੁਛੇਦ 163 ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਤਿਆਰ ਹਵਾਲੇ ਲਈ ਕੱਢੀ ਗਈ ਹੈ: -

163. ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਲਈ ਮੰਤਰੀ ਪਰਿਸ਼ਦ:- (1) ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਲਈ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਮੁਖੀ ਵਜੋਂ ਇੱਕ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਹੋਵੇਗਾ, ਸਿਵਾਏ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਾਂ ਜਾਂ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਵਰਤਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇ।

91. ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ, (1974) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 831 **ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ** ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 163 ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ "ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਸਾਡਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੋਵਾਂ ਲਈ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸੰਸਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਤੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਸਿਵਾਏ ਉਦੋਂ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਪਾਰਸ 27, 28, 30, 32 ਅਤੇ 33, ਜੋ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ:

“27. ਸਾਡਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੋਵਾਂ ਲਈ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਮਾਡਲ ਦੀ ਸੰਸਦੀ ਜਾਂ ਕੈਬਨਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸੰਘ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜਾਂ ਰਸਮੀ ਮੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਦਿੱਤੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।

XXXXXX

ਅਨੁਛੇਦ 103 ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦਾ ਅਪਵਾਦ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸਿਰਫ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਾਏ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਦੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸੰਸਦ

ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਦਨ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਧਾਰਾ 102 ਦੀ ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਯੋਗਤਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

28. ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕੈਬਨਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਰਾਜਪਾਲ ਰਾਜ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜਾਂ ਰਸਮੀ ਮੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਿਵਾਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

30. ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜਾਂ ਰਾਜਪਾਲ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਉਸ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਦੇ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾ ਕੇ ਜਾਂ ਉਕਤ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਧਾਰਾ 77 (3) ਅਤੇ 166 (3) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ। ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜਾਂ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਸ਼ਕਤੀ ਜਾਂ ਕਾਰਜ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜਾਂ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 123, 213, 311 (2) ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ (ਸੀ), 317, 352 (1), 356 ਅਤੇ 360 ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜਾਂ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜਾਂ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕੈਬਨਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਜਪਾਲ। ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹਨ। ਇਹ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜਾਂ ਰਾਜਪਾਲ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਨਾ ਤਾਂ ਧਾਰਾ 77 (3) ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਧਾਰਾ 166 (3) ਵਿੱਚ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵਫਦ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ।

ਧਾਰਾ 77 (3) ਅਤੇ 166 (3) ਦੋਵੇਂ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਧਾਰਾ 77 (3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 166 (3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜਪਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਅਤੇ ਉਕਤ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਵੰਡ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣਗੇ। ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਉਕਤ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵੰਡ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਮੰਤਰੀ ਜਾਂ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਾਜ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਤਹਿਤ ਲਿਆ ਗਿਆ ਫੈਸਲਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 77 (3) ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 166 (3) ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜਾਂ ਰਾਜਪਾਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ।

32. ਇਹ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਜ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭੂ ਸੱਤਾ ਕਦੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ 'ਤੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਹਾਰਕ ਨਿਯਮ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਰਤਬੱਧ ਹੈ ਕਿ ਤਾਜ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈਣ ਲਈ ਸਲਾਹਕਾਰ ਲੱਭਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹਾਊਸ ਆਫ ਕਾਮਨਜ਼ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਇਹ ਨਿਯਮ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸੰਸਦੀ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਰੂਪ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰੂਪ ਦੀ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁਖੀ ਵਜੋਂ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ।

33. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਲਗਾਤਾਰ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸੰਸਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕ੍ਰਾਊਨ

ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹਨ। (ਦੇਖੋ ਰਾਮ ਜਵਾਯਾ ਕਪੂਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ, ਏ. ਸੰਜੀਵੀ ਨਾਇਡੂ ਬਨਾਮ ਮਦਰਾਸ ਰਾਜ 4, ਯੂ.ਐਨ.ਆਰ. ਰਾਓ ਬਨਾਮ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ5)। ਰਾਮ ਜਵਾਯਾ ਕਪੂਰ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਮੁਖਰਜੀ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਬੋਲਦਿਆਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੱਸੀ। ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਨੀਤੀ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਖਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖੇ। ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ, ਵਿਵਸਥਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣਾ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਭਲਾਈ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨਾ, ਵਿਦੇਸ਼ ਨੀਤੀ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ, ਰਾਜ ਦੇ ਆਮ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣਾ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਜ ਹਨ. ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਧੀਨ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

XXXXXX

ਯੂਨੀਅਨ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਦਾ ਰਸਮੀ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਕੋਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਲਈ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਇਕ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਹੈ।"

92. ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੈਅ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਅਨੁਛੇਦ 163 ਅਧੀਨ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਰਾਜਪਾਲ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੀ ਅਣਦੇਖੀ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਤੰਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ **ਸਿੰਘ (supra)** ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ

ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਕੀ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ "ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ" ਨੂੰ ਉਹੀ ਅਰਥ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਨੁਛੇਦ 163 ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 74 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਕੇਸ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਯੋਜਨਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 239 AA ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਹੈ, ਸ਼ਾਸਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਵੈਸਟਮਿੰਸਟਰ ਮਾਡਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ "ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ" ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇ ਉਲਟ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੈ। ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਿਆਖਿਆ ਸੰਸਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਦੇ ਉਲਟ ਹੋਵੇਗੀ, ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਉਪ-ਅਨੁਭਾਗ (4) ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਦੂਜੀ ਰਾਏ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਉਪ-ਧਾਰਾ (4) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਹ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਉਪ-ਅਨੁਭਾਗ (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਇਹ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਉਪ-ਧਾਰਾ (4) ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਅਪਵਾਦ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਪ-ਧਾਰਾ (4) ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ "ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ" ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਅਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੰਵਿਧਾਨ ਯੋਜਨਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (4) ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਯੋਜਨਾ ਜੋ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (4) ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹੀ ਯੋਜਨਾ ਹੈ ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1963 ਦੀ ਧਾਰਾ 44 ਅਧੀਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 44 ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ:-

“ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਰੇਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ 'ਚ ਇਕ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ 'ਚ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇਣਗੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ 'ਚ ਕੇਂਦਰ

ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂ ਅਰਧ-ਨਿਆਂਇਕ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ।

XXXXXX

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਮਤਭੇਦ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਇਸ ਨੂੰ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਭੇਜੇਗਾ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ, ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਲੰਬਿਤ ਹੋਣ ਤੱਕ, ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿੱਥੇ ਉਸਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਮਾਮਲਾ ਇੰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਲਈ ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ ਜੋ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ।

93. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਗਏ ਅਪਵਾਦ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਯੋਜਨਾ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਜਾਣੀ-ਪਛਾਣੀ ਸਕੀਮ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਪਵਾਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਭੇਜ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤੁਰੰਤ ਅਜਿਹਾ ਫੈਸਲਾ ਆਉਣ ਤੱਕ ਆਪਣਾ ਫੈਸਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਅਨੁਛੇਦ 163 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜਪਾਲ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। NCTD ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਅਤੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਸਿਵਾਏ ਜਿੱਥੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

94. ਇਕ ਹੋਰ ਮੁੱਦਾ ਜਿਸ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ "ਕੋਈ ਵੀ ਮਾਮਲਾ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਪ-ਧਾਰਾ (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਵਾਕ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਕ ਹੋਰ ਮੁੱਦਾ ਜਿਸ 'ਤੇ ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਸਿਰਫ ਕੁਝ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜਾਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਹ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ NCTD ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ: -

a. ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਅਧੀਨ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ;

b. ਯੂਨੀਅਨ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਜਾਂ ਪੱਖਪਾਤ ਕਰਨਾ;

c. ਸੰਸਦ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ;
d. ਨਿਯਮ 23 ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ -
    i. ਉਹ ਮਾਮਲੇ ਜੋ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਸਥਿਰਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ;
    ii. ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਲਪ ਸੰਖਿਅਕ ਸਮੂਹ ਦੇ ਹਿੱਤ;
    iii. ਉੱਚ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧ;
iv. ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਝੇ।

95. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਬੰਦੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ

ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਪਹਿਲੇ ਵਾਕ ਵਿੱਚ "ਕੋਈ ਵੀ ਮਾਮਲਾ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ, "ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਮਤਭੇਦ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ..... ਸ਼ਬਦ "ਕੋਈ ਵੀ ਮਾਮਲਾ" ਵਿਆਪਕ ਆਯਾਤ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਹਨ ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (4) ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਉਪ-ਧਾਰਾ (4) ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਵਾਪਰਨ ਵਾਲੇ "ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ" ਸ਼ਬਦ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਪਾਬੰਦੀ ਜਾਂ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਸਕੇ। ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਅਨੁਛੇਦ 239AA (3) ਵਿੱਚ ਵੀ "ਕੋਈ ਵੀ ਮਾਮਲਾ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) (ਏ) ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਜਾਂ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਪੂਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ..... ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉਪ-ਧਾਰਾ (b) ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ "ਉਪ-ਧਾਰਾ (a) ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਸਦ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗੀ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਣ।" ਉਪਰੋਕਤ ਦੋਵਾਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ "ਕੋਈ ਵੀ ਮਾਮਲਾ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਸੇ ਸੀਮਤ ਜਾਂ ਸੀਮਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ, ਬਲਕਿ "ਕੋਈ ਵੀ ਮਾਮਲਾ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਹੱਦ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਪ-ਧਾਰਾ (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਵਾਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਉਸੇ ਲੇਖ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਉਸੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

96. ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ **ਤੇਜ ਕਿਰਨ ਜੈਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਐਨ. ਸੰਜੀਵ ਰੈਡੀ ਅਤੇ ਹੋਰ, (1970) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 272 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ**। ਉਪਰੋਕਤ ਕੇਸ

ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 105 (2) ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ "ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼" ਸ਼ਬਦ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪੈਰਾ 8 ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤੇ ਹਨ:-

XXXXXX

"8. ਸਾਡੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸੁਝਾਏ ਗਏ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਲੇਖ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਕੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਪਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਲੇਖ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ "ਕਹੀ ਗਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਛੋਟ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ... ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ". ਸ਼ਬਦ "ਕੁਝ ਵੀ" ਸਭ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ਾਲ ਆਯਾਤ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ "ਹਰ ਚੀਜ਼" ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ. ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਸੀਮਾ "ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਸੰਸਦ ਦੀ ਬੈਠਕ ਦੌਰਾਨ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਦੌਰਾਨ। ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਨਾਲ ਚਿੰਤਤ ਹਾਂ। ਇਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਦੀ ਬੈਠਕ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕੰਮ ਕਾਜ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਕੰਮ ਕਾਜ ਦੌਰਾਨ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਸੀ, ਇਹ ਛੋਟ ਨਾ ਸਿਰਫ ਪੂਰੀ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਜਿਵੇਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ....."

97. ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਤੋਂ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ, ਸਿਵਾਏ ਜਦੋਂ ਉਹ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਉਪ-ਅਨੁਭਾਗ (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਉਪ-ਅਨੁਭਾਗ (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਸੰਸਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਸਿਧਾਂਤ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਜਾਂ

ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਚੁੱਪ ਜਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

98. ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਇਹ ਦਲੀਲ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਉਪ-ਅਨੁਭਾਗ (4) ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਤਿਅੰਤ ਅਤੇ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਆਦਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਾਫ਼ੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸਹੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇੱਕ ਰੁਟੀਨ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਇਹ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ / ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ ਅੱਠਵੇਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ NCTD ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

XXXXXX

ਉਪਰੋਕਤ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 239AA ਅਤੇ ਧਾਰਾ 239AB ਦੇ ਤਹਿਤ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਪੱਸ਼ਟ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਨੁਛੇਦ 239 AA ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਤਹਿਤ ਨਿਯੁਕਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਨੂੰ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਵਜੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਨੁਛੇਦ 239 ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਯੁਕਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਨੂੰ ਐਲ.ਜੀ. ਵਜੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 239AB NCTD 'ਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 239AB ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 239 ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ VIII ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਵੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਭਾਗ VIII ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 239 NCTD 'ਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

<u>ਕੀ GNCTD ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।</u>

99. ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਕਿ GNCTD ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਫੈਸਲੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਲਏ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਉਣਹੱਤਰਵੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਕੇ ਸਥਿਰਤਾ ਅਤੇ ਸਥਿਰਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ। GNCTD ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਤਭੇਦ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਣ ਲਈ GNCTD ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਢੁਕਵੀਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਯੋਜਨਾ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਕਿ ਮੰਤਰੀਆਂ/ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਕੌਂਸਲ ਦੁਆਰਾ ਫੈਸਲੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਲਏ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਉਪਰੋਕਤ ਸਿੱਟੇ ਨੂੰ 1991 ਦੇ ਐਕਟ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ 1991 ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 44 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ, ਅਰਥਾਤ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਦੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ, ਨਿਯਮ, 1993 ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਦੁਬਾਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ 1991 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ/ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ, ਏਜੰਡੇ ਅਤੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸੰਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ ਪਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

100. ਦਿੱਲੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿੱਚ GNCTD ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਪਰ 1991 ਦੇ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਉਕਤ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਹਰੀ ਝੰਡੀ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, GNCTD ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਫੈਸਲਿਆਂ ਲਈ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ।

XXXXXX

ਐਲ.ਜੀ ਨਾਲ ਸੰਚਾਰ, ਇਸਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਵਸਤੂ

101. 1991 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ/ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ, ਏਜੰਡਿਆਂ ਅਤੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 44 ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ ਜੋ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ:

"44. ਕਾਰੋਬਾਰ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ:

(1) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨਿਯਮ ਬਣਾਏਗਾ

(a) ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕੰਮਕਾਜ ਦੀ ਵੰਡ ਲਈ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਕਾਰੋਬਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ; ਅਤੇ

(b) ਮੰਤਰੀਆਂ ਨਾਲ ਕੰਮਕਾਜ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਲਈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਜਾਂ ਮੰਤਰੀ ਦਰਮਿਆਨ ਮਤਭੇਦ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

(2) ਇਸ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸਾਰੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਉਸਦੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

(3) ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਹੈ, ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਉਠਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕੋਈ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

102. ਧਾਰਾ 45 ਤਹਿਤ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਵੱਲੋਂ ਮੰਗੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 45 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

“45. ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਆਦਿ ਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਕਰਤੱਵ:

ਇਹ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੋਵੇਗਾ -

XXXXXX

(a) ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨਾ;

(b) ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਅਜਿਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਮੰਗ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ

(c) ਜੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕਰੇ ਜਿਸ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਹੈ ਪਰ ਜਿਸ 'ਤੇ ਕੌਂਸਲ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ।

103. 1991 ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 44, ਅਰਥਾਤ 1993 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਤਹਿਤ ਨਿਯਮ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਜੋ GNCTD ਅਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਅਸਲ ਕੰਮਕਾਜ 'ਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਚਾਨਣਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਨਿਯਮ 9 ਉਪ-ਨਿਯਮ (2) ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਵਿਭਾਗ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਇੱਕ ਮੈਮੋਰੰਡਮ ਤਿਆਰ ਕਰੇਗਾ, ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਨੁਕਤੇ ਅਤੇ ਇੰਚਾਰਜ ਮੰਤਰੀ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੰਡੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਨਿਯਮ 10 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

“10. (1) ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਇਹ ਵੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਮਾਮਲਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੰਤਰੀ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਮਿਤੀ ਤੱਕ ਕੈਂਸਲ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਦੱਸਣਗੇ, ਜੋ ਨਿਯਮ 9 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਮੈਮੋਰੰਡਮ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

(2) ਜੇ ਕੋਈ ਮੰਤਰੀ ਮੈਮੋਰੰਡਮ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਿਤੀ ਤੱਕ ਕੈਂਸਲ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਦੱਸਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਉਸਨੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।

(3) ਜੇ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਮੈਮੋਰੰਡਮ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਜਿਸ ਮਿਤੀ ਤੱਕ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਦੱਸਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਮਿਆਦ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੈਂਸਲ ਦਾ ਸਕੱਤਰ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇਗਾ।

(4) ਜੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਉਸ ਕੋਲ ਕੋਈ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਕੈਂਸਲ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ।

XXXXXX

(5) ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ 'ਤੇ, ਕੈਂਸਲ ਦਾ ਸਕੱਤਰ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਫੈਸਲੇ ਬਾਰੇ ਦੱਸੇਗਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਸਬੰਧਤ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਦੇਵੇਗਾ ਜੋ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇਗਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਅਧਿਆਇ 5 ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾ ਹੋਵੇ।

104. ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਵਸਥਾ ਇਹ ਵੀ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਬਾਰੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਜਾਣਗੇ ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਚੈਪਟਰ 5 ਤਹਿਤ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਵੱਲੋਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਹਵਾਲਾ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

105. ਨਿਯਮ 13 ਉਪ-ਨਿਯਮ (3) ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਏਜੰਡੇ ਨੂੰ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵੱਲੋਂ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੇ ਏਜੰਡੇ ਨੂੰ ਸਕੱਤਰ ਵੱਲੋਂ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਨਿਯਮ 13 ਉਪ-ਨਿਯਮ (3) ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

ਨਿਯਮ 13 (3) ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਮੈਮੋਰੰਡਮ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਜੋ ਨਿਯਮ 11 ਤਹਿਤ ਨਹੀਂ ਵੰਡੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਵੱਲੋਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ, ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਭੇਜੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਤਾਂ ਜੋ ਅਜਿਹੀ 7 ਮੀਟਿੰਗ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਦੋ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਲੋੜ ਪੈਣ 'ਤੇ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਘਟਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

106. ਨਿਯਮ 14 ਵਿੱਚ ਦੁਬਾਰਾ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸਤਾਵ 'ਤੇ ਕੌਂਸਲ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਆਪਣੇ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਜਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਲਈ ਇੰਚਾਰਜ ਮੰਤਰੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਸਥਾਈ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵੀ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਦੱਸਣਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨਿਯਮ 15 ਅਤੇ 16 ਦੁਆਰਾ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ।

107. ਨਿਯਮ 19 ਉਪ-ਨਿਯਮ (5) ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਜਾਂ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਗਜ਼ ਮੰਗਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਮੰਗ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਸਬੰਧਤ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

108. ਨਿਯਮ 23 ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਗਣਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਜਾਣੇ ਹਨ। ਨਿਯਮ 23 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

23. ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਜਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਰਾਹੀਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੌਂਪੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ:

XXXXXX

(i) ਉਹ ਮਾਮਲੇ ਜੋ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਸਥਿਰਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ;

(ii) ਉਹ ਮਾਮਲੇ ਜੋ ਕਿਸੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ, ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਪੱਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ;

(iii) ਉਹ ਮਾਮਲੇ ਜੋ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ, ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਜਾਂ ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ;

(iv) ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਜਾਂ ਮਾਮਲੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਜਾਂ ਅਧਿਆਇ 5 ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭੇਜੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ;

(v) ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਸਕੱਤਰੇਤ ਅਤੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਫਤਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲੇ;

(va) ਉਹ ਮਾਮਲੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ;

(vi) ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਅਧੀਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੋਂ ਰਹਿਮ ਲਈ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂਇਕ ਸਜ਼ਾ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਸੋਧ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਹੈ;

(vii) ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ, ਸਮਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਭੰਗ ਕਰਨ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ, ਸਥਾਨਕ ਸਵੈ-ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਵੋਟਰਾਂ ਦੀ ਅਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲੇ; ਅਤੇ

(viii) ਕੋਈ ਹੋਰ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਜਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਝੇ।

109. ਨਿਯਮ 24 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇੰਚਾਰਜ ਮੰਤਰੀ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

110. ਨਿਯਮ 25 ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਅਜਿਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਦੇਣ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਮੰਗ ਸਕਦੇ ਹਨ।

XXXXXX

111. ਨਿਯਮ 49 ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਵਿਚਕਾਰ ਮਤਭੇਦ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਨਿਯਮ 50 ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਕੌਂਸਲ ਦਰਮਿਆਨ ਮਤਭੇਦ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਨਿਯਮ 49 ਅਤੇ 50 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ:

49. ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਦਰਮਿਆਨ ਮਤਭੇਦ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ, ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਰਾਹੀਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨੁਕਤੇ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇਗਾ ਜਿਸ 'ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਮਤਭੇਦ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਮਤਭੇਦ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਕੌਂਸਲ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ।

50. ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਕੌਂਸਲ ਦਰਮਿਆਨ ਮਤਭੇਦ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਭੇਜੇਗਾ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ।

112. ਨਿਯਮ 49 ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਜਬੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਕੁਝ ਅੰਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਤਭੇਦਾਂ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਅਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਰਸਤੇ 'ਤੇ

ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਦਾ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਸੰਗਠਨਾਤਮਕ ਕੰਮਕਾਜ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਉਪਾਅ ਹੈ।

113. 1991 ਦੇ ਐਕਟ ਅਤੇ ਨਿਯਮ 1993 ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਯੋਜਨਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ, ਮੀਟਿੰਗ ਦੇ ਏਜੰਡਿਆਂ ਅਤੇ ਲਏ ਗਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਸੰਚਾਰ ਦਾ ਮਕਸਦ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਤਾਇਨਾਤ ਰੱਖਣਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ 1991 ਐਕਟ ਅਤੇ ਨਿਯਮ 1993 ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਸਕੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, 239AA (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤਾਂ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ GNCTD ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਸਾਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ GNCTD ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਲਈ ਫਰਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਰਾਏ ਹੈ ਉਹ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਸੰਚਾਰ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਉਦੇਸ਼ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਤਾਇਨਾਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਉਪ-ਧਾਰਾ (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਤਹਿਤ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਸਕੇ। ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਪ-ਧਾਰਾ (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਿਯਮਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ, ਬਲਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਉਚਿਤ ਕਾਰਨਾਂ 'ਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

XXXXXX

114. ਵਿਦਵਾਨ ਵਧੀਕ ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਉਪ-ਅਨੁਭਾਗ (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹਵਾਲੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। 1993 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਨਿਯਮ 14 ਉਪ-ਨਿਯਮ (2) ਸਬੰਧਤ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਚਾਰ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਐਲ.ਜੀ. ਨੂੰ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਿਭਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, 1993 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਸੰਚਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਫੈਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਸਹਿਮਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਸਿਰਫ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਰਾਏ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਅੰਤਰ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਵਾਲੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਵਾਜਬ ਸਮਾਂ ਅੰਤਰ ਖਤਮ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਜੋ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਲਈ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਚਾਰੂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਢੁਕਵੀਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਤਿਆਰ ਕਰਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ GNCTD ਦੁਆਰਾ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ "ਦੇਖਿਆ" ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਐਲ.ਜੀ. ਨੇ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਤਾਂ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਹਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ 1991 ਦਾ ਐਕਟ ਅਤੇ 1993 ਦੇ ਨਿਯਮ ਮੰਤਰੀ ਪਰਿਸ਼ਦ/ਮੰਤਰੀ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂ, ਤਰੀਕੇ

ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਚਾਰ, ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

115. 1993 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਅਤੇ ਸਬੰਧਤ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਰਵਾਨਗੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਇੰਚਾਰਜ ਮੰਤਰੀ, ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਵੇਗਾ। ਨਿਯਮ 57 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

57. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਅਤੇ ਸਬੰਧਤ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ 20 ਸਮੱਗਰੀ ਬਾਹਰ ਹੋਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇੰਚਾਰਜ ਮੰਤਰੀ, ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਵੇਗਾ।

XXXXXX

116. 1993 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਮੰਤਰੀ ਪਰਿਸ਼ਦ, ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਸੀ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਤਾਂ ਜੋ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਰੁਕਾਵਟ ਦੇ ਸੁਚਾਰੂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚੱਲ ਸਕੇ। ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ, ਸੰਸਦੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਨਤਾ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਗਾਰੰਟੀ ਸ਼ੁਦਾ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਜਦੋਂ ਉੱਚ ਅਹੁਦਿਆਂ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਡਿਊਟੀ ਸੌਂਪੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ

ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਸੁਚਾਰੂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚਲਾਉਣ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸਬੰਧਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਨਾਲ ਨਿਭਾਉਣਗੇ।

117. ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭੂ, ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਦੀ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਰਾਏ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੈਂ ਕਾਫ਼ੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ, ਪਰ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਿੱਟਿਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਲਿਖੇ ਹਨ।

118. ਮੈਂ ਭਰਾ ਜਸਟਿਸ ਡੀ.ਵਾਈ. ਚੰਦਰਚੂੜ ਦੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਚੀ ਸਮਝੀ ਰਾਏ ਦਾ ਵੀ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਸਟਿਸ ਚੰਦਰਚੂੜ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਚਾਰ ਕਾਫ਼ੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਉਹੀ ਹਨ ਜੋ ਮੇਰੇ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।

119. ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਅਸੀਂ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਮੁੱਦਿਆਂ ਬਾਰੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਿੱਟਿਆਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਾਂ:

<u>ਸਿੱਟੇ</u>

I. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਇਰਾਦੇ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਕਾਰਨ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤੀ ਗਈ ਪ੍ਰਗਟ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਲਵਿਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

II. ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਗਿਣੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ NCTD ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। NCTD ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ

ਕੋਲ ਰਾਜ ਸੂਚੀ (ਐਂਟਰੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ) ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਗਿਣੇ ਗਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਹੈ।

III. ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹਿ-ਵਿਆਪਕ ਹੈ. ਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

XXXXXX

IV. ਜਦੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਸੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਸੰਘ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਭਾਗ ਸੀ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ 7ਵੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਜੋਂ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। 7ਵੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਨੁਛੇਦ 73 ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ 'ਰਾਜ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਮੇਤ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਨੁਛੇਦ 73 ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ 'ਰਾਜ' ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਦਰ 'ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼' ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ ਅੱਠਵੇਂ (ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼) ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

V. ਸੰਘ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੂਚੀ II ਅਤੇ III ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਯੋਗ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਸਹਿ-ਵਿਆਪਕ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ NCTD ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵੀ ਹਨ।

VI. ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਉਪ-ਅਨੁਭਾਗ (4) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ "ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ" ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਜਦੋਂ

ਤੱਕ ਉਹ ਅਨੁਛੇਦ 239AA ਦੀ ਉਪ-ਅਨੁਭਾਗ (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

VII. NCTD ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਅਤੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸਿਵਾਏ ਜਿੱਥੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

VIII. ਉਪ-ਧਾਰਾ (4) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਿਯਮਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ, ਬਲਕਿ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਢੁਕਵੇਂ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਾਇਜ਼ ਕਾਰਨਾਂ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

IX. GNCTD ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਪਰਿਸ਼ਦ/ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਫੈਸਲਿਆਂ ਲਈ, ਉਪ-ਧਾਰਾ (4) ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀਆਂ ਅਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਤਭੇਦ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਕਿ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ/ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਲਈ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

X. 1991 ਦੇ ਐਕਟ ਅਤੇ 1993 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਯੋਜਨਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ, ਏਜੰਡਿਆਂ ਅਤੇ ਲਏ ਗਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਸੰਚਾਰ ਦਾ ਮਕਸਦ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਤਾਇਨਾਤ ਰੱਖਣਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਲੰਘਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਉਪ-ਧਾਰਾ (4) ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ

1991 ਐਕਟ ਅਤੇ 1993 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਸਕੇ। ਸੰਚਾਰ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਐਲ.ਜੀ. ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

XXXXXX

XI. ਉੱਚ ਅਹੁਦਿਆਂ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਨਾਲ ਨਿਭਾਉਣਗੇ ਤਾਂ ਜੋ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਸੁਚਾਰੂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚਲਾਉਣਾ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ।

120. ਅਸੀਂ ਉਪਰੋਕਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਠਾਏ ਗਏ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਣਯੋਗ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਤੋਂ ਆਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੁਣਵਾਈ ਲਈ ਉਚਿਤ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ।

ਨਿਧੀ ਜੈਨ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਨਿਯਮਤ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ: - ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਨ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

Prabhat Kiran, Advocate
D/923/2000
Bar Council of Delhi